ANTANAS RUBŠYS

ATEIKITE IR PAMATYKITE

KRIKŠČIONIS GYVENIME
1990

NIHIL OBSTAT
Vytautas Balčiūnas, CIIS, D.D.
Censor deputatus

IMPRIMI POTEST
Paulius Baltakis, O.F.M., D.D.
Lietuvių katalikų išeivių vyskupas
Brooklyn, NY, 1990.4.5

KRIKŠČIONIS GYVENIME

KNYGŲ SERIJA NR. 27

Redakcinė vadovybė: *Prel. dr. Vytautas Balčiūnas*, Putnam, CT. JAV. *Kun. dr. Valdemaras Cukuras*, Putnam, CT. *Kun. Rapolas Krasauskas*, L. Hist., Putnam, CT. *Dr. Česlovas Masaitis*, Thompson, CT. *Ses. Ona M. Mikailaitė*, M.A., Putnam, CT. *Prel. dr. Juozas Prunskis*, Chicago, IL. *Kun. prof. Antanas Rubšys*, S.T.L., S.S.L., C.D., Riverdale, NY, — visi JAV-se.

COME
AND
SEE

By

ANTANAS L. RUBŠYS

SKIRIU

Prel. Jonui A. Kučingiui,
Garbingajam išeivijos Šului
ir Švyturiui,
Švenčiant 80-ųjų
amžiaus metų sukaktį.

Spaudai paruošė ir apipavidalino
Teresė Bogutienė,
Kovas Desktop Publishing, Cicero, IL
Įrašus piešė *Paulius Jurkus*
Lietuviškas raidynas
Jono Bogutos
Spausdino *Heffernan Press*, Inc., Worcester, MA
Išleido *"Krikščionis Gyvenime"*, 1990
Kaina $ 8.00

TURINYS

Leidėjų žodis 9

I. DIEVAS ISTORIJOJE IR ŠV. RAŠTAS : 11
1. Dievas istorijoje 14
2. Įkvėptas, apreikštas ir kanoniškas Dievo žodis. 31

II. DIEVAS, KURIO VARDAS YRA "AŠ ESU" 43

III. "DIEVAS KRISTUJE SUTAIKINO SU SAVIMI PASAULĮ" (2 Kor 5,19) : 53
1. Istorinis Jėzaus klausimas: "O jūs, kuo mane laikote?" .. 56
2. Apaštalo Pauliaus mokymas: "Eiti, bėgti su Kristumi ir vytis Kristų" 63
3. Jono Evangelijos Kristus: "Ateikite ir pamatykite!" 71

IV. TAS, KURIO ILGĖJOSI ŠIMTMEČIAI : 79
1. "Štai jums ženklas — rasite Kūdikį". 82
2. Įžvelgti Dievą Betliejaus ėdžiose 92
3. Istorijos raktas 102
4. "Tas Žodis tapo Žmogumi..." 113

V. NEŽEMIŠKAS PROVERŽIS ŽEMĖJE : 121
1. Mumyse glūdinti viltis. 124
2. Prisikėlimas apreiškia baigminį Kūrėjo tikslą. 133
3. Jėzaus Prisikėlimas — krikščionybės ištaka 144
4. Nežemiškas proveržis žemėje 154

VI. "DIEVIŠKOJO ŽODŽIO KENOZĖ". Antanas Maceina "Recenzijos vietoje". 165

VII. KATALIKŲ BENDRIJA IR MOKSLIŠKAI-KRITIŠKAS ŠV. RAŠTO TYRINĖJIMAS : 187

1. Pijaus XII enciklika "Įkvėpti dieviškosios Dvasios"..191
2. II Vatikano Susirinkimo dogminė konstitucija : "Dieviškasis Apreiškimas". 225
3. Popiežiškosios Šv. Rašto komisijos Raštas: "Nurodymai apie istorinę Evangelijų tiesą". 245
4. II Vatikano Susirinkimo dogminės konstitucijos Dei verbum — "Dieviškasis Apreiškimas" 19-oji pastraipa 257

Rodyklės 259

1. Naudotų Šv. Rašto vietų 259
2. Vardų ir temų 264
3. Katalikų bendrijos dokumentų metmenys 275

LEIDĖJŲ ŽODIS

Šios knygos vardas turi ryšį su Kristaus kvietimu dviem Jono Krikštytojo mokiniams Jono evangelijoje. "Tai atsitiko Betanijoje, anapus Jordano, kur Jonas krikštijo... tenai stovėjo Jonas ir du jo mokiniai. Išgirdęs ateinantį Jėzų, jis tarė: 'Štai Dievo Avinėlis!' Išgirdę tuos žodžius, abu mokiniai nuėjo paskui Jėzų. O jis atsigręžė ir, pamatęs juos sekančius, paklausė: 'Ko ieškote?' Jie atsakė: 'Rabi (tai reiškia: 'Mokytojau'), kur gyveni?' Jis tarė: 'ateikite ir pamatykite!' Tada jiedu nuėjo, pamatė, kur jis gyvena, ir tą dieną praleido pas jį. Tai buvo apie dešimtą valandą" (Jn 1,28.35-39).

Būdinga, kad Kristus imasi iniciatyvos klausimu: "Ko ieškote?" Kristaus klausimas paliečia jautriausias žmogaus būties stygas, virpančias prasmės ir laimės ilgesiu. Žmogus nori būti ryšyje su Tikrove, kuri yra

amžina, ir stengiasi išsiveržti iš laiko varžtų, kaitos ir mirties, ieško atrasti tai, kas amžinai lieka. "Ateiti ir pamatyti" Jono evangelijoje reiškia *tikėti*, kad Dievas yra Jėzuje, — kad Jėzus yra dieviškoji Tikrovė tarp žmonių.

Knygos turinį sudaro straipsniai ir vertimai svarbesniųjų mūsų meto Katalikų Bendrijos dokumentų ryšium su mokymu apie moksliškai-kritišką Šv. Rašto knygų tyrinėjimą.

Dievas yra Tikrovė, pažįstama protu ir per apreiškimą. Įsijungdamas į istoriją, Dievas aptarė save ne daiktavardžiu, bet veiksmažodžiu *Aš Esu*. Du istoriniai įvykiai — išėjimas iš Egipto ir Įsikūnijimas bei mirtis-Prisikėlimas — kasmetiniu Kalėdų ir Velykų šventimu su*darbar*tina Dievo užmojį. Šv. Raštas, būdamas Dievo Knyga, parašyta per žmones ir žmonių būdu, yra sąlygotas istorijos vyksmo bei raidos.

Katalikų Bendrija ne tik skelbia Dievo žodį, skaitydama ir aiškindama Šv. Raštą liturgijoje, bet ir gilinasi į jį moksliškai-kritišku tyrinėjimu. Tai liudija Pijaus XII enciklika "Įkvėpti dieviškosios Dvasios", II Vatikano Susirinkimo dogminė konstitucija "Dieviškasis Apreiškimas" ir Popiežiškosios Šv. Rašto komisijos "Nurodymai apie istorišką Evangelijų tiesą".

Leidėjai

I SKYRIUS

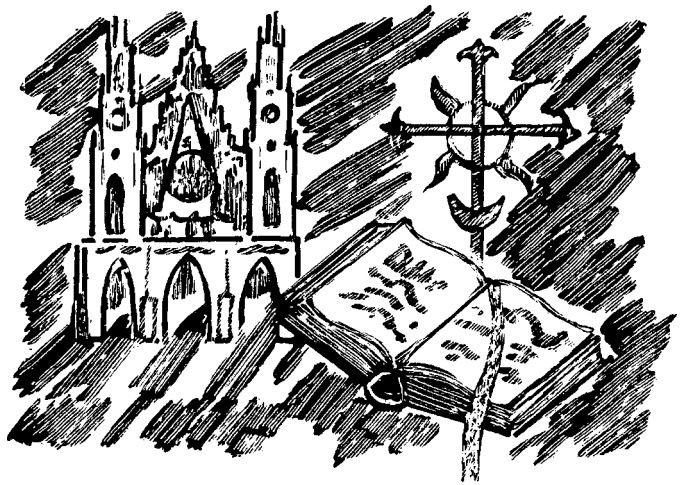

DIEVAS ISTORIJOJE IR ŠV. RAŠTAS

Žmogus, atminties padedamas, ne tik įprasmina dabarties džiaugsmą ir vargus, bet ir ryžtasi kurti ateitį. Gamtoje žmogus neišsitenka, nes gamta tik pakartoja metinį laiko ciklą. Tuo tarpu žmogaus gyvenimo trukmė yra daugiametė. Būdama daugiametė, ji įsilieja į daugiaamžę giminės, tautos ir žmonijos istoriją bei kaitą. Religinė žmonijos atmintis liudija daugiaamžę istoriją su giliu Dievybės ilgesiu.

Dr. Kazys Almenas, Aķiračių bendradarbis, raštu pravedė pokalbį apie "Dievą istorijoje" su kun. prof. Antanu Rubšiu. Pokalbis yra atspaudas iš 1987 m. gegužės mėn. 5-ojo Aķiračių numerio.

Straipsnis "Įkvėptas, apreikštas ir kanoniškas Dievo Žodis" yra atspaudas iš 1989 m. rugpjūčio 26 d. šeštadieninio priedo "Mokslas, menas, literatūra" Drauge.

DIEVAS ISTORIJOJE

Pokalbis su A. Rubšiu

Maždaug prieš pusmetį iš Lietuvos besilankantis rašytojas manęs paklausė, kokia pastaraisiais metais išeivijoje išleista knyga man buvo įdomiausia. Nedvejodamas atsakiau, kad Antano Rubšio trys *Raktai į Senąjį Testamentą* tomai ir du tomai apie Naująjį Testamentą. Tai jį nustebino ir net kiek suglumino. Apie Rubšį jis nieko nebuvo girdėjęs, o knygos pavadinimas jam kėlė abejonių, ar aš rimtai kalbu. Užtikrinau, kad kalbu rimtai, ir pabrėžiau, jog menu šias knygas anaiptol ne dėl to, kad trūktų įdomių knygų. Yra ir kitų kandidatų ir jas paminėjau (susilaukdamas aukštesnio atpažinimo koeficiento), tačiau man įdomiausios buvo būtent Rubšio knygos.

Suprantu, "įdomumo" sąvoka yra subjektyvi ir jei tuo norėčiau apsiriboti, būtų galima pokalbį baigti. Man įdomu ir tiek. Tačiau svečiui to nepakako: "Kodėl jos įdomios?", norėjo sužinoti. Visgi tokia tema ... Nėra gi nieko nuobodesnio už dogmų aprašymus ir analizes. Ar tos dogmos marksistinės, ar krikščioniškos, — ne toks jau didelis skirtumas. Dogmos nuobodybė glūdi ne jos turinyje, o tame siauraprotiškame tikrume, kuris naudojamas jas išreiškiant.

"Rask dogmą", tariau ir padaviau jam pirmąjį tomą. Jis jį pasklaidė: gražiai išleista knyga, stangrūs viršeliai, pluoštas nuotraukų vaizduojančių archeologinius objektus, keletas žemėlapių ir genealoginių medžių brėžiniai, išsamus indeksas.

— Tai čia labiau panašu į istoriją negu į teologiją, — pavartęs nusprendė jis. Ar ne taip?

Daugmaž, sutikau. Bent jau jei naudosime senąją terminologiją, kurioje skirtumai tarp istorijos ir teologijos savaime suprantami ir teologija daugelio suprantama su dogmų išrikiavimu, tada tikrai taip. Taip žiūrint į reikalus, istorijos (ir archeologijos bei mitologijos) Rubšio knygose iš tiesų daug. Ir, būtent, tai įdomiai bei rišliai parašytos istorijos. Parašytos žmogaus, kuris ne tik nuodugniai pažįsta savo temą bet ir yra asmeniškai susižavėjęs. Vien to užtektų, tačiau Rubšio knygos — toli gražu ne tik istorija.

Kas jos?

Vienoje savo metaforų Rubšys teigia, kad "istorija yra staklės, kuriomis audžia Dievas". Taigi, istorijos ir teologijos ribos tarsi susilieja. Viena iš tampriausių istorijos gijų, išties jos variklių, tampa žmonijos besivystantis ir brėstantis santykis su Dievybe.

Šiame pasisakyme kalba pats Rubšys, tad man nėra ko ieškoti žodžių už jį. Geriau papildysiu savo paties įspūdžius apie šias knygas dar keliais bruožais.

Pirma, jos yra labai šiuolaikiškos. Šis teiginys atrodo paradoksiškai. Visgi šios knygos apima laikus nuo virš 2000 metų prieš Kristaus gimimą iki apie 100 metų po Kristaus gimimo, tačiau šiuolaikiškumą gi apsprendžia ne tema, o naudojamas žinių bagažas, metodika ir išeities taškas. Rubšys yra Šventraščio tyrinėtojas, profesionalas. Jis pats dalyvauja archeologiniuose kasinėjimuose ir jau 28 metai kaip šią sritį dėsto Manhattan'o kolegijoje. Be to, pasirodo, jog tai sritis, kurioje per pastaruosius kelius dešimtmečius įvyko milžiniški poslinkiai: faktologiniai, metodiniai ir (tai gal svarbiausia) požiūrio prasme. Visa tai atsispindi jo knygose. Antra, jos yra itin kruopščiai paruoštos. Kruopštumas daug

nepadėtų, jei jos būtų nuobodžiai parašytos. Tačiau gerai parašytos knygos vertę kruopštumas tik pakelia. Jose yra nemaža aiškių žemėlapių, diagramų — (viskas švaria lietuvių kalba) ir eilė įspūdį papildančių nuotraukų.

Ir pagaliau Rubšio knygos yra neilgos. Tai jau tikrai subjektyvus teigimas, kuriam prieštarauja kiti pojūčiai: paviršutiniškai žiūrint, tai penki stori ir gana sunkūs tomai. Tačiau mes visi žinome, kad knygos tikrasis "ilgis" nustatomas ją skaitant. Kitos, kad ir plonos knygelės būna tiek "ilgos", kad mes jų niekad ir nepabaigiame skaityti. Rubšio penkis tomus perskaičiau per mėnesį. Ir dabar dar juos paskaitau. Jei manęs vėl kas paklaustų pradžioje minėtą klausimą, atsakymas ir vėl būtų tas pats: "Įdomiausios buvo Rubšio knygos".

K. Almenas

Pradėkime nuo gana elementaraus teigimo. Manau, neklysiu teigdamas, jog gera dalis Akiračių skaitytojų nėra susipažinę su šiuo Jūsų milžinišku darbu. Kitus, kurie knygas yra matę, gal atbaidė "Krikščionis gyvenime" serijos rubrika. Kaip Jūs apibūdintumėt šių tomų turinį?

Savo klausimu liečiate ne tik tomų apie *Raktą į Senąjį ir Naująjį Testamentą* turinį, bet ir pačią Šv. Rašto šerdį. Mat Šv. Raštas yra pasakojimas apie likiminės svarbos poslinkį Vakarų kultūros raidoje, — pasakojimas apie perėjimą nuo ciklinės žmogaus atsakomybės, su ištaka metiniame gamtos cikle, į linijinę žmogaus atsakomybę, su iššūkiu kurti istoriją ir nebūti įvykių auka. *Raktų* turinį kaip tik ir sudaro studija pasakojimo apie šį likiminį perėjimą.

Abu Testamentai yra tikėjimo pasakojimas, kuriuo atsimenama, aiškinama ir *švenčiama* istorinė kelionė į

ateitį. Puslapis po puslapio liudija istorinę žmogaus atsakomybę. *Raktų* studija siekia supažindinti su trigubu šio tikėjimo pasakojimo pasauliu: literatūriniu, istoriniu ir šiuolaikiniu. Mat abu *Testamentai* sudaro literatūrą, kuri buvo sukurta amžių slinktyje, turi Artimųjų Rytų istorijos foną ir galynėjasi su likiminiais klausimais apie žmogaus vietą pasaulyje bei gyvenimo prasmę ir laimę. Anot Goethe's, "suprasti tai, kas įmanoma suprasti, ir nesiliauti pagarbiai stebėtis tuo, kas masinančiai slypi anapus akiračio" yra gaivus mąstančio žmogaus džiaugsmas.

Vašingtone skaitėte paskaitą "Dievas istorijoje". Tai šių tomų leitmotyvas ir gal net tikslesnis jų bendras pavadinimas. Žodis "Raktas į ... " tarsi suponuoja teologiją, o tuo tarpu, bent pirmajame plane tos teologijos ne taip daug. Atrodo, kad visur dominuoja istorija?

Labai taiklus pastebėjimas! *Raktų* leitmotyvas yra: Dievas prašnekina žmogų per istorijos slinktį — įvykius. Tas pats motyvas yra ir šventraštinio pasakojimo tema. Leiskite Jūsų klausimą praplėsti: Ar istorija apreiškia Dievą? Ar "Dievas istorijoje" yra prieinamas istorikui?

Istorija neapreiškė Dievo užmojo nei Herodotui, nei Tukididui. Pavyzdžiui, Tukididas savo *Peloponeso karai* veikale įvykius aiškina Atėnų ir Spartos tarpusavio santykių požiūriu. Atėnų demokratija ir Spartos diktatūra atspindi abipusines baimes, godumą ir proveržius į garbę. Tuo tarpu hebrajų istorikai aiškina įvykius tikėjimo Dievo užmoju šviesoje. Jų pasakojimas yra tikėjimo Dievu pasakojimas. Būdinga, kad tikėjimo Dievu pasakojimas įgalina hebrajus suprasti ne tik save — savo tautinę tapatybę, — bet ir galynėtis su individą saistančiais prasmės ir laimės klausimais. Drįsčiau šventraštiniame pasakojime įžiūrėti tris aukštus: *Dievą* — viršutinį, *tautą* — vidurinį ir *pavienius žmones* — apa-

tinį. Nuostabu, kad pasakojime dominuoja istorija, — hebrajų, arba judėjų, tautos ir pavienių žmonių. Pavyzdžiui paimkime pasakojimą apie Juozapą *Pradžios* knygoje (Pr 37-48). Čia perdėm daug istorijos ir pilna gyvenimo vingių. Tik vieną kartą visame pasakojime blyksteli užuomina apie Dievą — Dievo užmojį. Juozapas paaiškina jį savo broliams, pardavusiems jį Egipto vergijon, "Iš tikro, ne jūs, bet Dievas atsiuntė mane į Egiptą ..."(Pr 45, 5-8). Tačiau ši vienkartinė užuomina apie Dievo užmojį duoda visam pasakojimui apie Juozapą tikėjimo kryptį.

Pasakojimas apie tikėjimą Dievu turi istorišką foną, nes yra istorinio įkultūrinimo sąlygotas. Jį aptarti padeda šiuolaikinis Artimųjų Rytų istorijos pažinimas, archeologija, kalbotyra. Įdomu skaityti pasakojimą apie Juozapą nūdieniame Kairo muziejuje. Pajunti egiptietišką pasakojimo atspalvį... vardus, titulus, sapnus bei jų aiškinimą, balzamavimą ... Pasakojimas apie hebrajus Egipte nėra vaizduotės kūrinys, bet istorinis antrojo priešKristinio tūkstantmečio apsakymas. Kartu suvoki, kad Šv. Rašto įkvėpimas nėra ribojamas savita "dangiška išraiška", bet įkultūrina Apreiškimą per tuometinius žmonėms įprastus žanrus — literatūrines formas. Tuometiniame Egipte hebrajai galėjo jaustis namie. Mat hiksai — "svetimų šalių valdovai", semitų, hetitų ir huritų tautų mišinys, 1720 m. prieš Kristų, buvo sukūrę Egipte savo dinastijas. Egiptas buvo jų valdos iki 1550 m. prieš Kristų (XV–XVI dinastijos). Be to, hiksų imperijai priklausė ir Palestina su Sirija. Nenuostabu, kad semitas–hebrajus Juozapas tapo hiksų Egipte ministru pirmininku. Ryšys tarp hebrajų ir hiksų yra istoriškai suprantamas. Archeologija atkasa šio ryšio pėdsakus. Kartos, keisdamos kartas, visados palieka nepertraukiamą jungtį — istorinę atmintį, kuri tam tikra dalimi įsikūnija archeologijos paminkluose.

Viskas įausta istorijoje. Be jos fono suvokimo daug kas lieka neaišku Senajame Testamente ir Naujajame. Beje, ir Jūsų knygos parašytos, ir mūsų pokalbis vyksta istorijos laiko ir vietos rėmuose. Vyksta būtent 20-ojo šimtmečio gale, Amerikoje. Tai netrivialus teigimas.

Tai tikrai nėra trivialus teiginys. Priešingai, šiuo teiginiu kreipiame dėmesį į tiesos sampratą Šv. Rašte. Abu Testamentai, — krikščionijai abu, o judaizmui Senasis, — yra Dievo įkvėpti ir "žmonių būdu" parašyti Raštai. Jiedu, labai taikliai pastebite, turi istorijos foną su tūkstantmetine slinktimi, atspindinčia įvairių rašytojų išsiauklėjimą, skirtingą visuomeninę padėtį, savitas kultūrines įžvalgas ir net religinių bei teologinių klausimų įvairovę. Todėl pastangos vispusiškai pažinti Šv. Raštą susiduria su triguba sampyna: išraiškos formomis–žanrais, istoriniu akiračiu ir religine bei teologine savimone. Turime reikalo su raštija, kuri nagrinėjama keleriopu požiūriu:

1. Šv. Raštas priklauso pasaulinei literatūrai, — visų amžių skaitytojai atpažįsta jame likiminius žmogaus klausimus, prozos ir poezijos deimančiukus;
2. Šv. Raštas atspindi tūkstantmetinę istoriją, — istorikai randa jame svarbų šaltinį Artimųjų Rytų senovei pažinti;
3. Šv. Raštas, būdamas tikėjimo istorija, yra perdėm religinė raštija.

Tikėjimo požiūris nieku nepaneigia Šv. Rašte aprašomų įvykių istoriškumo. Tikėjiminis mintijimas sijoja, atrenka, aiškina ir įsimena savo istoriškosios patirties turinį. Tokiu būdu aprašomi įvykiai ir auganti tikėjimo įžvalga kūrė ateities viltimi žėrinčią istoriją. Tikėjimas Dievo ateities jėga buitinėje patirtyje padažė įvykius savitumu, nes atpažino juose Kūrėjo užmojį. Ir mudu

esame istorijos slinkties glėbyje. Pats mudviejų pokalbis ir manieji *Raktai* turi šiuolaikinį istorijos foną. Krikščionijos klasikus skaitome ir jais domimės nūdienio likiminių klausimų iššūkio šviesoje. Mūsų jautrumas tiesai ir likiminiam iššūkiui daro mums įtaigą.

Daugumas skaitytojų pagrindinę sampratą apie abu Testamentus įgijo šio šimtmečio pirmoje pusėje. O vis per tą laiką įvyko dideli poslinkiai Šv. Rašto moksle ir supratime. Gal galėtumėt bent punktyru tą kaitą apibūdinti?

Taip! Mūsų šimtmečio slinktyje įvyko milžiniški poslinkiai ir *posūkiai* Šv. Rašto tyrinėjime ir aiškinime. Svarbiausias jų buvo ir yra posūkis į domesį žmogiškuoju elementu Šv. Rašte. Ankstesnis aiškinimas rėmėsi perdėtai raidišku supratimu, kuris bemaž nekreipė dėmesio į istoriškai sąlygotą Šv. Rašto "žmogiškumą" — pasaulėjautą ir pasaulėvaizdį. Gamtos mokslų ir istorijos keliami klausimai, — keliami ryšium su Šv. Rašto pasaulėjauta ir pasaulėvaizdžiu, — buvo laikomi išpuoliais prieš tikėjimą ir Katalikų Bendriją. Daug rašalo buvo sunaudota stengiantis apginti, — kartais ir atsiprašinėti, — Šv. Rašto pasaulėjautos ir pasaulėvaizdžio savitumą. Bet Šv. Raštas buvo parašytas "žmonių būdu" — per pranašus, apaštalus, įkvėptus rašytojus, kurie kadaise gyveno Artimuosiuose Rytuose. Raidiškai skaitydami senovės autorius, rizikuojame, — galime jų visiškai nesuprasti ar net neteisingai suprasti. Ar galime prileisti, kad Abraomas su Sara ir net pats Jėzus Nazarietis nekraipytų pečių, laikydami rankose *Akiračių* žurnalą? Šiuolaikinis poslinkis yra aiškinti Šv. Rašto tiesą su domesiu istoriškai sąlygotam įkvėptųjų rašytojų žmogiškumui. Visų pirma, įkvėptieji autoriai yra dalykiškai aptariami ryšiumi su jų istoriniu fonu. Stengiamasi

juos pažinti taip, kaip jie buvo savo bendraamžių suprasti, kaip jie patys save suprato ir kaip jie išreiškė savo pasaulėjautą ir pasaulėvaizdį. Tik po to aptariama tiesa, kurią norėjo išreikšti įkvėptieji autoriai. Taigi šiuolaikinis poslinkis Šv. Rašto tyrinėjime pabrėžia istorinį autorių kontekstą. Egzegetas ar skaitytojas, prieš atsakydamas klausimą "Ką sako šis skaitinys", klausia "Ką *norėjo* pasakyti skaitinio autorius savo bendraamžiams?" Svarbu pastebėti, kad didesnė Šv. Rašto dalis yra perdėm lengvai prieinama ir suprantama. Pagrindinės jo mintys dvelkia visuotiniu žmogiškumu ir šnekinte prašnekina žmones amžių būvyje, nežiūrint rasinių ar tautinių skirtumų.

Žodis su iššūkiu tikėti į gėrio pergalę yra galingesnis už ginklą. Žodis, kuriuo Dievas prašnekina žmogų Šv. Rašte, turėjo ir turi lemtingą jėgą žmogaus ateities ir likimo kūrime. Kai kas religiją laiko opiumu, o kai kas našta. O religija Šv. Rašte yra jėga, kuri laisvina ir veda į ateitį, — moko mylėti save ir rūpintis artimu ir tauta. Turime reikalo su paslaptimi, kuri apreiškia, kad gyvenimas nėra tik vingiai, bet ir menas. Be to, liudija tikėjimą Dievo rūpesčiu žmogumi, rodančiu kelią į tai, kas dažnai atrodo žmogiškai neįmanoma. Šv. Raštas alsuoja pašaukimu gyventi istorinėje buityje ateities jėga, *dabar*tyje tikėjimu įsijungti į prasmę ir laimę. Būdinga jam teigti, kad istorija — įvykių vingiai turi tikslą ir prasmę, nors šis tikslas ir būtų neregimas, nors ši prasmė ir būtų ne sykį ir labai tamsi. Mat rašoma apie tai, kas yra svarbu, pasakojant apie tai, kas jau buvo. Svajonė, didesnė ar mažesnė, lydi asmenis ir tautas. Siekiai ir galimybės dažnai kelia nerimą. Svajojama ir nerime. Svajonė nuskaidrina gyvenimą ir duoda paspirtį. Svajone esame gražūs! Žmogus be svajonės — ne žmogus, o tauta be ateities svajonės — ne tauta. Nūdienis jautrumas tiesai ir

nerimui padeda atpažinti Šv. Rašte Kūrėjo svajonę, kuria jis dalinasi su Kūrinija ir žmogumi.

Ilgą laiką Šventraščio tyrinėtojų svorio centras buvo protestantai. Per pastaruosius dešimtmečius, atrodo, pagrindinę tyrinėjimų kryptį veda ir nustato katalikai. Ar taip iš tikrųjų yra? Jei taip, kodėl taip įvyko?

Protestantai nuo pat XVI a. Reformacijos kreipė krikščionijos dėmesį į Šv. Raštą. Tai buvo savaime suprantama. Martynas Liuteris Apreiškimo šaltinį apribojo *Sola Scriptura* — "Vien Šv. Raštu". Be to, išversdamas Šv. Raštą į šnekamąją kalbą, jis atnaujino vertimų polėkį. Aplamai kalbant, protestantai nuo pat pradžios metėsi į Šv. Rašto pažinimą, — vertė, skaitė, mokėsi šventraštinių kalbų, o vėliau sukūrė ir istoriškai–kritišką metodą jo tyrinėjimui. Tačiau iki 1650 m. visa krikščionija žiūrėjo į Šv. Raštą kaip iš aukštybių Dievo atsiųstą Raštų rinkinį apie įvykius, nieko bendro neturinčius su kultūrine ir istorine jų aplinka. Šv. Rašto knygų įkvėpimas buvo suprastas kaip Dievo diktantas, o Apreiškimas sulietas su įkvėpimu. Pagal tuolaikinę dogmatišką, ir teologinę egzegezę, žmogiškajam Šv. Rašto elementui vietos nebuvo. Ir paties Apreiškimo samprata buvo statiška, atjungta nuo istorijos vyksmo. Žinoma, ir tada buvo pavienių Šv. Rašto aiškintojų, kurie nepasitenkino tik dogmatiška ir teologine interpretacija, bet jų balsas nepajėgė turėti įtakos. Apie 1650 m. intelektualinės srovės Europoje jau buvo pajėgios įtaigauti Šv. Rašto tyrinėjimą. Naujieji poslinkiai priklausė iš dalies nuo drąsėjančio filosofinio imanentizmo, pasak kurio, metafizinis absoliutas yra gamta ir žmogus, o ne Dievas. Imanentizmas teigė, kad tikrovė yra suprastina pagal pačios gamtos dėsnius, nes mokslinės

tiesos duoda žmogui tiesioginį tikrovės pažinimą. Moksliškas tikrovės pažinimas reiškėsi dviem kryptimis: racionalizmu ir empiricizmu. Abi šios kryptys daugiau ar mažiau sąlygojo filosofinį XVIII — XIX a. mintijimą. Aufklaerung — Apšvietos amžius — XVIII a. — buvo empiriškojo racionalizmo apogėjus. Buvo optimistiškai tikimasi, kad proto gerbimas yra aušra eros, kurioje nebus vietos praeities tamsuoliškumui, nes proto įžvalgos duos visai žmogaus veiklai — religinei, politinei, meninei — turinį. Ilgainiui racionalizmas privedė prie atgamčio atmetimo ir panteizmo, o empiricizmas — prie subjektyvizmo ir skepticizmo. O tačiau labai įdomu, kad abu — racionalizmas ir empiricizmas — buvo svarbūs veiksniai Šv. Rašto tyrinėjimo moksle. Gamtos mokslai kėlė klausimus apie šventraštinę visatos sampratą, o istorikai pradėjo atrasti istorinius šaltinius šalia Šv. Rašto knygų. Ir archeologiniai tyrinėjimai, kurie taip nepaprastai paveikė šiuolaikinį Šv. Rašto aiškinimą, prasidėjo su kelionėmis į Palestiną ir Artimuosius Rytus. Nenuostabu, kad imta domėtis moksliška Palestinos ir Artimųjų Rytų geografija bei topografija. Nuo XVIII a. naujieji senovės raštijos tyrinėjimo metodai paruošė kelią istoriškai-kritiškai Šv. Rašto kilmės ir turinio sampratai. Taigi reiškėsi vispusiškai šviežia kryptis Šv. Rašto tyrinėjime: poslinkis į Šv. Rašto žmogiškąjį elementą. Ligtolinis aiškinimas tenkinosi pabrėžti jo dieviškąją tiesą, atpažindamas jo alegorinę, moralinę, dvasinę prasmę. Be to, buvo stengtasi apginti Šv. Rašto tiesą prieš gamtos mokslų ir istorijos užpuolius. Dabar pajusta, kad neužtenka atsiprašinėti Dievo vardu už Šv. Rašto savitumus, bet reikia Dievo žodį, parašytą "žmonių būdu", suprasti.

Teisingai pastebite, kad ilgą laiką Šv. Rašto tyrinėjimo centras buvo protestantai. Tik norisi atkreipti dėmesį, kad būta katalikų pirmūnų šioje srityje. Senojo Tes-

tamento tyrinėjimo pirmūnu norėčiau laikyti Ričardą Simoną (Richard Simon), konvertitą iš protestantizmo ir katalikų kunigą. Jo tritomis veikalas *Histoire critique du Vieux Testament* (Kritiška Senojo Testamento istorija), išspausdintas 1678 m. atspindi literatūrinę ir istorinę Senojo Testamento analizę. Simono veikalas sukėlė audrą tarp teologų ir Šv. Rašto aiškintojų Prancūzijoje. Jiems pasisekė bent kuriam laikui Simono veikalą padėti ant uždraustų skaityti knygų lentynos — Indekso. Tačiau jis buvo sutiktas su dideliu domesiu už Prancūzijos sienų — Anglijoje ir Vokietijoje. Kitas katalikas pirmūnas buvo Jonas Astrukas (Jean Astruc) su savo veikalu *Conjectures* (Spėliojimai), išspausdintu 1753 m. Būdinga, kad jis buvo gydytojas Liudviko XV dvare. Astrukas pastebėjo, kad *Pradžios* knygoje yra duodami du skirtingi vardai — Jahvė ir Elohimas — Dievui paženklinti. Iš karto į jo veikalą nebuvo kreipta dėmesio. Ilgainiui jo *Pradžios* knygos analize tapo orientyru Senojo Testamento tyrinėjime ir pagrindu šaltinių teorijai Penkiaknygės sampratoje.

Istoriškai-kritiškas Šv. Rašto tyrinėjimas turi gana vingiuotą istoriją. Šalia literatūrinės ir istorinės kritikos reiškėsi ir tyrinėtojų filosofiniai įnoriai bei kaprizai: antgamčio paneigimas, Dievo įsijungimo į istoriją per Apreiškimą neigimas, teigimas, kad tikėjimas prieštarauja tiesai, o Apreiškimo dokumentai neturi istorinės vertės ir pan. Nenuostabu, kad Katalikų Bendrija pradžioje kritiškai žiūrėjo į istoriškai-kritiškąjį Šv. Rašto tyrinėjimo metodą. Pradinėje jo vystymosi stadijoje katalikai egzegetai mažai kuo teprisidėjo, nūdien jie praturtina metodo sampratą savo įžvalgomis ir įgūdžiais. Be to, mūsų šimtmečio būvyje istoriškai-kritiškas metodas buvo atpalaiduotas nuo filosofinių prielaidų ir tapo visų rimtų aiškintojų — katalikų, protestantų, žydų — įrankis.

Šiuolaikinis Šv. Rašto aiškinimas yra įdomus tuo, kad jame dalyvauja ir katalikų, ir protestantų, ir žydų mokslininkai tarptautiniame ir tarptikybiniame fone. Juos visus saisto ta pati Šv. Rašto filologija, gramatika, istorija, archeologija. Smagu naudotis istoriškai–kritiško metodo išmintimi ir įgūdžiais. Turiu progos asmeniškai dalyvauti Šv. Rašto židiniuose ir suvažiavimuose. Nagrinėjama istoriškai–kritiško metodo išmintimi ir įgūdžiais pasiektos įžvalgos į Šv. Rašto tekstą. Teksto interpretacija — aiškinimas savo esme yra įsiklausymas į skaitinio mintį. Žinoma, ši mintis gali būti savitai girdima. Krikščionis aiškintojas savitai supranta Senąjį Testamentą, o žydas aiškintojas — Naująjį. Katalikas ir protestantas egzegetas savitai supranta apaštalo Pauliaus mintį "tikėjimu, o ne "darbais". Šiuolaikinis Šv. Rašto egzegetas–aiškintojas turi išmokti būti kuklus mokslininkas! Beje, "Krikščionis Gyvenime" leidykla neperseniai išleido J. A. Fitzmyer'io knygos *Raktiniai klausimai apie Kristų — Naujojo Testamento atsakymai* vertimą. Vertėjas torontietis Jurgis Strazdas. Šioje knygoje yra taiklus istoriškai–kritiško metodo aprašas ryšium su Naujojo Testamento evangelijų tyrinėjimu.

Žinoma, pokalbio eigoje neįmanoma atpasakoti penkių tomų turinio. Tačiau gal vertėtų pabandyti perduoti bent keletą temų. Štai viena, kuri mane net savotiškai pribloškė. Tai suvokimas, jog 'Senasis' Testamentas toli gražu nėra 'senas'. Kaip rašote knygoje, kai izraelitai gyveno Gošeno žemėje, Egipte, Gizos piramidės jau buvo daugiau 1000 metų senumo ir jau buvo apgriuvusios... Žydų religija toli gražu nesivystė tuštumoje, bet santykiaudama, kovodama (ir perdirbdama) jau tada turtingą žmonijos patyrimo kraitį. Ar galit šias savo mintis kiek apibendrinti skaitytojams?

Būdvardis "senas", ypač kada jis priešpastatomas būdvardžiui "naujasis", nepastebimai įtaigoja, kad dalykas neturi gajumo ir atsiduoda pelėsiais. Pats Jėzus Nazarietis ir pirmieji krikščionys rado Senajame Testamente "Dievo žodį". Hebraiškoji Knyga — Biblija, mūsų vadinama Senuoju Testamentu, turi savo svorį kaip religinė žmonijos raštija. Jis neturėtų būti pajungtas jokiai kitai raštijai, — Naujajam Testamentui ar Koranui. Krikščioniškoje Knygoje — Biblijoje Senasis Testamentas yra sujungtas su Naujuoju, tačiau jis turi savitą nepriklausomybę, panašiai kaip du žmonės sveikoje moterystėje. Teisingai teigiate, kad Senasis Testamentas nėra "senas". Kartą, būnant studentu Jeruzalėje, pavadinau hebraiškąją Knygą "Senuoju" Testamentu. Tuojau pat susilaukiau klausimo: "Ar Jėzus turėjo 'Senąjį' Testamentą? Kaip Jėzus vadino 'Senąjį' Testamentą?" Mane šis klausimas sutrikdė. Jėzus skaitė ne "Senąjį" Testamentą, bet Šventuosius Raštus. Jie ir nūdien prašnekina savo reikliomis įžvalgomis šiuolaikinio žmogaus svajones, rūpesčius ir baimes. Nors rašyti Artimųjų Rytų pasaulyje — Vakarų kultūros ir civilizacijos lopšyje — jie vis atspindi amžinai reiklias įžvalgas į gyvenimo prasmę ir laimę. Svarbiausia jų yra Kūrimo–Kūrėjo ir žmogaus–kūrėjėlio tikėjiminė samprata. Žmogaus vaidmuo Šv. Rašte yra savitas ir iškilus. Jis/ji nėra vergas/ė, bet "garbe ir grožiu" vainikuotas/a. Žmogus nėra tik kilnesnis gyvulys, bet sukurtas būti "Dievo paveikslu", pašauktas į būtį kaip kūrėjėlis Dievo pasaulyje. Tiesa, žmogus Šv. Rašte nėra savavaldis, — neturi teisės naikinti bei griauti Dievo pasaulį. Žmogaus pašaukimas yra dalyvauti Dievo pasaulio demokratijoje.

Būdinga, kad *Psalmynas* perima kone pažodžiui Akhenatono, XIV a. prieš Kristų Egipto faraono, giesmę Saulei, Kūrimo–Kūrėjo teologijai išreikšti (žr. Ps 103

"Himnas Kūrėjui"). Su Kūrimo–Kūrėjo teologija siejasi Senojo Testamento požiūris į žmogaus gyvenimo orumą ir dužlumą. Į gyvenimą žemėje žiūrima atviromis akimis. Žmonijos istorija, tiesa, yra tragiška. Būta faraonų anuomet, netrūksta faraonų ir nūdien. O vis dėlto nei vergija, nei vargas, nei kančia neužgožia poreikio švęsti žmogaus orumą, nes jis yra Kūrėjo įdiegtas, — pats Kūrėjas dalyvauja istorinėje žmogaus odisėjoje. Senasis Testamentas pabrėžia žmogaus drąsą kelti klausimus, reikšti protestą, net abejoti. Senojo Testamento tikėjimo didvyriai drįso aistringai ginčytis su Dievu. O jų daug: Abraomas ir Sara, Mozė, Jeremijas, Habakukas, Jobas ... Šiuolaikinis žmogus, kokie nebūtų jo religiniai įsitikinimai, tarp jų gali jaustis namie, nes ir jis, kaip Jokūbas, galynėjasi ristynėse su "Nepažįstamuoju" savo naktyje iki aušros (žr. Pr 32, 23-32).

Jautriausia Senojo Testamento tema bene bus iššūkis žmogui rasti religinį inkarą savo politiniuose vingiuose, įgyvendinant teisingumą ir kuriant taiką. Kaip jau užsiminėme, Senasis Testamentas yra pasakojimas apie Kūrėją–Dievą, kuris įsijungia į šį teisingumo ir taikos užmojį, išvesdamas pavergtuosius iš politinių vingių vergijos. Pasakojimas prašnekina iššūkiu gyventi atvirybe Kūrėjo–Dievo rūpesčiui žmogumi politinėje, socialinėje ir ekonominėje plotmėje. Tautos turi vaidmenį Kūrėjo–Dievo plane ir yra skatinamos atsisakyti ginklų. Turtinga tautų įvaironė turi tarnauti visos žmonijos labui ir taikai. Sandora su Dievu Senajame Testamente nesiekia dalinti tautas į taikos salas, bet Kūrėjo–Dievo vardu meta iššūkį "įgyvendinti Dievo rūpestį žmogumi, atleisti ir eiti su Dievu į ateitį" (Mch 6, 1-8).

Linijinis ir ciklinis istorijos supratimas davė žmogui naują savipratą. Kiek perėjime iš vieno — ciklinio — į

kitą — linijinį — sveria technologijos lygis? Konkrečiai tariant, raštas? Ar gali egzistuoti, arba bent vystytis, linijinė istorijos samprata be rašto?

Abu Testamentai turi glaudų ryšį su pasauliu, kuriame jie buvo parašyti. Senojo Testamento lopšys buvo Mesopotamijos ir Egipto kultūra ir civilizacija. Kultūrinio lopšio technologija sąlygoja Šv. Rašto įkvėptųjų autorių mintijimą. Naujojo Testamento lopšys buvo judaizmas, praturtintas persų ir graikų mintijimu. Tačiau abu Testamentai skiriasi iš esmės savo pasaulėžiūra ir istorijos samprata nuo pasaulio, kuriame jie buvo parašyti. Kas tai nulėmė? Technologijos lygis? Raštas?

Savo klausimu man primenate Arnoldą Toynbį (Arnold Toynbee), anglų istorijos filosofą, bandžiusį tyrinėti civilizacijos kilmę, jos brendimą ir sunykimą, savo dvylikos tomų veikale *A Study of History* (Istorijos studija). Anot Toynbio, istoriją lemia didžiosios kultūrinės grupuotės, o ne tautos. Jis teigia, kad civilizacijos klestėjimas priklauso nuo kultūrinės grupuotės pajėgumo galynėtis su iššūkiais, kurie reiškėsi jos visuomenėje ir aplinkoje. Iš 26 civilizacijų, pagal Toynbį, tik viena — Vakarų krikščionija — yra gyva, nors ir dekadanse. Tiesa, Toynbis daug ką apibendrina, bet kartu jis atkreipia dėmesį į tikėjimo prado gyvastingumą, kuris yra perdėm savitas Šv. Rašte. Man rodos, kad turėtume skirti istoriją nuo linijinės laiko sampratos. Istorija, kurią liudija *raštas*, Artimųjų Rytų pasaulyje gimė apie 3200 m. prieš Kristų dėl technologijos poreikių. Sumerai Mesopotamijoje, egiptiečiai Šiaurės Afrikoje buvo rašto pirmūnai. Tačiau būdinga, kad nei sumerai, nei egiptiečiai neturi linijinės laiko sampratos. Metinis gamtos ciklas buvo mesopotamiečio akiratis, o dinastinė seka padėjo egiptiečiui džiaugtis Saule ir Nilu. Linijinės laiko

sampratos nei vieni, nei kiti neturėjo, — jų istorija, nors ir rašto liudijama, yra ciklinė. Hebrajai, maža gimstanti tauta, ne didžiulė kultūrinė grupuotė, XIII a. prieš Kristų, pradėjo reikštis technologiniame Artimųjų Rytų pasaulyje visapusiškai nauja linijinės istorijos savimone. Būdinga, kad jie tai padarė išėjimu iš Mesopotamijos — Abraomas ir Sara — ir *likiminiu* išėjimu iš Egipto — Mozės su padriku užguitų hebrajų būriu.

Šis *vienkartinis* įvykis Senajame Testamente yra suprantamas kaip Dievo įsijungimas į istorijos raidą. Nuo tada hebrajai pradėjo gyventi įsitikinimu, kad istorija yra linijinė — pašaukimas dalyvauti istoriniame Dievo užmojyje. Pasak Senojo Testamento, bejėgiai ir bevilčiai, išgyvendami išėjimo vingiuose Dievo užmojį, tikėjimu suprato, kad Dievas turi planą išganyti, o žmogus turi vaidmenį Dievo plane. Norėtųsi teigti, kad šis vienkartinis įvykis įgalino ir tebeįgalina šiuolaikinį žmogų gyventi šia linijine istorijos savimone. Nenuostabu, kad Šv. Raštas alsuoja pašaukimu per tikėjimą susitikti su daugiaamže Dievo ateitimi. Šv. Rašte yra būdinga kūrybiška laukimo nuotaika. Laukimas yra kūrimas, — kuriama istorinė savimonė ėjimu Dievo užmoju nubrėžto tikslo linkui.

Tamstos profesija visgi nekasdieniška. Kokio pasiruošimo tai reikalauja? Paimkim konkrečiai — kiek Tamstai reikėjo studijuoti ir kur? Kiek kalbų išmokti?

Šv. Rašto studijos reikalauja ne tik ilgo pasiruošimo, bet ir padaro "amžinu" studentu. Žiūrint atgal į savo pasiruošimą, pastebiu, kad man davė gerą pagrindą lietuviškoji gimnazija ir Telšių kunigų seminarija. Aš buvau reikliai supažindintas su pasauline raštija, istorija, kalbomis — lotynų, graikų, prancūzų, vokiečių, rusų... Vėliau karo audros nukėlė į svetingąją Eichstaett'o ku-

nigų seminariją, Bavarijoje, į Romos Popiežiškąjį Grigaliaus universitetą ir Šv. Rašto institutą, Italijoje, o dar vėliau net į Artimuosius Rytus — Popiežiškąjį Šv. Rašto institutą Jeruzalėje. Kiek metų visa tai truko? Prieš pradedant Šv. Rašto studijas, reikėjo užbaigti teologijos studijas licenciato laipsniu, po to trejetas metų reiklių šventraštinių studijų. Tai sudarė devynetą metų. Norėtųsi pabrėžti, kad per tuos metus tik pasiruošta Šv. Rašto tyrinėjimui — išmokta kalbų ir studijų metodikos. Kurias kalbas reikėjo išmokti? Be trijų šiuolaikinių — vokiečių, prancūzų ir anglų — reikia vispusiškai išmokti hebrajų ir graikų bei "būti namie" dar dviejose, paties pasirinktose Artimųjų Rytų kalbose. Rinkausi aramėjų ir sirų kalbas, nes jos, būdamos semitinės, padeda įsijungti į hebrajų kalbos pasaulį.

Ar archeologija yra Jūsų profesijos šerdis ar šalutinis užsiėmimas? Ar tai Jūsų atgaiva ar darbas. O gal abu kartu?

Archeologija man yra pagalbinė Šv. Rašto studijų šaka, panašiai kaip kalbotyra, istorija, literatūrinė kritika. Tačiau be archeologijos apsieiti neįmanoma, nes Šv. Rašto studijų metodika yra daugiaskarė. Asmeniškai dalyvauju iškasinėjimuose ir domiuosi apžvalgine archeologija. Pastaroji yra ne tiek reikli ir mažiau dulkina, tačiau labai padeda įsiminti į istorinę aplinką, kuri sąlygojo Šv. Rašto mintijimą, rašymą ir perdavimą.

ĮKVĖPTAS, APREIKŠTAS IR KANONIŠKAS DIEVO ŽODIS

Šiuolaikinė liturgija ir teologija mus dažnai prašnekina kreipiniu: "Tai Dievo žodis!" Mišių aukoje gimtąja kalba skaitinio gale skaitytojas pareiškia: "Tai Dievo žodis!", dalyviai atsako: "Dėkojame Dievui!" Kunigas pakviečia Mišių aukos dalyvius pasiklausyti "Šventosios evangelijos" pagal Morkų, Matą, Luką ar Joną ir skaitinį baigia kreipiniu "Girdėjote Dievo žodį", o dalyviai atsako: "Šlovė tau Kristau!" II Vatikano Susirinkimas savo dogminę konstituciją apie Apreiškimą pradeda žodžiais *Dei verbum* — "Dievo žodis". Ši konstitucija glaustai aprašo šiuolaikinį Katalikų Bendrijos mokymą apie Šv. Raštą — abu Testamentus, — jų kilmę, norminę reikšmę ir aiškinimą.

Nuoseklu klausti, ką norima pasakyti, vadinant Šv. Raštą "Dievo žodžiu"? Ar pati Biblija — Knyga yra Dievo žodis? Ar Biblija — Knyga turi savyje Dievo žodį? Raidiškai imant, išsireiškimas "Dievo žodis" sako, kad Dievas kalba, o Biblija — Knyga iš Dievo reiškia, kad Dievas rašė. Be to, Šv. Rašte yra ir Mozės knygos, ir Dovydo psalmės, ir Saliamono išminties raštai, ir Apaštalo Pauliaus laiškai, ir evangelijos pagal Morkų, Matą, Luką bei Joną, ir apreiškimas Jonui... Taigi ne tik Dievo žodis, bet ir Mozės, Dovydo, Apaštalo Pauliaus, evangelistų žodžiai... Susiduriame su Šv. Rašto autorystės — Dievo ir žmonių autorystės sąveikos Šv. Rašte paslaptimi. Siekiant kiek galima išsamiau aptarti Dievo *žodžio* paslaptį Šv. Rašte, reikia turėti omenyje, kad Šv. Raštas yra perdėm žmogiškas, nes Dievas nekalba ir nerašo, bet kartu Šv. Raštas yra paties

Dievo apsireiškimas, o ne tik žmonių knyga apie Dievą. Trys tikėjimo tiesos, giliau pažintos, padeda visapusiau suprasti Dievo žodį: Šv. Rašto įkvėpimas, Dievo apsireiškimas Šv. Rašte ir Šv. Rašto kanoniškumas.

ĮKVĖPTAS DIEVO ŽODIS

Krikščionys Šv. Raštą laiko Dievo žodžiu, nes tiki, kad Šv. Rašto knygos yra Dievo, Šventosios Dvasios, įkvėptos. Dieviško įkvėpimo tiesa pareiškia, kad Dievas reiškėsi Senojo Testamento tautoje ir pradinėje krikščionių Bendrijoje — įkvėpė per žmones Raštus, kurie liudija Dievo apsireiškimą istorijoje. Naujojo Testamento Bendrijos liudijimu, Dievo apsireiškimas istorijoje pasiekė kulminacinį tašką Jėzaus Kristaus asmenyje ir gyvenime: "Daugel kartų ir įvairiais būdais praeityje Dievas yra kalbėjęs mūsų protėviams per pranašus, o dabar dienų pabaigoje jis prabilo į mus per Sūnų, kurį paskyrė visatos paveldėtoju ir per kurį sukūrė pasaulius" (Žyd 1, 1-2).

Kaip suprasti įkvėpimą? Įkvėpimas yra Dievo darbas žmogiškoje plotmėje, todėl niekuomet nepajėgsime visapusiai suprasti ar išaiškinti Šv. Rašto įkvėpimą. Įkvėpimas turi ryšį su paties Dievo paslaptimi.

Šv. Rašto kilmę galima nagrinėti dviem požiūriais: pradėti su Autoriumi — Dievu arba pradėti su žmogiškaisiais autoriais — Dievo įrankiais. Mat "Dievo apreikštieji dalykai, pateikiami Šv. Rašte, buvo užrašyti Šventajai Dvasiai įkvepiant" (II Vatikano Susirinkimo dogminė konstitucija *Dieviškasis Apreiškimas* III, 11). Žodžiai "Šventajai Dvasiai įkvepiant" rodo į tikėjimo tiesą, kad žmogiškieji autoriai buvo taip Dievo įtaigaujami, kad ir Dievas yra Šv. Rašto knygų autorius. "Pasinaudodamas žmonėmis, Šv. Rašte Dievas kalba [ir

rašo] žmonių būdu" (*Dieviškasis Apreiškimas* III, 12). Kaip Dievas įkvėpė savo knygas Šv. Rašte, nėra tiksliau nusakoma. Čia patarnauja šiuolaikinis Šv. Rašto tyrinėjimas.

Nagrinėjant Šv. Rašto įkvėpimą žmogiškųjų autorių — Dievo įrankių požiūriu, klausiama, kaip buvo parašytos Šv. Rašto knygos. Atsakymai į klausimus — kada? kur? kaip? kaip vadinosi žmogiškasis autorius? — ne visuomet patenkina. Įžvalgiausi šiuolaikiniai Šv. Rašto tyrinėtojai tvirtina, kad pirmųjų Senojo Testamento knygų turinys buvo perduotas gyvu žodžiu iš kartos į kartą. Tik 10-ajame prieškristiniame šimtmetyje Izraelio istorikai, teologai ir poetai pradėjo užrašinėti — įraštinti šį gyvu žodžiu perduotą Dievo apreiškimą.

Šv. Rašto įkvėpimas yra suprantamas įvairiai: 1. *Žodinis įkvėpimas*. Pagal šią įkvėpimo sampratą, Dievas — Šventoji Dvasia padiktavo kiekvieną Šv. Rašto žodį. 16-17 a. ši samprata vyravo tarp krikščionių-protestantų. Jai pasipriešino 18-19 a. moksliškas Šv. Rašto tyrinėjimas. Katalikams žodinė įkvėpimo samprata niekuomet nebuvo prie širdies. Nūdien ji ir tarp protestantų mažai puoselėjama. Tačiau ji tebėra ryški protestantų fundamentalistų bendrijose, kurios, gindamos Šv. Rašto neklaidingumą, remiasi jo žodiniu įkvėpimu. Pasak šios sampratos, tik Dievas yra atsakingas už Šv. Rašto — Dievo žodžio įraštinimą. Žmogiškieji autoriai buvo tik mašinos-robotai, užrašydami tai, ką Dievas kažkokiu paslaptingu būdu jiems padiktavo. Katalikų Bendrija šią sampratą atmeta dėl dviejų priežasčių. Jos abi yra svarbios. Viena, šioje sampratoje glūdi išvada, kad Dievas nesiskaitė su žmogiškojo autoriaus laisve, o antra, ši samprata nepajėgia paaiškinti, kodėl Šv. Rašto knygos yra taip skirtingos vienos nuo kitų savo fonu, stiliumi ir tikslu. Žmogiškųjų autorių laisvės ir savitumo

pavyzdį ryškiai liudija Luko įvadas į savo evangeliją (žr. Lk 1, 1-4). 2. *Dievas, Šventoji Dvasia, prižiūrėjo, kad žmogiškieji autoriai nesuklystų.* Pasak šios pažiūros, vien žmogiškieji autoriai yra atsakingi už Šv. Rašto knygų parašymą. Dievas, Šventoji Dvasia, įsikištų tik tuo atveju, jei žmogiškasis autorius būtų pavojuje suklaidinti skaitytoją religine klaida. Šiuo atveju Dievas nukreiptų žmogiškąjį autorių į tiesą. Šią sampratą galima pailiustruoti patraukliu pavyzdžiu: motina moko savo mažylį vaikščioti, stovėdama kitame kambario šone ir drąsindama: "Eikš, eikš, nebijok! Aš neleisiu tau pargriūti!" Mažylis eina link motinos savo jėgomis, o motina tik prižiūri, kad jis nepargriūtų. Pasak šios sampratos, dieviškasis poveikis Dievo žodžio įraštinime reiškėsi tik priežiūra. Kokiu būdu Šv. Raštas yra Dievo žodis, ji nepaaiškina. Atrodo, kad vien tiktai teigiama, jog Šv. Raštas yra tik religijos vadovėlis, numatytas duoti teisingus atsakymus į religinius klausimus. 3. *Įkvėpimas vėlesniu apreiškimu* — Dievas, Šventoji Dvasia, per savo Tautos vadovus pripažino Šv. Rašto knygas įkvėptomis po to, kai jos buvo jau parašytos. Tiesa, ši įkvėpimo samprata užtikrina, kad tiesa apie Dievą ir jo santykį su žmonija ir pasauliu-visata yra teisinga, bet toks Šv. Raštas nėra nei "Dievo įkvėptas" (žr. 2 Tim 3, 16), nei "ugnis širdyje" (žr. Jer 20, 9). 4. *Įkvėptas, nes įkvepia.* Šv. Raštas įkvepia skaitytoją teisumui ir gerumui, prašnekindamas žmogų duobėtame gyvenimo vieškelyje bei buities raizgyne ir praturtindamas jį ateities viltimi. Ši įkvėpimo samprata vyrauja daugelyje protestantų bendrijų. Tačiau ji nėra pakankama viso Šv. Rašto įkvėpimui suprasti. Ne visos knygos jame ir ne visuomet įkvepia.

Nors Katalikų Bendrija ir yra atmetusi anksčiau minėtas Šv. Rašto įkvėpimo sampratas, ji nėra oficialiai

— dogmiškai aptarusi savo įkvėpimo sampratos. Tačiau galime atpažinti esminius dalykus, kurie sąlygoja Katalikų Bendrijos Šv. Rašto įkvėpimo sampratą. Dievas įkvėpė Šv. Raštą — išsakė savo širdį ir apreiškė save per žmogiškųjų autorių mintį ir išraišką. Katalikų Šv. Rašto įkvėpimo samprata remiasi įrankio sąvoka. Žmogiškasis autorius yra Dievo įrankis, kuris rašo Dievo įkvėptas. Jis nėra vien raštininkas, kuris tik užrašo įkvėptą turinį, bet yra įrankis su asmenybe, kurią galime atpažinti iš įkvėpto rašinio. Įrankio su asmenybe dėka, Dievo žodis ne tik įraštinamas, bet ir įkultūrinamas.

Iš šalies žiūrint, Šv. Rašto parašymas — Dievo žodžio įraštinimas nieku nesiskyrė nuo kitų knygų rašymo. Tačiau jis skiriasi nuo kitų knygų savo dviguba autoryste. Ypatingą Dievo įsijungimą į Šventraščio knygų rašymą liudija Senojo Testamento Bendrijos savimonė bei tikėjimo kraitis. "Tu nuo vaikystės pažįsti šventuosius raštus [Senojo Testamento knygas], galinčius tave pamokyti išganymui per tikėjimą Jėzumi Kristumi. Visas Raštas [t.y. Senasis Testamentas] yra Dievo įkvėptas ir naudingas mokyti, barti, taisyti, auklėti teisumui, kad Dievo žmogus taptų tobulas, pasiruošęs kiekvienam geram darbui" (2 Tim 3, 15-17). "Mes turime tvirčiausią pranašų žodį. Jūs gerai darote, laikydamiesi jo tarsi žiburio, šviečiančio tamsioje vietoje, kol išauš diena ir jūsų širdyse užtekės aušrinė. Pirmiausia, žinokite, kad jokia Rašto pranašystė negali būti savarankiškai aiškinama, nes pranašystė niekuomet nėra atėjusi žmogaus valia, bet Šventosios Dvasios paakinti žmonės kalbėjo Dievo vardu" (2 Pt 2, 19-21).

Įkvėptieji žmogiškieji autoriai buvo Dievo įrankiai su savo asmenybe. Jie laisvai naudojosi savo gabumais ir šaltiniais, rašydami šventąsias knygas. To reikalauja

dažnos užuominos apie žmogiškųjų autorių pastangas (pvz., Jer 36, 17-18; Lk 1, 1-4; Gal 6,11) ir Katalikų Bendrijos mokymas apie Šv. Rašto įkvėpimą. Popiežius Benediktas XV enciklikoje *Spiritus Paraclitus* moko, kad "kiekvienas šių Knygų autorius rašė, būdamas visapusiai laisvas, dieviško įkvėpimo jėga, pagal savo prigimtį ir būdą " (II,1). Tą patį mokymą pakartoja Pijus XII enciklikoje *Divino afflante Spiritu* ir II Vatikano Susirinkimo dogminė konstitucija *Dei verbum*: Šv. Raštas yra "Dievo žodis per žmonių žodžius [t.y. žmogišku būdu]".

Kartą, keliaudamas po Japoniją, patekau į austrių fermą — kultivuotų perlų gamyklą. Šeimininkas nusivedė mane prie vandens lysvių. Vienose buvo dar jaunutės, augančios austrės, o kitose austrės su jose įleistais dirgikliais. "Šioje lysvėje", rodydamas į vieną iš jų, aiškino šeimininkas, "jau austrės pagamino perlus". Iš tikrųjų, šeimininkas ištraukė vieną austrę, ją atidarė ir išėmė gražų perliuką. Austrė — gyvas įrankis perlams sukurti. Kultivuotų perlų ferma gali pailiustruoti Dievo, Šventosios Dvasios, sąveiką Šv. Rašto įraštinime. Dieviškąją veiklą — dirgiklį žinome kaip tikėjimo tiesą. Jos dėka, Šv. Raštas yra Dievo žodis. Žmogiškąjį elementą (austrės įnašą) paaiškinti būtina naudotis kalbotyra, istorija, archeologija... Norint suprasti autorių ir jo rašinį, reikia susipažinti su jį sąlygojusia istoriška "lysve".

APREIKŠTASIS DIEVO ŽODIS

Šv. Raštas savo galutiniu šaltiniu turi patį Dievą, nes per šiuos žodžius Dievas apreiškia "tiesą, kurią [jis] norėjo pateikti šventose knygose mūsų išganymui" (*Dieviškasis Apreiškimas* III, 11). Apreikšti reiškia atidengti ir atskleisti; apreiškimas reiškia atidengimą ir

atskleidimą. Asmenys apreiškia save, atidengdami ir atskleisdami savo siekius, rūpesčius, baimes ir džiaugsmus. O daiktus galime užtikti, atrasti bei surasti. Šv. Raštas, įraštindamas Dievo apreiškimą, turi mintyje atsiliepimą tikėjimu Dievui — Dievui, kuris atskleidė savo paslaptį — užmojį ir veiklą istorijoje. Taigi apreiškimas Šv. Rašte paženklina ir Dievo užmojo, ir gerumo išgyvenimą. "O Dievo turtų, išminties ir pažinimo gelme! Kokie neištiriami jo sprendimai ir nesusekami jo keliai!" (Rom 11, 33). Žodis "apreiškimas" paženklina ne tiek ryšulį tiesų apie Dievą, kiek paties Dievo gyvenimo paslaptį žmogaus gyvenime. Tiesa apie Dievą ir pati Dievo gyvenimo paslaptis — apreiškimas buvo įkvėptųjų autorių patirta, ir atspindi jų asmenišką savitumą istorijos tėkmėje ir raidoje.

Dievo apreiškimas galėjo įvykti ir be raštiško liudijimo. Tačiau galime nuvokti dvi priežastis, kurios vedė Dievą įkvėpti žmones, kad jie įraštintų bei įkultūrintų apreiškimą įkvėpimo dovanos jėga. Pirmoji priežastis buvo Dievo noras, kad istorija, kurios būvyje jis apreiškė save, būtų teisingai paaiškinta. Mat tie patys įvykiai gali būti skirtingai suprasti ir aiškinami. Tai liudija skirtingas egiptiečių ir hebrajų įvykių, susijusių su Išėjimu iš Egipto, aiškinimas. Hebrajai juose matė Dievą, o egiptiečiai — darbo jėgos netektį. Šventraščio autoriai, įkvėpimo malonės jėga, įraštino likiminę Išėjimo įvykio sampratą. Todėl Šv. Raštas ir yra aptariamas, kaip Dievo apsireiškimas Izraelio istorijoje ir Jėzaus Kristaus gyvenime. Žinoma, teisingas įvykių supratimas bei aiškinimas būtų galėjęs būti perduotas žodžiu — iš tikrųjų taip buvo daroma ilgoką laiką — per kartų kartas, nematant reikalo jį įraštinti. Mozė, pranašai, kunigai bei išminčiai, pats Jėzus bei pradinė

krikščionių Bendrija naudojosi žodiniu būdu, aiškindami Dievo apsireiškimą. Bet būtų buvę sunku, turbūt net neįmanoma, šį žodinį aiškinimą saugiai ir tiksliai išsaugoti ir perduoti ateities kartoms be įraštinimo. Ši yra antroji priežastis, kodėl Šv. Raštas yra Dievo apsireiškimo liudytojas. Kadangi žodinis apreiškimo kraitis buvo įraštintas, mes, nors ir gyvendami tolimame šimtmetyje nuo laiko, kuriame apsireiškė Dievas, esame užtikrinti, kad turime teisingą tikrojo Dievo bei jo užmojo istorijoje sampratą. Šv. Rašto puslapiuose sutinkame patį Dievą, prašnekinantį žmogų istorijos vingiuose. Šis susitikimas nėra įmanomas jokioje kitoje žmonijos knygoje.

Įkvėpimas nėra apreiškimas. Visas Šv. Raštas — visos jo knygos ir jų dalys — yra įkvėptas, parašytas paties Dievo per žmones, bet ne visas Šv. Raštas yra apreikštas. Istorijos įvykiai, mokslinė įžvalga į pasaulį, visuomeniniai poreikiai priklauso įkvėptųjų autorių istorinei "lysvei" — žmogiškieji autoriai atspindi savo gyvenimo laikotarpį. "Pasinaudodamas žmonėmis. Šv. Rašte Dievas kalba žmonių būdu. Todėl šventųjų knygų aiškintojai [ir skaitytojai], norėdami įžvelgti, ką tąja kalba norima mums pasakyti, privalo stropiai ištirti, ką šventieji autoriai turėjo mintyje ir ką Dievas teikėsi jų žodžiais išreikšti" (*Dieviškasis Apreiškimas* III, 12). Šv. Raštas yra neklaidingas tuo, kad "tvirtai, ištikimai ir be klaidos moko tiesos, kurią Dievas norėjo pateikti šventosiose knygose mūsų išganymui" (*Dieviškasis Apreiškimas* III, 11).

Tiesa Šventajame Rašte. Įkvėpimo malonės jėga Šv. Raštas apima tiesą apie Dievą ir jo užmojį pasauliui išganyti per Jėzų Kristų. Tai aišku iš to, kas anksčiau sakyta apie Dievo apsireiškimą Šv. Rašte. Šventraštinę

tiesą aptarti yra svarbu, nes ji labai dažnai arba lieka nesuprasta, arba esti iškraipoma. Mat dažnai ji susiejama su atsakymais į mokslo, istorijos, geografijos ir kitas šiuolaikinį žmogų dominančias sritis. Šis klystkelis turi šaknis pomėgye tenkintis žodiniu Šv. Rašto aiškinimu. Įkvėptasis autorius rašo *Pradžios* knygoje, kad Dievas sukūrė pasaulį šešeto dienų trukmėje (Pr 1, 1-2, 4a). Šis skaitinys, suprastas pažodžiui, atmeta bet kokią mokslišką visatos sampratą. Tačiau įkvėptasis autorius apie mūsų evoliucijos mokslą nieko nežinojo. Jam svarbu mokyti, kad Dievas yra pirminė priežastis viso, kas tik yra pasaulyje. Šią tiesą jis įraština bei įkultūrina tuometinių žmonių būdu. Taigi ne *kaip* pasaulis buvo sukurtas, bet *kad* pasaulis yra sukurtas yra šio skaitinio tiesa. Šešeto savaitės dienų rėmai, žinomi skaitytojams, įrėmina šią tikėjimo tiesą.

Imkime kitą pavyzdį. Pasak *Danieliaus* knygos, Babilonas buvo užkariautas "Medijos [karaliaus] Darijaus" (Dan 6, 1). Tačiau istorikai žino, kad Babiloną užėmė ne medai, bet persai, kurie jau buvo nugalėję Mediją. Šis istorinis netikslumas neprieštarauja pasakojimo *tiesai*, kad visos šios tautos ateityje įsijungs į mesijinę Dievo karalystę. Imkime pavyzdį iš Naujojo Testamento. Evangelistas Matas, rašydamas, kad Jėzus sakė Pamokslą nuo kalno (žr. Mt 5-7), moko, kad Jėzus yra naujasis Mozė, nes duoda naują Įstatymą ant naujo Sinajaus. Tuo tarpu evangelistas Lukas šį pamokslą perkelia į lygumą (žr. Lk 6, 17-49).

Šv. Rašto tiesa turi būti suprantama ta prasme, kurią turėjo Dievas ir jo įkvėptieji autoriai. Įkvėptieji autoriai nerašė istorijos pagal šiuolaikinę Vakarų kultūros sampratą, bet perdavė tikėjimo tiesą apie Dievą ir jo užmojį kurti ir išganyti pasaulį.

KANONIŠKAS DIEVO ŽODIS

Pradžios knyga Senajame Testamente Šv. Raštą pradeda, o *Apreiškimas Jonui* Naujajame jį užbaigia. Įkvėptieji autoriai skiriasi vieni nuo kitų ne tik istorišku laikotarpiu, bet ir kilme, išsiauklėjimu bei religine įžvalga. Šventasis Raštas buvo parašytas per mažiausiai 1,300 metų. Jo turinys yra margas — psalmės ir meilės dainos, karalių kronikos ir pergalės šauksmai, įstatymai ir legendos apie didvyrius. Ši įvairovė stebina. Katalikų Bendrija skaičiuoja Senojo Testamento norminių knygų kanone-sąraše 46 Raštus. Tuo tarpu dauguma protestantų bendrijų priima tik 39 knygas. Katalikai, priimdami 46 Raštus, seka Septuaginta, Senuoju Testamentu graikų kalba, o protestantai, priimdami tik 39 knygas, seka Tanak — Senuoju Testamentu hebrajų kalba. Katalikų Bendrijos Senojo Testamento kanonas yra 7 knygom (ir keletu skyrių *Danieliaus* ir *Esteros* knygose) turtingesnis. Taigi protestantai ribojasi hebraiškuoju sąrašu, o katalikai seka graikiškuoju, nes šis Šv. Raštas buvo pradinės Bendrijos Dievo žodis, liudijant išganymo pažado išsipildymą Jėzuje Kristuje. Įprasta Septuagintos knygas vadinti deuterokanoninėmis — "antrojo kanono" knygomis, pabrėžiant faktą, kad jos buvo priimtos į kanoną po ilgokų svarstymų. Protestantai šias deuterokanonines knygas jungia į rinkinį, kurį vadina *Apokrifa* — t.y. "Slapti" [Raštai], norėdami šia pravarde pabrėžti, kad jie nėra įkvėpti. Naujojo Testamento kanoną sudaro 27 Raštai.

Kaip buvo aptartas Šv. Rašto kanonas? Kalbėdami apie įkvėpimą, pastebėjome du veiksnius: įkvepiantį Dievą ir įkvėptus žmones. Įkvėptieji autoriai dažniausia nejautė įkvepiančio Dievo savo darbe. Tik retkarčiais jie

teužsimena apie Dievo pradą (žr. Apr 1, 1-3; 1, 9-11). Nuoseklu klausti: kaip buvo aptartas Šv. Rašto kanonas? Jeigu Šventraščio autoriai nepaliudija savo įkvėpto pobūdžio, kaip mes galime žinoti, kurios knygos yra įkvėptos? Šis klausimas yra opus. Tai liudija ir skirtumai tarp katalikų ir protestantų ryšium su Senuoju Testamentu.

Įkvėptųjų knygų įjungimas į kanoną arba kanonizacija yra Senojo Testamento Dievo tautos ir Naujojo Testamento Bendrijos atpažinimas, kad šios knygos yra tikėjimo ir gyvenimo norma. Kanonizacija neliečia knygų prigimties — ja tik atpažįstama, kad jos yra įkvėptos. Trumpai, kanonizacija buvo vyksmas, kuriuo įkvėptos knygos buvo atpažintos kanoniškomis.

Ankstyvieji Bendrijos šimtmečiai liudija poreikį ir vyksmą — rūpestingai sudaryti įkvėptųjų knygų sąrašą, kanonizuojant Senojo ir Naujojo Testamento knygas. Katalikų Bendrija atbaigė šį vyksmą 1546 metais Tridento Susirinkime, tiksliai ir dogmiškai aptardama 73 Raštų kanoną-sąrašą.

Šiuolaikiniai teologai daro skirtumą tarp vidinio — dvasinio įkvėptųjų knygų pobūdžio atpažinimo ir išorinio — oficialaus nuosprendžio apie šį atpažinimą. Dievo tauta — Izraelis ir Bendrija, rašydama Šv. Raštą, vidujai atpažino jį kaip tikėjimo ir gyvenimo normą ir laikė jį įkvėptu. Tai jau vyko pačiame šventraštiniame laikotarpyje. Oficialus — išorinis pareiškimas apie įkvėptą Šv. Rašto pobūdį truko šimtmečius. Tam davė pagrindą vidinė knygų vienybė — rišlus jų nuoseklumas, jų apaštalinė kilmė, jų poveikis į žmones, skatinant atvirybę Dievui ir artimo meilę, jų norminė įtaka krikščionių bendrijose. Kanonišką Dievo žodį Šv. Rašte liudija ir daro patikimą tikėjimas, kad Bendrija yra vadovaujama Šv. Dvasios.

Šv. Raštas alsuoja pašaukimu gyventi Dievo užmoju. Kasdien asmeniškai patiriame žodžio jėgą. Paguoda, pagyrimas ir net draugiškas "Labas rytas!" mus praturtina gerumu. Dėl gero žodžio darosi lengviau sutikti dienos lūkesčius, rūpesčius ir baimes. Piktas žodis žmogų sužeidžia ir užgožia.

Šv. Raštas yra Dievo žodis, parašytas per žmones, kurie *girdėjo* Dievą ir gyveno jo užmoju. Nenuostabu, kad Šv. Raštą skaitome per Sakramentų teikimą ir *klausomės*, kad *išgirstume* Žodžio liturgijoje pirmojoje Mišių dalyje.

II SKYRIUS

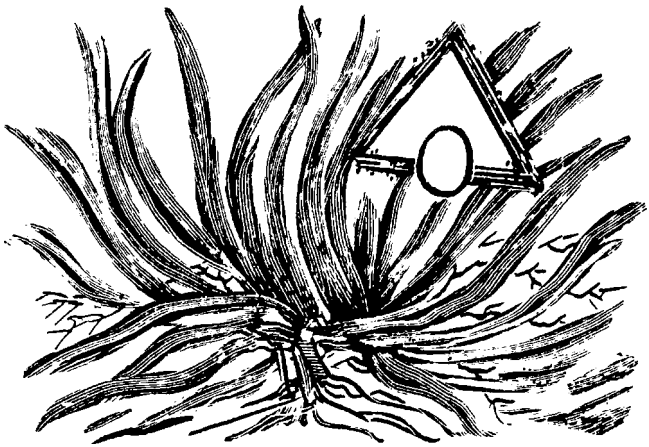

DIEVAS, KURIO VARDAS YRA "AŠ ESU"

Dievybė kiekvienai religijai yra tai, kas švenčiausia. Daiktai, laikas, vieta, asmenys gali būti pašventinti — atskirti nuo kasdienos ir vien šiapusinių poreikių. Dievybė nėra tai, ką žmonės pašventina — atskiria nuo kasdienos; Dievybė yra tai, kas yra šventa savyje. Religijų istorija liudija, kad Dievo šventumas prasiveržia į žmogaus patirtį per gamtą ir jos išgyvenimą. Šv. Raštas liudija ir kitą — ypatingą Dievo proveržį į žmonijos istoriją. Dievas, kurio vardas yra "Aš Esu", savo galybe, nesustabdomu veržlumu ir nuostabia paslaptimi prašnekino žmoniją su istorine išganymo viltimi. Susitikti su Dievu reiškia išgyventi mysterium tremendum — baisią paslaptį, — kartu bauginančią ir žavinčią. Ir mums įprasta sakyti "baisiai gražu".

"Dievas, kurio vardas yra 'Aš Esu' " yra atspaudas straipsnio iš 1988 m. liepos 23 d. Draugo numerio.

DIEVAS, KURIO VARDAS YRA "AŠ ESU"

Ne sykį praeitis mums kelia nerimą, o ateitis baimę. Kremtamės dėl praeities nuosprendžių, nenorėdami sau atleisti padarytų klaidų. O ateitis baugina, nes nežinoma. Mat rytojus daug žada, bet nėra tikras.

Prieš dvidešimt metų Jungtinių Valstijų erdvėlaivis pasiekė mėnulį. Tai buvo Kūčių vakarą. Astronautas Frank Bormanas pasveikino Žemės gyventojus skaitydamas iš *Pradžios* knygos:

"Pradžioje Dievas sukūrė dangų ir žemę. Žemė buvo dyka ir betvarkė. Tamsa niūksojo viršum pragarmės, ir Dievo dvasia pleveno viršum vandenų. Dievas tarė: 'Tebūnie šviesa!' Ir atsirado šviesa. Dievas matė, kad šviesa buvo gera. Dievas atskyrė šviesą nuo tamsos. Šviesą Dievas pavadino diena, o tamsą — naktimi. Subrėško vakaras, ir aušo rytas: pirmoji diena" (Pr 1, 1-5).

Pasveikinimas Kūčių vakarą nuo tolimo Mėnulio su skaitiniu apie Dievą–Kūrėją, kuris taria "Tebūnie šviesa!" ir sukuria šviesą savo žodžiu.

Tamsa yra niūri. Naktis yra niūri, nes tamsi. Gyventi praeitimi, kremtantis dėl klaidų ir nuosprendžių, yra niūru. Kodėl? Dievo–Kūrėjo vardas nėra *Aš Buvau*. Gyventi ateitimi, dabartyje galynėjantis su būsimomis problemomis, kelia baimę. Kodėl? Dievo–Kūrėjo vardas nėra *Aš Būsiu*. Gyventi *dabar*, nors dabartis ir duobėta, yra ir svarbu, ir lengva. Kodėl? Dievas–Kūrėjas yra kartu, nes jo vardas yra *Aš Esu*. Dievas yra Amžinasis ir Visagalis *Aš Esu*.

Šv. Raštas — Dievo žodis. Skaitinys apie šviesos sukūrimą yra Dievo žodis. Žodžiu žmogus prašnekina

žmogų. "Labas!" "Kaip einasi?" "Sėkmės!" išreiškia mintį ir neša linkėjimą, rūpestį, širdį. Žodis Dievo, kurio vardas yra *Aš Esu* Šv. Rašte, prašnekina skaitytoją, išreiškia Dievo mintį bei rūpestį žmogumi ir ieško atsakymo — pasitikėjimo. Skaitinys apie Dievą, dangaus ir žemės Kūrėją, yra tikėjimo pareiškimas: Pasaulis turi pradžią — Dievas yra jo Kūrėjas. Dievo žodis "Tebūnie!" yra tiltas tarp Dievo ir kūrinių. Skaitinys apie pasaulio pradžią yra vaizdingas. Lengva jį atsiminti: savaitės sąranga. Šešios dienos kūrimo, o septinta poilsio — Kūrėjas ilsisi. Skaitinio sąranga rodo, kad pareiškimas apie kūrimą nėra moksliškas: pareiškiama, *kad* pasaulis yra Dievo sukurtas, o ne *kaip* buvo pasaulis sukurtas.

Trys dienos su plačiu akiračiu (Pr 1, 3-10). *Šviesa* yra pirmasis Dievo kūrinys. Pirmąją kūrimo dieną Dievas *atskiria* šviesos sukūrimu dieną nuo nakties. Naktis — tamsos metas žmogų baugina. Vakaras ir rytas apvaldo naktį — tamsos metą. Antrąją kūrimo dieną *dangaus skliauto* sukūrimu Dievas *atskiria* vandenis po skliautu nuo vandenų viršum skliauto. O trečiąją kūrimo dieną Dievas sukuria *sausumą* ir *atskiria* žemę nuo jūros.

Kitos trys dienos turi siauresnį akiratį (Pr 1, 11-31). Ketvirtąją dieną Dievas įsako žemei *pasipuošti* žalumynais. "Žemė teželdina žalumynus — visokius augalus, duodančius sėklas, visokius medžius, vedančius vaisius su saviška sėkla". Penktąją dieną Dievas įsako dangaus skliautui *pasipuošti* šviesuliais, — dienos šviesuliu saule, nakties šviesuliu mėnuliu ir žvaigždėmis. "Šviesulius Dievas pritvirtino prie dangaus skliauto, kad šviestų virš žemės, viešpatautų dienai ir nakčiai ir skirtų šviesą nuo tamsos. Šeštąją dieną Dievas įsako jūros vandenims *knibždėti* gyvūnais, o

žemės dangaus paskliautėms *priimti* paukščius. "Vandenyse tegul knibžda gyvūnų, ir paukščiai teskraido virš žemės dangaus paskliautėmis... Žemė teišduoda... gyvulių, roplių ir laukinių žvėrių".

Šeštoji diena kūrimo pasakojime yra ypatinga. Šeštąją dieną *papuošia* Žemę *Adam* sukūrimu. *Adam* yra žmonija, Žemės kūrinys ir Žemės vaikas — Dievas "kaip vyrą ir moterį juodu sukūrė" (Pr 1, 27). *Adam* — "vyras ir moteris" yra sukurti pagal Dievo "atvaizdą ir paveikslą".

"Dangus ir žemė, ir visa, kas jiems priklauso, buvo padaryta. O "septintąją dieną [Dievas] ilsėjosi po savojo darbo" (Pr 2, 1-4a).

Pasaulio ištaka yra Dievo žodis. Skaitinys apie pasaulio kūrimą kelia religinį klausimą. Įkvėptasis autorius žinojo mažiau, negu mes žinome *kaip* sukurtas pasaulis. Jam rūpi aptarti Dievą–Kūrėją ir pasaulio ryšį su juo. Dievas–Kūrėjas pasakojime yra visapusiškai savitas *vienas* ir *vienintelis*. Liudijama aiškų monoteizmą. Šis vienas ir vienintelis Dievas yra pasaulio Kūrėjas — jis "matė, kad visa, kas jo sutverta, buvo labai gera" (Pr 1, 31).

Pasaulis yra pavaldus Dievui–Kūrėjui, nes yra jo sukurtas. Kūriniai — saulė, mėnulis, žemė, jūra, gyvūnai paklūsta Dievo–Kūrėjo žodžiui "Tebūnie!" Tuo tarpu sumerai, babiloniečiai, asirai Saulę, Mėnulį, Žemę, Jūrą, gyvūnus laikė dievybe ir garbino kaip dievus.

Dievo–Kūrėjo galybė kurti yra nuostabi ir nereikalauja pastangų. Dievas, kurio vardas yra *Aš Esu* pašaukia į būtį žodžiu "Tebūnie!" Vatikane yra Cappella Sistina su Michelandželo (Michelangelo) freskomis lubose. Freskos vaizduoja pasaulio ir Adomo bei Ievos kūrimą pagal *Pradžios* knygos pirmuosius

skyrius. Antroji freska tuojau pat pagauna dėmesį: Dievas–Kūrėjas savo visagaliu žodžiu "Būk/Tapk!" sukuria Žemės kūrinį, Adomą. Adomas, Kūrėjo pirštu paliestas, atveria akis ir stojasi.

Žmogus — Žemės kūrinys kūrimo pasakojime žėri orumu tarp visų kitų kūrinių. Jam duota galia dalyvauti pasaulio valdyme, nes jis yra sukurtas "kaip Dievo atvaizdas".

Ką *norėjo* pasakyti įkvėptasis autorius? Skaitinys turi savo istorinį kontekstą, — atspindi vietos ir laiko aplinkybes. Pasakojimas apie Dievą–Kūrėją mus grąžina į VI prieškristinį amžių, į Babilonijos imperiją. Tuomet izraeliečiai buvo tremtyje, netekę savo žemės, namų ir laisvės. Tremtis — nesvetima mūsų tautai ir mums asmeniškai. Tremtis apiplėšia, apnuogina, kelia nerimą, — verčia susitikti su savimi ir su Dievu–Kūrėju ne tik skaudžioje buityje, bet ir pačios būties gelmėse. Tremties nerime patiriama, kad "Žmogus — tai gelmė, o širdis jo — bedugnė" (Ps 63, 7). Įkvėptasis pasakojimo apie kūrimą autorius savo tremtyje susitinka su savimi ir su Dievu–Kūrėju buities žaizdre ir būties gelmėse. Susitikimas su Dievu–Kūrėju veda į viltį, nes sutiktasis yra *Aš Esu*. Mūsų viltis turi tėvus — tėvą ir motiną, — tai nerimas ir drąsa. Nerime matome, kad yra dalykų, kurių neturėtų būti — nerimstame, o drąsoje pajuntame, kad nėra to, kas turėtų būti, — ryžtamės. Nerimas ir drąsa yra vilties tėvai — viltis, kuri duoda sparnus nerimui ir drąsai.

Pasakojimu apie Dievą–Kūrėją įkvėptasis autorius prašnekino Izraelį tremties nerime ir drąsoje apie *Tikrovę*, kurios nematė, bet kurią tikėjo.

Ką *nori* pasakyti pasakojimas apie Dievą–Kūrėją mums, šio amžiaus vaikams, mūsų nerime ir drąsoje? Dievo–Kūrėjo, kurio vardas yra *Aš Esu* nematome, bet

jį tikime. Jo žodis *Pradžios* knygoje skaitinyje mus prašnekina, neša mums nerime ir drąsoje viltį, ieško mumyse atsakymo — tikėjimo. Kiekvieno mūsų širdis yra bedugnė, kiekvieno mūsų gyvenimas yra gelmė. Pasakojime susitinkame su Dievu–Kūrėju, kurio vardas yra *Aš Esu*. Kūrėjas *Aš Esu* kuria ilsėdamasis: bitutė Kūrėjo vardu apvaisina gėlę ir sodo obelį, vėjas lauko javą, voveraitės sodina Kūrėjo vardu riešutus, klevą, ąžuolą, pušį, šalto ir šilto oro srovės, susitikdamos aukštybėse Kūrėjo vardu, tampa debesimis ir palaisto žemę, judantis Žemės paviršius Kūrėjo vardu kuria vis naujus kalnus bei slėnius ir keičia Žemės veidą. Turime Dievą, kuris yra *Aš Esu* kūrinijoje, gyvenime, istorijoje ir žodį, kuris šaukia pasitikėti.

Gyvenimas yra buvimas duobėtame istorijos vieškelyje. Esame verčiami apsispręsti ir apspręsti tai, kas yra svarbu, svarbiau, svarbiausia. Tikėjimas yra svarbiausias veiksnys nerime ir drąsoje, nes *laiduoja* Tikrovę to, kurio vardas yra *Aš Esu*. Tikėjimas yra svarbiausias veiksnys, nes *duoda* mūsų vilčiai kryptį ir sparnus. Sakoma, pasaulis — didelis, pasaulis — mažas. Kaip viskas tarpusavyje susiję, susipynę! Tikėjimu *suvokiame* gyvenimo prasmę buities raizgyne, — Dievo-Kūrėjo pėdsakus pasaulyje ir Dievo–Kūrėjo atvaizdą savyje pačiuose. Tikėjimu *suvokiame*, kad pasaulis yra nuostabi Dievo–Kūrėjo katedra, kad mes esame kviečiami mėgautis, dalyvauti kūrime ir garbinti Dievą, kurio vardas yra *Aš Esu*.

Dvi gyvenimo sampratos. Tikėjimu *suvokiame* Dievo–Kūrėjo rūpestį dėl mūsų. Tas, kurio vardas yra *Aš Esu* yra kartu su mumis gyvenimo žaizdre, — mįslėse ir vingiuose, — šnekina per įvykius keliauti į šalį — kurti *dabartyje* ateitį, pažadėtą, bet nežinomą.

Esame paveldėję dvi gyvenimo sampratas: graikišką

ir hebrajišką. Graikiškoji gyvenimo samprata yra išreikšta Odisėjo ir Penelopės asmenimis. Odisėjui gyvenimas yra kelionė *namo* — Likimo pasmerkimas grįžti į Itaką. Jo odisėja spalvinga, pilna nuotykių. Odisėjas savo kelionėje *nieko nekuria*. Tik atsidaužia į tai, kas yra, pergyvena visa arba kaip vilionę, arba kaip pavojų. Ir Penelopė, namie būdama, tik laukia — audžia kilimą ir vėl jį ardo. Homeras leidžia jūrai išmesti Odisėją visiškai nuogą ant salos kranto. Nuogumo simboliu Homeras paryškina, kad gyvenimo odisėja, užuot žmogų praturtinusi, jį tiktai apiplėšia.

Kas kita su Abraomu ir Sara. Jiedu kartu palieka savo tėviškę ne aklo Likimo ištikti, bet *Dievo–Kūrėjo šaukiami*. Gyvenimas jiedviem yra tikėjimo kelionė. Tiesa, Abraomas ir Sara nežino koks yra jų pašaukimo turinys, nežino kaip jie turės savo pašaukimą įvykdyti. Viena jiedviem yra aišku: jų kelionė turi savo ištaką Dievuje, kurio vardas yra *Aš Esu*. Taigi savo kelione jiedu dalyvauja *dabar* Dievo ateityje.

Pradžios knygos pasakojimas apie Abraomą ir Sara yra raiškus ir įtaigus (žr. Pr 12-25). Jų žingsniai yra prasmingi, nes yra Dievo "Aš Esu" pašaukimo vykdymas. Nesvarbu, kad jie ne sykį yra klaidūs, kad jie veda iš krašto į kraštą, iš dykumos į dykumą, nuo šulinio prie šulinio. Svarbu, kad Abraomas ir Sara yra *pakeliui*, — svarbu, kad *buvimu pakeliui* jiedu kaip tik liudija savo pašaukimą būti vaikais ateities Dievo, kurio vardas yra *Aš Esu*.

Abraomas ir Sara pergyvena kelionės viliones skirtingai negu Odisėjas ir Penelopė: Abraomas ir Sara *kuria* iš pavojų ir vilionių savo gyvenimą. Jiedu keliauja ne vieniši ir ne nuogi, bet nešini visu savo sukurtu gyvenimo turiniu: savo šeima, savo turtu, savo papročiais, savo bendruomene, savo religija. Būdinga ir įdo-

mu, kad Abraomas ir Sara lieka visur tik svečiais. Pašaukimo sąmonė kurti *dabar* ateitį su Dievu, kurio vardas yra *Aš Esu*, neleidžia jiems vadinti nė vienos šalies sava, nes nė viena jiems nėra ta, apie kurią Dievas–Kūrėjas kalbėjo.

Keleiviui Odisėjui būdinga žvalgytis atgal: jis neina pirmyn, bet grįžta. Odisėjas turi tik praeitį. Tuo tarpu keleiviai Abraomas ir Sara pergyvena laiko tėkmę iš esmės skirtingai. Atgal jiedu nesidairo, nes yra pašaukti eiti pirmyn: kurti ateitį su Dievu–Kūrėju. Odisėjas apsisprendžia pagal praeitį, Abraomas pagal tikėjimą Dievu, kuris yra *Aš Esu*. Odisėjas ieško to, kas buvo prarasta, Abraomas ir Sara ieško to, kas dar tik bus, nes jau dabar pažadėta.

Abraomas ir Sara "paklausė liepimo keliauti į šalį, kurią turėjo paveldėti, ir išvyko, nežinodam[i] kur ein[ą]. Tikėjimu [jiedu] apsigyveno pažadėtoje žemėje, tarytum svetimoje..." (Žyd 11, 8-9).

Tikėjimo istorija liudija, kad Dievas–Kūrėjas *Aš Esu* žiūri į istoriją kaip į kepalą, o ne kepalo riekes. Užtat jis nededa taško, o tik kablelį ten, kur mes jau dėtume tašką.

III SKYRIUS

"DIEVAS KRISTUJE SUTAIKINO SU SAVIMI PASAULĮ"

(2 Kor 5, 19)

Jėzus Kristus yra Dievas, kuris prašnekina žmogų. Jėzus Kristus yra ir žmogus, kurį Dievas prašnekina. Naujojo Testamento šerdis yra Jėzus Kristus, "tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius" (Žyd 13, 8). Naująjį Testamentą sudaro 27 raštų biblioteka.

Jį galima vadinti ir simfonija, kurios tema yra krikščionis gyvenime.

Sekantieji trys rašiniai yra atspaudas iš 1986 m. rugsėjo 6, 13 ir 20 d. Draugo numerių.

ISTORINIS JĖZAUS KLAUSIMAS: "O JŪS KUO MANE LAIKOTE?"

Vienoje knygoje iš šiandieninės Lietuvos skaitome apie du senus romėnus: Pontijų Pilotą ir Titą Lamiją. Rašoma: "Kažkada jaunystėje jie abudu gyveno Palestinoje: vienas buvo prokuratorius, imperatoriaus vietininkas, o kitas — tremtinys. Ir štai dabar jie sėdi ir kalbasi, ir amžiams išnykę praeities šešėliai iškyla prieš juos".

Pokalbis labai gyvas:

"Žinai — sako Lamija, — ką čia grieką slėpti, patiko man Jeruzalėje viena šokėja, kurios žvilgsnis buvo kaip Kleopatros. Bet ji dingo, kai atėjo į Jeruzalę pranašas ir stebukladaris — Jėzus Kristus. Tu, tikriausia, jį atsimeni?" Piloto nuostabi atmintis; tik ką, kalbėdamas su Lamija, jis prisiminė begalę smulkmenų apie savo [valdymo] laikus Judėjoje: šimtąsyk turtingų ir beturčių žydų minios su šventikais priešaky apspisdavo mano dramblio kaulo krėslą ir, kabindamiesi už mano togos skverno ir už sandalų diržų, šaukdavosi manęs, reikalaudami kokiam nors nelaimingajam mirties bausmės, kurio aš nematydavau jokios kaltės ir kuris buvo mano akyse tokiu pat bepročiu, kaip ir jo kaltintojai. Ką aš kalbu — šimtąsyk! Taip buvo kiekvieną dieną, kiekvieną valandą...

Jėzus Nazarietis — pakartoja jis paskui Lamiją, — Ne, iš tiesų, kažkaip neatsimenu.

Veltui jis stengiasi atsiminti, raukia antakius, trina ranka kaktą, mintimis perbėgdamas praeitį.

"Juk vėliau šis žmogus buvo nukryžiuotas už kažkokį nusikaltimą — primygtinai tvirtina Lamija, – "nejaugi tu jo neatsimeni, Pontijau?"

"Ne," — šnabžda Pontijus, — "neatsimenu."

Knygos iš Lietuvos autorius kelia klausimą... "Buvo ar nebuvo?" Ar iš tikrųjų apvylė Pontijaus Piloto atmintis ir teisus Lamija? Bet kaip galėjo Pontijus Pilotas, kuris, pasak evangelijų parodymų, atidavęs Jėzų nužudyti, "nusiplovė rankas", kaip jis galėjo neatsiminti ne tiktai to nukankinimo, bet ir iš viso pamiršti, kad įvykdant mirties bausmę, visą žemę tris valandas apgaubė tamsa, kad atsivėrė nesuskaitoma daugybė karstų, prisikėlė ištisa minia palaimintųjų; juk taip pasakoja evangelija? Ir kaip iš viso jis galėjo pamiršti įvykį, kuris turėjo sukrėsti amžininkų protus. Ką ten Jeruzalė — pati Roma turėjo paskęsti tamsoje. Visi amžininkai, visi, kas ne aklas, turėjo matyti šį stebuklą.

"Ne, negaliu, negaliu atsiminti..."

"Su iš tikrųjų baisiu sarkazmu nuvainikuojama legenda apie Kristų, kurio neatsimena net pats Pontijus Pilotas, žmogus, kuris pasiuntė Kristų mirti", rašoma knygoje iš Lietuvos. Daroma išvada, kad Jėzus Kristus tėra tik "dirbtinė konstrukcija", o ne realiai egzistavęs asmuo (A. Varšavskis, *Atradimai prie Negyvosios jūros*. Versta iš rusų kalbos J. Išganaitytės. Kaunas, 1970, p. 70-73).

Ši vaizdi ištrauka yra ateistinio katekizmo Lietuvoje gabaliukas.

Mūsų amžiaus pradžioje buvo ir daugiau balsų, kurie kėlė abejonių dėl Jėzaus istoriškumo. Ir mūsų tautos pirmūnas — kankinys Pranas Dovydaitis šiuo klausimu labai domėjosi. Savo veikaliuke *Kristaus problema* jis nagrinėja tris klausimus: 1. Kristaus kaip istorinio asmens neigimas, 2. filosofinis Kristaus neigimo parengimas ir 3. Kristų liudijantieji šaltiniai (Juozas Girnius, *Pranas Dovydaitis*, Chicago, Ateities leidykla, 1975, p. 651).

Mūsų amžiaus istorikai, krikščionys ir nekrikščionys, norėtų rasti duomenų apie Jėzų Betliejaus, Nazareto ir Jeruzalės įstaigose. Tačiau randama tik užuominos apie sąjūdį, kurio ištaka ir pagrindas yra Jėzaus asmuo ir veikla. Nekrikščioniškieji šaltiniai apie istorinį Jėzų nėra gausūs. Bet jie patvirtina duomenis, kuriuos mums pateikia pats Naujasis Testamentas. Nūdien modernus žmogus skaitosi su Jėzaus faktu istorijoje. Laikyti Jėzų "dirbtine konstrukcija" bei krikščionių išmislu gali tik tas asmuo, kuriam istorinė tiesa nerūpi (Antanas L. Rubšys, "Istorinis Jėzus ir tikėjimo Kristus", *Lietuvių Katalikų Mokslo Akademijos suvažiavimo darbai*, Roma, 1984, p. 77-104).

Naujasis Testamentas rašo:

> *Jėzus su mokiniais keliavo į Pilypo Cezarėjos kaimus. Kelyje klausė mokinius: "Pasakykite, kuo mane žmonės laiko?" Jie atsakė: "Vieni — Jonu Krikštytoju, kiti — Elijumi, treti — dar kuriuo iš pranašų." Tada jis paklausė: "O kuo jūs mane laikote?" Petras jam atsakė: "Tu esi Kristus [t.y. Mesijas]" (Mk 8, 27-29).*

"O kuo jūs mane laikote?" (Mk 8, 29) buvo Jėzaus klausimas savo mokiniams. "Kuo jūs mane laikote?" yra pagrindinis Naujojo Testamento klausimas mums. Visa krikščionijos istorija rodo šį klausimą nuolat buvus pagrindiniu. Atsakymas gi į klausimą "Kuo jūs mane laikote?" istorijos raidoje priklausė arba nuo tikėjimo, arba nuo netikėjimo. Jėzus Nazarietis prašnekino žmogų — mane ir tave — gyvenime su klausimu: "Kuo tu mane laikai?" Visapusiškas atsakymas į Jėzaus prašnekinimą yra galimas tik tikėjimu. Dievo tapimas žmogumi ir Dievo Kristaus mirtis ant kryžiaus turi datą ir vietą. Jie yra istoriniai. Visuose žemynuose Dievo tapimas žmogumi — įsikūnijimas — yra įvykis, kuris dalija pasaulinę

istoriją į amžius prieš Kristų ir po Kristaus. Su tuo skaitosi net *Pravda* ir *Izvestija* bei lietuviškoji *Tiesa.*

Istorija ir tikėjimas žengia kartu. Ir istorija, ir tikėjimas šnekina žmogų — tave ir mane — baigmine gyvenimo prasme ir laime. "Kuo mes laikome Kristų?" "Kuo tu laikai Kristų?"

1. *Kristus man nėra svarbus.* Aš galiu apsieiti be Kristaus. Gyvenimas liudija, kad istoriją valdo karinės, politinės, ekonominės jėgos, o ne Kristus. Skaitydami *Katalikų Bažnyčios Kroniką*, išgyvename mūsų tautos padėtį tėvynėje. Grubiai nuožmia jėga teigiama, kad Kristus nėra svarbus. Netgi Kristus yra pavojingas! Laikyti Kristų keliu į baigminę prasmę ir laimę užkerta kelią į sėkmę gyvenime. Skaitydami *Kroniką* didžiuojamės broliais ir seserimis, kurie drįsta liudyti, kad Kristus yra svarbus gyvenime.

2. Kuo tu laikai Kristų?

Kristus — kelias į patogų, jaukų gyvenimą. Diena vejasi dieną vyksmu, kuris, atrodo, neturi galo, bet kasdien kartojasi. Mūsų siekis palenkti dienų vyksmą savo norams nėra sėkmingas. Mus kankina džiaugsmo ir sielvarto akimirkos, — esame tempiami and tikrovės kurpalio. Turime praeities atminimą ir ateities jausmą — amžinybės ilgesį. Tačiau tikrovės lopeliai užgožia amžinybės ilgesį — Dievo užmojį mumyse. Be to, gyvenimo tragizmą paaitrina ir skaudus išgyvenimas, kad prasmės ir laimės klausimą turime atsakyti per trumpą laiko tarpą. Mirtis mums kelia nerimą.

Būdami religingi, linkstame save raminti tikėjimo šiluma. Tariamės turį atsakymą į visus gyvenimo klausimus savo saujoje. Naudojamės patogiu mokslu — išmintimi, kurią pasiekė kultūra bei civilizacija. Norime, kad ir mūsų Kristus būtų galimas panaudoti kaip patogi ir jauki priemonė.

Būdinga mums naudotis mokslu, kultūra ir civilizacija. Būdinga mums kurti patogų ir jaukų gyvenimą. Tačiau Kristus žėri iššūkiu: reikia *būti* religija, reikia *būti* tikėjimu. Kristus liudija būtinį poreikį aptarti Kūrėjo vietą savo gyvenimo žemėlapyje. Kūrėjo Kristus nėra tik patogus ir jaukus, bet yra iššūkis *būti religija, būti tikėjimu* gyvenimo žaizdre.

3. Kuo tu laikai Kristų?

Kristus mane baugina! Jis — būsimas Teisėjas, jis auka ant kryžiaus. Teisėjas primena teismą, o kryžiaus auka kančią. Abu mane baugina.

Būdinga, kad krikščionija įamžino Teismą freskomis savo šventovėse: Giotto Paduvoje, o Michelangelo Vatikane. Turiu prisipažinti, kad Cappella Sistina Teismo paveikslas mane sutrikdo. Jis man primena labiau Romos koliziejų, o ne Kristaus teismą. Ir auka ant kryžiaus kelia žmogui nerimą. Teko būti svečiu viename Tailandijos vienuolyne. Šeimininkai, budistai vienuoliai, lygino Budą su Kristumi. Anot jų, Buda mirė ramiai, gulėdamas ant šono, ir yra visuotinės nirvanos — užgesimo sau, — pavyzdžiu. O Kristus mirė balsiu šauksmu ant statmeniško kryžiaus kaip auka. Jo mirtis baugina, jo mirtis supurto, — jo mirtis ant vertikalaus kryžiaus kelia nerimą, šaukia į auką, — į aistrą būti ir turėti. Mano šeimininkai budistai darė išvadą, kad Buda ir Kristus grūmėsi su tuo pačiu žmogaus tragizmu — kančia. Tačiau, anot jų, Buda ir Kristus išsprendė kančios problemą perdėm skirtingai: Buda — nirvana (užgesimu), o Kristus — auka dėl kitų.

4. Kuo tu laikai Kristų?

Kristus yra Rūpintojėlis. Tai perdėm lietuviškas tikėjimo bruožas. Lietuvos vienkiemių darželiai, pakelės, kapinės, šventoriai liudija lietuvio įžvalgą į Dievo Kristų. Kristus mums buvo, yra ir, duok Dieve, liks

Rūpintojėlis. Kančios auka Kristus tarnauja Dievo užmojui žmonijos istorijoje ir žmogaus gyvenime.

Mūsų tauta pamėgo Rūpintojėlį Kristų. Lietuvių tauta ir dabarties sutemose remiasi Rūpintojėliu. Lietuva — Rūpintojėlio žemė. Poetas Jurgis Baltrušaitis taikliai sieja lietuvį su Rūpintojėlio kryžiumi savo eilėraštyje "Apynys":

Apynėli, žaliaplauki,
Apynėli, mano broli,
Vos tik saulės susilauki,
Augi, žindi žemės molį...

Ir, užpynęs savo daigą,
Tu kimbi, rezgies į tvorą
Ir vyniojies apie smaigą,
Vis į aukštį, vis į orą...

Saugok, Dieve, tavo tįsį;
Žemės kartys — ramsčiai trupūs,
Tu su jais kartu pašlysi,
Ypač audrai įsisupus...

Jei aukščiau tu nori lipti,
Imk nelūžtamą ramentą,
Ir, pakeitęs diego kryptį,
Kopk sode į kryžių šventą...

Kas juo remias, nesukrūšta —
Stiprios jam nukaltos vinys,
Ir nuo amžių jis nedūžta
Ne todėl, kad geležinis...

Kryžius žemės sodą valdo —
Atsiremk į petį stangų,
Ilgink savo žalią valdą —
Ir pakilsi tu į dangų...

Kristaus kryžius lietuviui yra sankryža: neviltis tampa viltimi, pralaimėjimas — pergale, mirtis — gyvenimu. Kančia ir mirtis ant kryžiaus buvo ir yra Prisikėlimo iš mirties kaina. Iš tikrųjų, esame paradoksas: gimėme gyventi, o turime mirti. Rūpintojėlis lietuviui apreiškia Dievo rūpestį žmogumi būties paradokse: amžinas Dievo Sūnus žmogaus trapume — varge ir net mirtyje.

Nijolė Sadūnaitė viename laiške rašo; "Vartau a.a. kun. Karolio Garucko laiškus, — tai brangios relikvijos. Jo šventos rankos lietė tuos lapus, rašė kilnius žodžius, nešė į tolimą Sibirą savo širdies šilumą, kilnų paraginimą: Tegul kiekvienas žmogus, kurį sutiksite, nueina nuo jūsų geresnis. O kad jūs būtumėte *lyg kryžkelės užrašas* [Rūpintojėlis], kuris kitiems, o ypač jaunoms širdims, parodytų kelią į tikrą laimę. ... Tegul nepritrūksta jums jėgų aukotis ir toliau, kai bus auka atbaigta, kaip Kristaus and kryžiaus" (VI, III). Kančios auka pati Nijolė Sadūnaitė yra tapusi mums šiuolaikinio Rūpintojėlio įvaizdžiu.

Kuo laikau Kristų? Ar Kristus yra man svarbus? O gal stengiuosi Kristų padaryti sau jaukiai patogų? Ar Kristus mane baugina? Ar yra man svarbus Kristus Rūpintojėlis?

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika aprašo kun. Virgilijaus Jaugelio laidotuves. Prie kapo į žmones prabyla kun. V. Jelinskas: "Virguti brangus, Dievo kunige, pažinau tave nuo mažų dienų. Nedaug kam Viešpats suteikia tokį kryžių. Tu jį pamilai ir nešei iki pačios Kalvarijos viršūnės. Dar šiandien matau tave, su padėvėtais kailinukais mažą vaikelį, keliais einantį apie stebuklingąjį Šaričių bažnyčios kryžių...' Sakyk, vaikeli, kodėl tu taip myli kryžių...?' 'Kai pasimeldžiu, man šilčiau,' — atsakei" (VI, 162).

APAŠTALO PAULIAUS MOKYMAS: "EITI, BĖGTI SU KRISTUMI IR VYTIS KRISTŲ"

"Aš nesigėdiju Evangelijos, nes ji yra Dievo galybė išgelbėti kiekvienam tikinčiajam, pirma žydui, paskui graikui. Joje apsireiškia Dievo teisumas iš tikėjimo į tikėjimą, kaip parašyta: 'Teisusis gyvens tikėjimu' " (Rom 1, 16-17).

Taip rašo Paulius laiške romiečiams. Mums įprasta Evangeliją laikyti knyga — Morkaus, Mato, Luko, Jono, o Pauliui Evangelija yra Jėzus Kristus, — ne knyga, bet Asmuo. Santykiai su knyga nežėri reiklumu, — knygą galima laikyti knygų lentynoje ir leisti jai apdulkėti. Nenuostabu, kad Paulius sieja savo atsivertimą — posūkį gyvenime su Jėzaus Kristaus asmeniu:

"...iš tikrųjų," — rašo Paulius, — "visa laikau nuostoliu, palyginus su Kristaus Jėzaus, mano Viešpaties, pažinimu. Dėl to aš ryžausi visko netekti ir viską laikau sąšlavomis, kad tik laimėčiau Kristų ir būčiau jame, nebeturėdamas savo teisumo, kurį teikia įstatymas, bet turėdamas teisumą iš tikėjimo Kristumi, einantį iš Dievo, paremtą tikėjimu. Trokštu pažinti jį, jo prisikėlimo galybę ir bendravimą jo kentėjimuose, noriu panašiai kaip jis numirti, kad pasiekčiau ir prisikėlimą iš numirusių. Aš nesakau, kad jau esu šito pasiekęs ar tapęs tobulas, *bet aš vejuosi, norėdamas pagauti, nes aš jau esu* Kristaus Jėzaus *pagautas*" (Fil 3, 8-12).

"...*norėdamas pagauti*, nes jau esu *pagautas*". Pusdalyvis "norėdamas" duoda veiksmažodžiui "pagauti" esamojo laiko reiklumą, o dalyvis "pagautas" žėri Dievo "galybe ir išmintimi" — Jėzumi Kristumi (1 Kor

1, 24). Dalyviai lietuvių kalboje, anot dr. Antano Klimo, duoda veiksmui sparnus.

Paulius Dievo *pagautas* Jėzuje Kristuje, kad *pagautų* Dievą Jėzuje Kristuje. Esame Dievo *pagauti* Jėzuje Kristuje, kad *pagautume* Dievą Jėzuje Kristuje. Paulius sieja su Jėzumi Kristumi du dalykus savo gyvenime. 1. Naujumą — naujos pradžios staigmeną, šviežią posūkį, ir 2. Dievo proveržį — Dievo įsijungimą į jo odisėją. Naujumas verčia Paulių *eiti* su Kristumi, *bėgti* su Kristumi, *vytis/pasivyti* Kristų.

Naujumas Dievo proveržio dėka verčia Paulių *eiti* su Kristumi. *Eiti* su Kristumi Pauliaus laiškuose reiškia *gyventi* Dvasia (Gal 5, 16), *gyventi* Kristuje (Kol 2, 6), *elgtis* kaip Kristus (Fil 3, 17), "kaip dera [...] pašaukimui, į kurį [esame] pašaukti" (Ef 4, 1). Naujumas Dievo proveržio dėka verčia Paulių *bėgti* su Kristumi: "Argi nežinote, kad lenktynių aikštėje bėga visi bėgikai...? Ir jūs taip bėkite, kad laimėtumėte" (1 Kor 9, 24). Paulius drąsina korintiečius, prisipažindamas: "Todėl aš bėgu nedvejodamas ir grumiuosi ne kaip į orą smūgiuodamas" (1 Kor 9, 26), o filipiečiams primena: "Tvirtai laikykitės gyvenimo žodžio, kad Kristaus dieną galėčiau pasigirti ne veltui bėgęs ir ne veltui vargęs" (Fil 2, 16), gi galatams skundžiasi: "Jūs taip gražiai bėgote! Kas jums sukliudė laikytis tiesos?" (Gal 5, 7).

Naujumas Dievo proveržio dėka verčia Paulių *vytis/pasivyti* Kristų. Kada Paulius kalba apie Kristaus vijimąsi, jis pabrėžia *gerumą* — nekeršyti blogu už blogą, bet, "daryti *gera* vieni kitiems ir visiems" (1 Tes 5, 15), *teisumą* — ieškoti "teisumo iš tikėjimo" Kristumi (Rom 9, 30-33), *svetingumą* (Rom 12, 13), meilę (1 Kor 14, 1), laikytis "to kas pasitarnauja santaikai ir tarpusavio ugdymui" (Rom 14, 19).

Vaizdinys *vytis/pasivyti* Kristų pabrėžia reiklų tikslą

ir primena, kad "viena tikra: pamiršti, kas [buvo], ir [veržtis] pirmyn, į tikslą, sieki[ant] laimikio aukštybėse, kurio Dievas kviečia siekti Jėzuje Kristuje" (Fil 3, 13-14).

Paulius savo ėjimą, bėgimą su Kristumi ir Kristaus vijimąsi laiko kaip *šventa skola* Dievui, nes

"Mums dar tebesant silpniems, Kristus savo metu numirė už bedievius. Vargu, ar kas sutiktų mirti už teisųjį, nebent kas ryžtųsi numirti už geradarį. O Dievas mums parodė savo meilę tuo, kad Kristus numirė už mus, kai mes tebuvome nusidėjėliai... galime didžiuotis Dievu per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, kuris mus sutaikino" (Rom 5, 6-11).

Kristus išganymo istorijoje. Paulius, būdamas uolus žydas, tikėjo, kad gali pasiekti išganymą Mozės įstatymo pagalba. Paulius, Jėzaus Kristaus *pagautas* ant vieškelio į Damaską, suprato, kad Mozės įstatymas priėjo liepto galą Kristuje. Krikščionis Paulius suprato, kad "įstatymas auklėjo... Kristui priimti...Tikėjimui [Kristumi] atėjus, mes jau nesame auklėtojo globoje" (Gal 3, 24-25). "Prieš ateinant tikėjimui, mes buvome įstatymo galia įkalinti, kad lauktume apsireiškiant tikėjimo" (Gal 3, 23).

Mozės įstatymas, pagal Paulių, atliko auklėjimo rolę. Graikiškai jis auklėtoją vadina *paidagogos*, sekdamas graikų mokyklos paprotį. Graikų šeimoje mažylis berniukas buvo auginamas motinos ar auklės. Tapęs septynmečiu, turėdavo iš dalies palikti moterišką užuovėją ir pereiti į auklėtojo — *paidagogos* globą. Auklėtojas nebuvo mokytojas; jis buvo šeimos vergas, kuriam buvo įsakyta visur lydėti berniuką, prižiūrėti jo elgesį ir, svarbiausia, būti jo palyda mokyklon. Pasitaikydavo, kad vergas tam tiko savo būdu ir išsiauklėjimu, bet dažniausiai tai užduočiai buvo skiriamas paliegėlis barbaras

(nekalbąs nei graikikai, nei lotyniškai), kuris netiko niekam kitam. Paaugliui reikėjo užaugti vyru vergo priežiūroje, — po vergo letena. Auklėtojo užduotis buvo tik laikina; jis nemokė, bet tik vedė pas mokytoją. Jaunuoliui tapus pilnamečiu, auklėtojas turėjo nuo jo pasitraukti.

Paulius auklėtojo vaizdiniu paaiškina Mozės įstatymo užduotį, — įstatymas vedė prie Kristaus. Helenistinė romėnų visuomenė švęsdavo jaunuolio tapimą pilnamečiu su didžia iškilme kaip *Liberalia* dieną, arba Bacho šventę, kovo 16. Po rytinės aukos šeimos dievams, jaunuolis nusivilkdavo savo vaikišką *toga praetexta*, su raudonais pagražinimais, ir apsivilkdavo *toga virilis*, brandos togą, — tyrą togą, nes ji buvo balta ir reiškė brandžios laisvės pradžią. Brandos toga vilkįs jaunuolis buvo sutinkamas forume kaip pilnateisis visuomenės narys. Ir Paulius rašo galatams:

"Ir visi, kurie esate pakrikštyti Kristuje, *apsivilkote* Kristumi. Nebėra nei žydo, nei graiko; nebėra nei vergo, nei laisvojo; nebėra nei vyro, nei moters; visi jūs esate viena Kristuje Jėzuje!" (Gal 3, 27-28).

Taigi tikinčiajam įstatymai nebereikalingi. Reikia tik vieno: būti sukurtam iš naujo/atnaujintam Kristuje Jėzuje ir "vadovautis Dievo Dvasia" (Rom 8, 14). "Kristus mus išvadavo, kad būtume laisvi" (Gal 5, 1).

Pauliaus evangelijos širdis. Laiškas romiečiams apima Pauliaus evangelijos širdį. Čia Paulius išvysto tą pačią mintį keturiais skirtingais būdais:

1. *Kaip statistikas*, Paulius susumuoja žmonijos padėtį: "...visi yra nusidėję ir stokoja Dievo garbės" (Rom 3, 23). Visi stokoja Jėzaus Kristaus išganymo. Pagonys, sako Paulius, "Besigirdami esą išmintingi, tapo kvaili. Jie netgi išmainė nenykstančiojo Dievo šlovę į nykstančius žmogaus, paukščių, keturkojų bei

šliužų atvaizdus" (Rom 1, 22-23). O žydai, prisipažįsta Paulius, "mėgst[a] smerkti kitus. Juk smerkdamas kitą, pasmerki save, nes ir pats darai, už ką teisi.... Aure, tu vadiniesi žydas, pasikliauji įstatymu ir giriesi Dievu. Tu pažįsti jo valią ir, įstatymo pamokytas, išmanai, kas geriau. Esi įsitikinęs galįs būti aklųjų vadovu, švyturiu tamsoje esantiems, neišmanėlių mokytoju, kūdikių auklėtoju, turįs įstatyme pažinimo ir tiesos įsikūnijimą. Tai kodėl gi, mokydamas kitus, nepamokai pats savęs?" (Rom 2,1. 17-21). Pauliaus statistika yra tvirta: žmogus pagonis gali pažinti Dievą, bet pasimeta, sudievindamas daiktus; žmogus žydas turi Dievo apreiškimą ir juo didžiuojasi, bet gyventi pagal Dievo įstatymą nepajėgia. Paulius, remdamasis statistika, daro išvadą, kad ir pagoniui, ir žydui, — kiekvienam žmogui, — reikia Kristaus (Rom 1, 18-5, 11).

2. *Kaip krikščionis*, Paulius teikia nepaprastą svarbą krikštui. "Krikštu mes esame kartu su [Kristumi] palaidoti mirtyje, kad kaip Jėzus buvo prikeltas iš numirusių Tėvo šlovinga galia, taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą. Jei esame suaugę su jo mirties paveikslu, būsime suaugę ir su prisikėlimo" (Rom 6, 4-5). Krikščionis yra krikštu *sukristintas* žmogus Kristuje, kuris mirė ir prisikėlė, kuris yra naujas Adomas, antras žmonijos Pirmūnas. Paulius sako, kad Kristuje esame nauja kūrinija: "...per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų, per kurį tikėjimu pasiekiame [...] malonę, kurioje stovime ir didžiuojamės Dievo šlovės viltimi. Ir ne vien tuo. Mes taip pat didžiuojamės sielvartais, žinodami, kad sielvartas gimdo ištvermę, ištvermė — išbandytą dorybę, išbandyta dorybė — viltį. O viltis neapgauna, nes Dievo meilė yra išlieta mūsų širdyse Šventosios Dvasios, kuri mums duota" (Rom 5, 1-5).

Anot Pauliaus, žmogus visa savo būtimi ir buitimi priklauso žmonijai. Tai šventraštinė žmogaus samprata. Žmogus nuo pat gimimo turi neišvengiamą ryšį su savo tauta, su savo gentimi, su savo šeima. Adomo troškimas "būti kaip Dievas" (Pr 3, 5) yra kiekvieno žmogaus, — tavo ir mano, — troškimas. Sukurti būti Dievo—Kūrėjo bendradarbiu — kūrėjėliu, norime paveržti Kūrėjo vaidmenį ir tapti nuo jo nepriklausomi. Kalbėdamas apie žmonijos maištą prieš Dievą, Paulius niekuomet nenaudoja išsireiškimo "gimtoji nuodėmė". Tačiau sugretindamas Adomą su Kristumi, Adomo neklusnumą su Kristaus klusnumu, Paulius išreiškia glaustai savo nuomonės ir atpirkimo sampratą istorijos raidoje (Rom 5, 12-21).

3. *Kaip psichologas*, Paulius tvirtina, kad žmogų drasko dvejopa traukos jėga, — du magnetai, — gėris, kurio žmogus trokšta, bet nepajėgia įgyvendinti, ir blogis, kurio žmogus nenori, bet daro. "Aš netgi neišmanau, ką daręs, nes darau ne tai, ko noriu, bet tai, ko nekenčiu. ... Aš žinau, kad manyje, tai yra mano trapume [sarkinos] negyvena gėris. Mat aš sugebu gero trokšti, o padaryti — ne. Aš nedarau gėrio, kurio trokštu, o darau blogį, kurio nenoriu. O jeigu aš darau, ko nenoriu, tada nebe aš tai įvykdau, bet, manyje gyvenanti nuodėmė [įžūlumas Dievo sąskaita]" (Rom 7, 15-20). "Vargšas aš žmogus! Kas mane išvaduos [iš šitos būklės]? Bet ačiū Dievui — per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų!" (Rom 7, 24).

Paulius savo gyvenimą prieš atsivertimą — susitikimą su Kristumi ant vieškelio į Damaską vadina "gyvenimu pagal *žmogaus prigimtį*" ("pagal kūną" — graikiškai *sarka*, Rom 8, 4), o gyvenimą po atsivertimo "gyvenimu *pagal Dvasią*" (Rom 8, 4). Žmogus savo

prigimtimi yra trapus. Būdamas trapus, žmogus gyvena nerime ir ieško saugumo, — trūks plyš remiasi tikrovės lopais (lopeliais!), norėdamas užsitikrinti laimę. Tačiau tikrovės lopeliai — turtas, jėga, žmonių pagarba — yra nepastovūs, trapūs, kaip yra trapus pats žmogus. Taigi žmogus, gyvendamas tik pagal savo prigimtį — pagal savo trapumą — ima vergauti daiktams. Trapūs, nepastovūs daiktai, būdami trapūs ir nepastovūs, padidina žmogaus nerimą — saugumo neduoda.

Žmogus savo prigimtimi yra *dvasingas* — Kūrėjo pašauktas "gyvenimui pagal Dvasią" (Rom 8, 4). Graikų kalbos žodis *pneuma*, kaip ir hebraiškas *ruach*, reiškia "judąs oras". Kadangi oras juda ir kvėpavime ir vėjuje, žodis "dvasia" turi paslaptingą, nors ir neapčiuopiamą, dvelkimo prasmę. Tačiau, nors dvasios dvelkimas ir yra neapčiuopiamas, jis yra gyvybe besireiškianti ir alsuojanti tikrovė. Paulius naudoja žodį "dvasia" ir žmogui aprašyti, ir Dievo malonei paženklinti. Žmogus savo prigimtimi yra dvasingas — atviras Dievui ir Dievo poveikiui; "Dvasia" didžiąją raide yra visur prasiskverbianti Dievo jėga, galybė. Tai Dievo kvėpavimas bei dvelkimas kūrinijoje ir įvykiuose. Nenuostabu, kad apaštalas Paulius savo laiškuose Kristų sieja su Šventąją Dvasia. "Viešpats [Jėzus Kristus] yra Dvasia" (2 Kor 3, 17). Kristus ir Dvasia, — didžiąja raide, — Pauliaus galvosenoje yra labai artimi vienas kitam: "Kristus... jumyse" ir "jumyse... Dvasia". Tokiu būdu Paulius gali aprašyti gyvenimą Kristuje esantį gyvenimu *pagal Dvasią*.

Paulius, kaip ir pats Jėzus, mokė, kad žmogui neužtenka liepimo būti geru, paklusti Dievui, daryti gera ir vengti bloga. Reikia prašnekinti žmogaus *širdį* — sąžinę ir duoti žmogui jėgų daryti gera ir vengti bloga. "Visi, kurie vadovaujasi Dievo Dvasia, yra Dievo

vaikai. Jūs gi esate gavę ne vergystės dvasią, kad ir vėl turėtumėte bijoti, bet gavote įsūnystės [įdukterystės] Dvasią, kurioje šaukiame: "Abba, Tėveli! [Dievuli!]." Ir pati Dvasia liudija mūsų dvasiai, kad esame Dievo vaikai" (Rom 8, 14-16).

4. *Kaip istorikas*, Paulius skaito Senojo Testamento tikėjimo istoriją Kristaus įvykio šviesoje. Jis giliai išgyveno Izraelio tragediją — būklę be Kristaus: "...labai liūdžiu ir nuolat širdį man skauda... Jie yra izraelitai, turintys įsūnystę, garbę, sandoras, įstatymų leidybą, Dievo garbinimą ir pažadus; jiems priklauso protėviai, ir iš jų žmogiškos prigimties atžvilgiu yra kilęs Kristus" (Rom 9, 1-5). Paulius įspėja krikščionį iš pagonijos: "Nesipuikuok!" (Rom 11, 20b), nes "Jeigu kai kurios šakos nulaužtos, o tu — laukinis alyvmedis — esi jų vietoje įskiepytas ir tapęs šaknies bei alyvmedžio sulčių dalininku, tai bent nesididžiuok prieš anas šakas. O jeigu didžiuojiesi, tai žinok, kad ne tu išlaikai šaknį, bet šaknis tave" (Rom 11, 16-18). Paulius tiki, kad Izraelio tauta bus išgelbėta, kada pagonių visuma pripažins Kristų Išganytoju (Rom 11, 25-26).

Baigiant, galime grįžti prie pagrindinės mūsų temos: Pauliui Evangelija yra Asmuo — Jėzus Kristus. "Dievas Kristuje susitaikino su savimi žmones". "Taigi, kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena — praėjo, štai atsirado nauja" (2 Kor 5, 17-19).

JONO EVANGELIJOS KRISTUS: "ATEIKITE IR PAMATYKITE!"

Jono evangelijoje yra viena labai būdinga scena. Skaitome:

> *Betanijoje, anapus Jordano stovėjo Jonas [Krikštytojas] ir du jo mokiniai. Išvydęs ateinantį Jėzų, jis tarė: "Štai Dievo Avinėlis!" O jis atsigręžė ir, pamatęs juos sekant, paklausė: "Ko ieškote?" Jie atsakė: "Rabi (tai reiškia "Mokytojau"), kur gyveni?" Jis tarė: "Ateikite ir pamatykite". Tada jiedu nuėjo, pamatė, kur jis gyvena, ir tą dieną praleido pas jį. Buvo maždaug dešimta [t.y. ketvirta po pietų] valanda (Jn 1, 35-39).*

"Ateikite ir pamatykite!" Du Jono Krikštytojo mokiniai nuėjo. Vienas jų buvo Andriejus (Jn 1, 40), o kitas — labai galima, "mokinys, kurį Jėzus mylėjo" — Jonas (Raymond Brown, *The Gospel according to John*, Anchor Bible 29, Garden City, NY, 1966, p. 73). Jono evangelijai būdinga tikslios laiko bei vietos nuorodos. Viena jų, atrodo, brangi autoriui laiko nuoroda yra šiame pasakojime "Buvo dešimta valanda [t.y. ketvirta po pietų]". Jono evangelija pabrėžia Jėzaus iniciatyvą, — jis atsigręžia ir paklausia, — "Ko ieškote?" Tai *pirmieji* Jėzaus žodžiai Jono evangelijoje. Jie yra klausimas kiekvienam Jėzaus mokiniui — krikščioniui. Klausimas "Ko ieškai?" yra būtinas žmogaus — krikščionio poreikis, kuris veda žmogų-krikščionį į atvirybę Dievui. Mokinių atsakymas klausimu "Rabi, kur gyveni?" pabrėžia tą patį būtinį žmogaus — krikščionio poreikį

rasti Dievą ir būti jo Artume. Norime rasti gyvenime tai, kas svarbiausia: ištrūkti iš laikinumo, kaitos, bei mirties glėbio ir rasti *tai, kas nuolat yra.* Laikinumas, kaita, mirtis mumyse žadina ir puoselėja amžinybės ilgesį, jos alkį, troškulį. Jėzaus kvietimas "Ateik ir pamatyk!" apima visapusišką būtinį iššūkį gyventi atvirybe Dievui — *tikėti.*

Jono evangelijoje *ėjimo* prie Jėzaus tema yra tikėjimo poreikis (žr. 3,21; 5,40; 6,35.37.45; 7,37 ir t.t.). Taip pat Jėzaus *pamatymo* tema siejasi su tikėjimu. Panašiai, amžinasis gyvenimas yra žadamas tiems, kurie *eina* prie Jėzaus, *žvelgia* į jį, *tiki* jį — trys skirtingi bruožai paženklina tą patį tikėjimo veiksmą. Mokinio — krikščionio ugdymas užbaigiamas, kada mokinys/-ė *mato* Jėzaus garbę ir *įtiki* Jėzų (2,11).

Jono evangelijos Jėzus. "Kas buvo nuo pradžios, ką girdėjome ir savo akimis regėjome, ką patyrėme ir mūsų rankos lietė, — tai rašome apie gyvenimo žodį" (1 Jn 1, 1). Šie žodžiai švyti pasitikėjimu. Jie yra įžvalgus patirties aprašas. Pauliaus gyvenime buvo staigmena — Dievo proveržis, kurį Paulius patyrė ant vieškelio į Damaską. Jo gyvenime ryšku du tarpsniai: *prieš* susitikimą su Jėzumi pakeliui į Damaską ir *po* susitikimo. Prieš susitikimą Jėzus Pauliui buvo apsimetėlis, o po susitikimo jis buvo Pauliaus *Kyrios* — Viešpats. Jonas tokios staigmenos neišgyveno: per keletą metų jis buvo draugas vyro–pranašo, — Jėzuje jis palaipsniui atpažino Kristų. Po Jėzaus kančios — mirties — Prisikėlimo Jonas buvo *baisiai* nustebintas: jo draugas yra Dievo Sūnus, *tikras* Dievo Sūnus. Čia slypi Jono Jėzaus paradoksas: Jis yra labai žmogiškas — gali jį matyti ir liesti; jame tikėjimu, Dvasios šviesoje, gali matyti nuostabią Žodžio paslaptį — Dievo Sūnų.

Jėzus yra žmogus. Tikrai, Jono Jėzus yra perdėm

žmogiškas. Savo trapumu ir psichologija visiškai į mus panašus. Pavargęs, malšina troškulį prie šaltinio, prašydamas vandens iš nepažįstamos moters (Jn 4, 5ss); turi gūžtą, kur mokiniai gali užeiti ir kartu praleisti vakarą (Jn 1, 38; 3, 2); turi draugą Lozorių — drauges Mortą ir Mariją (Jn 11-12); žino, kas yra skausmas ir verkia dėl savo draugo Lozoriaus mirties (Jn 11, 33-35); dalyvauja vestuvėse (Jn 2, 1ss); gali supykti ir išvartyti Šventykloje prekiaujančių stalus (Jn 2, 15).

Jėzus — nuostabus psichologas — puikiai pažįsta žmogaus širdį. "Jam nereikėdavo, kad kas paliudytų apie žmogų. Jis pats žinojo, kas yra žmogus. Jis pats žinojo, kas yra žmogaus viduje" (Jn 2, 25). Be galo pagarbus artimui: gali užsiminti samarietei apie jos nepadorų gyvenimą, neversdamas ją parausti iš gėdos ar ją pasmerkdamas (Jn 4), o sugautą svetimavime moterį apgina nuo skundikų nuodėmės atleidimu (Jn 8, 1-11). Jėzui būdinga atkreipti žmonių dėmesį į tai, kas yra juose gera, kilnu, gražu, nors jie ir būtų nusidėjėliai.

Jėzus — Dievo vyras. Jėzus Jono evangelijoje yra labai įdomi asmenybė. Ka tik beklaustum, Jėzus turi tik vieną atsakymą: *Tėvas.* Iš kur tu esi? Iš Tėvo. Kur tu eini? Pas Tėvą. Ką tu darai? Tėvo valią vykdau, atlieku man duotą Tėvo užduotį. Ką tu sakai? Nieko savo vardu, bet tai, ką girdžiu iš Tėvo. Jono evangelija mus apčiuopiamai veda į Trejybės paslaptį, triskart šventą vieną Dievą. Jėzus visuomet visapusiškai laisvas, visuomet visapusiškai savitas, tačiau visuomet visapusiškai ryšyje su Tėvu. "Pradžioje buvo Žodis. Tas Žodis buvo pas Dievą, ir Žodis buvo Dievas. ... Tas Žodis tapo žmogumi ir gyveno tarp mūsų ..." (Jn 1, 14).

Jėzus — Tas, Kuris apreiškia Dievą. Jėzus yra tas, kuris yra nuolat su Dievu, — jis yra Dievo Žodis ir Išmintis. "Dievo niekas niekada nėra matęs, tiktai

viengimis Sūnus — Dievas, Tėvo prieglobstyje esantis, mums jį apreiškė" (Jn 1, 18). Jono Kristus yra tas, kuris mums apreiškia Tėvą.

Dievo Žodis ir Išmintis Jonui yra istorinis Jėzus iš Nazareto. Jam rūpi parodyti, kad Dievas apreiškė savo užmojį ir davė žmogui patį save Jėzuje iš Nazareto. Tai ryšku iš pačios evangelijos turinio sąrangos:

Pradžia — prologas (Jn 1, 1-18) yra Jono evangelijos uvertiūra ir perliukas. Supažindina su visu evangelijos turiniu — Jėzumi, Dievo Žodžiu, kuris yra *gyvenimas*, duotas žmogui, ir *šviesa*, šviečianti pasaulio tamsoje. Dievas per savo Žodį, Jėzų Kristų, susikūrė naują Bendriją, kuri gyvena amžinuoju *gyvenimu*. Dievo Žodis, Jėzus Kristus — *šviesa* tamsoje — buvo žydų atmestas, o pagonių priimtas.

Po prologo — pradžioje Jono evangelijos turinys bemaž savaime skyla į dvi dalis. Pirmieji dvylika skyrių (1, 19-12, 50) sudaro Ženklų knygą, o 13-20 skyriai Šlovės knygą. Ženklų knygoje yra septyni ženklai, kurie įsakmiai liudija, kad Dievas yra Kristuje. Ženklai — nuostabą keliantys veiksmai. Juos palydi Jėzaus žodžiai. Ženklais ir žodžiais — pačiu savimi — Jėzus apreiškia Tėvą. "Kas yra mane matęs, yra matęs Tėvą" (Jn 14, 9). Jėzus apreiškia Tėvą, duodamas Dvasią, kuri teka iš jo atverto šono (Jn 7, 38; 19, 30-34). Dvasios užduotis — vesti į tiesos pilnatvę: "Kai ateis toji Tiesos Dvasia, jus ji ves į tiesos pilnatvę. Ji nekalbės iš savęs, bet skelbs, ką bus išgirdusi, ir praneš, kas dar turi įvykti" (Jn 16, 13).

Jėzus — Žmogaus Sūnus. Jono evangelija dvelkia mistika. Nuostabu, kad mistikos fone reiškiasi teismas. Teisminis žodynas ryškus kone kiekviename puslapyje: liudininkas, nuosprendis, kaltintojas, įtikintojas, ramintojas, gynėjas, advokatas. Visa tai dėl to, kad Jėzus

yra Žmogaus Sūnus, — *Danieliaus* knygos asmenybė (Dan 7, 13-14), — kuris turi įvykdyti teismą laiko — pasaulio pabaigoje. Jėzus pareiškia Nikodemui, kad "Niekas nebuvo pakilęs į dangų, kaip tik Žmogaus Sūnus, kuris nužengė iš dangaus" (Jn 3, 11-13). Jėzus nenori būti Teisėju, kuris pasmerkia, bet tik Sūnumi, kuris išgano: "Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą" (Jn 3, 16). Tačiau, kadangi Sūnus yra šviesa, jo atėjimas yra iššūkis kiekvienam apreikšti save, — rinktis šviesą ar tamsą, gyvenimą ar mirtį, — teisti save. (Graikiškas žodis yra *krisis* — krizė). "Dievas gi nesiuntė savo Sūnaus į pasaulį, kad jis pasaulį pasmerktų, bet kad pasaulis per jį būtų išgelbėtas. Kas jį tiki, tas nebus pasmerktas, o kas netiki, jau yra nuteistas ... Teismo nuosprendis yra toks: atėjo šviesa į pasaulį, bet žmonės labiau mylėjo tamsą, nei šviesą, nes jų darbai buvo pikti" (Jn 3, 17-19). Žmogaus Sūnaus atėjimas į žmonijos gyvenimą yra *krisis* — teismas, kuriame pats žmogus turi apsispręsti ir save nuteisti. Būdinga, kad Žmogaus Sūnus yra kartu su tuo, kuris tiki, kaip jo gynėjas — advokatas. Teismas istorijos vyksme tęsis iki pasaulio pabaigos. Jėzus siunčia kitą Globėją — "Tiesos Dvasią, kurios pasaulis neįstengia priimti, nes jos nemato ir nepažįsta. O jūs ją pažįstate, nes ji yra pas jus ir bus jumyse" (Jn 14, 16-17).

Jėzus — Dievo Sūnus. Jėzus gali apreikšti Dievą, nes jis pats yra Dievo Sūnus. Jėzus dažnai naudoja žodžius "Aš Esu" (Jn 8, 24.28.58; 13, 19). "Aš Esu" hebraiškai yra Jahvė, — Dievo vardas Senajame Testamente (Iš 3, 6.14). Tik Dievas yra *Aš Esu* — Jahvė. Jono evangelijoje žodžiai *Aš Esu* apreiškia Dievą Jėzuje.

Tikinčiojo gyvenimas Jono evangelijoje. Ženklai Jono evangelijoje liudija Dievą Jėzuje. Jono evangelija kalba apie tris sakramentus: Krikštą (Jn 3), Eucharistiją (Jn 6) ir Sutaikinimą (Jn 20, 19-23). Sakramentai liudija, kad Kristus yra Bendrijoje.

"*Vėl užgimti*" (Jn 3, 3). Jn 3 aprašoma pokalbis Jėzaus su Nikodemu, žydų didžiūnu (Jn 3, 1-15). Nikodemas ateina pas Jėzų "nakčia" — iš nakties. Naktis pas Joną yra tamsos, nežinojimo, blogio įvaizdis. Pokalbis su Nikodemu sukasi apie įėjimą į Karalystę. Kiekvienas, kuris nori įeiti į Dievo Karalystę, turi "vėl užgimti" (Jn 3, 3.5.6). Graikų kalba *anothen*, t.y. "gimti iš aukštybės". Kadangi Dievo Dvasia ateina iš "aukštybės", vėl užgimusieji yra "atgimę iš aukštybės". Ir gimimas "iš vandens ir Dvasios" (Jn 3, 5) yra krikščioniškasis krikštas, kurį Jonas laiko *atgimimo* sakramentu. Krikštas liudija Kristų krikščionių Bendrijoje.

"*Aš Esu* gyvenimo duona! ... *Aš Esu* gyvoji duona!" (Jn 6, 35-50; 6, 51-59). "Gyvenimo duona" yra Jėzaus mokymas, o "gyvoji duona" — Jėzaus Kristaus Kūnas ir Kraujas — Eucharistija. Ir mokymas, ir Eucharistija išreiškiama duona. Jėzaus mokymas yra Dievo Apreiškimas kaip būti darnoje su savimi, su artimu ir kūrinija. O Eucharistija — Jėzaus Kūnas ir Kraujas yra Dievo savęs davimas žmogui. Tikintysis, valgydamas Duoną tampa duonos gabalėliu dėl kitų Kristuje, o gerdamas vyną tampa vyno lašeliu Kristuje dėl kitų. Eucharistijoje Dievas duoda save, kad įgalintų priimantįjį duoti save artimui. Eucharistija turi nepaprastai gilų bendrijinį požymį ir liudija, kad Kristus yra Bendrijoje. Prie bendro stalo susirinkę tikintieji jau dabar dalijasi Jėzaus, Dievo Sūnaus ir Kristaus, gyvenimu. Būdinga, kad Paskutinės Vakarienės metu Jėzus atlieka vergo pareigą žydų šeimoje: plauna mokinių kojas. Petrui šis

veiksmas netilpo galvoje: "Viešpatie, nejaugi tu mazgosi man kojas! ... Tu nemazgosi man kojų per amžius!" (Jn 13, 6-8). Atsakymas Petrui mįslingas: "Tu dabar nesupranti, ką aš darau, bet vėliau suprasi" (Jn 13, 7). Jonas nepasitenkina priminti, kad Jėzus yra ir Tarnas — Kenčiantis tarnas (Iz 52, 13-53, 12). Jo dėmesys krinta ir Jėzaus mokiniui: mokiniu esama tarnaujant. Istorinis Jėzus ėjo meilės ir tarnavimo keliu. Mokiniai turi mylėti vieni kitus (Jn 13, 35). "Nėra didesnės meilės, kaip gyvybę už draugus atiduoti" (Jn 15, 13). Šiuo keliu ėjo Kristus. Meilė, kuria Kristus mylėjo, yra tarnaujanti meilė.

"Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos" (Jn 20, 23). Kas yra nuodėmė? Tai atkakli tikrovė žmogaus buityje ir nesuvokiama paslaptis. Žmogaus nuodėmingumo tema yra viena iš pagrindinių Šv. Rašto temų. Tai prielaida, kuri paaiškina išganymo dramą, padarydama ją reikalinga ir galinga. "Nuodėmė yra paslaptis ... mes negalime suprasti kaip kūrinys, kilęs iš Dievo rankos, gali nusidėti ... Mes negalime suprasti nuodėmės ... ši paslaptis yra apreikšta tik išganymo istorijoje, kaip veiksnys Dievo gailestingumo apreiškime. Dievas parodo, mums mūsų nuodėmės bedugnę, kad apreikštų mums savo amžinojo gailestingumo versmę" (Karl Rahner). Nuodėmė atitolina žmogų nuo Dievo ir suardo darną ne vien tik pačiame žmoguje, bet ir visoje kūrinijoje. Kūrinio sukilimas prieš Kūrėją *Pradžios* knygoje išreiškiamas užginto medžio vaisiumi (Pr 2, 17; 3, 3-7). Žmonija/žmogus su įžūliu godumu veržiasi jo linkui, norėdamas būti "kaip Dievas" (Pr 3, 5). Godi savimeilė daro žmogų grubų ir įžūlų. Įžūlaus godumo vedamas, žmogus prieina liepto galą — peržengia ribas, kurios nenumaldomai saisto visą jo trapų gyvenimą. Kartą prasiveržusi į žmogaus

buitį, nuodėmė, lyg nenumaldoma kalnų griūtis, veržiasi į istorijos slėnius.

Dievo užmojis grąžinti žmogų į teisų ryšį su savimi Jono evangelijoje yra apreiškiamas Velykų dienos vakare nuodėmių atleidimu: "Imkite Šventąją Dvasią. Kam atleisite nuodėmes, tiems jos bus atleistos ..." (Jn 20, 22-23). Atleidimas sukuria naują padėtį tarp Dievo ir žmogaus, žmogaus ir žmogaus, — tarp užgauto ir užgavusiojo. Naujoji padėtis yra nauja *gyvenimo ir šviesos* pradžia. Atleidimą nūdien vadiname Sutaikinimo sakramentu. Žmogaus sutaikinimas su Dievu liudija Kristų Bendrijoje, pagal Jono evangeliją.

Jono evangelija yra kvietimas *ateiti ir pamatyti* — tikėti Dievą Kristuje, apreiškiantį *gyvenimą* ir *šviesą*, tikėti Kristų sakramentuose, duodantį *gyvenimą* ir *šviesą*. Norime rasti gyvenime tai, kas svarbiausia: *ištrūkti* iš laikinumo, kaitos ir mirties letenos ir *rasti* tai, *kas nuolat* yra. "*Ateik ir pamatyk*!" apima būtinį poreikį gyventi atvirybe Dievui — tikėti.

"*Kuo jūs mane laikote?*" Kuo laikome Kristų, būdami krikščionys? Ar esame su Kristumi, ar bėgame su Kristumi? Ar vejamės Kristų? Atėjome; ar pamatėme?

Rūpintojėlis Kristus padaro mums Dievą patrauklų ir artimą. Turime nepaprastą pašaukimą: būti Rūpintojėlio Kristaus rankomis, kojomis, širdimi; garbinti Dievą ne tik pamaldomis, bet ir teisumu bei paslaugumu savo kasdienos buityje. Pakrikštyti į Jėzaus mirtį ir Prisikėlimą, renkamės švęsti Eucharistiją — Padėką, išpažinti, kad Dievo gerumas — atlaidus ir gydantis gerumas — apima visas mūsų buities sritis: darbą, uždarbį, turtą, siekius, įstaigas. Girdime Dievo žodį — Kančios pasakojimą. Tebūnie jis mums vilties žodis — ir asmeniškai, ir Tėvynei; teduoda jis mūsų vilčiai sparnus, o galiūnus teveda į atsakomybę.

IV SKYRIUS

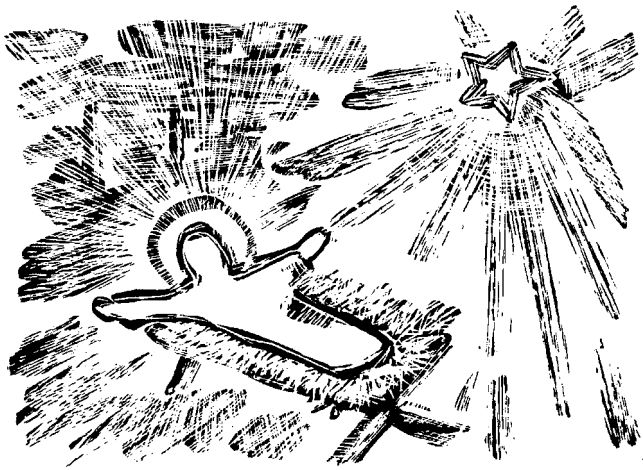

TAS, KURIO ILGĖJOSI ŠIMTMEČIAI

Krikščionys kasmet su iškilme ir džiaugsmu švenčia Dievo įsijungimą į istoriją. Kalėdos yra Jėzaus gimimo — Dievo Sūnaus tapimo Žmogumi šventė. Mūsų būtis ir buitis — žmogaus gyvenimas — mums yra savaime pažįstamas. Gimimu džiaugiamės! Nenuostabu, kad mus Kalėdų šventės metu lydi giesmė ir muzika. Kasmet iš naujo nustembame, kasmet iš naujo pasidrąsiname save ir vieni kitus, nes Įsikūnijimo paslaptis — dieviškasis Kūdikis prakartėlės ėdžiose prašnekina mus gaiviu ir jaukiu gerumu. Kalėdas švęsti smagu, nes Amžinasis ateina dalintis su žmogumi jo laikinu trapumu ir amžinu likimu.

Keturi sekantieji rašiniai yra atspaudas straipsnių iš Tėviškės Žiburių 1985-ųjų, 1986-ųjų, 1987-ųjų ir 1988-ųjų kalėdinių numerių.

"ŠTAI JUMS ŽENKLAS — RASITE KŪDIKĮ"

Du klausimai nūdien yra svarbūs žmogui: suprasti save ir trapiąją Žemę beribėje visatoje. Nenuostabu, kad mus labai domina ir žavi Žemės nuotraukos iš erdvėlaivio: šviesus rutulys, apklotas atmosferine antklode, su vos įmatomais žemynų kontūrais.

Žemė jau nėra tik plokščias senovės pasaulis su salomis vandenynuose ir kalnynais bei upėmis žemynuose. Ji nėra nei tik dirvožemiu išklota asla, kurioje gali dygti ir gimti, augti ir vystytis gyvybė. Žvilgsnis į Žemę iš beribės erdvės rodo, kad Žemė yra planeta–erdvėlaivis, kuriame gyvenama kartu, priklausomai vieni nuo kitų, nuostabiame oro ir maisto tinkle.

Žemė yra ir žavi, ir trapi. Žmogaus pastangos atsakyti į klausimus apie save ir savo planetą–erdvėlaivį Žemę ieško išeities taško. Kalėdų šventė yra krikščionybės išeities taškas: pats Kūrėjas įsijungė į žmogaus gyvenimą Žemėje (Jn 1, 14).

KALĖDOS KRAŠTE, KUR DIEVAS TAPO ŽMOGUMI

1971 metai — Kūčios. Jau kuris laikas esu Palestinoje — Šv. Žemėje. Čia Dievo Sūnus "tapo žmogumi ir gyveno tarp mūsų" (Jn 1, 14), ėjo per kraštą, darydamas gera ir gydydamas (Apd 10, 38). Kūčių dienos popietė. Jeruzalę dengia sunkūs debesys. Niūrus dangus išryškina niūrią padėtį žemėje. Ją ypatingai pajunti senosios Jeruzalės gatvelių labirinte. Istorijos nuvarginti žydai kuria saviesiems modernią valstybę, o arabai jaučiasi pavergti ir užguiti.

Į BETLIEJŲ

Kalėdų šventė sutraukia daug žmonių į Šv. Žemę. Visi šiandien skuba į Betliejų. Skubu ir aš. Pėsčiomis Kūčių dienos pavakarėje. Kelionė nėra ilga. Betliejus — tik 7 km nuo Jeruzalės Judėjos kalnuose.

Pasiekęs vieškelių sankryžą prie Elijo vienuolyno, atsiduriu prie užkardos. Izraelio kareiviai tikrina dokumentus ir reikalauja parodyti turizmo įstaigos pažymėjimą, kad leidžiama dalyvauti Kalėdų nakties šventime Betliejuje. Turizmo įstaiga tai daro, norėdama padėti žmonėms iš svetur. Užkardos saugo ir šalutinius kelius bei takus. Kareivių būrelis lūkuriuoja atokiau nuo vieškelio, o pavieniai sargybiniai žvalgosi nuo namų su plokščiais stogais palei vieškelį.

Eiti smagu. Oras vėsus. Vieškelis raitosi atkalnėmis. Į kalnus nelipa. Šiek tiek paėjėjus nuo Elijo vienuolyno, ūmai pasirodo Betliejaus miestas Judėjos dykumos fone. Jis yra ant kalvos prie vešlaus slėnio. Galbūt dėlto ir "Betlehem" — Duonos namu vadinamas. Arabai jį savitai vadina: "Bait Lahm" — dievaitės Lahm namu.

Šiuolaikinis Betliejus turi apie 20,000 gyventojų. Dauguma jų yra krikščionys. Musulmonai kuriasi rytiniame Bait–Zahuro priemiestyje.

Senojo Testamento Betliejus buvo Rutos knygos vieta ir Dovydo tėviškė. Atrodo, kad Dovydas savo gimtuoju miestu nesirūpino. Betliejus Senajame Testamente buvo užmirštas, išskyrus pranašą Michėją, kuris siejo išganymo viltį per Mesiją su Betliejumi:

Ir tu, Judo žemės Betliejau,
anaiptol nesi menkiausias
tarp garsiųjų Judo miestų,
nes iš tavęs išeis valdovas,
kuris ganys mano tautą —
Izraelį (Mch 5, 1-3).

KRISTAUS GIMTINĖ

Betliejų padarė pasaulinio garso miestu Jėzaus Nazariečio gimimas. Ilgai žiūriu nuo atšlaitės į Jėzaus gimtinę. Aiškiai matau pastatus ant Gimimo vietos: Gimimo baziliką, Šv. Kotrynos šventovę, pranciškonų vienuolyną ir svečių namus. Didysis Gimimo bazilikos altorius yra virš Gimimo grotos.

Įdomūs Apvaizdos keliai! Archeologija atranda įdomų paliudijimą, kad čia įvyko likiminis Dievo įsijungimas į žmonijos istoriją. Atrodo, kad krikščionys Gimimo grotą laikė šventa vieta II š. po Kristaus. Romos imperatorius Adrianas 135 m. ją išniekino, apsodindamas šventąja giraite Adonio garbei. O vėliau imperatorius Konstantinas giraitę išrovė ir čia 333 m. pastatė Gimimo šventovę. Dabartinė Gimimo bazilika yra iš VI š. Tai imperatoriaus Justino I atnaujinta ir padidinta šventovė. Nūdien ja dalinasi trys krikščionijos šakos: graikai ortodoksai, katalikai ir armėnai.

LAUKIA PATRIARCHO

Prie paskutinės užkardos pačiame Betliejaus šone kareiviai itin reiklūs. Vieškelių sankryža. Vienas jų, aplenkdamas miestą, raitosi dešine atšlaite Hebrono linkui, o kitas veda į Betliejų. Laukiama atvykstant iš Jeruzalės katalikų patriarcho G. Beltritti su palyda.

Sankryža išpuošta. Prie garbės vartų patriarcho laukia valdžios bei miesto atstovai, įvairių kraštų diplomatai, vienuolijų galvos, vienuoliai bei vienuolės, maldininkai ir vietiniai krikščionys. Uniformuoti skautai bei skautės ir mokiniai sudaro garbės sargybą. Nuotaika šventiška. Vakaro prieblanda ir žemai šliaužiantys debesys išryškina sankryžos šviesas.

Patriarchą pasveikina miesto burmistras. Mane labai sudomina patriarcho atsakymas: Dabar debesuota, ir mus supa vakaro prieblanda, bet mes žinome, kad kažkur yra saulė. Po to jis atkreipia visų dėmesį į Betliejų. Tikiu, sako patriarchas, kad Dievo Sūnus atėjo gyventi tarp mūsų šioje vietoje. Tikėjimas yra pasitikėjimas, žinojimas su pasitikėjimu, kad Dievas atėjo mūsų sutaikinti su savimi, suartinti mus su kitais — asmenis, tautas, rases, priešus... Patriarchas savo žodį baigia teigimu: "Neįmanoma mylėti artimo be tikėjimo į Dievą..."

Patriarcho Beltritti žodį lydi tyla. Pagarbi eisena pajuda Gimimo bazilikos linkui. Gatvėse iš atvirų krautuvių vertelgos šauniai giria savo prekes. Kalėdos ir jiems didelė proga!

KŪČIŲ VAKARAS

Kūčių vakaras Betliejuje! Be lietuviško Kūčių stalo ir papročių! Dvi vietos jau sklydi žmonėmis: Prakartės aikštė prieš Gimimo baziliką ir Bernelių laukas už Bait–Zahuro. Pačią Gimimo baziliką nūdien valdo graikai ortodoksai. Tik Gimimo grotoje, po didžiuoju altoriumi, katalikai turi mažytį altorių Išminčių garbei.

Šalia Gimimo bazilikos yra pranciškonų prižiūrima Šv. Kotrynos šventovė. Bernelių lauke Bait–Zahure buriasi krikščionys protestantai švęsti Kalėdų vidurnakčio giesmės: "Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje gerumas žmonėms" (Lk 2, 14).

Betliejus yra mums garsus giesmėse ir išganymo istorijoje. Nustembi! Pagalvoji! Jeigu Dievas būtų taręsis su kai kuriais gerais draugais iš Galilėjos, jie tikrų tikriausiai būtų pasiūlę geresnių vietų jo Sūnui įsijungti į istoriją. Dievo Sūnus būtų galėjęs apsireikšti garbėje ir šlovėje. Jis būtų galėjęs priversti visas tautas pagarbinti save ant Šventyklos šelmens. Jis būtų galėjęs atvykti

kaip suaugęs vyras su iškilia palyda ir muzika... Betliejus nustebina ir verčia nuolat stebėtis.

Gimimo grotoje šią naktį spūstis. Vieta, kuri laikoma tradicine ėdžių vieta, nūdien yra apdengta marmuru. Viduryje yra daugiakampė žvaigždė su įrašu lotynų kalba "Hic Verbum Dei caro factum est" (Čia Dievo Žodis tapo žmogumi). Nežiūrint spūsties, kiekvienas nori bent priklaupti, ranka ar lūpomis paliesti vietą, kur Jėzus Kristaus gimimas perskėlė istoriją į šimtmečius prieš Kristų ir po Kristaus.

Krikščionys — Katalikų Bendrija, švęsdama likiminį praeities įvykį, mokosi gyventi dabartyje, veidu ir širdimi žiūrėdama į ateitį — žmogaus atnaujinimą. Krikščionių sąmonė yra istorinė. Istorija turi išganymo tikslą ir išganymo prasmę, nors šis tikslas ir būtų neregimas, nors ši prasmė ir būtų labai tamsi.

GIMIMO GROTOJE

Pasitraukiu į atokesnį grotos kamputį ir stebiu žmones. Mums įprasta sukalbėti kokią nors maldą šventoje vietoje. Grotoje prie Gimimo vietos žmogus tampa malda. Lengva atskirti maldininkus nuo vietinių. Atvykusieji priklaupia, suklumpa, plačiomis akimis žvelgia į rankomis ir lūpomis nudilintą žvaigždę marmure. Atrodo, kad žodžiai nebepajėgia išreikšti širdies. Žodžių maldai nebepakanka. Vietiniai yra mažiau santūrūs. Jie parpuola žemėn, keliskart kakta liečia grotos aslą ir žvelgdami aukštyn, iškelia rankas priimti Dievo dovanai. Ne visi jie krikščionys. Grotą lanko ir musulmonai. Girdžiu jų maldos šnibždesį: "Allahu akbar! La illaha illa Allah..." (Dievas yra didis! Tik Allah yra Dievas...) Musulmonai tiki, kad Jėzus yra svarbus pranašas, pradėtas ir gimęs iš Mergelės. Ne tik pranašas, bet ir pasiuntinys iš Dievo, su Evangelija. "Ma ša'Allah!

Al–hamdu li–llah" (Nuostabus Dievo kelias! Garbė — padėka Dievui!)

Gimimo grota yra viena iš olų raizgyno po bazilika. Šiąnakt visur atviros durys. Vietoj lipęs iš Gimimo grotos atgal į Baziliką, einu į olų raizgyną. Archeologija, remdamasi senienomis liudija, kad šios olos buvo naudojamos I–II š. po Kristaus. 1964 m. jos gavo šiuolaikinį apipavidalinimą. Man olų raizginys įdomus ir tuo, kad čia kadaise turėjo savo darbo kambarį iškilus Šv. Rašto mokslininkas ir "Vulgatos" vertėjas šv. Jeronimas. Vienoje iš jų yra ir jo kapas.

MALDININKAI

Žinau, kad Prakartės aikštėje prieš Gimimo baziliką reikšis įvairių tautų maldininkai savo kalėdinėmis giesmėmis ir muzika. Jau laikas bent trumpam ten stabtelti. Tačiau, išėjus iš olų labirinto, manęs laukia staigmena: sninga! Baltos Kalėdos Betliejuje! Tiesa, jau pakeliui jaučiau Palestinai neįprastą orą. Debesys jau tada buvo žemi ir sunkūs. Maldininkų chorai ryžtingi. Nei sniegas, nei šlapdriba jų nebaido.

Daugiaspalvės šviesos padeda sukurti šiaurės kraštams būdingą Kalėdų nakties nuotaiką. Ne visi maldininkai yra pasiruošę ja gerėtis. Ilgainiui ir chorai pasislepia po stogu šiltoje vietoje. Prakartės aikštė tuščia. Tik per garsiakalbius girdi daugiakalbę "Tyliąją naktį".

VIDURNAKČIO PAMALDOS

Bernelių Mišios bus laikomos pranciškonų Šv. Kotrynos šventovėje. Ji mažutė. Jau dabar ten spūstis. Pranciškonas brolis aiškina vėliau atėjusiems, kad jau bilietų nebėra. O į dažną aitrų klausimą "Kodėl?" atsako: "O gi vietos trūksta!"

Mišios aukojamos lotynų kalba. "Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje gerumas žmonėms!" aidi šventovėje ir žėri žmonėse. Garbė Dievui, gerumas žmonėms! Patriarchas savo pamoksle kalba apie Kūrėją ir Atpirkėją, panaudodamas būtąjį ir esamąjį laiką: "Dievas sukūrė ir kuria. Dievas atpirko ir atperka".

Mane rište pririša jo mintis apie šviesą — pirmąjį Dievo kūrinį. Nuožmiausias chaoso požymis, sako, yra tamsa. Tamsa grasi net mūsų laikais su elektros šviesa. Ne tiek nakties tamsa, kiek proto ir širdies tamsa. Kūrėjas tarė: "Tebūnie šviesa!" Ir buvo šviesa. Dievas atskiria tamsą nuo šviesos; šviesą pavadina diena, o tamsą naktimi.

Itališku jautrumu patriarchas keliskart pakartoja: Kūrėjas tamsą — naktį apriboja vakaru ir rytu. Tamsa nebėra grasi, nes Kūrėjas ją apvaldė! Piemenėlius Dievas prašnekino nakties viduryje angelų šviesa apie Išganytoją ėdžiose Dovydo mieste, o išminčius — žvaigždžių šviesa apie Mesiją Betliejuje. Šviesa pradeda dieną, o diena skirta prasmei ir laimei.

Patriarchas kalba ilgokai. Kūrėjo–Atpirkėjo vardu kreipiasi į svečius ir vietinius, ragindamas pasižiūrėti į save asmeniškai ir į trapųjį išganymo istorijos kraštą — Palestiną. Patriarchas užtikrina, kad tikėjimas į Kūrėją–Atpirkėją įgalins nugalėti blogį gerumu ir įprasminti net istorines skriaudas.

DIEVO GALYBĖ IR IŠMINTIS: BETLIEJAUS KŪDIKIS

Vartau senus užrašus. Švenčiau Kalėdas prieš 14 metų krašte, kur Dievas tapo Žmogumi. Tuomet daug kas mane stebino. Stebiuosi ir dabar: "Argi Dievas nepavertė pasaulio išminties kvailyste?" Kūdikiu pravirkęs ir nukryžiuotas Kristus — Dievo galybė ir išmintis? (1 Kor 1, 20.24).

IŠMINTIS ŠV. RAŠTE

Šv. Rašte išmintis turi didelę reikšmę. Tai darna visatoje, — prasmė, kurią Dievas įdiegė kūrinijon. Tai paties Dievo įsijungimas į pasaulį kūrimu ir atpirkimu. Išmintis, pagal Šv. Raštą, yra visažinanti ir visur esanti, ji visa kuria ir visa atnaujina.

Būdama veikli kūrinijoje, išmintis yra veikli ir istorijoje. Šv. Rašte išmintis yra pats Dievas, kuris apsireiškia ir nori būti pažįstamas. Kūdikiu pravirkęs ir nukryžiuotas Kristus — Dievo "galybė ir išmintis" apreiškia pačią Dievo tikrovę ir yra nuostabus dieviško Artumo apreiškimas. "Ir štai jums ženklas: rasite Kūdikį, suvystytą vystyklais ir paguldytą ėdžiose" (Lk 2, 12).

Betliejaus Kūdikis yra dieviško Artumo ženklas — Dievo duotas išeities taškas žmogui, Žemės vaikui. Norėdami suprasti save ir savo būtį, veržiamės į save ir į visatą, ieškodami prasmės ir laimės. Protas ir širdis, tikėjimo praturtinti, suklumpa prie Betliejaus Kūdikio, ieškodami Dievo galybės ir išminties.

ŽMOGAUS NERIMAS

Mūsų amžių slegia nerimas, o mūsų protą ir širdį aitrina daug pervartų ir lūžių. Nerimas turi savo istoriją. Viduramžių žmogus, kurį aptaria šv. Tomas Akvinietis, buvo tikras savimi ir savo vieta pasaulyje. Visata jam atrodė sandari ir triaukštė: Dievas tvirtame danguje, Piktasis uždarytas pragare, o žmogus — plokščioje Žemėje. Tada žmogus tikėjo, kad Dievas jį lydi malone, o Piktasis gundo vilione. Jo tikėjime nesireiškė nei nerimas, nei abejonė.

XVI š. žmogus sukrėtė trys labai įtaigūs lūžiai: Kolumbas atrado Naująjį pasaulį — Amerikos žemyną,

Liuteris paskelbė Reformaciją — protestą prieš Katalikų Bendriją, Kopernikas prasiveržė iš trapiosios Žemės į beribę visatą. Lūžius lydėjo ne tik naujos galimybės ir požiūriai, bet ir nerimas, abejonė, baimė.

Mokslo vyras ir mąstytojas B. Paskalis, norėdamas suprasti save naujų įžvalgų fone, išsigando. Jam žmogus pasirodė esąs bedugnė, o jo širdis — versmė. Paskalio išgyvenimas yra įamžintas jo "Testamente":

(Dievas yra) Ugnis
Dievas Abraomo, Dievas
Izaoko, Dievas Jokūbo.
Ne filosofų ir mokslininkų.
Tikrumas, tikrumas, jausmas,
džiaugsmas, ramybė.
Dievas Jėzus Kristus,
mano Dievas ir jūsų Dievas.
"Tavo Dievas bus mano Dievas".

Paskaliui atrodė, kad širdis turi savo įrodymus, kurių protas negali suprasti. Žiūrint į jo testamentą iš apačios aiškėja, kad paskutiniai žodžiai priklauso moabietei Rutai. Būdama jaunutė našlė, Ruta sekė savo uošvę į Betliejų ir buvo atvira Izraelio Dievui (Rut 1, 16). O "Mano Dievas ir jūsų Dievas" yra dalis žodžių, kuriais Jėzus po Prisikėlimo guodė Mariją iš Magdalos, ją siųsdamas kaip apaštalę pas apaštalus (Jn 20, 17).

Abu pareiškimai pabrėžia, kad nei Dievas nėra abejingas žmogui, nei žmogus gali būti abejingas Dievui. Paskalis nepasitikėjo "filosofų ir mokslininkų Dievu" ne dėl to, kad būtų nevertinęs filosofijos ar mokslo, bet dėl to, kad atpažino jų ribotumą. Tuometiniai lūžiai jam rodė, kad Platono ir Aristotelio Dievas yra per mažas.

Šv. Rašto Dievas yra ugnis. Rašytojas F. Dostojevskis savo romane apie "Brolius Karamazovus" iš-

drįsta eiti į žmogaus širdį — bedugnę ir versmę. Širdis yra laukas, kuriame grumiasi mūsų gėris ir blogis. O jo tautietis, mūsų bendraamžis A. Solženicinas, asmeniškai išgyvenęs baisųjį blogio košmarą, savo "Gulago salyne" tiria savo paties širdį. Pasak jo, linija, skirianti tai, kas gera, nuo to, kas bloga, kerta kiekvieno žmogaus širdį. Niekas nenori sunaikinti savo širdies dalelės. Linija tarp gėrio ir blogio žmogaus širdyje yra labai judri — gajumas blogiui kartais užgožia gėrį, o kartais vis dėlto palieka vietos gėrio ilgesiui.

Sąlygoti mūsų amžiaus lūžių, abejonių ir baimių, švenčiame Betliejaus Kūdikį. Jame išganymo istorija pasiekė savo zenitą. Betliejaus Kūdikis yra išeities taškas atsakyti į klausimą apie save ir savo Žemę beribėje visatoje. Kalėdų šventimas turi likiminę svarbą, nes yra iššūkis įsijungti į Dievo kelius žmonijos istorijoje ir kiekvieno žmogaus gyvenime.

ĮŽVELGTI DIEVĄ BETLIEJAUS ĖDŽIOSE

Tikime Dievą — vieną ir triasmenį, visagalį ir mylintį, teisingą ir atleidžiantį; tikime, kad jis yra Kūrėjas–Tėvas, Atpirkėjas–Sūnus, Ramintojas–Šv. Dvasia. Dievą mums apreiškė "vienigimis Sūnus – Dievas, Tėvo prieglobstyje esantis" (Jn 1, 18), tapdamas žmogumi ir gyvendamas tarp mūsų.

Religijų istorija turi aibę pasakojimų apie nuostabius religinių sąjūdžių steigėjus. Svarbesnės religijos turi savo šaknis kokiame nors steigėjuje. Steigėjui pripažįstama vaidmuo apreiškime tiesos, kuri yra tos religijos šerdimi. Taigi steigėjas yra istorinė religijos ištaka.

Nenuostabu, kad religija, turinti šaknis istoriniame steigėjuje, rūpinasi iškelti savitumą ir steigėjo asmenybės, ir jo apreikštos tiesos. Steigėjo savitumo iškėlimas skiriasi įžvalgomis. Kai kurios religijos moko, kad *religinis steigėjo išgyvenimas* yra religinio išgyvenimo modelis visiems jų sekėjams.

Tai labai ryšku pirmykščiame budizme. Čia Sidartos Gautamos, budizmo steigėjo, *nirvanos — apšvietos išgyvenimas* (užgesinimas noro būti ir turėti) buvo budistų tikslas. Islame Mahometo *pasidavimas* Allai — Allachui, o ne Mahometas yra religinio išgyvenimo modelis.

Judaizmo kraityje Mozė užima svarbų vaidmenį. Mozė išgyvena Dievą "akis į akį" (Įst 34, 10-11). Apie jį sukurta daug legendų. Teigiama, kad jis nemirė, bet

buvo paimtas į dangų. Tačiau ir judaizme Mozės *tikėjimas Dievu*, o ne Mozė yra religinio išgyvenimo modelis.

Krikščionybė yra perdėm savita. Čia pabrėžiama ne tik steigėjo išgyvenimas, bet ir pats *steigėjas*. Krikščionybė skelbia *Jėzų*, "Žmogumi tapusį Dievą" (Jn 1, 14), įvardindama Dievą Betliejaus ėdžiose. Ir išminčiai iš Rytų, žvaigždės vedami, ir piemenėliai, angelų apšviesti, rado "Kūdikį" (Mt 2, 9-11; Lk 2, 8-12), bet įvardino jį "turėjusiu gimti Mesiju" (Mt 2, 4) ir "Išganytojumi" (Lk 2, 11).

"O kuo jūs mane laikote?" — buvo paties Jėzaus klausimas savo mokiniams (Mk 8, 29). Visa krikščionybės istorija liudija šį klausimą nuolat likus pagrindiniu krikščionių klausimu.

KAS JĖZUS YRA IŠ TIKRO?

Pirmosios aštuoniolika ketvirtosios evangelijos eilutės yra vienos reikšmingiausių visame Naujame Testamente. Įprasta jas vadinti *Evangelijos pagal Joną* prologu (Jn 1, 1-18). Jos yra skaitomos Kalėdų dieną šv. Mišiose, nes turi gilias šaknis Senajame Testamente ir atspindi pirmykštės Bendrijos savimonę bei likiminius žmogaus klausimus. Skaitydamas Jono prologą, junti, kad evangelijos autorius negyveno atskiroje saloje, bet įvardino Dievą Jėzuje iš Nazareto veržliame pasaulyje, kuris alsavo ir gyveno Dievo ieškojimu.

Jėzaus gimimas evangelistui Jonui, Dievo Sūnaus tapimas Žmogumi, atspindi dangų, kuris veržiasi į žemę ir sklydi tikėjimo nuostaba. Prologą galima vadinti *Evangelijos pagal Joną* deimantu.

Jono evangelijos simbolis yra erelis. Simbolio pagrindas — prologo eilutės. Jos veda į dangaus ir amžinybės paslaptis. Be to, jos yra iškili uvertiūra, kuri su-

pažindina su visos evangelijos šerdimi — Dievo Žodžiu, kuris tapo Žmogumi. Amžinasis Dievo užmojis išganyti tapo istorine tikrove, kai Žmogumi tapęs Dievo Sūnus, gyveno tarp mūsų. Prologo žodynas atspindi religinės pasaulėjautos ir galvosenos ryšius su helenistiniu pasauliu, kuriame gyveno įkvėptasis evangelijos autorius.

Matas ir Lukas, kiekvienas savitu būdu, pateikia tikėjimui pasakojimą apie Jėzaus gimimą Betliejuje ir genealogiją. Skaitydami Joną, nerandame nei pasakojimo apie pradėjimą iš Mergelės, nei apie gimimą, nei genealogijos. "Pradžioje buvo Žodis" (Jn 1, 1). Jono pasakojimo scena apie Jėzų yra visata. Dėmesys sutelkiamas į *Žodį* ir jo vaidmenį. Žodis yra su Dievu pradžioje, dalyvauja kūrime, tampa Žmogumi. Matas ir Lukas pabrėžia Dievo vaidmenį Jėzaus pradėjime ir gimime, o Jonas — jo amžinąjį būvį. Jėzus, pagal Joną, negimė, jis visuomet buvo! Jėzus yra įsikūnijęs amžinojo Žodžio apreiškimas. Taigi ketvirtoji evangelija prasideda su galimai iškiliausiu pareiškimu apie Jėzaus asmenį — jo dievišką prigimtį, įvardindama jį Dievu.

"Žodis", graikiškai *Logos*, yra itin reikšmingas vardas, duodamas Jėzui prologe. Vardas "Žodis" yra reikšmingas ir Senajame Testamente, ir helenistinėje graikų kultūroje. Stoikams "žodis" — *logos* mažąja raide buvo kosminė mintis visatos centre, protu apčiuopiamas tikslingas dėsnis. Anot stoikų, tikslingoji visatos darna remiasi "žodžiu". Svarbu pabrėžti, kad stoikams "žodis" buvo tik protu pažįstama visatos darnos šerdis, o ne asmeninė būtybė. Judaizmas "žodžiui" — žodis hebraiškai *dabar* — davė iškilią prasmę. *Pradžios* knygoje rašoma, kad visata buvo sukurta *žodžiu*. Visa kūrinija atsirado Dievui ištarus "Tebūnie!" (Pr 1, 1-2, 4a). Ryšys tarp Kūrėjo ir kūrinio Šv. Rašte yra Dievo tariamas žodis,

šaukiantis iš nebūties į būtį: "Būk–Tapk!" Hebraiškasis *dabar* — lietuviškai *žodis* — nereiškia vien tik garsų junginio su prasme, bet ir įvardina patį daiktą ar asmenį — yra pats daiktas ar asmuo. "Tėve mūsų" malda turi prašymą "Teesie šventas Tavo vardas!" Žodžiu "vardas" įvardinamas pats Dievas.

SENAJAME TESTAMENTE

Dievo *žodis* Senajame Testamente yra veiksmingas ir alsuoja galybe visatos kūrime, apreiškimo davime ant Sinajaus kalno ir pranašų iššūkyje apsispręsti už Dievo užmojį dabarties raizgyne. Dešimt įsakymų yra *Dievo žodžiai*, kurie veiksmingai prašnekina žmogaus sąžinę. Pranašų *žodis iš Dievo* veiksmingai šaukia į nuosprendį už Dievo ateitį dabarties vingiuose.

Išminties sąjūdis ir raštija Senojo Testamento raidoje *žodžiui* davė dar gilesnę prasmę. Išminties sąjūdis ir raštija atspindi žmogaus pastangas būti darnoje su savimi pačiu margame pasaulyje. Žodžiu įvardindamas daiktus ir visatą, žmogus apvaldo — įvardinimu prisijaukina aplinką ir tampa kultūros bei civilizacijos kūrėju.

Išminties sąjūdis ir raštija reiškėsi dviem kryptimis. Viena jų teigė, kad gyvenimas yra dėsningas, nes turi logiką — du plius du yra keturi! Pažink gyvenimo logiką — gamtos, visuomenės ir žmogaus mintijimo dėsningumą, rasi prasmę ir būsi sėkmingas. Kita jų kreipė dėmesį į žmogaus nerimą. Gyvenimas yra daugiau negu logika, nes užuot laukto dėsningumo gamtoje, visuomenėje, mintijime susiduriama su nelauktu nedėsningumu — tragedija. Gyvenimas yra daugiau negu logika!

Išmintis pagal Senąjį Testamentą, turi vaidmenį visatos kūrime (žr. Pat 8, 22-31). Išmintis buvo ir suas-

meninta, aprašyta kaip nuostabi Moteris (žr. Pat 8, 1-21; 9, 1-11). Tačiau monoteizmas neleido duoti Išminčiai atskirą nuo Dievo būvį. Tik vėliau, jau graikų mintijimo įtakoje, pradėta *išmintį* sutapatinti su *žodžiu*. Senajame Testamente Dievo *žodis* buvo ne tik visagalis kūrimo veiksnys, bet ir įrankis, kuriuo Dievas apreiškė pasauliui savo istorinį užmojį.

NAUJAJAME TESTAMENTE

Jono prologo *Žodis* — Žodis didžiąja raide — yra savitas negirdėtu naujumu. Čia Žodis — amžinasis Tėvo Sūnus *sutapatinamas* su Jėzumi, istoriniu asmeniu iš Nazareto. Jonui evangelistui Žodis nėra beasmenė kosminė mintis visatos centre, bet Asmuo, kurio veidas matytas ir pažįstamas, nes sutiktas istorinio Jėzaus gyvenime ir veikloje:

> *Buvo pradžioje. Buvo pas Dievą. Buvo Dievas. Buvo kūrimo veiksnys. Buvo gyvybė, kuri buvo žmonių šviesa (Jonas Krikštytojas nebuvo žmonių šviesa). Buvo pasaulyje, bet nepažintas. Buvo nepriimtas. Buvo galia tapti Dievo vaikais. TAPO ŽMOGUMI IR BŪVO TARP MŪSŲ. Apreiškė Šlovę. Buvo viengimis Sūnus (Jonas Krikštytojas jį liudijo). Buvo malonės ir tiesos pilnatis. Buvo pranašesnis už Mozę. Apreiškė nuostabiu būdu Dievą.*

Eilutė "Tapo Žmogumi ir buvo tarp mūsų" yra prologo šerdis.

TIKĖJIMAS IR 1986 METŲ KALĖDOS

Jėzus yra Dievo Žodis, amžinas kaip ir pats Dievas, nes yra Dievas. Evangelistas, rašydamas "Pradžioje", pakviečia atpažinti, kad Kristus, aprašomas kūrime, yra *naujojo* kūrimo pagrindas. Taigi pasakojimas apie Jėzų

yra be galo svarbus, — pasakojama apie *at*kūrimą, pirmosios kūrinijos permainą, kurią galima suprasti tik pradinio chaoso apvaldymo fone. Klausimas "*Kas* Jėzus yra iš tikro?", susilieja su klausimu "*Kuo* Jėzus yra iš tikro?" Jėzus yra Žodis, per kurį Dievas sukūrė visa, kas yra (Jn 1, 3).

Taigi pasakojimas apie Jėzų nėra vien tik apie asmenį, kuris yra žmonių atkūrimo pagrindas, nes Jėzus yra ir tas asmuo, per kurį buvo atliktas kūrimas. Atkūrimas ir kūrimas yra ne du atskiri veiksmai, bet to paties veiksmo tęsinys. Kūrimas yra atkūrimo — atpirkimo pradžia, o atkūrimas — kūrimo tęsinys, nes Jėzus–Žodis yra jų abiejų šerdis. Aiškėja, kad Dievas, atkurdamas pasaulį atpirkimu, nelopo, bet užbaigia pasaulio kūrimą. Evangelistas vadina Jėzų–Žodį "gyvybe" ir "žmonių šviesa". Abu įvardinimai turi kūrimo ir atpirkimo atspindžius. Jie atsako į klausimą "*Kuo Jėzus yra iš tikro*?"

Pirmasis Jono laiškas perduoda Jėzaus mokinių tikėjimą, kurio pagrindas yra susitikimas su Jėzumi–Žodžiu gyvenime:

> *Kas buvo nuo pradžios, ką girdėjome ir savo akimis regėjome, ką patyrėme ir mūsų rankos lietė, — tai rašome apie gyvenimo Žodį. Gyvenimas pasirodė, ir mes regėjome ir liudijame, ir skelbiame jums amžinąjį gyvenimą, kuris buvo pas Tėvą ir pasirodė mums. Ką matėme ir girdėjome, skelbiame ir jums, kad ir jūs turėtumėte bendravimą su mumis. O mūsų bendravimas yra su Tėvu ir su Sūnumi Jėzumi Kristumi. Ir tai mes rašome, kad mūsų džiaugsmas būtų tobulas (1 Jn 1, 1-4).*

Evangelistui Jėzus–Žodis yra asmeniškas Dievo apreiškimas (Jn 1, 18). Kartu jis yra Tas, per Kurį išganymas buvo apreikštas ir duotas žmonėms. Nors

Jėzus–Žodis yra pačios mūsų būties pagrindas, jis nebuvo priimtas. Šis yra tragiškas viso Jono evangelijos pasakojimo apie Jėzų pobūdis. Pasak evangelisto, Jėzaus–Žodžio atmetimas gyvenime veda į tragizmą, nes paneigiamas pagrindas gyvybiniam ryšiui su Kūrėju.

Lietuvai 1986 m. Kalėdos yra itin reikšmingos. Jų šventimas šiemet yra proga susitikti su Jėzumi–Žodžiu ir susitelkti minėjimui mūsų tautai likiminio įvykio — Krikšto, per kurį susitikta su amžinuoju Dievo Sūnumi. Jubiliejiniai 600–ieji metai meta iššūkį tautos gyvenimui Tėvynėje, tremtyje, išeivijoje matyti toli, girdėti širdimi, gydyti žaizdas. Nūdien tėvynėje kalbama bei rašoma apie naują vertybių skalę. "Literatūra ir menas" pvz. rašo...

> *Šventa Šiluva, garsus jos vardas; netgi popiežius savo kalboje šiemet priminė pasauliui, kad Lietuva ruošiasi Šiluvos atlaidams. O toji Lietuva jau ne be ta. Jinai suklupus ne prie altoriaus, bet prie knygų, prie staklių, prie televizorių, prie bulvių. Ir jos nebepaklupdys po kryžiumi. Jinai jau nebetiki stebuklais ir nebetikės. Kas atsistojo, tasai nebesiklaups. Niekada." ("Ironiški reportažai", nr. 42, 14 psl.;1986 m. spalio 18 d.).*

Autorius tikėjimą — religinį išgyvenimą, sekdamas marksizmo klasikais, pavadina "liaudies opiumu. Apsvaigimu. Kaip nuo alkoholio ar narkotikų". Mat jis rašo — "apsvaigusiam visuomet lengviau". Pasak jo, tikėjimas — religija yra senovės atgyvena, o "gyvenimas eina savo keliu".

TIKĖJIMAS IR GYVENIMAS

Žmogus ne sala, bet dalis žemyno. Žmogaus žemynas — tikrovė su dviem būties pasauliais... dieviškasis *Anapus* su šviesa, tiesa, gyvenimu, ir žemiškasis *šiapus*

su tamsa, melu, mirtimi. Tarp dieviškojo, šviesa žėrinčio Anapus, ir tamsoje skendančio šiapus nėra prarajos, nes Dievas per savo Žodį yra Kūrėjas. Be to, Dievo Žodis "tapo Žmogumi" ir gyveno tarp žmonių.

Gyvenimas, kurio pagrindas yra tiktai šiapusinė tikrovė, nepatenkina žmogaus poreikio surasti amžinąją Tikrovę. Mūsų amžiaus istorija liudija, kad tikėjimas vien tik šiapusiniu tikrovės akiračiu priveda žmogų prie nuožmaus tragizmo —opiumo, kuris apsvaigina rasės išdidumu, partijos išmintimi, liguistu tautiškumu, savanaudžiu patogumu... Tapdamas šios tikrovės dalimi, žmogus nustoja būti asmeniu. Tokios tikrovės anksčiau ar vėliau kratomės.

Religijų istorija ir istorinė antropologija rodo, kad religija — atvirybė anapusinei Dievybei yra visuotinė žmonijos patirtis. Pati gamta per nuostabą ir baimę prašnekina žmoguje Dievo nuojautą. Žmogui įgimta ilgėtis Dievo, išgyventi nuostabą ir baimę. Įgimtoji atvirybė anapusiškajai Tikrovei veda žmogų ieškoti tikrojo Dievo. Nenuostabu, kad žmogaus širdis yra ir dievų fabrikas — sustoja prie daiktų, rasės, partijos, tautos, patogumo...

Gyvename iškiliame technologijos amžiuje. Pati erdvė darosi žmogui pavaldi. Triumfas erdvėje yra dažnai pasiekiamas paaukojant esminę būties dalį — laiką. O laikas yra būties širdis. Be abejonės, apvaldyti erdvės pasaulį yra labai svarbus žmonijos siekis, bet yra labai pavojinga užmiršti lūkesčius, kuriuos žmogui atneša laikas. Gyvenime yra laiko trukmių, kurių tikslas nėra įsigyti, bet būti, ne turėti, bet duoti, ne apvaldyti, bet dalintis, ne pavergti, bet ieškoti bendro labo.

Šv. Raštas rodo daugiau dėmesio laikui, negu erdvei. Jis mato pasaulį laiko šviesoje. Čia kur kas svarbiau kartos ir įvykiai, negu kraštai ir daiktai — būdinga

sielotis istorija, o ne geografija. Norėdami suprasti Šv. Raštą, turime skaitytis su jo prielaida, kad laikas turi likiminę prasmę žmogaus gyvenimui. Triumfas erdvėje negali apvaldyti laiko tėkmės. Laiko tėkmę apvaldyti įmanoma tik laike.

Šv. Raštas alsuoja istorine savimone, kurios ištaka yra tikėjimas Dievo užmoju istorijoje. Ir krikščionybei ši savimonė yra be galo svarbi. Joje yra skirtingos rasės, tautos ir kultūrinės apraiškos, daugiariopa visuomeninė santvarka ir teologiniai skirtumai. Tačiau jai nuolat lieka tas pats istorinis pagrindas — Žodžio tapimas Žmogumi — "Jėzus Kristus... tas pats vakar ir šiandien, tas pats ir per amžius" (Žyd 13, 8). Krikščionybė — Žodžio tapimas Žmogumi nesiliauja laisvinęs žmogų iš jo paties susikurtų "dievų", pastatydama juos į savo vietą.

Krikščionija švenčia savo likiminį įvykį — Kalėdas. Krikščioniškoji Lietuva pradės švęsti savo likiminį susitikimą su Kristumi 600-metiniame jubiliejuje. Švenčiant likiminę praeitį, mokomasi gyventi dabartyje, veidu ir širdimi žiūrint į ateitį. Gyvenimas dabartyje yra iššūkis įvardinti tikrąjį Dievą ir išgyventi jo ateities jėgą — *dabar* susitikti su Dievo ateities pažadu. Matyti toli, girdėti širdimi, gydyti žaizdas.

IŠŠŪKIS ĮVARDINTI DIEVĄ ĖDŽIOSE

Dievo ateities jėga, apreikšta Betliejaus ėdžiose, mus suglumina, nustebina ir suklupdo. Nejaugi! Istorijos Viešpats — Dievo Žodis kūrime ir atkūrime tapo Kūdikiu, *ženklu*, kad istorija turi išganymo tikslą ir prasmę. Ženklai Jono evangelijoje atskleidžia tiesą, kuri nėra matoma akimis ar girdima ausimis, bet yra suvokiama tikėjimu. Ženklų dėka akys mato Dievo galybę, o tikėjimas suvokia akimis neprieinamą tiesą. Ženklai yra tiesos įvaizdžiai ir liudija Dievą Jėzuje.

Evangelistas Jonas savo evangelija prašnekino visą žmoniją visais amžiais. Mat Jėzų — jo gyvenimą ir tarnybą atkabino nuo žydiškų rėmų ir paliudijo visiems, kad jis Tėvo Žodis pasauliui. *Evangelijos pagal Joną* savimonę tiksliai išreiškia jos žodžiai: "Palaiminti, kurie tiki nematę!"(Jn 20, 29). Ne mokiniai iš žydijos, kurie matė Jėzų savo akimis jo istorinės tarnybos metu, yra palaiminti; ne anie mokiniai, kurie turėjo laimės išgyventi Jėzaus, Dievo Žodžio, apreiškimus po Prisikėlimo, yra palaiminti. Palaiminti yra tie, kurie bet kada ir bet kur tikėjimu atpažįsta, kad gyvasis Žodis, Tėvo tartas pasauliui Jėzuje Kristuje, yra Bendrijoje. Palaiminti esame, įvardindami Dievą Betliejaus ėdžiose, nes matome toli, girdime širdimi, gydome žaizdas.

Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų, kad kiekvienas, kuris jį tiki, nepražūtų, bet turėtų amžinąjį gyvenimą.

Dievas gi nesiuntė savo Sūnaus į pasaulį, kad jis pasaulį pasmerktų, bet kad pasaulis per jį būtų išgelbėtas (Jn 3, 16-17).

Mes pažinome ir įtikėjome meilę, kuria Dievas mus myli. Dievas yra meilė (1 Jn 4, 16).

ISTORIJOS RAKTAS

Du religiniai įvykiai duoda 1987-ųjų metų Kalėdoms neįprastą ir naują foną: Marijos metai ir 600-ųjų Lietuvos krikšto metų šventimas. Pažadinta tautos atmintis veda į tikėjimo pasakojimą ir didžiuojasi Katalikų Bendrijos solidarumu, — "įtikinamai atsako kiekvienam klausiančiam apie [mumyse] gyvenančią viltį" (1 Pt 3, 15).

Šv. Rašto skaitiniai, skiriami Kalėdų šventei, pasakoja apie Dievo įsijungimą į Žemės istoriją Betliejuje. Išminčiai iš Rytų šalies rado "kūdikį su motina Marija, ... jį pagarbino" (Mt 2, 1-12), o Betliejaus apylinkių piemenys bėgo į Dovydo miestą, kur "šiandien [mums] gimė Išganytojas" (Lk 2, 1-20).

Šv. Rašto skaitiniai yra tikėjimo pasakojimas. Švęsdama Kalėdas, krikščionija juo sudabartina Dievo solidarumą su šiuolaikiniu žmogumi. Krikščionija tiki, kad Dievo įsijungimas į Žemės istoriją yra istorijos raktas.

"ATĖJUS LAIKO PILNATVEI, DIEVAS ATSIUNTĖ SAVO SŪNŲ (Gal 4, 4)

Laikas nelūkuriuoja. Kiekvienas amžius yra prabėgantis amžius. Yra amžių su laiko kriokliais. Tai ypatingi amžiai: didžios idėjos blaškosi iš krašto į kraštą, žmonės su nerimu bėga iš vietos į vietą, visuomeninės gijos yra ir vėl mezgasi, politiniai veiksniai žlunga ir vėl kyla. Laiko kriokliai išplauna šaknis žmogui ir tautoms. Gyvenimas pasidaro nesaugus iš abiejų šonų: praeitis irsta, o ateities gijų dar nėra. Dabartis yra dužli, nes nenumaldomai sako: "Keičiuosi be įspėjimo!"

XX a. yra laiko krioklių šimtmetis. Jis reiškiasi visuomeninio, politinio ir ekonominio pobūdžio lūžiais bei pervartomis. Juose aitriai reiškiasi ir idėjinės varžybos. Ateistinis marksizmas juos laiko įrankiu, kuriuo sukuriama ir palaikoma istorinė klasių kova. Siekiama sukurti visuomenę, "kurioje nebeliks vietos jokiems dievų įsakymams, kurioje naujas žmogus pajungs visas gamtos ir visuomenės jėgas žmonių gerovės, visos žmonijos labui" (P. Aksamitas, *Šventraščio dorovė ir dabartis*, 86 psl.).

Istorija, pagal ateistinę marksizmo sampratą, yra laiko upė, kurioje vyksta nuožmi klasių kova. Pagal Mikailą S. Gorbačiovą, 1917 m. Spalio revoliucija yra "nauja visuomeninės pažangos, tikrosios žmonijos istorijos pradžia", nes ji "tikrai yra iškilioji žmonijos valanda, nuostabioji jos aušra" (*The New York Times*, 1987 m. lapkričio 3, A11 psl.).

Mat religinė gyvensena "iš esmės susigyveno su principu 'žmogus žmogui vilkas' ", nes pagal jį žmogus "atsako už nuodėmes ne tiek prieš visuomenę, kiek prieš Dievą" (Aksamitas, *ten pat*, 77 psl.).

Didžiuojamasi komunistinės dorovės principais: "Naujo žmogaus ugdymas yra vienas svarbiausių ir aktualiausių Tarybų Sąjungos komunistų partijos politikos uždavinių, moksliškai suformuluotų XXIV TSKP suvažiavime" (Aksamitas, *ten pat*, 70 psl.). Komunistinėje visuomenėje žmonių santykiai esą pagrįsti pagarbos principu: "Žmogus žmogui — bičiulis, draugas, brolis" (*ten pat*). Šiais metais komunistinės dorovės kūrėjas — Sovietų Sąjungos komunistų partija per savo vadą apibūdino 70-ties metų komunizmo istoriją. Pati partija paskelbė viešai, kas buvo pasauliui žinoma: komunizmo istorijai nėra svetimas dalykas žmogaus gobšumas, tarpusavio baimė, smurtas. Nuožmioji klasių kovos jėga

kuria visuomenę, kurioje asmeninė laisvė nėra įmanoma, ir tautų sąjungą, kurios pagrindu yra divizijos. Nenuostabu, kad ir vėliausioji istorijos peržiūra tarnauja kaip ideologinė lazda.

Krikščionybė tiki, kad Kūrėjas myli pasaulį. "Dievas taip pamilo pasaulį, jog atidavė savo vienatinį Sūnų... [jis] gi nesiuntė Savo Sūnaus į pasaulį, kad jis pasaulį pasmerktų, bet kad pasaulis per jį būtų išgelbėtas" (Jn 3, 16-17).

RELIGIJA — ISTORIJOS RAKTAS

Per pirmąsias Kalėdas Betliejuje aidėjo giesmė: "Garbė Dievui aukštybėse, o žemėje ramybė jo mylimiems žmonėms" (Lk 2, 14). Švęsdama Kalėdas, krikščionija atsimena, pasakoja ir mėgaujasi Dievo solidarumu žmogui istorijoje. Švęsdama savo 600-ųjų metų Krikšto sukaktį, krikščioniškoji Lietuva atnaujina savo atmintį, istoriniu atpasakojimu *sudabartina* savo tikėjimą istorijos Viešpačiu ir ypatingu būdu išgyvena Dievo solidarumą. Lietuvių tautai Dievo Siųstasis yra Rūpintojėlis!

Atmintis yra jėga žmogaus ir tautos gyvenime, kuri įgalina nepasimesti, išlikti savitu ir atsinaujinti. Ji angažuoja asmenis ir buria tautas ateities viltimi, atnaujindama tautinę sąmonę.

Krikščionybės pagrindas yra istorinė atmintis, — tikėjimas, kad Betliejuje Kūrėjas — istorijos Viešpats, tapdamas Žmogumi, sukūrė vispusiškai naują būklę žmogui pasaulyje. Tokiu būdu Kalėdų šventimas yra kvietimas atsiverti Dievui ir atpažinti savyje pašaukimą į religiją — "bendravimą su giliausia bei galutine tikrove" — visuomeninių, politinių ir ekonominių varžybų arenoje.

Betliejaus įvykis yra šviesa šių poreikių pasaulyje ir

pavieniam žmogui ir tautoms. Tikėjimas Betliejaus įvykiu liudija išganymą ir pavieniams, ir tautoms tamsiame istorijos raizgyne, įgalina atpažinti savyje mylimą Dievo kūrinį ir rasti savo tautai vietą Kūrėjo — istorijos Viešpaties demokratijoje.

Būdami Žemės vaikai, esame susieti su visais žmonėmis, kurie gyveno, yra, ar gyvens Žemėje, dalinamės poreikiais, rūpesčiais ir lūkesčiais. Betliejaus Kūdikis, būdamas tikras Dievas ir tikras Žmogus, yra krikščioniškojo solidarumo šerdis. Pasakojimas apie Betliejaus Kūdikį dvelkia Dievo solidarumu su vargdieniais ir benamiais. Čia krikščioniškoji Dievo samprata reiškiasi neįprastu savitumu. *Vox victimarum vox Dei est* — "Skriaudžiamųjų balsas yra Dievo balsas". Kūrėjas — istorijos Viešpats įsijungia į poreikius ir lūkesčius tų, kurie yra skriaudžiami.

Kalėdų šventimu atsimenamas ir *sudabartinamas* likiminis įvykis — Dievo solidarumas su Žemės keleiviu.

DIEVO SOLIDARUMAS SU ŽEMĖS KELEIVIU

Liturginiai Advento skaitiniai siejasi su dviem Dievo užmojo dalininkais: Jonu Krikštytoju ir Jėzumi iš Nazareto. "Ateinančioms pas Joną minioms krikštytis jis sakė: 'Angių išperos, kas jus pamokė bėgti nuo besiartinančios rūstybės? ... Štai ir kirvis jau prie medžio šaknų. Tie medžiai, kurie neduoda vaisių, bus iškirsti ir įmesti į ugnį' " (Lk 3, 7-9).

Jonas Krikštytojas skelbė Dievo atėjimą teisti. Kas kita su Jėzumi iš Nazareto. Atėjęs į savo tėviškę, Jėzus nuėjo į sinagogą ir atsistojo skaityti. "Jam padavė pranašo Izaijo knygą ... jis rado vietą, kur parašyta:

'Viešpaties Dvasia su manimi,
nes jis patepė mane,
kad neščiau gerą naujieną vargdieniams.
Pasiuntė skelbti belaisviams išvadavimo,
akliesiams — regėjimo;
siuntė vaduoti prislėgtųjų
ir skelbti maloningųjų Viešpaties metų'.

Užvėręs knygą, Jėzus grąžino ją patarnautojui ir atsisėdo; visų sinagogoje esančių akys buvo įsmeigtos į jį. ... jis pradėjo jiems kalbėti: "Šiandien išsipildė ką tik girdėti Rašto žodžiai" (Lk 4, 16-21). Priešingai Jonui Krikštytojui Jėzus kalba tik apie Dievo solidarumą, — atėjimą dalyvauti žmogaus varge. Dievas apsigyvens pas Žemės keleivius "ir jie bus jo tauta... Jis nušluostys kiekvieną ašarą, nebebus liūdesio, nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo anksčiau, tas praėjo" (Apr 21, 3-5).

Jėzus skelbė ne Dievo teismą, bet Dievo valdymą — viešpatavimą ("valdymas" ar "viešpatavimas" yra tikslesnis graikiškojo žodžio *basileia* vertimas, negu "karalystė"). Dievo valdymas žmogaus varge turi ištaką Jėzuje ir jo mokyme. Tie, kurie priima Jėzų ir jo mokymą savo varge *jau dabar* dalyvauja Dievo valdyme. Krikščionio gyvenimas nėra pagrįstas ateinančio teismo baime, bet pakvietimu dalyvauti Dievo rūpestyje.

JĖZAUS MOKYMAS APIE DIEVO VALDYMĄ

Jėzaus palyginimai sklydi Dievo valdymo skelbimu. Kiekvienas palyginimas atkreipia dėmesį į skirtingą poslinkį Dievo atėjime dalyvauti žmogaus dabartyje. Todėl palyginimai nėra iliustracija bet iššūkis, kuriuo Dievo valdymas angažuoja žmogaus gyvenimą. Tas, kuris yra atviras Dievo valdymui, supranta, ką sako palyginimai.

Palyginimai skelbia, kad Dievo valdymo atėjimas priklauso tik nuo Dievo. "Su Dievo [valdymu] yra kaip su žmogumi, kuris beria dirvon sėklą. Ar jis miega ar keliasi, ar naktį ar dieną, sėkla dygsta ir auga, jam visiškai nežinant kaip. Žemė savaime duoda vaisių: pradžioje želmenį, paskui varpą, pagaliau pribrendusį grūdą varpoje" (Mk 4, 26-28).

Būdinga, kad Dievo solidarumo Žemės keleiviui neriboja žmogaus lūkesčiai. Sūnus ar duktė palaidūnai susiima savo dalį ir iškeliauja savo polėkių vedami į tolimą šalį, kur išeikvoja savo lobį. Tėvas su viltimi laukia ir *sulaukia* vaiko *grįžimo*. Tėvo atsakyme vyresniajam sūnui slypi Kūrėjo meilė savo kūriniui: "Vaikeli, tu visuomet su manimi, ir visa, kas mano, yra ir tavo. Bet reikėjo puotauti bei linksmintis, nes tavo brolis-/sesuo buvo miręs/mirusi ir vėl atgijo, buvo žuvęs/-žuvusi ir atsirado" (Lk 15, 31-32).

Jėzaus palyginimai turi perdėm savitą elementą — staigmenos bruožą. Staigmena gyvenime mus sustabdo ir pagyvina širdies plakimą. Palyginimų staigmena nesiderina su gyvenimiška patirtimi. Kuris ūkininkas sėdi nieko neveikdamas visą vasarą ir leidžia dirsėms nusmelkti kviečius? Kuris iš tėvų bėga į vieškelį pasitikti nevykėlio sūnaus ir skerdžia dėl jo peniukšlį veršelį? Kada turtuolis kvietėsi iš gatvės bastūnus, kai jo kviestieji svečiai atsisakė ateiti pietums? Dievo atėjimas valdyti kelia nuostabą, yra paslaptingas, nesiduoda apskaičiuojamas.

VISPUSIŠKAI NAUJA BŪKLĖ

Dievo įsijungimas į istoriją — atėjimas valdyti sudaro žmogui vispusiškai naują būklę, nes "kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena — praėjo, štai atsirado nauja. O visa tai iš Dievo, kuris

mus per Kristų sutaikino su savimi ir davė mums sutaikinimo tarnystę" (2 Kor 5, 17-18).

Ši naujoji būklė yra ne laikinė, bet baigminė tikrovė — ji išpildo Dievo pažadą atsiųsti su ilgesiu lauktą Emanuelį — Kristų, kuris yra "Dievas–su–mumis"(Mt 1, 22-23). Emanuelio — "Dievas-su-mumis" tikrovė yra ir galutinė, — ji paliečia žmogų būties gelmėse. Ji nėra naujas įstatymas, kurį reikia klusniai vykdyti, bet tikrovė, kuri įsijungia į žmogaus būtį ir buitį meile, meilė įgalina daryti ir duoti tai, ko reikalauja įstatymas.

Kalėdų Emanuelis — "Dievas-su-mumis" liudija tikėjimą, kad Dievo atėjimas valdyti yra likiminis įvykis istorijai. Jis padeda suprasti ir save — žmogaus būklę — istorijos upėje. Kalėdų Emanuelio — "Dievas-su-mumis" šilumoje žmogus pajunta, kad Dievas yra mylintis Kūrėjas ir drįsta kreiptis į Dievą su "Abba! Tėve!" Ir kasdieninė krikščionio malda turi prašyti "Teateinie Tavo karalystė [valdymas]" — įsijungimas į kasdieninį gyvenimą. "Viešpaties malda" prasideda su kreipiniu "Tėve mūsų" (Mt 6, 6-13); Lk 11, 2-4), nes Dievas yra visų Kūrėjas ir Tėvas, — visi yra jo mylimi vaikai. Jis "leidžia savo saulei tekėti blogiesiems, siunčia lietų ant teisiųjų ir neteisiųjų" (Mt 5, 45).

Vedami tikėjimo, kurio pagrindas yra Dievo valdymas, "daugelis ateis iš rytų ir vakarų ir susės dangaus karalystėje prie vaišių stalo" (Mt 8, 11).

Įsakymas mylėti artimą kaip patį save yra svarbesnis "už visas deginamąsias atnašas ir kitokias aukas" (Mk 12, 33). Artimo meilė nesiriboja meile tų "kurie jus myli" (Mt 5, 46) — tautiečiais, bet apima priešus: "Jūs esate girdėję, jog buvo pasakyta: 'Mylėk savo artimą ir neapkęsk priešo'... mylėk savo priešus ir melskitės už savo persekiotojus, kad būtumėte dangiškojo Tėvo vaikai" (Mt 5, 43-44). Artimo meilės pagrindas yra pats

žmogus — žmogaus vertingumas, o ne nario bilietas partijoje, tautybė, rasė, religija.

DIEVO SOLIDARUMAS SU ŽMOGUMI — UTOPIJA?

Jėzaus skelbiamas Tėvo valdymas nebuvo utopinis. Tapimas Jėzaus mokiniu, mylint artimą kaip patį save, nežadėjo Rojaus žemėje. "Jei kas nori eiti paskui mane, teišsižada pats savęs, teima savo kryžių ir teseka mane" (Mk 8, 34). Ryžtą sekti Jėzų — Emanuelį lydi kančios ir persekiojimo rizika: "Kas nori išgelbėti savo gyvybę, tas ją praras; o kas pražudo savo gyvybę dėl manęs ir dėl Evangelijos [Gerosios Naujienos], tas ją išgelbės" (Mk 8, 35).

Buvimas Jėzaus — Emanuelio mokiniu reikalauja ryžtingumo: "Nė vienas, kuris prideda ranką prie arklo ir žvalgosi atgal, netinka Dievo [valdymui]" (Lk 9, 62). Gudrumas be melo persekiojime yra Jėzaus — Emanuelio pamokymas: "Štai aš siunčiu jus, kaip avis tarp vilkų. Todėl būkite gudrūs kaip žalčiai ir neklastingi kaip balandžiai. Sergėkitės žmonių, nes jie įskūs jus teismams... Jūs būsite vedžiojami... liudyti... Kai jie jus įskūs, nesirūpinkite, kaip arba ką kalbėsite, nes tą valandą jums bus duota, ką jūs turite sakyti... nebe jūs kalbėsite, o jūsų Tėvo Dvasia kalbės jūsų lūpomis" (Mt 10, 15-20).

Jėzaus mokinys negali būti teroristas — vartoti jėgą ar smurtą; Dievo valdymas tampa tikrove gerumu ir atleidimu: "Laiminkite savo persekiotojus, laiminkite ir nekeikite... Niekam neatmokėkite piktu už piktą, rūpinkitės tuo, kas gera visų žmonių akyse. Kiek galima ir kiek nuo jūsų priklauso, gyvenkite taikoje su visais žmonėmis. Nekeršykite patys, mylimieji, bet palikite tai Dievo rūstybei...Verčiau, jei tavo priešas alksta, pavalgydinkite, jei trokšta, pagirdykite jį. Taip darydamas, tu

krausi žarijas ant jo galvos. Nesiduok pikto nugalimas, bet nugalėk pikta gerumu" (Rom 12, 14-21).

Švęsdami Jėzų — Kalėdų Emanuelį atsimename, pasakojame tai, kas įgalina suprasti save ir savo ateitį pasaulyje. Atsiminti Jėzų, pasakoti apie jį ir išgyventi "Dievas-su-mumis" šilumą Kalėdų šventimu yra laikoma pavojingu nusikaltimu mūsų tėvynėje Lietuvoje.

MARIJA EMANUELIO — "DIEVAS-SU-MUMIS" PASLAPTYJE

II Vatikano Susirinkimo mokymas apie Mariją yra įjungtas į *Lumen gentium* — "Tautų šviesa" dogminės konstitucijos VIII skyrių. Marija turi vaidmenį ir Jėzaus — "Dievas-su mumis", ir Bendrijos paslaptyje. Mat minėtoji konstitucija, pasinaudodama pasakojimu, atsimena Marijos vaidmenį išganymo istorijos įvykiuose, kurių šerdis kaip tik yra Jėzus Kristus — Emanuelis.

Marijos vaidmuo Bendrijos paslaptyje išryškinamas, aptariant Mariją kaip pačios Bendrijos modelį ir tikėjimo pirmūnę — narį, kuriame atsispindi tikinčiųjų bendruomenės pašaukimas. Tokiu būdu dogminė II Vatikano Susirinkimo konstitucija iškelia gyvybinį tikinčiųjų solidarumą su Marija ir jos vaidmeniu išganymo istorijoje.

Marija, būdama viena iš politiškai bereikšmių, savo iškiliu vaidmeniu liudija begalinį žmogaus vertingumą. Mūsų tauta savo liaudies menu šalia pakelės Rūpintojėlio pagarbiai didžiuojasi Sopulingąja Motina. Nenuostabu, kad Lietuva vadinama ne Kryžiaus šalimi, bet Marijos žeme.

Kalėdų šventime įsimenamas Marijos vaidmuo Emanuelio — "Dievas-su-mumis" paslaptyje. Kaip žmogus ji buvo paprastutė moteris ir priklausė tautai, kurios žemė buvo svetimųjų pavergta. Ji dalinosi su kaimynais kas-

dienos džiaugsmais ir rūpesčiais neturtingame Palestinos miestelyje — Nazarete. Vargu ar Marija buvo lankiusi sinagogos mokyklą. Savo gyvenimiška padėtimi Marija yra artima mūsų tautai — savo žemės vaikams. Švęsdami "Dievas-su-mumis" paslaptį, bejėgiai jos žemės vaikai įsimena jos drąsų "Fiat! ("Tebūnie taip!") — ryžtingą atvirumą Dievo Emanueliui. Marijos giesmė *Magnificat* yra kiekvieno tikinčiojo himnas:

Mano siela šlovina Viešpatį,
mano dvasia džiaugiasi Dievu, savo Gelbėtoju,
nes jis pažvelgė į savo nuolankią tarnaitę.
Štai didžių dalykų padarė man Visagalis...
Jis maloningas iš kartos į kartą
tiems, kurie jo klauso.
Jis parodo savo rankos galybę
ir išsklaido išdidžios širdies žmones.
Jis numeta galiūnus nuo sostų
ir išaukština mažuosius.
Alkstančius gėrybėmis apdovanoja,
turtuolius tuščiomis paleidžia (Lk 1, 47-53).

Marijos vaidmuo Dievo įsijungime į istoriją yra stulbinantis, nes primena, kad Dievas reiškiasi išganymo istorijoje per asmenis ir aplinkybes, kuriuos sotūs ir savimi patenkinti pasaulio galiūnai ignoruoja bei niekina. Marija neliko tik paprastutė Nazareto moteris ir grubių pavergėjų auka. Savo giesmėje ji ryžtinga jėga skelbia Dievo valdymo — teisumo tikrovę, Dievo atėjimą dalyvauti viltyje tų, kurie yra bejėgiai ir pavergti. Marijos *Magnificat* yra ir himnas Dievui!

Krikščionija gerbia Mariją ypatingu būdu. "Jau nuo seniausių laikų palaimintajai Mergelei yra reiškiama pagarba kaip 'Dievo Gimdytojai', kurios apgynimo tikintieji visada šaukiasi, pavojų ir reikalų slegiami" (*Tautų*

šviesa, IV, 66). "... Danguje... Marija spindi kaip ateityje vainikuosiamos Bendrijos paveikslas ir pradžia. O žemėje, kol ateis Viešpaties diena (2 Pet 3, 10), ji šviečia kaip tikros vilties ir paguodos ženklas" (*Tautų šviesa*, V, 68).

ATEITIES VIZIJOS AKIRATIS

Tikėjimas atsimena ir pasakoja Dievo įsijungimą į istoriją Kalėdų šventimu. Mūsų tautos krikšto sukaktis ir Marijos metai daro šias Kalėdas itin brangiomis. Praeitis yra jėga, nes paruošia dabartį, kuria ateitį.

Švęsdama 1987 m. Kalėdas, mūsų tauta turi prieš akis dvi ateities vizijas. Viena jų yra vizija be Dievo, su pagrindu partijos išmintyje apie nuožmią klasių kovą, o antroji — su Dievu, pagrįsta Dievo įsijungimu dalyvauti žmogaus likime.

Bedievė vizija turi šiapusinį akiratį su Rojumi čia *Žemėje*. Tikėjimo ateities vizija *jau dabar* švenčia Dievo įsijungimą į asmeninį žmogaus gyvenimą ir tiki, kad žmogus yra pašauktas būti amžinu.

Abi ateities vizijos susiduria su istorine buitimi, nes nuo jos nei partijos išmintis, nei tikėjimas Dievo įsijungimu į istoriją pabėgti negali. Istorinė buitis yra arena, kur išbandoma ateities vizija.

Kalėdų šventimas yra svajingas tikėjimo išgyvenimas. Liturgija, muzika, giesmės, sveikinimai, pasikeitimas dovanomis stabdo, kviečia, drąsina pakelti galvą ir džiugina širdį. Svajonė, didesnė ar mažesnė, lydi žmogų ir tautas. Svajone žmogus ir tauta yra gražūs. Žmogus be svajonės, tauta be ateities vizijos — ne tauta. Kūrėjas–Dievas *atėjo* ir *ateina* ne teisti, bet dalyvauti mūsų likime, mūsų tautos ateityje.

"TAS ŽODIS TAPO ŽMOGUMI"

Religija yra žmogaus poreikis ieškoti ryšio su antgamčiu — Dievu, o tikėjimas — žmogaus atsiliepimas Dievui, ieškančio žmogaus, paklydusio gyvenimo vingiuose. Ir religija, ir tikėjimas turi istoriją. Religija, būdama įgimtas žmogaus poreikis, turi daug takų, vieškelių ir net plentų į Dievybę visos Žemės šalyse. II Vatikano Susirinkimas pareiškime "Mūsų metu" pastebi:

> *Mūsų metu, kai žmonija vis labiau vienijasi ir ryšiai tarp įvairių kraštų darosi glaudesni, Katalikų Bendrija su dideliu atsidėjimu žvelgia į savo santykius su nekrikščionių religijomis (Pareiškimo įžanga).*

Krikščionybė yra ir religija, ir tikėjimas. Mat ji liudija ne tik žmonijos Dievo ieškojimą, bet ir asmeninio Dievo įsijungimą į vingiuotą žmonijos istoriją. Švęsdama Kalėdų šventę, krikščionybė patiria likiminį Dievo įsijungimą į istoriją. Krikščionių tikėjimu šis įvykis kuria žmonijos dabartį, duodamas žmogaus gyvenimui turinį ir kryptį.

DIEVO TYLA ISTORIJOJE

Šiuolaikinis žmogus išgyvena Dievo tylą istorijoje. Praėjusią vasarą "Santaros–Šviesos" suvažiavime, vykusiame Tabor vasarvietėje, Sodus, MI, buvo kalbama apie mūsų tautos atgimimą. Poetas Sigitas Geda į klausimą "Kokie pavojai šiuo metu gręsia Atgimimo sajūdžiui?" atsakė: "Jeigu nebus pavojų iš Maskvos, tada lieka ką

yra suformavęs kun. Svarinskas — fizinis ir dvasinis prisikėlimas. *Lietuvoje turi atgimti tikėjimas.* Mes užaugome šėtono paunksmėje ir mums grėsia satanizmo logika" (*Tėviškės žiburiai*, nr. 43, 1988 m. spalio 25 d., 5 psl.).

Dievo nutilimo tema turi savo šaknis XIX š.: filosofas Liudvikas Feuerbachas užtikrino, kad Dievas tėra tik žmogaus minties ir svajonių perkėlimas į dangaus skliautą; poetas Henrikas Heine rašė raudas Dievo laidotuvėms, o Fridrichas Nietzsche per savo "Pamišėlį" skelbė, kad "Dievas mirė! Dievas yra miręs!" "Ar netapsime mes patys dievais...?" Nietzsche klausė per savo "Pamišėlį", užgiedodamas *Requiem aeternam Deo* (Amžiną atilsį Dievui...). Maldos namai — Dievo šventovės, anot Nietzsche's, tapo kapu ir paminklu Dievui.

Mūsų XX š. pradžioje Raineris–Marija Rilke, klajoklis poetas, savo knygą "Pasakojimai apie mylimą Dievą" (*Geschichten vom lieben Gott*) skyrė "suaugusiems dėl vaikų". Mat pasakojimai apie Dievą esą suprantamesni vaikams negu suaugusiems. Pasakojimuose Rilke aprašo Dievą — nutildytą ir tylintį — žmogaus širdies tamsumoje ir neviltyje.

ŠIRDIES TAMSUMA IR NEVILTIS

Religijų istorija liudija visuotinį žmonijos poslinkį į Dievybę gamtoje, o Šv. Raštas (judaizmas ir krikščionybė) — Dievą, įsijungusį į žmonijos istoriją. Religijų istorijos fone šiuolaikinis žmogus yra paradoksas. Mat pasaulyje, kuriame yra tiek daug kelių į Dievybę, jo širdis skendi tamsioje neviltyje. Išmokslintas, bet savimi nepatenkintas; ištroškęs laisvės, bet pavaldus.

Šiuolaikinis žmogus yra panašus į viduramžių legendos Faustą. Goethe's kūrinyje Faustas yra tragiška

asmenybė. Visą gyvenimą tikėjęs mokslu, senatvės sutemose sėdi prie stalo su nuodų stikline rankoje Mefisto paunksmėje. Išmokslintas, bet be prasmės! Nuodų stiklinė palengva kyla prie lūpų. Ūmai pasigirsta tolimi šventiški varpai — krikščionys švenčia Naktį. Faustas sutrinka, stiklinę padeda vėl ant stalo. Faustas užsikabina ant Mefisto pagundos ieškoti prasmės momento svaigulyje.

Šiuolaikinis žmogus yra panašus ir į keleivį, patekusį ne savo noru į pakelės plėšiko Prokrusto buveinę su lova mažaūgiams ištempti ir aukštaūgiams apkapoti.

Būdamas Faustu, žmogus, užuot ieškojęs gyvenimo prasmės, tenkinasi momento svaiguliu; būdamas Prokrusto nelaisvėje, žmogus yra verčiamas būti pavaldus — ištempiamas ir apkapojamas ideologinėje lovoje.

Kalėdų naktis yra ilga ir tamsi. Bet ji yra naktis su šviesa, — naktis su naujos dienos viltimi. Ji prašnekina žmoguje Kūrėjo įdiegtą prasmės ir laimės ilgesį. "Juk mes žinome, kad visa kūrinija iki šiol tebedūsauja ir tebesikankina. Ir ne tik ji, bet ir mes patys, kurie turime Dvasios pradmenis, — ir mes dejuojame, laukdami įsūnijimo... Tuo tarpu, mes esame išgelbėti viltimi. Tačiau regima viltis nėra viltis. Jeigu kas mato, tai kam jam viltis? Bet jei turime viltį nematydami, tada laukiame ištvermingai" (Rom 8, 19-25). "Išganingoji Dievo malonė pasirodė visiems žmonėms ir moko mus ... gyvent[i] šiame pasaulyje" (Tit 2, 11).

"DŽIAUGSMU IR VILTIMI"

II Vatikano Susirinkimo pastoracinė konstitucija "Džiaugsmas ir viltis" (*Gaudium et spes*) taikliai pastebi:

> *Susirinkimas turi prieš akis žmonių pasaulį, tai yra ištisą žmonijos šeimą su visa tikrove, kurioje gyve-*

na. Tas pasaulis yra žmonių giminės istorijos scena, paženklinta jų pastangomis, pralaimėjimais, pergalėmis. Krikščionys tiki, kad tas pasaulis yra sukurtas ir palaikomas Kūrėjo meilės. Jis yra patekęs į nuodėmės vergiją... Nors mūsų dienomis žmonija stebisi savo išradimais ir galia, bet dažnai baimingai klausia save apie šiuolaikinio pasaulio išsivystimą, žmogaus vietą ir uždavinį visatoje, jo asmeninių ir bendruomeninių siekimų prasmę, pagaliau apie galutinį daiktų ir žmonių tikslą (Įvadas, nr. 2-3).

Žmonija nūdien yra įžengusi į nepaprastą savo istorijos laikotarpį. "Palaipsniui po visą pasaulį sklinda gilūs ir staigūs pakitimai. Sukelti žmogaus proto galios ir kūrybinės veiklos, tie pakitimai dabar veikia jį patį, jo asmeninius ir bendruomeninius sprendimus bei troškimus, jo galvoseną apie daiktus ir žmones bei elgesį su jais" (*Ten pat*, nr. 4).

Niekuomet žmonija neturėjo tokios turtų, išteklių ir mokslinio pažangumo gausos. Tačiau didžiulė Žemės gyventojų dalis kenčia Fausto — išmokslinto žmogaus tamsią neviltį Mefisto paunksmėje. Niekuomet žmonės nevertino laisvės kaip šiandien. Tačiau tuo pačiu nūdienis žmogus labiau negu bet kada kenčia Prokrusto lovoje. Faustiškasis žmogus malšina prasmės ir laimės ilgesį patogiu momento svaiguliu, o Prokrusto lovos kalinys, kenčia asmeninę, tautinę, kultūrinę vergiją. Faustas–žmogus ir Prokrusto lovos kalinys, blaškosi tarp nevilties ir laisvės troškimo, klausia save kur dabar visa eina.

Kalėdų nakties šventimas kelia būtinius klausimus: Kas yra žmogus? Kokią prasmę turi kančia, blogis, mirtis, kurie ir toliau tebelydi žmogų duobėtuose istorijos vingiuose, nors tiek padaryta pažangos? Švęsdama Kalėdas, krikščionybė tiki ir skelbia pasauliui, kad Bet-

liejaus prakartėlėje Kūdikiu pravirkęs Dievas yra visos istorijos raktas, šerdis ir tikslas.

TIK DIEVAS GALI BŪTI TOKS ŽMOGIŠKAS

Jėzus Nazarietis yra kartu ir žmogiškas Dievas, ir dieviškas Žmogus. Šis faktas yra mūsų tikėjimo šerdis, — šiuo faktu krikščionybė skiriasi nuo visų kitų Žemės religijų. Tik krikščionija švenčia Betliejaus Kūdikį kaip Dievą ir Žmogų. O tai yra papiktinimas žydams, musulmonams ir žmonėms, kurie garbina ir meldžiasi į anapusinį Dievą, — Dievą anapus šio pasaulio, begalinį, amžiną ir vispusiškai Kitą. Kaip krikščionys išpažįstame, kad Dievas, prašnekinęs žydus per įvykius ir pagonių ieškotas gamtoje, yra tapęs istorijos raktu, šerdimi ir tikslu Jėzuje iš Nazareto. Jame mokomės atpažinti savo ir artimo vertybę. Dievas, kuris apsireiškia Jėzuje yra žmogiškas, o žmogus, kuris reiškiasi Jėzuje, yra dieviškas. Žmoguje iš Nazareto pirmykštė krikščionių Bendrija atrado Dievą. Jame mes atpažįstame tikrąją žmogaus prigimtį ir tikslą.

Betliejaus Kūdikis yra dviguba paslaptis. Jis, būdamas žmogus, prašnekina mus Dievo paslaptimi, o būdamas Dievas, prašnekina mus žmogaus paslaptimi. Kalėdų įvykis rodo, kad nėra įmanoma kalbėti apie žmones atsajai nuo Dievo, nei apie Dievą atsajai nuo žmonių. Juo geriau pažįstame Jėzų kaip žmogų, juo labiau jis mums apreiškia Dievą; juo labiau atpažįstame Jėzuje Dievą, juo giliau jis mums apreiškia kas yra žmogus.

Nūdien "tikintieji ir netikintieji beveik vieningai sutaria, kad viskas žemėje turi būti siejama su žmogumi, kaip savo centru ir viršūne" (*Gaudium et spes*, I, 12). Kiekvienas žmogus lieka pats sau neatsakytas, bet giliai jaučiamas klausimas. Nėra žmogaus, kuris šio klausimo

savyje nejaustų. Į šį žmogaus klausimą, Kalėdų įvykio liudijimu, gali atsakyti vienas Dievas, — žmogaus ieškomas ar žmogų apreiškimu šaukiąs giliau į save pasižiūrėti. Nenuostabu, kad Katalikų Bendrija, "ištikimai pasišventusi Dievui ir žmonėms..." nesiliauja "su giliu liūdesiu, bet nesugriaunamu tvirtumu smerkti ateizmą", nes jis "prieštarauja protui ir apskritai žmonių patirčiai ir išplėšia žmogui jo įgimtą vertybę" (*Gaudium et spes*, I, 20-21).

"Katalikų Bendrija gerai žino, kad savo skelbiamu mokslu atitinka slapčiausius žmogaus širdies troškimus, kai gina jo pašaukimo vertybę ir grąžina viltį tiems, kurie jau nebedrįsta tikėti savo aukštesne paskirtimi. Tas mokslas ne vien nemenkina žmogaus, bet neša jo pažangai šviesą, gyvybę ir laisvę. Niekas kitas negali patenkinti žmogaus širdies: 'Sukūrei mus sau', Viešpatie, 'ir nerami bus mūsų širdis, kol neras atilsio Tavyje' " (*Gaudium et spes*, I, 21).

JĖZUS KRISTUS — DIEVIŠKAS ŽMOGUS

Žmogus — mūsų gyvenimo paslaptis iš tikrųjų paaiškėja tik įsikūnijusio Žodžio — Dievo paslaptyje. Jėzus Kristus — dieviškas Žmogus vispusiškai parodo, kas yra žmogus ir atskleidžia žmogaus kilnumo ir pašaukimo paslaptį. Dievo Sūnus įsikūnijimu tarsi susijungia su kiekvienu žmogumi. Žmogaus rankomis jis darbavosi, žmogaus protu galvojo, žmogaus valia veikė, žmogaus širdimi mylėjo ir nutiesė kelią, kuriuo einančiųjų gyvenimas ir mirimas yra pašvenčiamas ir įgauna naują prasmę.

ŠAUKIAMI BŪTI PANAŠŪS Į JĖZŲ KRISTŲ

Būdamas "neregimojo Dievo paveikslas" (Kol 1, 15), Jėzus Kristus įsikūnijimu yra ir tobulas žmogus,

grąžinąs Žemės vaikams panašumą į Dievą (Pr 1, 26-27). Dievas, kuris tėviškai kiekvienu rūpinasi, Sūnaus įsikūnijimu norėjo, kad visi žmonės sudarytų vieną šeimą ir elgtųsi vieni su kitais kaip broliai ir seserys. Juk visi yra sukurti atspindėti tam, kuris "padarė iš vieno visą žmonių giminę, kad apgyventų visą Žemės paviršių" (Apd 17, 26) ir pasiektų bendrą tikslą — Dievą. Apreiškimas moko, kad Dievo meilė negali būti atskirta nuo artimo meilės: "Mylėk savo artimą, kaip pats save!" Kalėdų šventimas šaukia laikyti artimą, nė vieno neišskiriant, "kitu savimi".

JĖZUS KRISTUS — ALFA IR OMEGA

Dievo Žodis, kuriuo visa yra sukurta, tapo Žmogumi, kad, būdamas tobulas žmogus, visa išgelbėtų ir visa savyje apimtų. Jėzus Kristus "yra žmonijos istorijos tikslas, istorijos ir civilizacijos troškimų židinys, žmonių giminės centras, visų širdžių džiaugsmas ir jų ilgesio išsipildymas" (*Gaudium et spes*, I, 45).

Katalikų Bendrija, švęsdama Kalėdas, siekia vieno tikslo: kad ateitų Dievo karalystė ir būtų atliktas žmonijos išganymas. Visas tas gėris, kurį krikščionybė, "keliaudama šioje žemėje, gali žmonių šeimai atnešti, kyla iš to, kad Bendrijai skirta būti 'visuotiniu išganymo sakramentu', kuriuo yra apreiškiama ir drauge vykdoma Dievo meilės žmogui paslaptis" (*Ten pat*).

TAUTOS ATGIMIMAS IR KALĖDŲ ŠVENTIMAS

Rašytojas Kazys Almenas 1988 m. spalio 9 d. JAV sostinėje popietėje su Lietuvos persitvarkymo iniciatyvinės grupės nariais — poetu Sigitu Geda ir akademiku Antanu Buraču — pastebėjo, kad "ta karta žmonių, kurie sugebėjo išlikti tiesūs ir šėtono paunksmėje augdami, pasidarė labai svarbi, nes jiems atiteko

našta ir garbė būti Lietuvos sąžine" (*Tėviškės žiburiai*, nr. 44, 1988 m. lapkričio 1 d., 1 psl.).

Lietuvis krikščionis, švęsdamas šių metų Kalėdas, sieja kultūrinį tautos brandumą su Žmogumi, kuris yra Dievo Sūnus — Žodis. Be Žodžio tapusiu Žmogumi, žmogus—Faustas tampa nevilties auka, o žmogus Prokrusto lovoje praranda save ir dažnai tampa prievartos įrankiu.

Sigitas Geda apdainuoja lietuvį krikščionį savo "Giesmėje apie pasaulio medį":

...regis skaidrioj, žydrioj padangėj medis,
Virš Baltijos išskėtęs pražydusias šakas,
Nuo jos sklinda žmonės, vilties dar nepraradę,
It tiesia į aukštybę palaimintas rankas...

V SKYRIUS

NEŽEMIŠKAS PROVERŽIS ŽEMĖJE

Jėzaus Prisikėlimas yra įvykis, kuris apreiškia baigminį Dievo užmojį: Mirtis nugalima, laikina žmogaus būtis atsiveria amžinam gyvenimui. Prisikėlimas yra krikščioniškojo gyvenimo šaltinis. Sakramentai yra susitikimai su Prisikėlusiuoju Kristumi. Kiekvienas sekmadienis yra mažosios Velykos — Prisikėlimo savaitinė šventė.

Prisikėlimas yra "nežemiškas proveržis žemėje". Prisikėlimą galime pajausti tik iš arčiau pasižiūrėjus į tai kas įvyko prieš Velykų rytą — į Jėzaus mirtį ant kryžiaus Penktadienį. Gimimas kelia džiaugsmą, o mirtis liūdesį, nerimą, baimę. Įvaizdis, kuris simbolizuoja Prisikėlimo triumfą yra tuščias kapas, — tuščias kapas kalba apie naują gyvenimą, kurio net negalime įsivaizduoti.

Prisikėlimas yra tikėjimo paslaptis, kuris liečia likiminius klausimus: žmogaus gyvenimo prasmę, pomirtinį gyvenimą, amžinąji likimą. Šie klausimai lydi kiekvieną žmogų.

Sekantieji keturi rašiniai yra atspaudas straipsnių iš Tėviškės Žiburių 1986-ųjų, 1987-ųjų, 1988-ųjų ir 1989-ųjų velykinių numerių.

MUMYSE GLŪDINTI VILTIS

Du reiškiniai kasdien yra labai įtaigūs: saulėtekis mus pažadina, o saulėlydis sustabdo. Ir vienas, ir kitas turi daug mylėtojų. Vieniems arčiau širdies yra saulėlydis. Pamažėle besileidžianti saulė, didėjantis ir skęstantis anapus horizonto šviesos kamuolys masina bei trikdo žmogų savo užgesimu. Prietema ir vakaras atidengia dangų su žvaigždėmis ir Paukščių taku. Gamta nutyla, o žmonės grįžta namo. Šeimos ir pažįstami sėdasi pabendrauti, pabūti kartu bei susitikti. Saulėlydis grąžina ir į save, priverčia pabūti su savimi.

O kitiems yra maloniau džiaugtis saulėtekiu. Jau aušros pabudinti jie skuba į aukštumą, iš kur matytųsi tekanti saulė. Palengvėle aušra tampa sambrėškiu. Rytuose akis pririša veržli šviesa, išryškinanti horizonto kontūrus. Tekanti saulė masina žmogų savo įtaigiu reiklumu. Šviesa ir rytas budina Žemę dienos triūsui. Saulėlydis ir vakaras veda į naktį, uždengdami Žemę tamsos skara. Tamsa žmogų trikdo, kelia nerimą ir baimę. Būdinga, kad Kūrėjas Šv. Rašto pasakojime apie kūrimą saulėlydžiu ir saulėtekiu uždaro tamsą tvirtame nakties aptvare. "Dievas pavadino šviesą 'diena', o tamsą — 'naktimi'. Taip atėjo vakaras, o rytas sekė... " (Pr 1, 5).

VELYKOS — SAULĖLYDIS IR SAULĖTEKIS

Kristaus mirtis — prisikėlimas yra Šv. Rašto saulėlydis ir saulėtekis. Evangelistai rašo, kad Jėzui mirštant "buvo sutemę visame krašte" (Mt 27, 45), "visą

šalį apgaubė tamsa" (Mk 15, 33), "visoje šalyje sutemo, ir buvo tamsu, saulės šviesai užgesus" (Lk 23, 44-45). O prisikėlimą evangelistai liudija... "auštant pirmajai savaitės dienai" (Mt 28, 1), "labai anksti, pirmąją savaitės dieną..., saulei tekant" (Mk 16, 2), "pirmąją savaitės dieną, rytui brėkštant" (Lk 24, 1).

Kristaus mirtis–prisikėlimas yra vienkartinis išganymo istorijos įvykis. Jis turi saulėlydžio ir saulėtekio įtaigumą nukryžiuotame Kristuje, "kuris yra Dievo galybė ir Dievo išmintis" (1 Kor 1, 24). Kristus dalinosi mūsų gyvenime saulėlydžiu — mirtimi ir jos keliamu nerimu, baime, skausmu. Kristus yra mūsų vilties pagrindas ir ištaka, nes prisikėlimu apreiškia baigminį Kūrėjo tikslą žmogui — amžiną saulėtekį.

Mums būdinga statyti kryžius kiemuose, kryžkelėse, šventoriuose ir juos sieti su Rūpintojėliu, nes

Kas juo remiasi, nesukrūšta —
Stiprios jam nukaltos vinys,
Ir nuo amžių jis nelūžta
Ne todėl, kad geležinis...

Kryžius žemės sodą valdo —
Atsiremk į petį stangų,
Ilgink savo žalią valdą
Ir pakilsi tu į dangų...

Mūsų poetas Jurgis Baltrušaitis perkelia į lietuvišką tikrovę apaštalo Pauliaus mokymą: "Pats Dievas, kuris yra taręs: 'Iš tamsos tenušvinta šviesa!' sušvito mūsų širdyse, kad pažintume Dievo šlovę, spindinčią Kristuje"! (2 Kor 4, 6).

MIRTIS — GYVENIMO SAULĖLYDIS

Knygoje *Laiptai*, kuri buvo išleista Lietuvoje 1985 m. (B. Baltrušaitytė, *Laiptai*, Vilnius, Vaga), rašoma, kad mirtis sieja praeitį, dabartį ir ateitį. Ji yra amžinos kaitos dalis, lygiai kaip ir gyvenimas. O gyventi, anot autorės, tai atlikti pareigą savo kraštui, gimtajai kalbai, padėti kitam. Pareiga, atsakomybė už būsimą kartą yra kelias į amžinybę.

Knygoje mirties supratimas remiasi ideologine komunizmo pasaulėžiūra: mirtis nebaisi, jei gražiai, prasmingai gyventa, jei atlikta pareiga būsimajai liaudies kartai. Ateistinis materializmas, aptardamas gyvenimo grožį ir prasmę, yra kovojantis. Kovingai siekiama įprasminti žmogų kolektyviniu nemirtingumu, kuriame nėra vietos asmeniniam gyvenimui po mirties.

Floridos valstijoje 1986 m. sausio 28 d. virš JAV Kennedy erdvės centro ugnies kamuoliu virto erdvėlaivis "Challenger II". Sprogime žuvo septyni asmenys — vyrai ir moterys, drįsę atsiplėšti nuo Žemės raiščių. Jie buvo mokslo žvalgai, siųsti tirti erdvės paslapčių. Tragedija, baisi nelaimė, nuostolinga kliūtis erdvės tyrimo pažangai! Kone visa Žemė pastyro, daugumą žmonių apniko glumas.

"Mes jų nenuvilsime!" užtikrino JAV prezidentas Reagan'as. Malda ir paminėjimu įvairių religijų šventovėse, — krikščionių, žydų, budistų, — žuvusiųjų šeimos, artimieji, bendradarbiai gilinosi į šios tragiškos mirties prasmę. Daugelį paguodė ir drąsino vieno devyniolikmečio amerikiečio karo lakūno, žuvusio II pasaulinio karo metu, eilėraštis:

Tylios, ryžtingos minties lydimas
veržiausi į aukštybes —
į nesuteptą erdvės šventumą.
Ištiesiau ranką ir
paliečiau Dievo veidą.

Tautų apaštalas Paulius, pirmasis įkvėptas Naujojo Testamento teologas, gilinasi į mirties — gyvenimo saulėlydžio prasmę savo laiške korintiečiams:

Mes žinome, kad, mūsų žemiškosios padangtės būstui suirus, mūsų laukia Dievo pastatas, ne rankomis statyti amžinieji namai danguje. Todėl mes dūsaujame, trokšdami ant viršaus apsivilkti savo buveinę iš dangaus... O kol tebegyvename šioje padangtėje, dūsaujame prislėgti, norėdami ne nusirengti, bet verčiau apsirengti, kad tai, kas maru būtų gyvenimo praryta. Dievas mus tam ruošia, suteikdamas Dvasią kaip laidą. Todėl mes visuomet gerai nusiteikę, nors žinome, kad, kolei gyvename kūne, esame svetur, toli nuo Viešpaties. Mes čia gyvename tikėjimu, o ne regėjimu. Vis dėlto mes esame gerai nusiteikę ir pasiruošę palikti kūno būstinę ir eiti pas Viešpatį. Štai kodėl, ar būdami namie, ar svetur, mes laikome sau garbe jam patikti. Juk mums visiems reikės stoti prieš Kristaus teismo krasę, kad kiekvienas atsiimtų, ką jis, gyvendamas kūne, yra daręs — gera ar bloga (2 Kor 5, 1-10).

Trys gyvenimo saulėlydžio vinjetės — požiūriai į mirtį: kolektyvinė ideologija, asmeninė atvirybė Dievui ir Šv. Rašto mokymas apie asmeninę mirties prasmę Tikrovėje, kuri yra Dievas.

PRISIKĖLIMAS — GYVENIMO SAULĖTEKIS

Žmogaus būtį ir buitį sąlygoja pakaitomis vargas ir gerovė, darbas ir poilsis, baimingas nerimas ir ramybė. Žmogaus gyvenimas reikalauja drąsios išminties gyventi priešpriešų raizgyne — norėti surasti ir džiaugtis suradus, ieškojime ir suradime. Priešpriešų sąlygojami, išgyvename visa būtimi savo ribotumą ir gyvenimo bei amžinybės ilgesį. Reikliausia žmogiškos būties priešprieša yra patirtis: "Gimiau gyventi, bet turiu mirti."

Šv. Raštas apreiškia Kūrėją ir jo gerumą savo mylimiausiam kūriniui — žmogui. Tačiau ir čia mirtis sąlygoja žmogaus būtį ir buitį. Būdinga, kad mirties skausmas suprantamas kaip baimė Dievo, kuris veržiasi į gyvenimą žmogaus, atitolusio nuo Dievo. Mirtis, grubiai užgoždama būtinį žmogaus alkį gyventi, reiškiasi kaip bausmė už atitolimą nuo Dievo. Šitaip Šv. Raštas paaiškina mįslingą mirties eiklumą šiame pasaulyje. Kadangi Dievas sukūrė žmogų būti nemariu, mirties kilmė siejama su žmogaus įžūlumu — nuodėme Dievo sąskaita (Pr 2, 17; 3, 19; Išm 1, 13; 2, 23s.).

Amžinas Dievo gerumas žmogui Šv. Rašto puslapiuose sužėri saulėtekio spalvomis prisikėlimo pažadu Senajame Testamente ir prisikėlimo įvykiu Naujajame. Prisikėlimas savo esme skiriasi nuo graikų nemirtingumo idėjos. Pagal graikų mintijimą, žmogaus siela, būdama amžina ir netrūnijanti savo prigimtimi, per mirtį išsilaisvina iš fizinio kūno raiščių ir grįžta į amžinybę. O pagal Šv. Raštą, žmogiškasis asmuo savo dabartinėje visumoje yra sukurtas ir gyvena po mirties letena. "Siela" — visas žmogiškasis asmuo bus "uždarytas" Šeole — Požemyje, o "kūnas" pus kape. "Siela" nėra suprantama kaip dalis, kuri kartu su "kūnu" sudaro žmogų. Žodžiu "siela" paženklinamas visas žmogus.

Taigi pagal Šv. Raštą, siela ne gyvena kūne, bet reiškiasi per kūną, kuris irgi ženklina visą žmogų. "Sielos" ir "kūno" atskyrimas per mirtį lieka paslaptingas Šv. Rašte. Plačiau apie jį bando kalbėti sistematinė teologija. Tačiau šis atskyrimas yra tik pereinamoji būklė. *Visas* žmogus, gyvas Dievo malone, atsikels, kaip atsikeliama nuo kėdės ar atsibundama iš miego.

Prikėlimas nuvokiamas su viltimi jau tarp žydų prieškristiniais laikais ir tapo krikščionių tikėjimo ir vilties šerdimi. Mat Jėzus grįžo į gyvenimą "kaip pirmutinis iš numirusių" ir paskelbė "šviesą tautai ir pagonims" (Apd 26, 23).

VELYKOS — PRISIKĖLIMO ŠVENTIMAS

Jėzaus prisikėlimas yra išganymo istorijos įvykis, kuris išsprendžia mirties mįslę — būtinę gyvenimo priešpriešą. Būdamas mūsų vilties pagrindas ir ištaka, jis duoda vilčiai ir sparnus. Jėzus savo asmeniu yra "prisikėlimas ir gyvenimas: tas, kuris tiki jį, nors ir numirtų, liks gyvas" (Jn 11, 25). Velykų šventimu dalyvaujame su viltimi *jau dabar* naujojo gyvenimo, kurį Dievas sukūrė per Jėzų, paslaptyje. Jėzaus prisikėlimas apreiškia atnaujintą kūnišką būtį (Lk 24, 16) ir vispusišką permainymą (Mt 22, 30-32). Kelsimės *kūniškai* ir būsime permainyti, nes Jėzus prisikėlė ir buvo permainytas. "Sėjamas gendantis kūnas, keliasi negendantis. Sėjamas prastas, keliasi garbingas. Sėjamas silpnas, keliasi galingas. Sėjamas juslinis, keliasi dvasinis" (1 Kor 15, 42-44).

PRISIKĖLIMO TIKROVĖ IR VAIZDINIAI

Pasakojimas apie prisikėlimą Mato evangelijoje yra konkrečiai vaizdus. Tą akimirką, kai Jėzus prisikėlė, nugalėdamas mirtį, teisieji, laukę dangiško saulėtekio,

pabunda iš kapų ir įsijungia į iškilią Jėzaus palydą (Mt 27, 52-53). Pasakojime nekalbama apie grįžimą į žemišką būtį. Užsimenama tik apie neįprastus pasirodymus. Vaizdiniais paankstinama tai, kas įvyks paskutinę dieną.

Apaštalas Paulius labiau išplečia visuotinio prisikėlimo scenarijų: arkangelo balsas ir Dievo trimitas šaukia išrinktuosius rinktis, Atėjimo debesis ir išrinktųjų eisena (1 Tes 4, 13-18; 1 Kor 15, 52). Šis aprašas perima apokaliptinės žydų raštijos vaizdinius. Tačiau aprašomoji tikrovė yra savita. Priešingai graikų dualistinei sampratai, pagal kurią siela mirtimi išsilaisvina iš medžiaginio kūno vergijos ir viena grįžta amžinybėn, krikščioniškoji prisikėlimo samprata laukia *viso* asmens atkūrimo. Atkūrimu — prisikėlimu įvyks vispusiškas kūno, t.y. viso žmogaus permainymas į dvasinį, nemarų, netrūnijantį asmenį (1 Kor 15, 35-53).

Apreiškimo Jonui knygoje yra labai patrauklus vaizdas mirusių prisikėlimo tema (Apr 20, 11-15). Mirtis ir Šeolas — Požemis atiduos ten laikomus mirusiuosius. Ir geri, ir blogi turės stoti prieš Teisėją. Bloguosius ištiks "antroji mirtis", o gerieji eis į naują gyvenimą atkurtame pasaulyje, kuris tapatinamas su pirmykščiu Rojumi ir dangiškąja Jeruzale:

> *Aš regėjau naują dangų ir naują žemę, nes pirmasis dangus ir pirmoji žemė išnyko ir jūros taip pat nebeliko. Ir išvydau šventąjį miestą — naująją Jeruzalę, nužengiančią iš dangaus nuo Dievo, kuri buvo išsipuošusi kaip nuotaka savo sužadėtiniui. Ir išgirdau galingą balsą, skambantį nuo sosto: "Štai Dievo padangtė tarp žmonių. Jis apsigyvens pas juos, ir jie bus jo tauta, o pats Dievas bus su jais. Jis nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebe-*

bus mirties, nebebus liūdesio, nei aimanos, nei sielvarto, nes kas buvo anksčiau, tas praėjo". O Sėdintysis soste tarė: "Štai aš visa darau nauja!"

(Apr 21, 1-5).

Vaizdiniai stiprūs. Jie šnekinte prašnekina skaitytoją apie žodžiais neišsakomą Tikrovę.

Jono Evangelijai būdinga, kad krikščionio gyvenimas yra paankstintas prisikėlimas: "Iš tiesų, iš tiesų sakau jums: *ateis* valanda — ir *dabar* jau yra, — kada mirusieji išgirs Dievo Sūnaus balsą ir kurie išgirs, tie atgis" (Jn 5, 25). Patirtis, kad krikščioniškasis gyvenimas yra paankstintas prisikėlimas neužgožia baigminio prisikėlimo vilties.

VELYKINĖ KRIKŠČIONIŠKOJO GYVENIMO ESMĖ

Apaštalas Paulius itin pabrėžia velykinę krikščioniškojo gyvenimo esmę — dalyvavimą Prisikėlusiojo gyvenime. Palaidoti su Kristumi per krikštą, prisikeliame kartu su juo gyventi, nes įtikėjome Dievo galybę, kuri prikėlė Kristų iš numirusių: "...krikštu mes esame kartu su juo palaidoti mirtyje, kad kaip Jėzus buvo prikeltas iš numirusių šlovinga galia, taip ir mes pradėtume gyventi atnaujintą gyvenimą" (Rom 6, 4). Iš tiesų, krikšte Kristus pažadina: "Pabusk, kuris miegi, kelkis iš numirusių, ir apšvies tave Kristus" (Ef 5, 14). Velykinė krikščioniškojo gyvenimo esmė vyrauja krikščionio būtyje ir buityje, sunkte persunkdama jo laikyseną ir elgseną: "Kristaus meilė valdo mus... Taigi, kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena — praėjo, štai atsirado nauja" (2 Kor 5, 14-17).

Baigminis prisikėlimas tik pareikš vispusiškai tai, kas jau dabar yra nematoma prisikėlimo paslapties

tikrovė. "Esame mirę, ir [mūsų] gyvenimas su Kristumi yra paslėptas Dieve" (Kol 3, 3).

***

Mirtis yra gyvenimo saulėlydis. Saulei slepiantis anapus horizonto, naktis kelia nerimą ir baimę. Mirtis taip pat kelia nerimą ir baimę. Krikščionis žino tikėjimu, kad mirtimi "gyvenimas tik pasikeičia, bet nenutrūksta". Tikėjimo pagrindas ir ištaka yra Kristaus prisikėlimas. Mirties nerimas ir baimė buvo pakeisti prisikėlimo tikėjimu ir viltimi. Velykų šventimas paskatina mus "šventai sergėti savo širdyse Viešpatį Kristų, visuomet pasiruošus įtikinamai atsakyti kiekvienam klausiančiam apie [mumyse] gyvenančią viltį" (1 Pt 3, 15).

PRISIKĖLIMAS APREIŠKIA BAIGMINĮ KŪRĖJO TIKSLĄ

Jėzus Nazarietis *tikrai* gyveno. Tuo faktu nūdien neabejojama. Istorijos mokslas žino jo gimimo laiką, vietą bei šeimą. Jėzus, kaip žmogus, tikrai perėjo visas žmogaus augimo ir brendimo stadijas — kūdikystę, vaikystę, jaunystę ir tapo suaugusiu vyru. Jis tikrai mokė ir gydė, dalinosi su žmonėmis savo įsitikinimais gimtajame krašte, Palestinoje. Jo veikla buvo tikra. Savo žodžiais ir darbais Jėzus padarė didelę įtaką savo bendraamžiams. Istorijos mokslas žino jo mirties laiką, vietą, būdą ir liudininkus. Jėzus Nazarietis *tikrai* mirė.

Kol kas Jėzaus istoriškumas nekelia mums jokių klaustukų. Tačiau jis yra vadinamas ir Jėzumi Kristumi, ne vien paprastu Jėzumi Nazariečiu. Tai įvyko dėl to, kad jo istoriškas gyvenimas ir mirtis buvo neįprastai suprasti bei įvertinti bemaž prieš du tūkstantmečius. Istorijos mokslas liudija, kad ši savita Jėzaus samprata ir jo gyvenimo bei mirties savita kristologinė vertė buvo suvokta pačioje krikščionybės pradžioje — tuojau po jo mirties ant kryžiaus, kurią įvykdė romėnų valdžia, vietos religinių įstaigų spaudžiama. Po jo gėdingos mirties ant kryžiaus buvo tvirtinama, kad šis Jėzus Nazarietis, kuris, "valdant Poncijui Pilotui, buvo prikaltas prie kryžiaus, nukankintas ir palaidotas", nepasiliko kape, bet prisikėlė iš numirusių "trečiąją dieną". Be to, tvirtinama, kad Jėzus nuo dabar sėdi "Tėvo dešinėje", yra lygus dieviškumu Tėvui, "vėl garbingai ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti" ir jo Karalystė bus amžina. Visa tai dėl

to, kad Jėzus yra Viešpats — "tikras Dievas iš tikro Dievo, vienos prigimties su Tėvu".

Kyla klausimas: ar Kristus, kurį Bendrija išpažino tikėjimu Naujojo Testamento puslapiuose ir gyvenime, yra tas pats Jėzus Nazarietis, kurio istoriškumu neabejojama?

ATEISTINE JĖZAUS KRISTAUS SAMPRATA

Žurnale iš Lietuvos *Mokslas ir gyvenimas* yra straipsnis "Ar istorija tampa teologijos tarnaite?" (1, 1987, p. 25-27). Ten rašoma:

> *...nėra patikimų istorinių duomenų, liudijančių realų vienos judėjų sektos vadovo, Jėzaus, apsiskelbusio ir aplinkinių laikyto mesiju, egzistavimą (27 psl.).*

Autorius prileidžia, kad "negalima atmesti ir kai kurių išvadų, atsiradusių iš krikščioniškų ir nekrikščioniškų šaltinių analizės, faktų sugretinimo" (t.p.) Autoriui atrodo, kad "mituose" apie Jėzų yra *kažkoks istorinis pradas* (mano pabraukta), kuris vėliau buvo apipintas legendomis ir įvairiais idėjiniais bei religiniais mokymais, įgavusiais literatūrinę formą ir tam tikrą sintezę Naujame testamente" (t.p., cituojant M. Kublakovo knygą *Jėzus Kristus — dievas, žmogus, mitas?*).

Toliau straipsnio autorius kelia naują klausimą:

> *Bet ar Jėzaus, kaip realiai gyvenusio žmogaus, pripažinimas reiškia jo krikščionybės įkūrėjo pripažinimą, ar toks pripažinimas paneigia Jėzaus Kristaus evangelinio paveikslo mitologiškumą? (p. 26).*

Ateistinė Jėzaus Kristaus samprata remiasi ideologine prielaida: Dievo nėra. Tuo pačiu atsisakoma antgamtinės tikrovės. Ateistui istorija yra plaukimas upe, kurioje vyksta nuožmi klasių kova, o religija — tikėjimas antgamčiu — žmonijos opiumas. Istorijos duomenys apie krikščionybės kilmę peraiškinami pagal ideologinę prielaidą:

Atsiradusi rytinėse Romos imperijos provincijose, irstant vergvaldinei santvarkai ir formuojantis feodaliniams santykiams, krikščionybė mesianistinių vilčių ir apokaliptinių regėjimų forma išreiškė didžiulį socialinių permainų troškimą ir tuo pačiu realų žmonių bejėgiškumą prieš moralinę ir socialinę neteisybę.

Karingo ir pergalingo mesijo greito atėjimo viltis, tokia gyva judėjų sektose, buvo sužlugdyta pačios gyvenimo realybės. Skaudžiai neteisybei, socialinėms nelaimėms nesimatė pabaigos, bet kokias pastangas išsivaduoti tuoj pat užgniaužda vo 'geležinis romėno užkariautojo kumštis'. Todėl stichiškai susiformavo mintis, kad mesijas jau buvo atėjęs ir iš esmės savo misiją įvykdė — atpirko žmones iš nuodėmės... O jeigu mesijas jau buvo atėjęs, tai būtinai reikėjo žinoti, kaip tai įvyko, kur gimė, gyveno, ką veikė ir t.t. Atsakant į šiuos klausimus ir buvo sukurtas Jėzaus Kristaus paveikslas, dievo–žmogaus vaizdinys, įkūnijantis pasaulio pertvarkymo, blogio įveikimo viltį ir tuo pačiu išreiškiantį realų bejėgiškumą prieš socialines kataklizmas... Tai leido krikščionybei, laikui bėgant, tapti valstybine Romos imperijos, o vėliau ir visos feodalinės Europos religija (p. 26-27).

Ši Jėzaus Kristaus ir krikščionybės samprata nėra moksliška, nes negerbia istorijos duomenų. Ji yra ideologinė kūryba.

KODĖL KRIKŠČIONYBĖ JĖZŲ KRISTŲ SUPRANTA SAVITAI?

Krikščionybė tiki, kad istoriškasis Jėzus Nazarietis yra tikėjimo Kristus, nes žmonių "prikaltą prie kryžiaus, nukankintą ir palaidotą" Jėzų Nazarietį, "valdant Poncijui Pilotui", "Dievas... prikėlė, išvaduodamas iš mirties siaubo" (Apd 2, 23-24). Ir sąžiningas istorijos mokslas Jėzaus Nazariečio nukryžiavimą ir lemtingą krikščionybės ryšį su pirmomis Velykomis laiko istoriniais faktais.

Istorinė antropologija liudija, kad Dievo ieškojimas — religija yra visuotinis žmonijos poreikis. Krikščionybė tikėjimu — atsiliepimu išpažįsta Dievą, kuris yra asmeniškas, kuria Visatą, rūpinasi žmogumi ir reikliai apreiškia savo užmojį istorijoje. Taigi krikščionybė, tikėdama Dievą ir antgamčio tikrovę, savo akiračiu iš esmės skiriasi nuo ateistinės istorijos sampratos. Turėdama skirtingą tikėjimo akiratį, krikščionybė skiriasi ir savo įžvalga į Jėzaus Nazariečio kryžių ir Prisikėlimą. Ne krikščionybė sukūrė Jėzų Kristų, bet Jėzus — Vyras iš Nazareto "šventumo dvasia ir prisikėlimu iš numirusių pristatytas Dievo Sūnumi su didžia galia" (Rom 1, 4) yra krikščionybės įsteigėjas.

Jėzaus Nazariečio prisikėlimas yra Naujojo Testamento ir pirmųjų krikščionių perduota pagrindinė tikėjimo tiesa. Išpažinti, kad "Jėzus yra Viešpats", žmogus turi pripažinti, kad "Dievas jį prikėlė iš numirusių" (Rom 10, 9), nes "jei Kristus nebuvo prikeltas, tai tuščias mūsų skelbimas ir tuščias jūsų tikėjimas" (1 Kor 15, 14). Nuo pat pirmo Velykų ryto iki šiandien, būti krikščioniu reiškia tikėti Jėzaus prisikėlimą.

PRISIKĖLIMAS APREIŠKIA BAIGMINĮ KŪRĖJO TIKSLĄ

Jėzaus prisikėlimas yra esminis krikščionybei, nes per jį Jėzus tapo gyvenimo pilnatve, kuria jis dalinasi su žmogumi. Prisikėlimu Jėzus yra "pirmgimis iš mirusiųjų tarpo" (Kol 1, 18). Būti "Kristuje" reiškia būti "nauju kūriniu" (2 Kor 5, 17). Šv. Dvasia nebuvo gaunama, kol "Jėzus dar nebuvo pašlovintas" (Jn 7, 39). Jėzus kvėpė Dvasią į mokinius tuojau pat po pasirodymo Prisikėlimo dienos vakarą (Jn 20, 19-23).

Ar prisikėlimas yra istoriškas įvykis? Jėzaus kapas buvo rastas tuščias. Daug asmenų liudijo, kad jiems pasirodė Prisikėlusis Viešpats. Jėzaus mokiniai buvo nuostabiai permainyti. Liudininkų, kurie būtų matę patį Prisikėlimą, nebuvo. Taigi ar jis yra istoriškas? Jis buvo istoriškas ir viršistoriškas. Mat jis buvo prieinamas žmogui su atvirybe Dievui, o ne bešališkam stebėtojui. Net pagal paties Naujojo Testamento liudijimą Jėzaus prisikėlimas nėra paprastas lavono atgaivinimas. Jėzaus prisikėlimą reikia skirti nuo Jėzaus prikėlimų iš mirties (Mk 5, 21-24. 35-43; Lk 7, 11-17; Jn 11). Jajiro dukrelė, Najino našlės sūnus ir Lozorius buvo *atgaivinti* gyvenimui. Jiems reikėjo antrukart mirti, Prisikėlimu Jėzus įėjo į *vispusiškai naują buvimą*. Būdinga, kad mokiniai negalėjo jo lengvai atpažinti. Tai yra labai reikšminga. Jėzui prisikėlimas buvo tikras, bet *viršistoriškas*, o jo mokiniams Jėzaus prisikėlimas buvo *tikras* ir *istoriškas*. Prisikėlimu ir Prisikėlusiojo pasirodymais jie buvo vispusiškai permainyti.

Prisikėlimas yra Velykų įvykis–paslaptis, davusi Jėzui naują būseną, o mokiniams baigminę įžvalgą į Dievo užmojį žmogui ir pasauliui. Prisikėlimo išgyvenimu pradinė Bendrija — apaštalai ir mokiniai buvo

įgalinti suvokti Jėzaus Nazariečio gyvenimo ir mirties paslaptį. Prisikėlimas buvo *kūniškas* — *visas* Jėzus kūnu ir siela buvo prikeltas. Prikėlimu Dievas Tėvas išaukštino savo Sūnų Jėzų Nazarietį, padarydamas jį žmonijos išganymo šaltiniu.

Poprisikėliminiai Velykų įvykio aprašai pabrėžia *kūniškąjį* Prisikėlimo bruožą. Evangelistai kalba apie lietimą (Jn 20, 27), valgymą (Lk 24, 41-43) ir pokalbį (Jn 21, 15-22). Ryšys tarp istoriškojo Jėzaus ir Prisikėlusiojo Viešpaties čia yra perdėm ryškus. Iš kitos pusės, Jėzaus *kūniškumas* po Prisikėlimo yra savo esme skirtingas, nes nebuvo tik mirusiojo lavono atgaivinimas. Apaštalai ir mokiniai ne visada jį atpažino (Lk 24, 16; Jn 20, 14; 21, 4), kai kurie abejojo, kad tai jis (Mt 28, 17; Lk 24, 41). Prisikėlusiojo atėjimas ir išėjimas aprašomas skirtingai negu mirtingo žmogaus atėjimas ir išėjimas (Lk 24, 31; Jn 20, 19.26). Morkus pabrėžia, kad Jėzus pasirodė "kitokiu pavidalu" (Mk 16, 12). Apaštalas Paulius paryškina nuostabią permainą Jėzuje per Prisikėlimą: "Sėjamas gendantis grūdas, keliasi negendantis. Sėjamas prastas, keliasi garbingas. Sėjamas silpnas, keliasi galingas. Sėjamas juslinis kūnas, keliasi dvasinis kūnas" (1 Kor 15, 42-44).

Jėzaus pasirodymai po Prisikėlimo. Naujasis Testamentas nekalba apie paties Prisikėlimo liudininkus, bet pasakoja apie liudijimą tų, kuriems Jėzus — Prisikėlusis Viešpats pasirodė po Prisikėlimo. Pasakojimai apie pasirodymus yra įvairūs, bet turi bendrą šerdį. Būdinga, kad tie, kuriems Prisikėlusis pasirodo yra prislėgti ir nusivylę (Lk 24, 21). Jėzus prašnekina juos klausimu ar pasveikina "Ramybė jums!" (Jn 20, 19; Lk 24, 15; Mt 28,9.18). Prisikėlusiojo kreipimąsi lydi džiugus atpažinimas (Lk 24, 28-32; Jn 21, 7; 20, 20; Mt 28, 9.17). Galop Prisikėlusysis siunčia juos eiti į pasaulį ir

daryti žmones jo mokiniais (Mt 28, 19; Jn 20, 21; 21, 15-17; Lk 24, 46-49). Pasakojimų apie pasirodymus šerdis yra nelauktas ir nesitikėtas susitikimas su Prisikėlusiuoju. Jie *žinojo*, kad Jėzus tikrai buvo miręs ir palaidotas, o dabar jie matė jį Prisikėlusį.

Krikščionybės ištaka ir pradžia. Tikėjimas Prisikėlimu gimė "trečią dieną" po Jėzaus Nazariečio mirties, o ne dešimtmečių ar šimtmečių slinktyje. Jėzus buvo palaidotas Juozapo iš Arimatėjos kape (Mk 15, 43). "Trečią dieną" kapas buvo rastas tuščias (Mk 16, 1-8; Mt 28; Lk 24; Jn 20). Savyje tuščias kapas nieko neįrodo. Tačiau kelia klausimus: "Kur dingo Jėzaus kūnas?" "Ar kas jo nepavogė?" "Ar Jėzus iš tikrųjų prisikėlė iš numirusių?"

Pasakojimas apie tuščią kapą užima svarbią vietą Evangelijose. Liudijmas apie jį yra *istoriškai* svarus. Mat anuometinis autorius būtų rėmęsis liudijimu moterų tik dėl to, kad jų liudijimas buvo istoriškai tikras. Moterys anuomet nebuvo laikomos vertingais liudininkais. Be to, ir vėliau kilusieji ginčai su žydais apie Jėzaus prisikėlimą turėjo kaip prielaidą tuščiąjį kapą. Buvo ginčijamasi kur galėjo dingti iš kapo Jėzaus kūnas. Mokiniai buvo kaltinami už kūno pavogimą (Mt 28, 11-15; 27, 64), o kiti spėliojo, kad sodininkas perkėlė kūną kur nors kitur (Jn 20, 13-15). Jeigu kapas nebūtų buvęs rastas tuščias, pasakojimas apie tuščią kapą būtų buvęs beprasmis.

Pasakojimas apie tuščią kapą yra tik antraeilės reikšmės liudijimas. Krikščionybė neprasidėjo tikėjimu į tuščią kapą, bet tikėjimu į Prisikėlimą.

Pasaulyje yra daug tuščių kapų. Faraono Tutankamuno kapo paroda Šiaurinėje Amerikoje 1978–79 m. priminė daugeliui lankytojų istorinę išimtį. Mat jo kapas buvo vienas iš keleto senovės asmenybių, kurių kapai

buvo atrasti su neišvogta mumija ir laidojimo reikmenimis. Tačiau tai nereiškia, kad visi kiti faraonai prisikėlė iš numirusių. Tuščiojo kapo faktas buvo svarbesnis liudijimas pirmiesiems krikščionims negu mums nūdien. Tačiau ir tada ne tuščias kapas, bet Prisikėlusiojo Viešpaties pasirodymai buvo tikėjimo Prisikėlimu priežastis. Savo ruožtu tikėjimas į Prisikėlimą padėjo suprasti, kodėl Jėzaus kapas buvo tuščias (1 Kor 15, 4-5; Lk 24, 34).

Pirmieji krikščionys tikėjo ir skelbė *kūnišką* Prisikėlimą. Susitikdami su Prisikėlusiuoju, jie patyrė, kad jis nėra tik atgaivintas lavonas, bet gyvybę teikianti dvasia. Apaštalas Paulius apie 53-iuosius pirmojo krikstinio amžiaus metus rašė korintiečiams: "Jeigu esama juslinio kūno, tai esama ir dvasinio. Taip ir parašyta: 'Pirmasis žmogus Adomas tapo gyva būtybė'; paskutinysis Adomas Jėzus Kristus tapo gyvybę teikiančia dvasia" (1 Kor 15, 44-45).

Pergalė sunaikino mirtį! Būdinga, kad krikščionybė džiūgauja dėl mirties pralaimėjimo. Pirmosios kartos krikščionims apaštalas Paulius rašo:

> *Štai aš jums atskleidžiu paslaptį: ...visi būsime pakeisti ... mirusieji bus prikelti jau negendantys. ... Juk reikia, kad šis gendantis kūnas apsivilktų negendamybe, šis marus kūnas apsivilktų nemarybe. Pergalė sunaikino mirtį! Kur gi, mirtie, tavoji pergalė? Ačiū Dievui, kuris mums duoda pergalę per mūsų Viešpatį Jėzų Kristų (1 Kor 15, 51-57).*

ŠIUOLAIKINIS ŽMOGUS IR VELYKŲ ĮVYKIS

Prisikėlimo išgyvenimas aną istorinę Velykų dieną yra nedalomas. Jis apima nepaprastą susitikimą su Jėzumi, save laikiusį Sūnumi Dievo, kurį jis driso vadinti

savo *Abba* — Tėvu stebinančiu pasitikėjimu pačiame mirties vienišume. Kartu jis apima ir susitikimą su Jėzaus meile ir ištikimybe, apreikšta klusnumu iki kryžiaus mirties ir pačiu Prisikėlimu. Neįmanoma aiškiai atskirti Velykų įvykyje Prisikėlusį Kristų nuo mokinių sutiktojo Prisikėlusio Kristaus. Velykų dienos susitikimas su Prisikėlusiuoju yra ir Prisikėlimo išgyvenimas ir tikėjimo Prisikėlimu ištaka. Velykų dieną gimęs tikėjimas neatskiriamai siejasi su Prisikėlimu. Jis buvo išgyventas kaip tikėjimo pagrindas.

Liudijimas apie Velykų įvykio išgyvenimą skiriasi nuo liudijimo apie mūsų patirčiai prieinamus reiškinius. Imkime pavyzdžiu liudijimą asmens, kuris išgyveno kaimyno nušokimą nuo tilto į upę. Pats įvykis yra galimas ir suprantamas. Be to, mūsų patirtis, nepriklausomai nuo patikimo ir sąžiningo liudijimo, padeda jį suvokti galimu.

Kas kita su liudijimu apie Prisikėlimą — Velykų įvykį ir jo išgyvenimą, nes jis savo esme yra nepaprastai savitas. Susitikimas su asmeniu iš kito pasaulio, kuris turi "pasirodyti", nes jau nėra varžomas erdvės ir laiko saistų, nėra suprantamas, remiantis žmogiška patirtimi. Todėl esame priklausomi nuo mokinių liudijimo. Jie darė skirtumą tarp savo išgyvenimo pagrindo — Prisikėlusiojo ir paties išgyvenimo: "Nukryžiuotasis ir palaidotas Jėzus yra gyvas, nes pasirodė Prisikėlusiu Viešpačiu! Prisikėlusis Viešpats nėra mūsų išgyvenimo kūrinys!"

Šv. Dvasia ir žmogaus nerimas. Tikėti apaštalų ir mokinių liudijimą pajėgiama tik Dvasios skatinimu: "... nė vienas negali ištarti: 'Jėzus yra Viešpats!', jei Šventoji Dvasia nepaskatina" (1 Kor 12,3). Tikėdami, švenčiame mirties pergalėjimą Prisikėlimu, nes pasitikime tikėjimo liudijimu.

Būdinga, kad Šv. Dvasia skatina žmogų ieškoti gyvenimo prasmės ir laimės per nerimą. Ir ateistui nerimas nėra tik svečias. Kai gyvenime yra dalykų, kurie neturėtų būti, reiškiasi pyktis; kai gyvenime dar nėra to, kas turėtų būti, gimsta drąsa.

Šios dvi nerimo apraiškos — pyktis ir drąsa veda į viltį. Žmogus, kuris išmoksta gyventi viltimi tikroviškoje nerimo mokykloje, pajėgia tikėti, kad viltis išsipildys. O jai išsipildžius, jis ras gyvenimo prasmę ir laimę.

Žmogaus nerimas galynėjasi su akiračiais: šiapusiniu, kuris susilieja su mirtimi, ir anapusiniu — Prisikėlimu. Krikščionybė tiki, kad Prisikėlimu Kūrėjas apreiškia vispusišką ir baigminį užmojį žmogui — savo mylimiausiam kūriniui.

Dvasia skatina ir įgalina tikėti Prisikėlimą — Velykų įvykį, bet nepriverčia. Nerimas — pyktis dėl blogio ir drąsi viltis yra veiksnys, skatinantis į prasmės ir laimės akiratį, tačiau palieka laisvę rinktis.

Velykų įvykio — Prisikėlimo šventimas suveda akis į akį su reikliu iššūkiu: drįsti širdimi atsiverti likiminiam gyvenimo prasmės ir laimės klausimui. Vispusiškai nuoširdi atvirybė Dievui ir išgyvenimas, kad nerimstame siekiant būti nemariais yra tikroviškas Velykų įvykio šventimas.

Ateistas Prisikėlimo įvykį laiko negalimu dalyku, bet jis gali pajėgti būti ištikimas savo sąžinei ir likiminės prasmės ieškojimui. Krikščionybė teigia, kad toks asmuo, nors pats to ir nesuvoktų, tiki Prisikėlusiuoju Viešpačiu. Tiesa, Prisikėlusis Viešpats jam bent laikinai lieka bevardis.

...Kristus tikrai yra prikeltas iš numirusių kaip pirmgimis užmigusiųjų tarpe. Kaip per žmogų atsi-

rado mirtis, taip per žmogų iš numirusiųjų prisikėlimas. Kaip Adome visi miršta, taip Kristuje visi bus atgaivinti, tačiau kiekvienas pagal savo eilę. Pirmasis buvo Kristus, tada priklausantys Kristui jo atėjimo metu. Paskui bus galas, kai jis perduos karalystę Dievui Tėvui, sunaikinęs visas valdžias, galybes, pajėgas. Jis gi turi karaliauti ir paguldyti po savo kojimis visus priešus. Kaip paskutinis priešas bus sunaikinta mirtis (1 Kor 15, 20-26).

JĖZAUS PRISIKĖLIMAS — KRIKŠČIONYBĖS IŠTAKA

Velykų šventėje varpai džiugiu skambesiu skelbia pasauliui, kad Dievas savo Sūnaus prisikėlimu iš numirusių nugalėjo didįjį žmogaus priešą — mirtį. Šių metų Velykų džiaugsmas mūsų išblaškytai tautai turi ypatingą reikšmę, nes šiemet minime ir 70-ąją Lietuvos prisikėlimo sukaktį — nepriklausomybės paskelbimo 70-metį. Minėjimo foną sudaro trumpas laisvės pavasaris, tragiški karo ir pokario metai, dešimtmečiai ryžtingų pastangų nenuleisti rankų, bet išlikti, rūpinantis tautos ateitimi.

Prisikėlimo šventimas atveria Dievui, kuris nugali mirtį žmogaus ir tautos likime, sudabartina pašaukimą kovoti už teisėtą laisvę su meile savo tautai ir pagarba kitoms tautoms. Tautos turi vaidmenį Kūrėjo demokratijoje, — pats Kūrėjas kadaise įsijungė į vergų išlaisvinimą iš priespaudos (žr. Iš 3, 7-8).

NEVILTIS IR VELYKŲ TIKĖJIMAS

Jėzaus mirtis and kryžiaus išmušė jo mokinius iš vėžių. Mokiniai buvo baimės apimti. Baimę įkandin sekė neviltis. Mat Jėzus buvo atėjęs pas savuosius, "bet savieji jo nepriėmė" (Jn 1, 11). Be to, mokiniai buvo tikėjęsi, kad Jėzus reikšis kaip tas, kuris atpirks Izraelį (žr. Lk, 24, 21). Taigi jie jautėsi apvilti. Jėzui mirus ant kryžiaus, jie nepajėgė tikėti, kad jis yra Kristus (Mesijas), nes Kristus, jų įsitikinimu, neturėjo mirti ant kryžiaus. Baimė, neviltis ir nusivylimas lydėjo Jėzaus

mokinius iki "trečiosios dienos", kai keletas moterų, grįžusių nuo Jėzaus kapo anksti rytą, nustebino juos su keista žinia: "Radome akmenį nuritintą nuo kapo, o Jėzaus kūno neberadome!" (Lk 24, 2-3). Angelas joms paaiškinęs: "Nėra jo čia, jis prisikėlė, kaip buvo sakęs!" (Mt 28, 6; Lk 24, 6). Nustebusios bėgo pranešti apie tai mokiniams. Pakeliui įvykę nelaukti dalykai: pats Jėzus jas pasitikęs! (Mt 28, 8-10).

Mokiniai moterų pranešimą palaikė nepatikimu, nes "tas pranešimas jiems pasirodė esąs tuščios šnekos, ir jie moterims netikėjo" (Lk 24, 11). Žydai moterų liudijimo nevertino ir nelaikė reikšmingu.

Mokinių baimę, neviltį ir nusivylimą greitu laiku pakeitė tikėjimas, nes ir jiems pasirodė prisikėlusis Viešpats. Atsirado drąsa ir įsitikinimas. Tragedijos jausmą, patirtą Penktadienį, pakeitė tikėjimas prisikėlimu "trečiąją dieną" — Sekmadienį.

Tikėjimas prisikėlimu apvertė pasaulį aukštyn kojom. Tuometinė Jeruzalė tai išgyveno apčiuopiamai. Mokiniai liudijo: "... taigi tą vyrą, Dievo valios sprendimu nei numatymu išduotą, jūs nedorėlių rankomis nužudėte, prikaldami prie kryžiaus. Dievas jį prikėlė, išvaduodamas iš mirties siaubo, nes neįmanoma, kad mirtis jam viešpatautų" (Apd 2, 23-24). "... Jėzų Dievas prikėlė, ir mes visi esame jo liudytojai" (Apd 2, 23).

Jėzaus prisikėlimas yra ištaka pomirtinio gyvenimo sampratos, švytinčios pasitikėjimu ir mirties valandą, nes apreiškia baigminį Kūrėjo užmojį žmogui. "O jei Kristus nebuvo prikeltas", rašė apaštalas Paulius savo parapijiečiams Korinte, "jūsų tikėjimas tuščias." (1 Kor 15, 17).

Tikėjimo Prisikėlimu padariniai turi ne tik kone dvitūkstantmetinę istoriją, bet ir lemiamą reikšmę žmogui

bei tautoms. Mūsų tautai tikėjimo Jėzaus prisikėlimu priėmimas "buvo kertinis akmuo religinėje-tautinėje srityje", o dabar — tamsioje dabartyje — yra vilties inkaras ateičiai.

Kaip suprasti tikėjimą Prisikėlimu? Kaip tikra yra ši pomirtinio gyvenimo samprata? O gal tikėjimas Prisikėlimu turi savo ištaką isteriškų moterų vaizduotėje? Ieškodami atsakymų į šiuos klausimus, kreipkimės į pirmąjį Naujojo Testamento teologą — apaštalą Paulių.

APAŠTALO PAULIAUS LIUDIJIMAS

Pats ankstyviausias ir išsamiausias pasakojimas apie Jėzaus prisikėlimą yra Pauliaus laiške korintiečiams (1 Kor 15). Tautų apaštalas, vos 25-riems metams praėjus po Jėzaus mirties (penktojo I š. dešimtmečio viduryje) įjungia į savo laišką pagrindinius faktus, kuriuos jis pats skelbė ir buvo perėmęs iš apaštalų Jeruzalėje vos keletui metų praėjus po Jėzaus mirties ant kryžiaus:

> *Pirmiausia aš jums perdaviau, ką esu gavęs, būtent: Kristus numirė už mūsų nuodėmes, kaip skelbė Raštai, jis buvo palaidotas ir buvo prikeltas trečiąją dieną, kaip skelbė Raštai; jis pasirodė Kefui [t.y. Petrui], paskui dvylikai apaštalų. Vėliau jis pasirodė iš karto daugiau nei penkiems šimtams brolių, kurių daugumas tebegyvena iki šiolei, o kai kurie yra užmigę [t.y. mirę]. Po to jis pasirodė Jokūbui, paskui visiems apaštalams. O visų paskiausiai, lyg nelaiku gimusiam, jis pasirodė ir man (1 Kor 15, 3-8).*

Pagal apaštalo Pauliaus skelbimą, Jėzus pasirodė pirmiausia Petrui. Šis teiginys derinasi su apaštalo

Petro vaidmeniu tarp Dvylikos ir paties Jėzaus žodžių, kad Petras turės rūpintis mokinių bendrija po Jėzaus mirties (žr. Lk 22, 32). Savo faktų sąraše apaštalas Paulius nenurodo kur įvyko Prisikėlusiojo pasirodymai, neužsimena apie dangun žengimą, kuriuo baigėsi pasirodymai, nieko nesako apie tuščią kapą bei pasirodymus prie kapo moterims "trečiosios dienos" rytą. Apaštalas Paulius prijungia prie savo sąrašo Prisikėlusiojo pasirodymą sau pakeliui į Damaską (žr. Apd 26, 19).

Būdinga, kad apaštalas Paulius nemini tuščio kapo. Ar jis to nežinojo? O gal nelaikė tuščio kapo svarbiu dalyku? Atrodo, apaštalas Paulius nerado reikalo minėti, kad Jėzaus kapas buvo tuščias, nes patys žodžiai "numirė", "buvo palaidotas", "buvo prikeltas" sako, kad tas, kuris buvo palaidotas, buvo ir prikeltas.

Apaštalo Pauliaus Prisikėlimo samprata neduoda vietos abejonei apie Jėzaus prikėlimo iš numirusių tikrumą:

> *Bet dabar Kristus yra tikrai prikeltas iš numirusių, kaip pirmgimis užmigusiųjų [t.y. mirusiųjų] tarpe. Kaip per žmogų atsirado mirtis, taip per žmogų ir mirusiųjų prisikėlimas. Kaip Adome visi miršta, taip Kristuje visi bus atgaivinti (1 Kor 15, 20-22).*

Pirmajame kristiniame amžiuje kai kurie judėjai tikėjo, kad prisikėlime bus atgyjama tuo pačiu kūnu (žr. 2 Barucho 50, 2). Apaštalas Paulius šią sampratą nedvejodamas atmeta, nes Jėzus mokė, kad pomirtinis gyvenimas skiriasi iš esmės nuo gyvenimo sąlygų žemėje. "Argi ne todėl klystate, kad neišmanote Raštų, nei Dievo galybės? Kai prisikels iš numirusių, tai nei ves,

nei tekės, bet bus kaip angelai danguje" (Mk 12, 24-25). Apaštalas Paulius Jėzaus mokymą paaiškina konkrečiu pavyzdžiu:

> *Gal kas paklaus: "Kaip bus prikelti mirusieji? Su kokiu kūnu jie pasirodys? Neišmanėli! Ką tu sėji, neatgimsta, jei prieš tai nenumiršta. Ir ką besėtum, tu sėji ne būsimąjį kūną, bet pliką grūdą, sakysime, kviečių ar kitokių javų. Tuo tarpu Dievas duoda jam kūną, koks jam patinka, ir kiekvienai sielai skirtingą kūną (1 Kor 15, 35-38).*

Kūnas ir sėkla — abu dedami į žemę, vienas ir kitas žemėje permainomi, — abu gauna naują kūną. Analogijos pagalba apaštalas Paulius išplečia savo paaiškinimą pareiškimais apie prisikėlimą:

Sėjamas gendantis kūnas,
keliasi negendantis.
Sėjamas prastas,
keliasi garbingas,
Sėjamas silpnas,
keliasi galingas.
Sėjamas juslinis,
keliasi dvasinis kūnas
(1 Kor 15, 42-44).

"...kūnas ir kraujas [t.y. žmogaus prigimtis kaip tokia] nepaveldės Dievo karalystės, ir, kas genda, nepaveldės to, kas negenda ... mes ne visi užmigsime [t.y. mirsime: apaštalas Paulius laukė Atėjimo dar prieš savo mirtį], bet visi [t.y., kurie būsime gyvi Atėjimo metu] būsime pakeisti... mirusieji bus prikelti jau negendantys, ir mes būsime pakeisti" (1 Kor 15, 50-52).

DVASINIS PRISIKĖLIMO KŪNAS

Apaštalas Paulius savo "dvasinio kūno" sampratos tiksliau neaptaria. Tačiau jo mintijimas yra aiškus: "dvasinis kūnas" vispusiškai skiriasi nuo "gendančio [fizinio] kūno". "Dvasinis kūnas" yra negendantis, garbingas, galingas. Jis nėra paties žmogaus pasiekimas, bet Dievo-Kūrėjo dovana. "Gendantis kūnas", palaidotas karste, prikeliamas pakeistame stovyje. Jis nėra atgaivintas kūnas (taip galvojo kai kurie judėjai), nei iš kūno išsilaisvinusi dvasia (t.y. siela), kaip galvojo graikai. "Dvasinis kūnas" yra naujas kūnas.

"Dvasinio kūno" samprata Naujajame Testamente pabrėžia žmogaus vienybę. Šiuolaikinė medicina vartoja žodį "psichosomatinės" aptarti ligoms, kurių fiziniai simptomai turi ištaką žmogaus dvasioje. Pats žodis "psichosomatinis" yra perrašymas lotyniškomis raidėmis dviejų graikų kalbos žodžių: *psychė* — "siela" ir *soma* — "kūnas". Apaštalas Paulius, tiesa, rašo graikiškai, bet mintija hebraiškai. Žodis *psychė* padeda jam aprašyti "gyvybės pradą" žmoguje. Lietuviškajame vertime juo paženklinama "juslinis kūnas", — jis yra "dvasinio kūno" priešprieša. Apaštalas Paulius, rašydamas apie prisikėlusiųjų būklę, nerašo apie fizinio kūno prisikėlimą, bet turi mintyje *mirusiojo* prisikėlimą. Paulius nedalina žmogaus į dalis — kūną ir sielą — prisikėlimas pakeičia visą žmogų. Apaštalas Paulius žodį *psychė* — "gyvybės pradą" pakeičia žodžiu *pneuma* — "dvasia", nes tikėjo, kad prisikėlimu mirusieji įgaus "dvasinį kūną".

Kalbėdami apie "kūną" ir "sielą" bei "protą", tarsi tai būtų atskiros ir skirtingos dalys žmoguje, mes jų neatskiriame. Tikras žmogus nėra tik fizinis organizmas, tikras žmogus nėra nei siela, kurią galėtume atskirti nuo

kūno. Graikas sako, kad žmogus turi kūną ir sielą, o apaštalas Paulius, būdamas judėjas, sako, kad žmogus yra įkūnytas "Aš".

TUŠČIAS KAPAS IR PRISIKĖLIMO TIKĖJIMAS

Apaštalas Paulius nemini tuščio Jėzaus kapo prisikėlimui liudyti. Panašiai elgiasi ir *Apaštalų darbų* knygos autorius: "Po savo kančios [Jėzus] pateikė [mokiniams] daugelį įrodymų, kad yra gyvas, per keturiasdešimt dienų jiems rodydamasis ir aiškindamas apie Dievo karalystę" (Apd 1, 3).

Ši tyla apie tuščią kapą ir prieštaravimai pasakojimuose apie Prisikėlusiojo pasirodymus daugeliui padaro tikėjimą Prisikėlimu nepagrįstu. Tačiau nepatikimumas šiuo atveju neturi pagrindo. Liudijimas būtų labiau nepatikimas, jeigu visi liudininkai liudytų tą patį pasirodymą. Nuoseklu būtų įtarti, kad tai yra sutartinis melas. Skaitėme studijas apie Lietuvos krikštą 1987 metais. Be abejonės, pastebėjome jose daugelį skirtumų. Mat remiamasi skirtingais šaltiniais ir liudininkais. Tačiau joks sveikos nuovokos istorikas — skaitytojas neatmeta krikšto istoriškumo dėl skirtingų pažiūrų istorijos šaltiniuose.

Keturi istoriniai faktai įsakmiai patvirtina tikėjimą prisikėlimu. Krikščionybė yra istorinis faktas. Be Jėzaus prisikėlimo iš numirusių nebūtų krikščionybės. Ji liudijo prisikėlimą dviejų tūkstantmečių tėkmėje. Liudijo Romos imperijos persekiojime, liudijo tarnaudama žmogui vienuolių celėse, ligonių palatose, universitetų salėse. Vargu ar rastume buitinę gyvenimo sritį, kurioje krikščionybė nebūtų tarnavusi žmogui, nes "Kristaus meilė valdo mus... Jis yra miręs už visus, kad gyvieji nebe sau gyventų, bet tam, kuris už visus numirė ir buvo prikeltas" (2 Kor 5, 14-15). Be tikėjimo Prisikėlimu

krikščionybės kilmė — Gerosios Žinios ištaka apie mirtį nugalėjusį Jėzų ir jos skelbimas per tūkstantmečius liktų nesuprantamas.

Įdomu, kad *Literatūra ir menas* straipsnyje "Buvimo kančia ir džiaugsmas" gali teigti: "Šiandien tai [t.y. tikėjimas — esmingiausias būties pergyvenimas yra] pats svarbiausias ne tik Lietuvai, ne tik Tarybų Sąjungai, bet ir visam pasauliui klausimas. Svarbiausias todėl, kad ateitį žmonijai tegali užtikrinti tikėjimas" (1988 m. sausio 9 d., nr. 2, 4 psl.).

Straipsnyje diskutuojamas religinis tikėjimas: "Visa žmonijos istorija yra tikrumo paieškų istorija. Ieškoma tokios atramos, kuri leistų patikimai jaustis netgi pačioje nepatikimiausioje ... situacijoje. Tie ieškojimai, žmogėjančiam padarui tolydžio kopiant iš gyvūno į žmogaus erdvę, kaupėsi tolesnį žmogaus kelią nulėmusių galių pavidalu: galia žinoti ir galia tikėti" (*ten pat*). Žmogus savo buvimo kančia ir džiaugsmu yra savo esme *animal religiosum* — religinis gyvūnas. Krikščionybė visa savo istorija liudija tikėjimą Kūrėju-Dievu, kuris nugalėjo mirtį Jėzaus prisikėlimu.

Dar įdomiau, kad *Literatūra ir menas*, straipsnyje "Ne vien apie duoną", skundžiasi, jog "šiandien Lietuvoje su religinėmis apeigomis... laidojamasi kur kas daugiau negu yra šiaip religiją praktikuojančių žmonių" (1987 m. gruodžio 26 d., nr. 52, 13 psl.). Keliamas klausimas "Kodėl?" Laidotuves, anot straipsnio autoriaus, lydi "spengianti tyla, ne tik Jis visus, bet ir Jį visi paliko. Argi palyginsi paprastą karsto išnešimą su palydomis į bažnyčią — su varpais, giesmėmis" (*ten pat*).

Krikščionybė liudija: "Mes norime, broliai ir seserys, kad jūs žinotumėte tiesą apie užmiegančiuosius ir nenusimintumėte, kaip tie, kurie neturi vilties. Jeigu

tikime, kad Jėzus numirė ir prisikėlė, tai ir Dievas tuos, kurie užmigo [t.y. mirė], susivieniję su Jėzumi, atsives kartu su juo... Todėl guoskite vieni kitus šitais žodžiais" (1 Tes 4, 13-14.18).

Be Jėzaus prisikėlimo nebūtų sekmadienio — krikščionių maldos dienos. Jėzus buvo žydas. Melstis eidavo į sinagogą "subatą, kaip pratęs" (Lk 4, 16). Subata turėjo nepaprastą svarbą žydams. Tai rodo teisinė ir rabiniškoji judaizmo raštija. Tačiau žydai krikščionys, sekę Jėzų, pakeitė subatą — septintąją savaitės dieną į pirmąją — Prisikėlimo dieną. (Lietuviškasis "sekmadienis", atrodo, turi savitą kilmę). Graikai ir romėnai krikščionys Prisikėlimo dieną pavadino "Viešpaties diena": Kyriakė hemera (graikiškai), Dies dominica (lotyniškai). Prancūzai Viešpaties dieną vadina *dimanche*, italai *domenica*, rusai *voskresenyje*, laikydamiesi pradinio "pirmosios savaitės dienos" vardo pakeitimo (žr. Apr 1, 10; Apd 20, 7; 1 Kor 16, 2). Kokiu pagrindu remdamiesi jie tai padarė? Krikščionybė liudija istorinį Jėzaus prisikėlimą "pirmąją savaitės dieną" — "Viešpaties dieną".

Be Jėzaus prisikėlimo nebūtų Eucharistijos — šv. Mišių aukos krikščionybėje. Eucharistija sudabartina Jėzaus mirtį ant kryžiaus ir Prisikėlimą. Prisikėlimas padarė Paskutinės Vakarienės šventimą džiaugsmo švente. Šv. Mišių auka spindi džiaugsmu, o pats pavadinimas "Eucharistija" reiškia "Padėką".

GYVASIS KRISTUS BENDRIJOJE

Prisikėlimo įvykis buvo nepaprastas. Prisikėlimo samprata apima ir Jėzų, ir žmogaus likimą. Jėzaus prisikėlimas buvo veiksnys, kuris padarė iš bailių mokinių drąsius liudytojus. Po Jėzaus suėmimo, rašo evangelijos, mokiniai išbėgiojo. Jų viltys buvo tapusios pelenais

įvykių žaizdre. Tačiau "netrukus" mokiniai drįso kreiptis į minias, nebijojo mušimo, kalėjimo dėl Jėzaus, kuris buvo "trečiąją dieną" prikeltas iš numirusių.

Nūdien pasaulyje yra daugiau kaip bilijonas krikščionių. Jų įsitikinimu, tikėjimo protėviai savo mirtimi liudijo ne vien kilnų Nazarietį, kurio gyvenimas baigėsi kryžiaus tragedija. Jie tiki, kad Dievas išlaisvino Jėzų iš laiko ir erdvės varžtų prikėlimu ir padarė Jėzų visų žmonių prikėlimo pirmūnu ir įrankiu. Gyvu tikėjimu šiuolaikinis krikščionis žino, kad Jėzus yra gyvasis Kristus Bendrijoje. Nūdien krikščionis klausia su apaštalu Pauliumi šiuolaikinį Agripą: "Kodėl tau atrodo neįtikėtina, kad Dievas prikelia numirusius?" (Apd 26, 8).

Švęsdami savo tautos nepriklausomybės paskelbimo 70-metį, ilgimės religinio tikėjimo ir Dievo Tėvynėje, tremtyje ir išeivijoje, ilgimės Dievo, kuris nugali mirtį. Velykų — Prisikėlimo šventimas drąsina mūsų tautą, nes ne mirtis, bet gyvenimas apreiškia baigminį Dievo užmojį.

NEŽEMIŠKAS PROVERŽIS ŽEMĖJE

Kristaus Prisikėlimas ir jo prasmė krikščioniškame žmogaus gyvenime

Žmogaus gyvenimas yra labai trapus. Žmogui gimstant, gimsta kartu ir jo mirtis. Pastaroji pastato prieš akis žmogiškosios būties paslaptį. Žmogų vargina kūno irimas, o taip pat, ir dar daugiau, žmogus savo širdies nuojauta baisisi ir kratosi visiškos savo asmens žūties. Nesuvedama į gryną medžiagą, amžinybės sėkla, kurią žmogus nešioja savyje, sukyla prieš mirtį. "Visi technikos laimėjimai, nors ir labai naudingi, nepajėgia nuraminti žmogaus baiminimosi: biologinis gyvenimo pailginimas negali patenkinti troškimo gyventi po mirties, neišplėšiamai įdiegto jo širdyje" (II Vatikano Susirinkimo pastoracinė konstitucija *Bendrija dabartiniame pasaulyje*, I dalis, I skyrius, 18).

Velykos — Prisikėlimo šventimas aiškina žmogaus būties paslaptį įsikūnijusio Dievo Sūnaus paslaptimi. Jėzus Nazarietis, Kristus ir Dievo Sūnus, ne tik paliko pavyzdį, bet ir "nutiesė kelią, kuriuo einančiųjų gyvenimas bei mirimas yra pašvenčiamas ir įgauna naują prasmę" (*Ten pat*).

Kristuje prisiimtoji žmogaus prigimtis nedingo, bet buvo be galo sukilninta. Tuo pačiu ji buvo sutaurinta ir mumyse. Per Kristų ir Kristuje išryškėja mirties paslaptis, kuri be Kristaus mus pribloškia. "Kristus prisikėlė, savo mirtimi sunaikindamas mirtį, ir mus gausiai apdovanojo gyvenimu, kad, tapę sūnūs [ir dukros] Sūnuje, Dvasioje šauktume 'Abba, Tėve!' " (*Ten pat*).

JĖZAUS MIRTIS

Jėzaus mirtis nebuvo tik atsitiktinis įvykis. Mirtimi Jėzus paliudijo savo tarnystę. Mat Jėzaus tarnystė — Dievo atėjimas dalyvauti žmogaus trapume ir mirtyje sukėlė didelį priešiškumą anuometinėje žydų visuomenėje. Sankirtis buvo neišvengiamas. Savo mokymu ir elgsena Jėzus skyrėsi iš esmės nuo oficialios žydų visuomenės vadų Dievo ir Mozės įstatymo sampratos.

Jėzaus amžiuje tikėjimo kraičio sampratoje reiškėsi du poreikiai: *išlikti* žydais ir *tarnauti* Dievo užmojui. Palestina buvo Romos imperijos dalis. O Roma kūrė vieną pasaulį. Nenuostabu, kad žydų visuomenė ieškojo saugumo savo savitumui, statydama aplink save sienas, o kartu ir drįso svajoti apie visuotinę Dievo karalystę, statydama tiltus. Sienos apsaugo, bet veda į sustabarėjimą, tiltai padeda išeiti į pasaulį, bet sunaikina asimiliacijos katile. Stengdamasi išlikti ištikima savitumui, žydų visuomenė rūpinosi sienų statymu. Tiltai Jėzaus amžiuje buvo pavojingi.

Jėzus Nazarietis savo mokymu ir elgsena statė tiltus Dievo atėjimui dalyvauti žmogaus trapume ir likime. Jėzaus teismo scenos liudija, kad jo statomi tiltai buvo sukėlę entuziazmą, kurį žydų visuomenės vadai laikė pavojingu tautai. "Tuomet aukštieji kunigai ir fariziejai sušaukė teismo tarybą [Sinedriją] ir svarstė: 'Ką darysime? Šitas žmogus daro daug stebuklų. Jei taip jį paliksime, visi įtikės jį: ateis romėnai ir sunaikins šventąją vietą [Šventyklą] bei mūsų tautą'. Vienas jų — Kajafas, tais metais vyriausiasis kunigas — jiems tarė: 'Jūs nieko neišmanote ir nepagalvojate, jog jums geriau, kad vienas žmogus mirtų už tautą, o ne visa tauta žūtų!' " (Jn 11, 47-50). Kajafo supratimu, Jėzus turi mirti, kad tautą neištiktų politinės nelaimės.

Romėnai malšindavo ginklu mesianizmo proveržius. Be to, žydų visuomenės vadai pasmerkė Jėzų Sinedrijoje ir dėl to, kad jis laikė save Dievu: "...vyriausiasis kunigas ...jį klausė: 'ar tu esi Mesijas [Kristus], Šlovingojo Sūnus?" Jėzus jam atsakė: 'Taip, Aš Esu. Ir jūs pamatysite Žmogaus Sūnų, sėdintį Visagalio dešinėje ir ateinantį dangaus debesyse'. Tada vyriausiasis kunigas persiplėšė drabužius, šaukdamas: 'Kam dar mums liudytojai? girdėjote piktžodžiavimą. Kaip jums regis?' Ir jie visi nusprendė jį esant vertą mirties" (Mk 14, 61-62).

Taigi žydų visuomenės vadai pasmerkė Jėzų mirčiai vadovaudamiesi ir religiniais motyvais. Jėzaus Dievo samprata buvo priešinga žydų visuomenės vadų Dievo supratimui.

Jėzus nepaisė priešiškumo savo tarnystės metu. Jis mokė, kad Dievo atėjimas dalyvauti žmogaus trapume ir likime įgalina tikėti, gyventi viltimi ir mylėti. Mokymu ir gydymu jis apreiškė teisumą, atleidimą, priešų meilę. Tikėjimu žinome, kad Dievas yra vertas pasitikėjimo, viltimi pajėgiame nepalūžti duobėtame būties kelyje, meile išmokstame rasti džiaugsmą ir laimę, tarnaudami artimui. Jėzus gydymu grąžino ligoniams gyvenimo džiaugsmą ir subatoje, nes "subata padaryta žmogui, o ne žmogus subatai; taigi Žmogaus Sūnus yra ir subatos Viešpats" (Mk 2, 27-28).

Žydai tikėjo, kad Dievas yra atlaidus ir gailestingas. Jėzus atleido nuodėmes: "...keturi vyrai atnešė paralyžuotą žmogų. Negalėdami dėl minios prinešti jį prie Jėzaus, jie praplėšė stogą namo, kur jis buvo, ir padarę skylę, nuleido žemyn neštuvus, ant kurių gulėjo paralyžuotasis. Išvydęs jų tikėjimą, Jėzus kreipėsi į paralyžuotąjį: 'Sūnau, tau atleidžiamos nuodėmės!' Tenai sėdėjo keletas Rašto aiškintojų, kurie svarstė savo širdyje: 'Kaip jis drįsta taip kalbėti? Juk jis piktžo-

džiauja! Kas gi gali atleisti nuodėmes, jei ne vienas Dievas?!' Jėzus iš karto savo dvasia perpratęs jų mintis, tarė: 'Kam taip manote savo širdyje? Kas lengviau — ar pasakyti paralyžuotajam: 'Tau atleidžiamos nuodėmės', ar liepti: 'Kelkis, pasiimk neštuvus ir vaikščiok'? Bet, kad žinotumėte Žmogaus Sūnų turint galią atleisti nuodėmes,' — čia jis tarė paralyžuotajam, ' — sakau tau: kelkis, imk savo neštuvus ir eik namo!' Šis atsikėlęs tuojau pasiėmė neštuvus ir visų akyse nuėjo sau. Visi be galo stebėjosi ir šlovino Dievą, sakydami: 'Tokių dalykų mes niekad nesame matę' " (Mk 2, 1-12).

Jėzus buvo Dievo atėjimas ne teisti, o išganyti. Nenuostabu, kad jis bendravo su tais, kurie buvo kitų atmesti — su muitininkais ir nusidėjėliais. Rašto aiškintojai ir fariziejai už tai Jėzų kaltino. Jėzus pasiaiškino: "Ne sveikiesiems reikia gydytojo, bet ligoniams. Aš atėjau ne teisiųjų šaukti, o nusidėjėlių" (Mk 2, 17).

Jėzaus tarnystė buvo Dievo atėjimas dalyvauti žmogaus buityje ir būtyje. Jėzus apreiškė Dievuje Tėvą ir mokė žodžiu ir darbu, kad Dievu galima pasitikėti, nes jis yra geras, mylintis, atlaidus. Jėzus tarnystė padarė Dievą nepaprastai patrauklų. Tikėjimas Dievu atveria žmogų Jo rūpesčiui — teismui, atleidimui, meilei, artimo pagalbai.

Jėzaus išmokyta malda "Tėve mūsų, kuris esi danguje..." neturi sienų, — ji yra tiltas į Dievą ir Visatą. Nenuostabu, kad Jėzus buvo suimtas, tardomas, kankinamas ir nukryžiuotas. Istorijos akimis žiūrint, Jėzaus tarnystė baigėsi visiška nesėkme. Jo tarnystė atmesta, jis pats mokinių paliktas, — atrodė, kad Dievo atėjimas dalyvauti žmogaus trapume ir likime priėjo liepto galą.

Dar blogiau! Atrodė, kad net Dievas, kurį Jėzus apreiškė kaip gerą, mylintį ir atlaidų Abba — Tėvą, Jėzų apleido. Koks tėvas galėtų taip pasielgti su savo

ištikimu tarnu?! Ant kryžiaus Jėzus melsis psalmės žodžiais: "Ai Dieve, Dieve, kam mane apleidai, negelbi manęs, neklausai mano dejonių" (Ps 22, 2).

Mums kryžius yra šventas dalykas. Kryžiumi puošiame altorius, maldos namus, kiemus, kambarius, — net kaklą! Jėzui kryžius buvo baisus: nubaustas mirtimi ant kryžiaus. Apkaltintas politiniu nusikaltimu — žydų karalius ar mesijinis apsimetėlis, Jėzus mirė ant kryžiaus daugelio akyse kaip nusikaltėlis — vienas iš daugelio išsišokėlių — nenuoramų, miręs tarp kitų dviejų latrų. Istorijos akimis žiūrint, nėra nieko švento ant Kalvarijos. Jėzaus kryžius atspindi šio pasaulio įžūlią baimę — sienų statymą.

KRYŽIUMI DIEVAS GRIAUNA ŽMOGAUS SIENAS

Krikščionybė nuo pat pradžios tiki, kad po mirties ant kryžiaus Jėzus nužengė į pragarus. Ir nūdien mes tai sakome tikėjimo išpažinime. Ši užuomina tikėjimo paraiškoje yra mįslinga. Jėzus nužengė į mirusiųjų pasaulį — Šeolą, šešėlių karalystę. Ta šešėlių karalystė lieka neaptarta Apreiškimo istorijoje. Norisi šią sąvoką praplėsti, įjungiant ir tuos, kurie mirė tremties taigose ir tundrose, kurie mirė ne laiku ir ne savo Tėvynėje, visų apleisti ir užmiršti, kurių niekas neatsimena ... Net tie, kurie yra "pragaruose" priklauso Dievo karalystei, nes Nukryžiuotasis Kristus nužengė pas juos griauti sienų — apreikšti, kad Dievas ir jais rūpinasi.

Apreiškimo istorija, prasidėjusi su Abraomu ir Sara (žr. Pr 12, 1-4), pasiekusi savo apogėjų Jėzuje iš Nazareto, bus atbaigta antruoju Kristaus atėjimu (žr. 1 Kor 16, 22; Apr 21, 1-5; 22, 20). Mirtis yra būtinė žmogaus gyvenimo siena. Dievas ją nugriovė Jėzaus, Mesijo ir Sūnaus, prisikėlimu. "Kaip Adome visi miršta, taip Kristuje visi bus atgaivinti" (1 Kor 15, 20).

JĖZAUS PRISIKĖLIMAS

Apreiškimo istorija pasiekia viršūnę Jėzaus, Mesijo ir Dievo Sūnaus, prisikėlimu. Dievo atėjime dalyvauti žmogaus trapume ir likime Jėzaus prisikėlimas buvo negirdėtas ir visai naujas įvykis. Graikai žinojo apie sielos nemirtingumą, indai — sielų transmigraciją, hebrajai tik drįso galvoti, kad Dievas-Kūrėjas neapleis teisiojo mirtyje (Ps 16, 8-11; Dan 12, 1-3).

Prisikėlimas yra pats iškiliausias Dievo veiksmas apreiškimo istorijoje. Nenuostabu, kad krikščionys gieda "Aleliuja!" Velykose. "Dievas nušluostys kiekvieną ašarą nuo jų akių; ir nebebus mirties, nebebus liūdesio, nei aimanos, nei sielvarto, nes, kas buvo pirmiau, tas praėjo. ... Štai aš visa darau nauja" (Apr 21, 4-5). Jėzus "yra miręs už visus, kad gyvieji nebe sau gyventų, bet tam, kuris už juos numirė ir buvo prikeltas... ...kas yra Kristuje, tas yra naujas kūrinys. Kas buvo sena — praėjo, štai atsirado nauja" (2 Kor 5, 15.17).

Naujumo pagrindas yra Jėzaus prisikėlimas iš numirusių. Mirtis, ir visa, kas tik siejasi su mirtimi, yra šis tas seno, — taip sena, kaip sena žmonija. Tik Prikeltasis yra naujas, — jis per savo mirtį ir Prisikėlimą atneša mums naujumą.

Jėzaus prisikėlimas yra naujas Dievo veiksmas. Pasiruošimas šiam naujumui prasidėjo jau Dievo veiksmuose prieš Kristų. Jis yra ypač ryškus Izraelio išėjime iš Egipto ir tikėjime, kad Jahvė — Viešpats yra gyvasis Dievas, kuriam nėra negalimų dalykų (Ps 18, 14; Lk 1, 37). Dievas myli visa ir ypatingu rūpesčiu lydi savo mylimąjį kūrinį — žmogų (Išm 11, 26; Lk 15, 1-32).

Prisikėlimui paruošė pasitikėjimas, kad Dievo rankose yra teisiųjų likimas (Pr 50, 20; Ps 2). Anot Pauliaus, "mes žinome, kad viskas išeina į gera, mylin-

tiems Dievą ..., — [jis mus] paskyrė tapti panašiais į jo Sūnaus pavidalą, kad šis būtų pirmgimis daugelio brolių [ir seserų] tarpe" (Rom 8, 28-29). Prikeldamas Jėzų iš mirties, Dievas išpildė savo pažadą ir apsireiškė kaip tikrasis Dievas (Apd 26, 8).

ATĖJUS LAIKO PILNATVEI

Apaštalas Paulius laiške *Galatams* moko, kad "atėjus laikų pilnatvei, Dievas atsiuntė savo Sūnų, gimusį iš moters, pavaldų įstatymui" (Gal 4, 4). Per savo Sūnų Dievas "paskelbė mums savo valios paslaptį, kaip jis panorėjo iš anksto nutarti jame, amžių pilnatvei atėjus, visa, kas yra danguje ir žemėje, iš naujo suvienyti Kristuje tartum galvoje" (Ef 1, 9-10). Laikų — amžių pilnatvės centre stovi Kryžius ir dvigubas išėjimas iš šiapusinio gyvenimo: mirtis ir Prisikėlimas. Jono evangelijoje mirtis ir Prisikėlimas yra Jėzaus pašlovinimo valanda (Jn 17, 1).

"Laikų pilnatvė" ir "valanda" yra sąvokos, kurios pabrėžia, kad Dievo užmojo apreiškimas turi dalis. Keturi "laikai" apima apreiškimo istoriją. Visi keturi telkiasi Jėzaus prisikėlime. "Laikai" prieš Kristų tenkinosi su ilgesiu laukiamu pažadu, — laukiamas prisikėlimas buvo Izraelio vilties pagrindas. Jėzaus "laikai" yra "laikų pilnatvė", nes atnešė šio numanomo prisikėlimo vilties įgyvendinimą. Bendrijos "laikai" seka Jėzaus "laikus" ir yra antspauduoti Jėzaus, Mesijo ir Dievo Sūnaus, prisikėlimu ir tarnyste. Baigminiai "laikai" yra Paskutinė diena, kuri apreikš, nukeldama šydą, visam pasauliui Prisikėlusiojo viešpatavimą ir žėresį.

Apreiškimo istorija turi dvi Sandoras. Senojoje Dievas apsireiškė kaip Gelbėtojas iš vergijos Egipte (Iš 20,2; Įst 5,6), o Naujojoje — kaip Gelbėtojas iš mirties (1 Kor 15,15; Rom 4,24; 10,9). Išėjimas iš Egipto ir

Jėzaus Prisikėlimas yra raktiniai įvykiai Dievo atėjime dalyvauti žmogaus trapume ir likime. Jėzaus prisikėlimas perima išėjimo iš Egipto vietą ir apreiškia Triasmenį Dievą. Užtat Velykų nakties liturgija ir sugretina skaitinius iš abiejų Testamentų.

LITURGIJA ATSPINDI PRISIKĖLIMĄ

Jėzaus Prisikėlimas apsprendžia krikščionių Dievo garbinimą — liturgiją. Krikštu buvome įvesti į Velykų paslaptį, Eucharistija — šv. Mišios sudabartina Jėzaus mirtį ir Prisikėlimą. Prisikėlusis užtaria pas tėvą (Rom 8,34; Žyd 9,24). Liturginės maldos į Dievą baigiasi kreipiniu į Tarpininką — Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį — Prisikėlusįjį. Naujasis Testamentas išsaugojo vieną labai būdingą maldą — prašymą į Prisikėlusįjį: "Marana, tha!" — "Viešpatie, ateik!" (1 Kor 16, 22; Apr 22, 20). Velykos yra iškilmingiausia krikščionių šventė, — metinio liturgijos ciklo šerdis ir širdis. Jėzaus Prisikėlimas apsprendžia krikščionių maldos dieną — sekmadienis mums yra Viešpaties diena — mažosios Velykos (žr. Apr 1,10).

VISATA, ŽMONIJA IR PRISIKĖLIMAS

Visa galia danguje ir žemėje yra duota Prisikėlusiajam (žr. Mt 28,18). Prisikėlusiojo viešpatavimas apima Visatą (1 Kor 15, 25-28). Jėzaus Prisikėlimas įvyko dėl mūsų išganymo. Dievas "trokšta", kad "visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą. Vienas yra Dievas ir vienas Dievo žmonių Tarpininkas — žmogus Kristus Jėzus, kuris atidavė save kaip išpirką už visus, pateikdamas liudijimą nustatytu laiku" (1 Tim 2, 3-6). Jėzaus mirtis ir Prisikėlimas yra dvi išganymo įvykio pusės. Krikštu panardinti Kristaus mirtyje, esame panardinami ir Prisikėlime. Kada tik pabrėžiame išganančią Jėzaus

mirties galią, turime taip pat pabrėžti ir išganančią Prisikėlimo galią (Rom 6, 3-10).

VELYKOS — ATSIVĖRIMAS AMŽINAJAI ATEIČIAI

Krikščionio laikyseną gyvenime sąlygoja tikėjimas, viltis ir meilė (žr. 1 Kor 13). Nukryžiuotasis ir prisikėlęs Kristus yra krikščioniškojo gyvenimo turinys ir širdis (1 Kor 15, 3-8). Velykų šventimas prašnekina krikščionio tikėjimą, viltį ir meilę.

Tikėjimas reiškiasi malda ir prašymu: "Marana, tha" — "Viešpatie, ateik!" Tikėjimas duoda gyvenimo vilčiai kryptį ir sparnus. Tikėjimu krikščionis yra ryšyje su Prisikėlusiuoju, kuris yra nuolat ateinantis Viešpats (Apr 1, 8).

Tikėjimas duoda žmogui ne tik kryptį bei sparnus jo vilčiai, bet ir raktą į Dievo galybę jo trapume ir mirtyje: Dievas gali duoti ir duoda gyvenimą per mirtį. Žydų vadai siekė Jėzaus mirties, bet Dievas Jėzų prikėlė ir išaukštino (žr. Apd 3, 15). Nuostabus Dievo rūpesčio ir galybės apreiškimas drąsina. Viltis turi du tėvus: nerimą ir drąsą. Nerimstame, nes yra mirtis, o juk gimėme gyventi! Drįstame gyventi viltimi, nes ką Dievas padarė Jėzaus likime, tą patį padarys ir mūsų likime.

Krikščionis, kur tik jis ar ji bebūtų, — kalėjime, tremtyje, vienatvėje, — Velykose patiria, kad Dievas nepalieka žmogaus vieno varge. Dievo atėjimas dalyvauti žmogaus likime duoda krikščioniui tikrumo, ramybės, drąsos.Viltimi žmogus patiria, kad Dievas yra kartu net ir tada, kai viskas dūžta, kai jo pastangos yra bejėgės. Ilgimės, kartais ne visai sąmoningai, geresnio gyvenimo negu pažįstame savo patirtimi. Šis ilgesys — amžinybės sėkla mumyse yra tapusi tikrove Jėzaus Prisikėlime. Jis yra pirmūnas — pirmgimis iš numirusiųjų, pasiekęs žmogaus ilgesio išsipildymą. Jame buvo atverta visai

žmonijai nauja ateitis, — ateitis, kurioje mirtis nebeviešpatauja. Krikščionis Velykų šventime viltingai atsiveria į ateitį, kuri prasidėjo Jėzaus Prisikėlimu.

Žmonija šios vilties ateičiai nesusikuria. Ji yra Kūrėjo įdiegta. Buvimas krikščioniu pasaulyje yra gyvenimas Kūrėjo įdiegta amžinybės sėkla — amžinos ateities viltimi. Čia slypi krikščionio vilties tikrumas.

Krikščionio viltis, kad jis bus asmeniškai Dievo prikeltas, savo turiniu apima ne tik gyvuosius, bet ir mirusiuosius. Ateistinė ideologija klausimą apie gyvenimą po mirties laiko beprasmiu tauškalu. Ji atsisako vertinti prasmę kančios, kurią mirusieji patyrė šiapus amžinybės. Teigti, kad nėra ateities anapus mirties yra tas pat kaip sakyti, jog žmogaus kančia ir mirtis gyvenimo taigose ir tundrose neturi prasmės. Krikščionio viltis, priešingai, jam sako, kad yra prisikėlimas, — prisikėlimu Dievas apreiškia savo baigminį užmojį žmonijai ir Visatai.

Meilė yra galingesnė už mirtį. Mylintis Tėvas, kurio valia mirė Jėzus, išaukštino jį per Prisikėlimą. Tėvo meilė buvo galingesnė už mirtį. Tą patį apreiškė paties Jėzaus tarnystė: Jėzus mirė ant Kryžiaus iš meilės, — iš meilės Tėvui ir žmonijai.

Dievo meilę — Tėvo meilę ir Kristaus — sekti nėra įmanoma. Tik mylintis Dievas gali būti toks žmogiškas. Krikščionis atspindi Dievo meilę. Ir čia meilė yra stipresnė už mirtį. O tai reiškia, kad meilė, kuria dalinamasi šiapus mirties, lydi žmogų ir anapus mirties durų. Jėzaus Prisikėlimas skatina krikščionį mylėti: atleisti, suprasti, atjausti. Krikščionis žino, kad meilė — atleidimas, supratimas, užuojauta — turi prasmę, nes išlieka net gyvenimo vingiuose. O tai, kas lieka, turi prasmę, — jeigu meilė turi prasmę, ir gyvenimas yra prasmingas.

Jėzaus Prisikėlimas ne tik drąsina mylėti, bet ir išlaisvina meilei, atleidimui, supratimui, užuojautai ir tokiu būdu įgalina dalyvauti žmoniškesnio pasaulio kūrime.

PRISIKĖLUSYSIS YRA DIEVO PALYGINIMAS

Jėzus mokė palyginimais. Jėzus yra Dievo palyginimas. Palyginimas yra pasakojimas, kuris verčia susimąstyti ir pagalvoti. Jėzui duodame daug titulų: Kristus, Dievo Sūnus, Žmogaus Sūnus, Žodis, Atpirkėjas, Išganytojas... Palyginimas pabrėžia kurią nors vieną įžvalgą į Dievo atėjimą dalyvauti žmogaus trapumę ir likime. Ar nebūtų naudinga šių Velykų šventėje sau priminti, kad Jėzus yra didysis Dievo "NE!" mirčiai ir džiugusis "TAIP!" gyvenimo džiaugsmui? Švęsdami Dievo palyginimą — Prisikėlimą, atsinaujiname tikėjimu, atpažįstame savyje sparnuotą viltį, atsiveriame artimui atleidimu, supratimu, užuojauta.

Dosnusis Kūrėjas yra dosnus žmogui, — Dievo dosnumas įgalina žmogų būti dosniam. Atleidžiame, nes mums atleista, mylime, nes esame mylimi!

VI SKYRIUS

"DIEVIŠKOJO ŽODŽIO KENOZĖ"

Dr. Antanas Maceina pasitiko Raktą į Naująjį Testamentą su palankiu dėmesiu. Sekantis rašinys yra atspaudas jo straipsnio iš Draugo šeštadieninio priedo "Mokslas, menas, literatūra" 1979 m. kovo 3 d. numerio.

"DIEVIŠKOJO ŽODŽIO KENOZĖ"

"Recenzijos vietoje"

Antanas Maceina

Praėjusiais metais pasirodė kun. *Antano Rubšio* knyga RAKTAS Į NAUJĄJĮ TESTAMENTĄ (Putnam 1978, I t., 394 p.), išleista serijoje "Krikščionis gyvenime" (Nr. 16) ir norinti bent iš dalies užpildyti egzegetinės mūsų literatūros spragą, nes "esame ne tik neturtingi raštija apie Dievo žodį, bet ir atsilikę nuo kitų krikščioniškų tautų" (p. 10). Šventraščio tyrinėjimai, tokie gausūs, kaip rodo knygoje esančios išnašos, vokiečių ir anglų kalbomis, mums yra beveik nežinomi. Tuo tarpu tai šie tyrinėjimai yra atskleidę tikrąjį Naujojo Testamento pobūdį: Naujasis Testamentas yra "ypatinga knyga" (p. 15) todėl "sudėtingesnė, negu daugelis kitų knygų" (t.p.). Jis yra "iš paviršiaus žiūrint, kaip ir kiti žmonijos raštai" (t.p), vadinasi, prieinamas *tyrimui*, o tuo pačiu ir mokslui (filologijai, istorijai, egzegezei...). Sykiu betgi jis yra ir "Dievo įkvėpti ir norminiai raštai" (t.p), vadinasi, *tikėjimo* dalykas, nebeprieinamas jokiam mokslui. *Mokslo ir tikėjimo susitikimas Naujojo Testamento puslapiuose kaip tik ir sudaro jo ypatingumą.* Kun. A. Rubšio uždavinys buvo šį ypatingumą atskleisti ir savo studija Naująjį Testamentą tarsi 'atrakinti', kad galėtume pažvelgti į jį tokį, koks jis iš tikrųjų yra.

Imdamasis nūn rašyti apie šią kun. A. Rubšio knygą, norėčiau būti suprastas iš pat pradžios: nesu nei egzegetas, nei įprastine prasme teologas. Tai reiškia: negaliu šios knygos nei vertinti egzegezės mokslo šviesoje, nei jos išvadų derinti su Bažnyčios pažiūromis į Šventraštį apskritai. Kodėl tad apie ją kalbu? Ogi todėl, kad ji man atrodo esanti didžios svarbos religijos filosofijai, būtent: *kun. A. Rubšio studija patvirtina ir praplečia Dievo kenozės sampratą.* Jau ankščiau esu minėjęs (plg. *Religijos filosofija*, I, 297-319; "Aidai" 1978, nr. 8, p. 349-351), kad kenozės idėja yra vienintelė, kuri mus įgalina Dievą pažinti, prasmingai apie jį kalbėti ir su juo santykiauti. Šios idėjos esmę sudaro Dievo veikimas pasaulyje *būtybės būdu* arba jo nusileidimas iš neprieinamos transcendencijos į mūsojo būvio plotmę ir prisiėmimas šio būvio veiksenos. Daugelio pasipiktinimui Dievas, bent krikščioniškasis, atrodo esąs "suvis kaip žmogus" (D. Hume). Ir štai, kun. A. Rubšio knyga patvirtina kenozės idėją visu plotu. Pagrindinė šios knygos mintis yra nusakyta trumpučiu sakiniu: Naujasis Testamentas — "tai Dievo žodis, išreikštas žmonių žodžiais" (p. 15). Apie šiuos *žmonių žodžius* kun. A. Rubšys ir kalba. Čia tad ir slypi jo knygos vertė bei reikšmė religijos filosofijai — juo didesnė, kadangi pats autorius nė negalvojo rašyti savo studijos kaip kenozės įrodymo: knygos vardyne žodžio "kenozė" iš viso nėra. Ir vis dėlto ši kun. A. Rubšio knyga yra ne kas kita kaip didžiulė dieviškojo žodžio kenozės sklaida. Štai kodėl ji man krito į akį ir štai kodėl norėčiau apie ją *šiuo atžvilgiu* truputį pakalbėti.

Amžinąjį Logos arba antrąjį Šv. Trejybės asmenį prel. A. Dambrauskas — Jakštas regėjo apsireiškusį trimis pavidalais: įsimedžiaginusį *pasaulyje*, įsikūnijusį

Kristuje ir įsiraidinusį *Šventraštyje*. Palikime čia šalimais pasaulį arba įsimedžiaginusįjį Logos: Dievo kenozę jis, tiesa, atskleidžia pirmų pirmiausia, tačiau jis priklauso kūrimo ontologijai, todėl neliečia nei kun. A. Rubšio studijos, nei mūsų minčių apie šią studiją. Tuo tarpu abu tolimesnieji pavidalai — įsikūnijęs Logos Kristuje ir įsiraidinęs Logos Šventraštyje — siejasi su mūsų svarstymais jau tiesiog. Dar daugiau: tik šios lygiagretės šviesoje galima suprasti, ką reiškia kun. A. Rubšio teiginys, esą Šventraštis yra "Dievo žodis, išreikštas žmonių žodžiais". Nes kaip Kristus yra ir tikras *žmogus*, ir tikras *Dievas*, taip Šventraštis, mūsų atveju Naujasis Testamentas, yra ir tikras *raštas*, ir tikras *apreiškimas*.

"Naujasis Testamentas yra raštų rinkinys" (p. 16), kurį sudaro 27 skirtingi rašiniai; skirtingi "savo kilme, laiku, sąlygomis ir autoriaus turėtu tikslu" (t.p). Tai kun. A. Rubšio yra išvystoma visu egzegetiniu kruopštumu, išpainiojant, pasak jo, sampyną, "kurios lopšyje gimė Naujojo Testamento raštai, sąvokos, religinės ir bendruomeninės išraiškos" (p. 21). Trumpai tariant, *Naujojo Testamento knygos yra "literatūriniai kūriniai"* (p. 26). Be abejo, "pasaulinės raštijos fone", šie kūriniai "alsuoja gyvu tikėjimu, kad jų skelbiamasis Jėzus, nugalėjęs mirtį, sėdi Tėvo dešinėje" (t.p). Tačiau tai nė kiek neneigia literatūrinio jų pobūdžio. Priešingai, įvairios literatūrinės formos kaip tik esti naudojamos tikėjimui į Prisikėlusįjį reikšti bei skelbti. Užtat kun. A. Rubšys ne be reikalo klausia: "Kas tie evangelistai: raštininkai ar rašytojai?" (p. 137), vadinasi, ar jie tik surašė, kas buvo skelbiama, ar ir *interpretavo* skelbimo turinį? Atsakymas skamba: "Atidus evangelijų tyrimas aiškiai rodo, kad jie buvo kūrybingi rašytojai" (t.p) ir

kad todėl jų raštai yra ne kokie tik buvusiųjų istorijos įvykių aprašai ar, kalbant autoriaus žodžiais, "tikėjimo kraičio", tai yra, tradicijos nuorašai, bet *tikri kūriniai*: "Kiekvienas savaip panaudojo tuos pačius šaltinius" (t.p). Todėl Naujasis Testamentas ir yra "ne vientisa knyga", o "skirtingų raštų rinkinys" (p. 16).

Tačiau ką tai reiškia? Ką reiškia tarti apie Naująjį Testamentą, kad jis yra *raštų* rinkinys ir kad šie raštai yra *literatūriniai* kūriniai? Pirmu žvilgsniu mūsų klausimo prasmė nėra aiški. Bet keliant ir sklaidant jį minėtos A. Dambrausko — Jakšto lygiagretės šviesoje, ši prasmė išeina aikštėn visu ryškumu, atskleisdama mums ir kenozės idėją, glūdinčią kun. A. Rubšio studijos pagrinduose.

Tiek Kristaus kaip įsikūnijusiojo Logos, tiek Šventraščio kaip įsiraidinusiojo Logos atžvilgiu mes, tikintieji krikščionys, visados linkstame į *doketizmą*, vadinasi, į žmogiškojo prado nuvertinimą dieviškojo prado naudai. Mums gana lengva — arba bent lengviau — tikėti, kad Kristus yra *tikras Dievas*, kadangi, šio tikėjimo atsisakius, visa Krikščionybė virsta gana plokščia, o praktikoje net fariziejine etikos sistema. Krikščionybės didybė ir jos svarba žmogaus būviui pasaulyje sudaro kaip tik tai, kad *Dievas* tapo žmogumi ir buvojo bei tebebuvoja tarp mūsų. Tačiau mums sunkoka ligi galo sutikti, kad šisai įsikūnijęs Dievas yra ir *tikras žmogus* — lygiai toks pat, kaip ir mes, išskyrus nuodėmę, kadangi nuodėmė žmogiškumo nepapildo, bet jį ardo bei gadina; sunkoka todėl, kad tiek Naujasis Testamentas, tiek visų amžių liturgija, tiek askezė yra susiklostę *Prisikėlusiojo šviesoje*, kuri tiek perskverbia Jėzaus asmenį, jog jo žmogiškosios prigimties savybės lyg ir išnyksta anos šviesos žėrėjime. *Kristaus kūnas*

spindi ir žadina mintį, esą jis tik rodosi (gr. dokein) esąs kūnas, iš tikro gi esąs dievybės atšvaita, vadinasi, anaiptol ne toks, kokį mes nešiojame, ne kartą juo net skųsdamiesi; taigi — tik išvaizda ar kaukė, o ne tikrovė.

Žinoma, retai kada šis pergyvenimas susiklosto teorija ir virsta erezija. Paprastai Kristaus žmogiškumą teoriškai laikome tikru. O vis dėlto jo veikmenis dažnai tiek susiauriname, jog suvedame juos tik į galingus, garbingus, iškilmingus, dieviškumo pilnus Kristaus darbus. Tuo tarpu kasdienos veiksmai, kylą iš žmogiškumo pilnatvės ir ją regimai išreiškią, kažkaip praslysta pro mūsų dėmesį, tarsi Kristus būtų jų nevykdęs; jie mums atrodo esą neverti jo dieviškumo. Sakykime: mums sunku įsivaizduoti, kad Kristus būtų žindęs savo motinos krūtį ir verkęs alkanas; kad jis būtų buvęs reikalingas pervystomas bei apvalomas; kad jam būtų reikėję mokytis vaikščioti, kalbėti, laikyti rankoje šaukštą; kad jis būtų žaidęs su kaimynų vaikais ir su jais pešęsis; kad būtų galėjęs persišaldyti, sirgti, užsikrėsti, susižeisti, susipurvinti; kad jam būtų reikėję mokytis skaityti bei rašyti; kad jis būtų nežinojęs to, ko nesimokė, pvz. graikų ir lotynų kalbų, anuo metu taip madingų, ir t.t ir t.t. Tai ir yra doketizmas, su kuriuo kovojo jau šv. Jonas apaštalas, vadindamas apgavikais tuos, "kurie nepripažįsta, kad Jėzus Kristus yra atėjęs kūne" (2 Jn 7). Ši atgrasa Kristaus kūnui kaip tikro bei pilnutinio žmogiškumo išraiškai slypėjo Egipto vienuolių gyvensenoje, buvo ne kartą skelbiama vyskupų bei teologų (Apollinaris, Basilides, Eutyches...) ir neišnyko ligi pat mūsų dienų, nepaisant aiškios ir griežtos Chalkedono visuotinio susirinkimo (451 m.) ištarmės: *vienas* dieviškas Kristaus asmuo turi *dvi* prigimtis, nesusimaišusias tarp savęs, nepakitusias savyje, neat-

siskyrusias viena nuo kitos ir neperskirtas, tarsi Kristus būtų sudėtas iš dviejų asmenybių: "Žodis vykdo tai, kas yra Žodžio, o kūnas tai, kas kūno" (pop. Leonas Didysis). Kartą vienas kunigas nusipurtė ir net užsikimšo ausis, išgirdęs mudviejų pokalbyje, kad Kristui reikėjo ir 'už kluono' bėgti žmogiškosios prigimties reikalams atlikti.

Šiuos kasdieninius Kristaus žmogybės reiškinius minime čia todėl, kad taip lygiai esame įpratę elgtis ir su Šventraščiu: *esama ir biblijinio doketizmo*. Tikėjimas, kad Senasis ir Naujasis Testamentas yra *Dievo* žodis, užgožia Šventraštį kaip *žmogaus* žodį tiek, jog šisai beveik netenka reikšmės. Skaitant Šventraštį ar jo klausant, atrodo, tarsi į mus kalbėtų pats Viešpats tiesiog. Girdimas skaitinys atrodo esąs tik dieviškojo apreiškimo išvaizda, o ne tikra žmogiškosios kalbos lytis. Todėl vienas kunigas pokalbyje ir tvirtino, esą Šventraštį galima skaityti, tik klūpant. Jei žmogiškojo prado jame neregėtume ar jo nevertintume, reiktų taip iš tikro ir elgtis. *Šventraščio nužmoginimas eina lygiagreta su Kristaus nužmoginimu*. Prieš 50 metų, man mokantis egzegezės, nebuvo galima nė manyti, kad Šventraštyje būtų klaidų (kalbinių ir dalykinių), netikslumų, perdėjimų, prielaidų, pridėjimų; kad jis būtų tiek susietas su jį kildinusios tautos žmonių mąstysena bei gyvensena, jog tik ryšium su ja būtų galimas suprasti; kad jo rašytojai ir istorinius įvykius, ir religines tiesas būtų interpretavę pagal savo siekiamą tikslą ar turimą jų sampratą. Dieviškasis įkvėpimas buvo 'raktas', kuris, atrodė, atrakinąs visas Šventraščio paslaptis bei išaiškinąs visas jo sunkenybes.

Šventraščio, kaip ir Kristaus, atveju buvo nekreipiama dėmesio į tai, kad įkvėpimas žmogiškojo žodžio pilnatvės nei neatstoja, nei nenaikina, nei nepatobulina,

kaip ir dieviškumas Kristaus žmogiškumo. Kaip dieviškoji prigimtis Kristuje nenužudė nė vienos jo organizmą puolusios bakterijos ir nenuramino nė vienos kančios metu paliesto nervo, taip dieviškasis įkvėpimas nepašalino Šventraštyje nė vienos gramatinės klaidos ar netikslybės, nepataisė jo stiliaus, nenustatinėjo įvykių chronologijos, neįtaigavo autorių tai ir tai įterpti, o tai ir tai praleisti; jis taip pat neverte naudotis tuo ar kitu šaltiniu. Kaip Kristus–žmogus turėjo žmogiškąją valią, žmogiškąjį protą, žmogiškąjį jausmą arba visa tai, ką vadiname žmogiškąja siela, taip ir Šventraščio įkvėptasis rašytojas rašė visu sąmoningumu, visu valingumu, visu jausmingumu, vadinasi, pagal savo sampratas bei tikslus, kuriuos apsprendė jo asmenybė, jo tauta, jo gyvenamasis metas. *Šventraščio rašytojo darbas nieku nesiskyrė nuo bet kurio kito rašytojo darbo*[1] Tai buvo tikras žmogiškasis darbas visa savo pilnatve. Štai kas Šventraščio atžvilgiu dažnai pamirštama arba nepaisoma, tuo pačiu pamirštant bei nepaisant visų tų klausimų, kurie yra

---

1 Skirtumą galima rasti tik vidinėje nuotaikoje, kurios lydimi Šventraščio rašytojai jį kūrė: jie rašė ne sau, vadinasi, ne savo garbei. Jie nenorėjo savo raštais pasistatyti paminklo "trukesnio už varį — aere perennius" (Horacijus). Kaip Kristus nužengė iš dangaus "vykdyti ne savo valios", bet valios To, kuris jį siuntė (Jo 6,38), ir kalbėti ne "iš savo galvos" (Jo 7,17), bet perduoti žmonėms jam Tėvo "patikėtus žodžius" (Jo 17,8), taip ir Šventraščio rašytojai stengėsi perteikti tai, ką jie "apie gyvenimo Žodį" buvo girdėję, regėję ar patyrę (plg. 1 Jo 1,1). Kerygma arba skelbimas buvo Šventraščio rašytojų siekinys ir vedamoji jų nuotaika.

susiję su žmogiškuoju įkvėpto darbo pradu. Todėl kun. A. Rubšys teisingai pastebi, kad "tikintieji problemų dažnai nemato"(p. 16). Visa senesnioji egzegezė, vedama tikėjimo į Šventraštį kaip *Dievo žodį*, buvo beveik akla jam kaip *žmogaus žodžiui.*

Šia tad prasme Šventraštis ir yra *raštas*. Tardami apie Naująjį Testamentą kun. A. Rubšio žodžiais, kad jo knygos yra "literatūriniai kūriniai" (p. 26), tuo pačiu nusakome žmogiškąjį šių knygų pradą, visa pilnatve išeinantį aikštėn jų kilmėje, jų žodyje, stiliuje, sąvokų sampratoje, "tikėjimo kraičio" interpretacijoje, trumpai — visoje šio prado sanklodoje. Naujasis Testamentas guli prieš mūsų akis kaip *senovinė knyga*, taip lygiai prieinama moksliniam tyrinėjimui, kaip ir bet kuri kita anuometinė knyga. Tikėjimas šios prieigos nei kliudo, nei jai padeda. "Kritiška Naujojo Testamento studija duoda šviesos, bet neverčia tikėti" (p. 28). Tikėjimas kyla ne iš mokslinio tyrinėjimo. Antra vertus, "kiekvienas senųjų raštų skaitytojas pajunta spragą tarp jų autoriaus ir savęs" (p. 16). Tai, kas buvo suprasta senoviniam skaitytojui, "nesykį tampa mįslėmis arba iš viso neturi prasmės" (t.p) mūsų meto skaitytojui. Tai ir yra pagrindas, kodėl reikia Naująjį Testamentą sieti su ano meto kultūra, iš kurios jis kilęs ir kurios išraišką nešasi su savimi amžių eigoje. "Mūsų laikų skaitytojui tenka atkurti tas galvosenas, kurių supama Krikščionybė gimė ir brendo" (p. 25). Net pačios pagrindinės Naujojo Testamento sąvokos gali būti suprastos, "tik pažįstant platesnį religinį bei kultūrinį kontekstą, kuriame jos buvo užrašytos" (t.p). Čia prasideda egzegezė ne tik kaip tyrimas, bet ir kaip interpretacija, ir kaip įvairių teorijų bei hipotezių sritis. Sykiu čia prasideda ir dieviškojo žodžio kenozė arba jo nusileidimas į žmo-

giškojo rašto plotmę ir buvojimas šio rašto būdu — su visais raštinio būvio pliusais ir minusais. — Ką tad patiriame iš kun. A. Rubšio studijos apie šį mums rūpimą *žmogiškąjį* Naujojo Testamento pradą arba apie dieviškojo žodžio buvojimą istorijoje žmogiškojo raštinio žodžio būdu?

Kas yra Naujasis Testamentas, visų pirma evangelijos, žiūrint į jas kaip žmogiškuosius literatūrinius kūrinius? Kun. A. Rubšys atsako į tai gana aiškiai: "Medžiaga apie Jėzaus posakius ir darbus, prieš patekdama į rašytus rinkinius, buvo perduodama žodžiu... Mes gi turime šios medžiagos baigminę išdavą — keturias evangelijas. Viena Jėzaus Kristaus Evangelija buvo užrašyta keturiais variantais, pavadintais evangelistų vardais" (p. 23). Kitaip tariant, evangelijos, šis Naujojo Testamento vidurkis, anaiptol nėra kilusios iš karto. Jos yra praėjusios keletą redakcinių tarpsnių (plg. p. 129), kurių visų užnugaryje randamas *pradinis šaltinis* kun. A. Rubšio žymimas vokiečių įpročiu raide Q (Quelle–šaltinis). Tiesa, kun. A. Rubšys pastebi, kad šio šaltinio buvimas esąs tik prielaida, tačiau egzegetų ji plačiai naudojama, "nes ji yra tvirtai pagrįstas mokslišKas spėjimas" (p. 124). Juo naudojasi ir pats kun. A. Rubšys, kad atskirtų "asmenišką evangelistų įnašą nuo medžiagos tikėjimo kraityje" (p. 150), vadinasi, *tradicijoje*. Tradicija ir evangelija nėra tas pat.

Evangelijos kalba apie Jėzaus nukryžiavimą ir prisikėlimą, tuo tarpu "Q šaltinyje nėra pasakojimo nei apie kryžių, nei apie prisikėlimą"(p. 170). Visos evangelijos ir apaštalas Paulius mini prisikėlusiojo Jėzaus pasirodymus, "o Q šaltinis apie jokius pasirodymus neužsimena" (p. 172). Evangelijos ne kartą kalba, kad Jėzus atėjo pasaulin šiam išgelbėti, gi "Q šaltinyje nebandoma aiškinti, kodėl Jėzus turėjo kentėti" (p. 171).

Jei tad Q šaltinis kaip "tikėjimo kraičio" išraiška yra tikrai buvęs ir evangelistams tarnavęs kaip medžiaga jų raštams, tai šioje medžiagoje nėra buvę nei kryžiaus prasmės, nei prisikėlimo, nei Prisikėlusiojo pasirodymų, vadinasi, visų tų tikėjimo dalykų, kuriuos šiandien mes laikome pagrindiniais ir kurie evangelijose yra taip pat centriniai. Nes Q šaltinyje teigiama tik, "kad Dievas apgins Jėzų ir jo mokinius ir sugrąžins jiems bendrojo stalo džiaugsmą Amžiaus Pabaigoje" (p. 171). Betgi "Q šaltinis nepasako, kada Pabaiga ateis" (t.p.). Peršasi išvada, kad Q šaltinis yra buvęs labai bendro pobūdžio: be interpretacijos ir be įvykių. Tuo tarpu visas Naujasis Testamentas, pirmoj vietoj evangelijos, yra kaip tik pilnas tiek interpretacijos, tiek įvykių. Nuosekliai tad kun. A. Rubšys ir klausia: "Ar evangelistai *sukūrė* evangelijas, ar tik *apipavidalino* jau tvirtai suformuotą katekezę, panaudodami ir rašytus šaltinius ir duodami visai šiai medžiagai būdingą savitumą?" (p. 23).

Evangelistų kūrybos kun. A. Rubšys neneigia: jie elgėsi su turima medžiaga — rašyta ir nerašyta — pagal savo siekį, pritaikydami ją "savitiems tikslams" (p. 161). Tai, ko jų naudojamuose šaltiniuose nebuvo, jie *pridėjo*. Sakysime: "Morkaus evangelijoje autorius pridėjo chronologinius ir geografinius duomenis" (p. 129); Matas sukūrė "Jėzaus kilmės metmenis" (p. 127); "tariamai apokaliptinis Jėzaus pamokslas apie pasaulio pabaigą... yra Morkaus sukurtas" (p. 167); "evangelistai išplėtė stebuklų pasakojimus" (p. 151). Antra vertus, Matas ir Lukas keletą Morkaus evangelijos vietų *išleido*, "nes jos atrodė nepriimtinos" (p. 117); apskritai, "Matas ir Lukas trumpino Morkaus aprašymus" (p. 118-119); jų yra "taisytas pasakojimo turinys ir jo kalbinis rūbas" (p. 120).

Svarbiausia betgi, kad evangelistai aprašinėjamus įvykius ar pamokymus interpretavo — kiekvienas pagal save. Pavyzdžiui: Morkaus minimą apaštalų išsiuntimą, Jėzui liepiant "nieko neimti į kelionę" (Mk 6,8), Matas ir Lukas "išplečia, pajungdami ją ("šią tikėjimo kraičio iškarpėlę") saviems teologiniams tikslams" (p. 159); Jėzaus pamokymas apie nešvarumą žmogaus širdyje "Morkaus ir kitų evangelistų buvo pritaikytas jų saviems tikslams" (p. 161); Jėzaus kalba apie Jonos ženklą ir Ninevės gyventojų atgailą "yra perėjusi per Luko, o ypač per Mato teologinę prizmę" (p. 164). Ne visur ši kūryba yra net vykusi: nesklandus yra Morkaus pasakojimas apie paralyžuotojo išgydymą subatos dieną (plg. p. 189), kaltinimai Kristui Sinedrijos posėdyje "Morkaus evangelijoje yra gana suraizgyti" (p. 217), Kristaus posakių rinkinys (plg. Mk 13, 7-37) yra Morkaus supintas "be jokios ypatingos tvarkos" (p. 209). Nors pirmajame savo knygos tome kun. A. Rubšys nagrinėja tik Morkaus evangeliją, tačiau ir kitų evangelijų sklaida antrajame tome nebus, be abejo, kitokia, ypač Jono evangelijos, kuris savo teologinį požiūrį yra pravedęs kuo ryškiausiai.

Šioje vietoje savaime kyla evangelijų ir apskritai Naujojo Testamento *istoriškumo* klausimas: kiek visi šie raštai atskleidžia mums *Kristaus istoriją*? Kitaip sakant, ar jų pasakojami įvykiai *iš tikro* yra buvę? Kun. A. Rubšys šio klausimo aiškiai neatsako, kadangi jo aiškiai atsakyti nė negalima: *egzegezė* kaip mokslas svyruoja nuo nelygstamo 'taip' iki nelygstamo 'ne'. Devynioliktojo šimtmečio egzegetai buvo įsitikinę, — "kad Naujojo Testamento šaltinių tyrinėjimas atskleidžia žinias apie istorinį Jėzų" (p. 139). Ištyrus, kad Morkaus evangelija yra parašyta pati pirmoji, atrodė esą net "rišlu prileisti, jog ji atpasakoja istorinę įvykių eigą"

(t.p.). Vėliau betgi "formų istorijos studijos parodė, kad neįmanoma parašyti išsamios Jėzaus biografijos; net abejotinos vertės yra pastangos per tikėjimo kraitį evangelijose prasimušti į istorinį Jėzaus gyvenimą bei mokslą" (p. 140). Kadangi Morkus, kaip sakyta, "pridėjo geografinius ir chronologinius duomenis", tai ši jo 'kūryba' "sutriuškina senąjį įsitikinimą, kad Morkus išsaugojo tikslų Jėzaus gyvenimo atpasakojimą" (p. 129). Net ir *Apaštalų darbai*, iš pažiūros tokie konkretūs savo turiniu, esą tik "puikus istorijos teologijos pavyzdys", būtent, "parodyti, kaip amžių tėkmėje Dievo planas virto tikrove" (p. 227). Vis dėlto kun. A. Rubšys priduria, kad formų istorijos kritika, liečianti Naujojo Testamento istoriškumą, šiandien pamažu tyla; auga "nuosaikus, bet tvirtas teigimas, kad evangelijose perduodamas tikėjimo kraitis yra tikrai istorinė medžiaga" (p. 142). Šiandien "vėl imama iš naujo rašyti Jėzaus biografiją" (p. 144).

Mūsų reikalui yra nesvarbūs atskiri evangelijų neistoriškumo pavyzdžiai, sakysime, iškilmingas Jėzaus įžengimas į Jeruzalę (plg. p. 207-208). Tačiau mums svarbu kelti aikštėn, kuo remdamasi egzegezė *kaip mokslas* neigia istorinį to ar kito rašto ar jo dalies pobūdį. Kitaip sakant, koks elementas padaro raštą istoriškai nevertingą arba bent abejotinos istorinės vertės? Tokių elementų kun. A. Rubšys pateikia dvejetą: 1. "Evangelijų ir Apaštalų darbų autoriai atpasakojo įvykius, įjungdami ir antgamtinius elementus — angelų giesmes, velnio gundymus, stebuklus. Skaitytojas tuojau pajunta, kad jau nebeeina kalba vien apie istorinius įvykius, bet tikėjimo šviesoje išreiškiama šių įvykių prasmė" (p. 19). — 2. "Nei pradinė krikščionių bendrija, nei vėlesnieji evangelistai nesiėmė atpasakoti Jėzaus

biografijos. Jiems buvo svarbu skelbti Gerąją Naujieną, kurią Dievas apreiškė Jėzuje ir per Jėzų" (p. 114); nuosekliai tad "evangelijos ir Apaštalų darbai neperduoda įvykių tikslios chronologinės eigos nei biografinių smulkmenų, nes pirminis jų tikslas buvo ne žinias perduoti, o tikėjimą skelbti (gr. *kerygma* — skelbimas) ir mokyti (gr. *didachė* — mokymas)" (p. 19). Taigi: *antgamtinio elemento buvimas kaip rašto turinys ir tikėjimo skelbimas bei mokymas kaip rašto būdas naikina arba bent menkina tokio rašto istoriškumą*. O kadangi Naujasis Testamentas yra pilnas antgamtinio elemento ir sykiu pilnas skelbimo bei mokymo, todėl egzegezei kaip mokslui jis ir darosi istoriškai labai abejotinas.

Tikinčiam krikščionui 'kriterijai' atrodo gana keistoki. O vis dėlto mokslas neturi kitos išeities, kaip tik jų laikytis. Negalėdamas pasiekti antgamčio, mokslas — tiek gamtos, tiek istorijos, yra verste verčiamas apsirėžti *šia tikrove* ir iš savo tyrinėjimo srities išskirti visa, kas šią tikrovę peržengia: *mokslas nežino ir negali žinoti, kas yra antgamtis*, todėl negali ir neprivalo įtraukti jo elementų į savo sritį. Joks astronomas nesutiks kad žvaigždės, vadinamos 'novae', atsirandančios dieviškuoju kūrimo veiksmu ar kad tą ar kitą kometą susprogdins velnias. Taip pat joks istorikas neaiškins Kryžiaus karų Šv. Dvasios įkvėpimu, suteiktu šv. Bernardui ar popiežiams, o 30 metų karo negrįs Mykolo Arkangelo kova už nesužalotą tikėjimą. Atrodo labai keista, tačiau iš tikro mokslas neleidžia Viešpačiui ar jo priešininkui kištis į gamtą ar istoriją. O kur toks kišimasis esti aprašinėjamas, ten mokslas neranda nei gamtos įvykių gamtiškumo, nei istorijos įvykių istoriškumo.

Bet kaip tik čia egzegezė, sekdama bendru mokslo nusistatymu, atsiduria nepergalimų sunkenybių akivaizdo-

je; sunkenybių, kurios padaro ją abejotiną iš viso ir net pakerta jos prasmę. Sutikime, kad angelų giesmės Kristaus gimimo naktį (plg. Lk. 2, 13) yra neistorinės; kad Kristaus gundymas dykumose "yra legenda" (p. 152); kad "Dvasios nusileidimo (balandžio pavidalu, *Mc.*) regėjimas ir balsas iš dangaus buvęs vien Jėzaus išgyventas" (p. 182) ir t.t. ir t.t. — sutikime, kad visa tai yra taip, kaip egzegetai teigia. Tačiau šalia to lieka neatsakytas klausimas, kurį kelia ir pats kun. A. Rubšys: "Ne patys darbai, o christologinis klausimas užima centrinę vietą: ką reiškia Jėzų vadinti *Kristumi*?" (p. 17). Kitaip tariant, *kas yra Įsikūnijimas egzegezės mokslo šviesoje*? Kristaus gimimas Betliejuje esąs apsuptas neistoriniais pasakojimais. Gerai! Tačiau kas gi Betliejuje tą naktį gimė: Juozapo ir Marijos sūnus ar "Aukščiausiojo Sūnus", kaip jį pavadino angelas, pranešdamas Marijai jo pradėjimą "iš Šventosios Dvasios" (plg. Lk 1, 32)? Egzegezei kaip mokslui yra visi šie elementai, be abejo, neistoriniai. Bet kaip tik *jais* remiasi visas Naujasis Testamentas. Jei praeiname pro šį pagrindinį Įsikūnijimo įvykį, jo nesvarstydami, kokios prasmės turi tuomet atskirų jo apraiškų nagrinėjimai? Ir ką teikia mums šie nagrinėjimai? Kuo jie skiriasi nuo Korano ar Vedų nagrinėjimo?

Tie patys klausimai kyla, atsikreipus ir į antrąjį elementą, būtent į kerygmą bei didachę. Kun. A. Rubšys pastebi, kad "pereidama iš sąjūdžio į organizaciją, Bendrija pasikeitė iš pagrindų" (p. 24). Palikime nuošaliai abejonę, ar Bažnyčios istorikai su šiuo teigimu sutiktų, įžvelgdami organizaciją jau pačioje apaštalų sąrangoje (aprėžtas jų skaičius, Judo pareigos, Motiejaus išrinkimas, Povilo rungimasis už pripažinimą apaštalu, jo derybos Jeruzalėje su kitais apaštalais, apaštalų ir vyresniųjų susirinkimas Jeruzalėje ir t.t.) Čia mums tik svarbu suvokti, kaip egzegezė žiūri į Naująjį Testamentą

pakitusios Bažnyčios šviesoje. Kun. A. Rubšys sako: "Nuo pat pradžios tikėjimo kraitis apie Jėzų, perduodamas Bendrijoje, buvo paženklintas jos aiškinimo antspaudu" (p. 113, plg. p. 114). Tai reiškia: skelbimas (kerygma) nebuvo tik įvykių atpasakojimas ar Jėzaus mokslo perteikimas, bet ir *interpretacija* — pagal gyvenamojo meto reikalus. Tikėjimo kraitis nebuvo perduotas tam, kad Jėzus būtų įamžintas, bet todėl, kad augančiai Bendrijai reikėjo vis naujų gairių kasdieniniame gyvenime (p. 131). Užtat "su laiku medžiaga kito ir vystėsi, įgaudama naujas formas (p. 130) ... Krikščionių Bendrija ne tik aiškino tikėjimo kraitį, jį perduodama, bet taip pat jį praplėtė, pridėdama pastabų iš savo patirties" (p. 141.) Vadinasi, Naujasis Testamentas kaip skelbimas bei mokymas yra moralinio pobūdžio raštas, kuriame persveria ne istorija, o kerygma bei didachė, kurios, net ir perteikdamos tiesą, padaro šiąją spalvingą bei žaismingą (plg. p. 200). Štai kodėl kun. A. Rubšys ir sako, kad auštančio Naujojo Amžiaus "įvykio įrodymo nereikia ieškoti Jėzaus stebukluose, bet žmonių širdies permainoje — atgailoje" (p. 164). Štai kodėl ir Morkaus minimas "Jėzaus paženklinimas 'Dievo Sūnumi' reiškia jo įgaliojimą kurti Dievo karalystę žemėje" (p. 184). Jokios transcendencijos ir todėl jokios ontologijos, o tik *etika*, iš dalies sutampanti su fariziejų etika, iš dalies nuo jos skirtinga. Kun. A. Rubšio anksčiau keltas christologinis klausimas atsakomas tuo būdu, kad "Jėzus yra Dievo Valios vykdytojas, galima sakyti, jo įrankis, galingai veikiąs Dievo vardu ir tuo galįs vadintis 'Žmogaus Sūnumi' " (p. 189; plg. 198-199). Ar *jis pats yra Dievas*, egzegezė nežino, nes Kristaus dieviškumas jai neprieinamas.

Pridurkime dar, kad egzegezė beveik neranda neabejotinų paties Jėzaus žodžių — *verba ipsissima* (plg. p.

20, 23, 133, 141); kad ne vienos Naujojo Testamento knygos autorius yra nežinomas: laiško efeziečiams, 1 ir 2 laiško Timotiejui, laiško Titui, laiško žydams, Apreiškimo knygos, galop net ir evangelijų, apie kurias kun. A. Rubšys sako, esą "visos evangelijos (Morkaus gali būti išimtis) buvo parašytos pirmojo krikščioniškojo amžiaus pabaigoje, ir jų tiesioginiai autoriai nebuvo patys apaštalai" (p. 113-114), — pridurkime visa tai, ir turėsime apytikrį Naujojo Testamento *kaip literatūrinio kūrinio* vaizdą. Mokslas gali ateityje šį vaizdą kiek tikslinti bei keisti, tačiau, atrodo, kad bendri jo bruožai jau liks tokie kokie yra kun. A. Rubšio studijoje atvaizduoti.

Šitaip nupiešto Naujojo Testamento akivaizdoje vėl išnyra A. Dambrausko-Jakšto lygiagretė tarp Kristaus ir Šventraščio *kaip to paties Logos* ir mes klausiame Jėzaus žodžiais, tik šį sykį kreipiamasi ne į jį kaip įsikūnijusįjį bet į jį *kaip įsiraidinusįjį*: "Kuo mane laiko žmonės?" (Lk 9, 19). Kuo žmonės laiko Šventraštį? Į tai kun. A. Rubšys atsako: "Kuriems Naujasis Testamentas nėra nei Dievo įkvėptas, nei norminis, kreivai žiūri į jį ir net erzliai mato jame nesąmones ir tikėjimo prasimanymus" (p. 15). Tai tas pats atsakymas, kaip ir apaštalų Jėzui: "Vieni Jonu Krikštytoju, kiti Eliju, treti sako, prisikėlęs vienas iš senųjų pranašų" (Lk 9, 20). Nė vienas atsakymas nėra tikras, tačiau kiekvienas slepia savyje teisingą pradą: visi, kuriais buvo laikomas Jėzus, yra buvę *žmonės*, tiktai žmonės. Jėzus irgi buvo žmogus, tačiau daugiau, negu tik žmogus. Todėl jis nepasitenkino apaštalų 'informacijomis', o klausė toliau: "O kuo jūs mane laikote?" (Lk 9, 20). Tada Petras visų vardu atsakė: "Tu esi Mesijas, gyvojo Dievo Sūnus" (Mt 16, 16). Lygiai taip mes atsakome ir Šventraščio akivaizdoje: Šventraštis apskritai ir Naujasis Testa-

mentas skirtinai yra *Dievo žodis arba Dievo apreiškimas*. Kun. A. Rubšys vadina jį Dievo "pokalbiu istorijoje", kai "žmogus ne tik sužino *apie* Dievo valią, bet priima *patį* Dievą" (p. 9). Pabrėždamas žodį 'pats', kun. A. Rubšys, mano supratimu, artėja prie A. Dambrausko-Jakšto pažiūros, kad dieviškasis Logos Šventraštyje yra *tas pats Logos*, kaip ir žmoguje Jėzuje. Užtat ir mūsų apsisprendimas Šventraščio atžvilgiu yra toks pat, kaip ir apaštalų apsisprendimas Jėzaus atžvilgiu.

Šis gi apsisprendimas yra jau nebe mokslas, bet *tikėjimas*. Kaip apaštalams "ne kūnas ir kraujas" apreiškė, kas iš tikro yra Jėzus, "bet Tėvas, kuris yra danguje" (Mt 16, 17), taip ir mums nebe egzegezė pasako, kad "Naujasis Testamentas yra Dievo pokalbio su žmogumi — *apreiškimo ir tikėjimo* — viršūnė" (p. 9), o *Bažnyčia*, kurios nariai esame. Jau rusų stačiatikių teologas pasauliškis A. S. Chomjakovas (1804-1860) gražiai yra aptaręs santykį tarp Šventraščio ir Bažnyčios: "Be kanono nėra biblijos, o be Bažnyčios nėra kanono" (*Izbrannye sočinenija*, New York 1955, p. 281). Tai reiškia: įtraukdama į kanoną tą ar kitą raštą, Bažnyčia nurodo, kad šis raštas yra dieviškasis žodis arba dieviškasis apreiškimas. Kas lieka šalia kanono, savaime lieka ir šalia apreiškimo žodine jo lytimi. Chomjakovo formulė yra iš tikro ne kas kita, kaip kiek atsajau išreikšta šv. Augustino mintis jo ginčuose su manichėjais: "Aš netikėčiau evangelijai, jei manęs neskatintų katalikiškosios Bažnyčios autoritetas — ego vero evangelio non crederem, nisi me catholicae ecclesiae commoveret auctoritas" (*Migne P.L.*, 42, 176). Tai primename čia todėl, kad ne sykį žiūrime į Šventraštį tarsi į kokį nepriklausomą dalyką, stovintį arba šalia Bažnyčios, arba net viršum jos. Mums kartais atrodo,

kad pats Naujasis Testamentas paliudijąs dieviškąjį savo pobūdį. Tuo tarpu šį jo pobūdį paliudija *tik Bažnyčia* — niekas kitas. Jokia egzegezė kaip mokslas negali prieiti Šventraštyje slypinčio dieviškojo Logos. Egzegezė gražiai nušviečia Šventraštį kaip žmogaus žodį, bet ji nieko negali pasakyti apie jį kaip Dievo žodį. Čia jos stiprybė, nes be žmogaus žodžio negirdėtume nė Dievo žodžio. Bet sykiu čia jos ir silpnybė, nes žmogaus žodžio tyrimas niekad neatskleidžia mums Dievo žodžio. Todėl tikrasis RAKTAS į Naująjį Testamentą yra ne egzegezė, bet *Bažnyčios mokymas*, kadangi tik šis mokymas parodo, kuris raštas yra įsiraidinęs Logos ir kaip reikia žmogaus žodį suprasti, kad jis iš tikro būtų dieviškojo žodžio išraiška. Tikėjimas į Šventraštį kaip Dievo žodį be tikėjimo Bažnyčia kaip Kristumi yra negalimas, nes *Šventraščio šalia Bažnyčios nėra*. Šventraštis yra tik Bažnyčioje ir per Bažnyčią.

Ir štai, kaip tik čia išeina aikštėn dieviškojo žodžio kenozė. Bažnyčia rodo mums Šventraštį kaip Dievo žodį, ir mes apsisprendžiame tai tikėti, vadinasi, laikyti Bažnyčios teiginį tiesa. Tačiau Bažnyčia negali mums rodyti Šventraštį tiktai kaip žmogaus žodį, kuriame dieviškumo ženklų — nei jo turinyje, nei jo formoje — neregėti. Tai, ką egzegezė įrodomai teigia apie Šventraštį, ji teigia *verčiamuoju būdu*, kaip ir kiekvienas kitas mokslas. Jei egzegezė iš tikro įrodo, kad, kaip sako kun. A. Rubšys, Matas ir Jonas nėra jiems priskiriamų evangelijų "tiesioginiai autoriai" (p. 113), tai joks popiežius paskelbti jų autoriais negali. Tai reiškia: Bažnyčia tegali Šventraštį teikti tikintiesiems tik jo žmogiškume, o koks jo žmogiškumas yra, tiria bei aprašo egzegezės mokslas.

Šventraščio gi žmogiškumas, kaip ir Kristaus, yra pilnutinis: su visomis savo gėrybėmis ir su visomis savo silpnybėmis. Tai jis padaro, kad dieviškasis žodis, tapęs žmogiškuoju, esti mūsų girdimas ir suprantamas, nes *savaip* mums kalbėti Dievas negali. Sukūręs žmogų kaip kalbantį gyvūną — animal rationale, — Dievas tegali į jį kreiptis ir sueiti su juo pokalbio, tik prabildamas šio gyvenimo kalba. Tuo būdu *žmogaus žodis virsta viena iš Dievo-žmogaus susitikimo lyčių istorijoje.* Čia glūdi žmogiškojo žodžio kilnybė ir garbė. Antra vertus, žmogiškasis žodis yra kaitus savo buvojimu, daugiareikšmis savo prasme, palenktas gramatikos ir stiliaus taisyklėms, kurios kiekvienai kalbai vis kitokios. Virsdamas gi *raštu,* žmogiškasis žodis gali būti ir labai dažnai iš tikro esti perstatomas, papildomas, išleidžiamas, sujaukiamas ir net sugadinamas. Visos šios silpnybės, kaip iš kun. A. Rubšio aprašo patyrėme, yra randamos ir Naujajame Testamente. Naujasis Testamentas anaiptol nėra žmogiškai tobulas. Neviena senovinė knyga jį pralenkia žodine lytimi. Renesanso humanistai net vengdavo skaityti Naująjį Testamentą, kad nesugadintų jų išmoktos 'klasikinės' graikų kalbos. Ir ši netobulybė liečia ne tik kalbą. Ji liečia ir turinio sanklodą, ir aprašomųjų įvykių tikslumą, ir Jėzaus minčių perdavimą. Visais šiais atžvilgiais, kaip matėme, Naujasis Testamentas yra gana netobulas. Kruopštūs egzegetai, tarp jų ir kun. A. Rubšys, yra tai mums parodę labai aiškiai.

Tačiau kodėl apie tai kalbame? Gi todėl, kad įsisąmonintume, jog *įsiraidinusis Logos arba Šventraštis buvoja istorijoje taip lygiai kenotiškai, kaip ir įsikūnijusis Logos arba Jėzus.* Dieviškasis žodis nenužengia iš dangaus tarsi kokia 'nežemiška' muzika ar poezija. Anaiptol! Nužengdamas jis tampa žmogaus žodžiu ir paklūsta

visoms šio žodžio sąlygoms. Jis išsivelka dieviškąją savo didybę bei grožybę, kad būtų kaip ir visi mūsų žodžiai — tik be melo, kaip Kristus be nuodėmės. Pergyventi Naująjį Testamentą *kitaip* reikštų ugdyti biblijinį doketizmą, vadinasi, laikyti žmogiškąjį žodį ne tikru žodžiu, o tik dieviškojo žodžio kauke. Egzegezės mokslas yra kova su šitokiu — lig šiol gana dažnu — biblijiniu doketizmu. Kun. A. Rubšio knyga įsijungia į šią kovą, ir čia glūdi jos vertė bei reikšmė tiek religijos filosofijai, stiprinant kenozės idėją, tiek ir pačiam Naujojo Testamento pergyvenimui, priimant jį kaip *mūsų žodį*, kaip kad priimama Kristų *kaip mūsų brolį*.

VII SKYRIUS

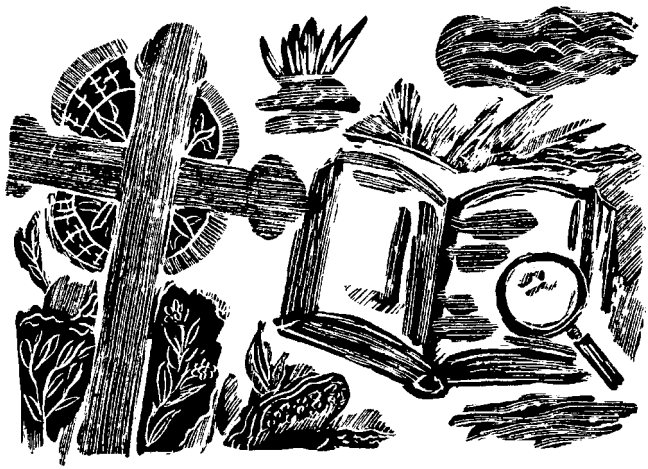

KATALIKŲ BENDRIJA IR MOKSLIŠKAI-KRITIŠKAS ŠV. RAŠTO TYRINĖJIMAS

Trys svarbūs Katalikų Bendrijos dokumentai aptaria moksliškai-kritišką Šv. Rašto aiškinimą:

1. Pijaus XII enciklika Divino afflante Spiritu (Įkvėpti dieviškosios Dvasios), paskelbta 1943 m. rugsėjo 30 d.

2. II Vatikano Dogminė konstitucija Dei verbum (Dieviškasis Apreiškimas), paskelbta 1965 m. lapkričio 18 d.

3. Popiežiškosios Šv. Rašto komisijos, Pauliaus VI patvirtinimu, paskelbtas Nurodymų apie istorinę Evangelijų tiesą raštas 1964 m. balandžio 21 d.

II Vatikano Dogminė konstitucija yra išspausdinta knygutėje Raidė užmuša, Dvasia gaivina (Putnam, CT: Krikščionis Gyvenime, 1984), 58-79. Be to, ji yra ir knygoje II Vatikano Susirinkimo dokumentai. I dalis: Konstitucijos. Vertė prel. V. Balčiūnas ir A. Tamošaitis, S.J. (Putnam, CT: Krikščionis Gyvenime, 1967), p. 101-120.

Čia įjungiame Pijaus XII encikliką ir Popiežiškosios Šv. Rašto komisijos Nurodymus.

PIJAUS XII ENCIKLIKA "ĮKVĖPTI DIEVIŠKOSIOS DVASIOS"

Pijus XII yra teisingai vadinamas katalikiškųjų Šv. Rašto studijų globėjas. Jo pontifikatas pasižymėjo radikaliu posūkiu Šv. Rašto studijose ir Katalikų Bendrijai neįprastu milžinišku dėmesiu Šv. Raštui. 1943 m. enciklika yra katalikiškųjų Šv. Rašto studijų Magna charta. Pijus XII paskelbė, kad moksliškai-kritiškų Šv. Rašto studijų nereikia bijoti, — katalikas Šv. Rašto mokslininkas privalo naudoti šiuolaikines priemones bei įgūdžius savo Šv. Rašto tyrinėjime ir aiškinime. "Teatsimena visi kiti Bendrijos vaikai, kad šių darbščiųjų Viešpaties vynuogyno darbininkų pastangos turi būti vertinamos ne tik palankiai bei su tikru nuoširdumu, bet ir su didžiausia meile. Be to, visi turėtų vengti ano nesantūraus uolumo, kuris įsivaizduoja, kad tai kas nauja, kadangi nauja, dėl to reikia pulti ir įtarti" (nr. 47).

ENCIKLIKA

DIVINO AFFLANTE SPIRITU
ĮKVĖPTI DIEVIŠKOSIOS DVASIOS

Garbingiesiems Broliams Patriarchams, Primams, Arkivyskupams, Vyskupams bei vietų Ordinarams, esantiems taikoje ir vienybėje su Apaštalų sostu, taip pat visai dvasininkijai ir katalikiškojo pasaulio tikintiesiems: Apie tinkamai puoselėtinas Šv. Knygų studijas.

POPIEŽIUS PIJUS XII

Garbingieji Broliai, Brangieji Sūnūs [ir Dukterys]: Sveikinu Jus visus ir apaštališkai laiminu!

1. Įkvėpti dieviškosios Dvasios, šventieji rašytojai parašė knygas, kurias Dievas, tėviškai mylėdamas žmoniją, panorėjo skirti kaip naudingas "mokyti, barti, taisyti, auklėti teisumui, kad Dievo žmogus būtų tobulas, pasiruošęs kiekvienam geram darbui".[1] Todėl nenuostabu, kad Šventoji Bendrija šį iš dangaus duotą lobį laiko brangiausiu tikėjimo ir dorovės tiesų šaltiniu ir dieviška norma. Gavusi šį nesužalotą lobį iš Apaštalų rankų, rūpestingai jį saugojo, gynė nuo bet kokio klaidingo bei iškraipyto aiškinimo ir uoliai naudojo jį savo kilnioje tarnyboje kaip įrankį užtikrinantį sielų išganymą. Tai aiškiai patvirtina bemaž kiekviename amžiuje nesuskaitomi liudijimai. Be to, vėlesniais laikais, pradėjus abejoti

1 2 Tim 3, 16s.

jų dieviška kilme ir teisingu aiškinimu, Bendrija netgi didesniu uolumu ir rūpesčiu ėmėsi Šv. Raštus ginti ir saugoti. Todėl jau šventasis Tridento Susirinkimas iškilmingu dekretu pareiškė, kad "ištisos knygos su visomis jų dalimis, kurios paprastai yra skaitomos Katalikų Bendrijoje ir kurios yra senojoje lotyniškoje Vulgatos laidoje, turi būti laikomos šventomis ir kanoniškomis".[2] Gi Mūsų laikais [*I vert.*] Vatikano Susirinkimas, siekdamas atmesti klaidingas įkvėpimo sampratas, pareiškė, kad tas knygas Bendrija paskelbė laikytinas "Šventomis ir kanoniškomis ne dėl to, kad nors ir būtų buvusios sukurtos žmonių išmone, o tik vėliau buvusios pripažintos įkvėptomis. Taip pat ne dėl to, kad jos perduodančios neklaidingą apreiškimą. Bet kaip tik dėl to, kad jos buvo parašytos Šv. Dvasios įkvėpimu ir, kad jų autorius yra Dievas ir tik kaip tokios jos buvo patikėtos Bendrijai".[3] Šiuo iškilmingu katalikiškos tiesos aptarimu "ištisoms knygoms ir visoms jų dalims" priskiriamas toks dieviškas poveikis, kurio dėka jos yra laisvos nuo bet kokios klaidos. Kada ilgainiui kai kurie katalikų autoriai įsidrąsino Šv. Rašto tiesą apriboti tikėjimo ir dorovės dalykams, o visa kita, — ar tai liestų gamtos mokslus, ar istoriją, — laikyti tartum "pasakyta tarp kitko" (obiter dicta) ir su tikėjimu — kaip jie teigė — neturint jokio ryšio, Leonas XIII, Mūsų nemaraus atminimo Pirmtakas, savo enciklikoje *Providentissimus Deus*, paskelbtoje 1893 m. lapkričio 18 d., teisingai ir vertai pasmerkė šias klaidas ir nurodė

---

2 Sesija IV, dekr. 1; *Ench. Bibl.* nr. 45.

3 Sesija III, skyrius 2; *Ench. Bibl.* nr. 62.

dieviškųjų Knygų studijoms išmintingas gaires ir nuostatus.

2. Baigiantis penkiasdešimtiesiems metams nuo šios Enciklikos, svarbiausio šventraštinių studijų vadovo paskelbimo, iš tikrųjų dera iš naujo į ją pažvelgti. Mes, skatinami to paties rūpesčio šventomis studijomis, kurį pareiškėme pačioje Mūsų Pontifikato pradžioje[4], nusprendėme, kad tai galėtų būti geriausiai atlikta, patvirtinant ir įteigiant tai, ką Mūsų Pirmtakas taip išmintingai nustatė bei jo įpėdiniai įnešė į šio darbo pratęsimą ir patobulinimą. Be to, ir nurodant tai, kas yra šiam tikslui reikalinga nūdien bei padrąsinant visus tuos Bendrijos sūnus, kurie atsideda šioms studijoms, taip reikalingam ir pagyrimo vertam reikalui.

I. ŠV. RAŠTO STUDIJOS IR POPIEŽIAI

1. LEONO XIII ĮNAŠAS

3. Pirmas ir didžiausias Leono XIII rūpestis buvo paaiškinti apie Šv. Knygų pateikiamą tiesą ir apginti ją nuo užpuolimų. Todėl jis ir pareiškė svariais žodžiais, kad šventasis rašytojas nesuklydo, kai, rašydamas apie gamtą, "Sekė tai, kas pojūčiais nuvokiama", kaip sako Angeliškasis Daktaras,[5] išsireikšdamas "arba perkelta prasme, arba pasinaudodamas ano meto kasdienine kalba, kuri ir nūdien daugeliu atvejų tebenaudojama net

---

4 Kalba teologijos studentams Romoje (1939 m. birželio 24 d.). *Acta Apostolicae Sedis* 31(1939), p. 245-251.

5 Žr. Ia, q. 70, art. I ad 3.

žymiausių mokslo vyrų". Aišku, kad patys "šventieji rašytojai, arba tiksliau kalbant, — žodžiai šv. Augustino[6], — Šventoji Dvasia, kalbėjusi per juos, nesiekė mokyti žmones apie visatoje regimų daiktų esmę, nes jie nieku nepatarnauja žmonių išganymui".[7] Šį dėsnį "reikia taikyti ir grynai šalutiniams mokslams, o ypač istorijai", atsakant "panašiu būdu į klaidingas priešų išvadas" ir apsaugojant "istorišką Šv. Rašto tiesą nuo užpuolimų".[8] Negalima kaltinti šventąjį autorių suklydus, jeigu "klaidas rankraščiuose padarė perrašinėtojai", arba jeigu "tikra kurio nors skaitinio prasmė lieka neaiški". Apskritai, visiškai klaidinga ir neleistina "arba apriboti Šv. Rašto įkvėpimą tik kai kuriomis jo dalimis, arba prileisti, kad šventasis autorius suklydo", nes dieviškasis įkvėpimas "savo esme nesiderina su klaida, bet ją paneigia ir atmeta taip vispusiškai, ir būtinai, kaip nėra galima, kad pats Dievas, Tiesos Šaltinis, galėtų būti klaidos šaltiniu. Šis yra senas ir pastovus Bendrijos tikėjimas".[9]

4. Taigi šį mokymą, paskelbtą Mūsų Pirmtako Leono XIII tokiu įsakmumu, skelbiame ir Mes, pakartodami jį ir ragindami visus jo ištikimai laikytis. Mes tikime, kad tiems patiems patarimams ir paskatinimams, kuriais jis savo laiku labai išmintingai mokė, ypač nūdien turi būti paklūstama ne mažesniu rimtumu. Kilo nauji ir ne lengvi klausimai ir sunkumai tiek ryšium su paplitusiomis išankstinėmis racionalizmo nuomonėmis,

---

6 *De Genesi ad litt.* 2, 9, 20; PL 34, kol. 270s.

7 Leono XIII *Acta* XIII, p. 355; *Ench Bibl.* nr. 106.

8 Žr. Benediktas XV, Enc. *Spiritus Paraclitus, Acta Ap Sedis* 12(1920), p. 396; *Ench. Bibl.* nr. 471.

9 Leono XIII *Acta* XIII, p. 357s.; *Ench. Bibl.* nr. 109s.

tiek antikinės senovės paminklų aptikimo ir tyrinėjimo šen ir ten Rytuose dėka. Tas pats Mūsų Pirmtakas, apaštalinės pareigos skatinimas bei jausdamas reikalą, kad toks svarbus katalikiško apreiškimo šaltinis būtų pateiktas apdairiau bei vaisingiau ir nieku neiškraipytas Viešpaties kaimenei, siekė ir troško matyti "augantį skaičių paruoštų ir pasišventusių darbuotojų Šv. Rašto srityje; o labiausiai, kad tie, kuriuos Dievo malonė pašaukė į Kunigystę, turėtų nuolat su didesniu atsidėjimu Šv. Raštą skaityti, mąstyti, aiškinti".[10]

Skatinimas Šv. Rašto studijoms

5. Štai kodėl tas pats Popiežius, jau ankščiau išgyręs ir pripažinęs Šv. Rašto Mokyklą (Ecole biblique. *Vert.*), įsteigtą Jeruzalėje prie Šv. Stepono šventovės Vyriausio Domininkonų Ordino vadovo rūpesčiu, kurios dėka, paties Popiežiaus žodžiais tariant, "Šv. Rašto studijos padarė pažangą ir tikisi dar didesnių dalykų",[11] paskutiniais savo gyvenimo metais nurodė dar kitą kelią. Jam rūpėjo šių studijų, taip šiltai pripažintų *Providentissimus Deus* enciklikoje, sėkmingesnis ugdymas ir galimai didesnė pažanga. Savo apaštaliniu laišku *Vigilantiae*, paskelbtu 1902 m. spalio 30 d., jis sudarė Tarybą, arba taip vadinamą Šv. Rašto komisiją, iš įžymių vyrų, "kurių pareiga būtų pasirūpinti, kad šventieji tekstai visur būtų nuodugniau aiškinami pagal laiko poreikius ir būtų apsaugoti ne tik nuo bet kokios klaidos šešėlio, bet taip pat nuo bet kokių skubotų nuomonių".[12]

---

10 Leono XIII *Acta* XIII, p. 328; *Ench. Bibl.* nr.67s.

11 Apaštalinis laiškas *Hierosolymae in coenobio*, 1892 m. rugsėjo 17 d.; Leono XIII *Acta* XII, p. 239-241.

12 Žr. Leono XIII *Acta* XIII, p. 232ss; *Ench. Bibl.* nr. 130-141.

Taigi taip pat ir Mes, sekdami Mūsų Pirmtakų pavyzdžiu, šią Tarybą patvirtinome ir išplėtėme bei naudojomės jos paslauga, norėdami — kaip daug sykių ir prieš tai — priminti Šv. Knygų aiškintojams anas sveikas katalikiškosios egzegezės taisykles, kurias perdavė šventieji Tėvai, Bendrijos Daktarai ir Popiežiai.[13]

2. LEONO XIII ĮPĖDINIŲ ĮNAŠAS

6. Atrodo, kad čia dera su dėkingumu prisiminti ir Mūsų Pirmtakus, kurie šioje srityje yra nemažai pasidarbavę. Gi šį įnašą pavadintume arba papildymu, arba vaisiumi vykusiai pradėto Leono XIII darbo. Pijus X, siekdamas nurodyti "tinkamą metodą paruošti gausiam būriui mokytojų, kurie gilaus ir tikro išsilavinimo dėka galėtų aiškinti Dievo Knygas katalikiškose mokyklose", įvedė "...akademinius Šv. Rašto licenciato ir doktorato laipsnius..., teikiamus Šv. Rašto komisijos".[14] Po to jis paskelbė nuostatą "Apie Šv. Rašto studijų metodą sektiną kunigų seminarijose", turėdamas prieš akis, kad šventųjų mokslų studentai "ne tik patys vispusiškai įsimintų Knygų prasmę, tikslą ir tiesą, bet kad ir pajėgtų sumaniai bei tinkamai ir Dievo žodžio tarnybą eiti bei Dievo įkvėpimu parašytąsias knygas nuo užpuolių...ginti".[15] Pagaliau, kad "Romos Mieste būtų aukštesnių Šv. Knygų studijų centras sėkmingesniam šventraštinių ir kitų pagalbinių sričių

---

13 Popiežiškosios Šv. Rašto komisijos laiškas Italijos Arkivyskupams ir Vyskupams, 1941 m. rugpjūčio 20; *Acta Ap. Sedis* 33(1941), p. 465-472.

14 Apaštalinis laiškas *Scripturae Sacrae*, 1904 m. vasario 23 d.; Pijaus X *Acta* I, p. 176-179, *Ench. Bibl.* nr. 142-150.

15 Žr. Apaštalinis laiškas *Quoniam in re biblica*, 1906 m. kovo 27 d.; Pijaus X *Acta*, p. 72-76; *Ench. Bibl.* nr. 155-173.

studijų ugdymui pagal Katalikų Bendrijos mintį", Pijus X įsteigė Popiežiškąjį Šv. Rašto institutą ir jį pavedė įžymiosios Jėzaus Draugijos globai, įsakydamas "aprūpinti ne eiline profesūra bei visokeriopomis šventraštinio mokymo priemonėmis". Pijus X, nustatydamas gaires ir nurodydamas metodą, atvirai pareiškė, kad vykdo Leono XIII "sveiką ir našų planą".[16]

Pijus XI: Nustatomi akademiniai laipsniai

7. Ilgainiui Mūsų tiesioginis Pirmtakas, nemaraus atminimo Pijus XI, papildė, nustatydamas tarp kitų dalykų, kad į seminarijas neturi būti "skiriamas Šv. Rašto dėstytoju asmuo, nebaigęs Šv. Rašto studijų bei nepasiekęs šios srities akademinių laipsnių prie Šv. Rašto komisijos ar Šv. Rašto institute". Jis norėjo, kad šie laipsniai turėtų tas pačias teises ir tą pačią vertę kaip ir šventosios teologijos ar kanonų teisės laipsniai. Taip pat nustatė, kad nebūtų pavedama "privilegija, kanoniška teise susieta su pareiga dėstyti žmonėms Šv. Raštą, tam asmeniui, kuris tarp kitų dalykų, nėra pasiekęs licenciato ar doktorato Šv. Rašto srityje". Kartu paragino tiek vienuolinių Ordinų bei religinių Kongregacijų Vadovus, tiek katalikiškojo pasaulio Vyskupus, kad siųstų savo gabesnius studentus lankyti Šv. Rašto instituto fakultetus, įsigyti akademinius laipsnius. Šį raginimą parėmė savo paties pavyzdžiu, paskirdamas iš savo dosnumo kiek reikia metinėms išlaidoms padengti.[17]

---

16 Apaštalinis laiškas, *Vinea electa*, 1909 m. gegužės 7 d.; *Acta Ap. Sedis* 1(1909), p. 447-449; *Ench. Bibl.* nr. 293-306.

17 Žr. Motu proprio *Bibliorum scientiam*, 1924 m. balandžio 27 d.; *Acta Ap. Sedis* 16(1924), p. 180-182; *Ench. Bibl.* nr. 518-525.

8. Po to kai, Pijui X užtariant ir patvirtinant, jau 1907 m. buvo "pavestas Benediktinų vienuoliams tyrinėjimų ir paruošiamųjų studijų darbas, kuriuo remtųsi nauja lotyniškoji Šv. Rašto, paprastai vadinamo Vulgata, laida",[18] Pijus XI, norėdamas sutelkti ir užtikrinti tą patį darbą, reikalaujantį daug laiko ir stambių lėšų, —"sunkų ir atkaklų triūsą", — kurio nepaprastą reikšmę jau buvo parodę išleisti šaunūs tomai, atstatė iš pamatų Mieste [Romoje. *Vert.*] Šv. Jeronimo vienuolyną, kad jame būtų atsidedama tik šiam darbui, ir jį dosniai aprūpino biblioteka bei kitomis tyrinėjimui reikalingomis priemonėmis.[19]

3. POPIEŽIŲ RŪPINIMASIS

9. Neturėtume čia tylomis praeiti pro pastangas, kuriomis tie patys Mūsų Pirmtakai, pasitaikius progai, atkreipdavo dėmesį ar į Šv. Rašto studijas, ar jo naudojimą pamoksluose, ar apskritai, jo pamaldų skaitymą bei mąstymą. Iš tikro, Pijus X nuoširdžiai išgyrė Šv. Jeronimo draugiją, kuri puoselėja tarp tikinčiųjų ir išradingais būdais daro patrauklų tikrai girtiną paprotį skaityti ir mąstyti Evangelijas. Jis ragino ir toliau su entuziasmu tęsti šią veiklą, pavadindamas Šv. Jeronimo draugiją "naudingiausiu įsipareigojimu, labai tinkamu mūsų laikams", — juk ji akivaizdžiai padeda "paneigti galvoseną, kad Bendrija yra priešinga ar net trukdo Šv. Raštų skaitymui gimtąja kalba".[20] O Benediktas XV,

---

18 Laiškas Abatui Aidan Gasquet, 1907 m. gruodžio 3 d.; Pijaus X *Acta* IV, p. 117-119; *Ench. Bibl.* nr. 285s.

19 Apaštalinė konstitucija *Inter praecipuas*, 1933 m. birželio 15 d.; *Acta Ap. Sedis* 26(1934), p. 85-87.

20 Laiškas Kardinolui Cassetta *Qui piam*, 1907 m. sausio 21 d.; Pijaus X *Acta* IV, p. 23-25.

švenčiant penkioliktąjį šimtmetį nuo šv. Jeronimo, įžymiausio Šv. Raštų aiškinimo Daktaro, mirties, šauniai įteigęs to paties Daktaro nurodymus bei normas, ir apskritai, priminęs eilę kitų šio pobūdžio perdėm naudingų ir neužmirštinų dėsnių, skatino "visus Bendrijos vaikus, o ypač dvasininkiją, gerbti Šv. Raštą pamaldžiu skaitymu ir uoliu mąstymu". Be to, jis mokė, kad "šiuose puslapiuose ieškotina maisto, kuris brandina dvasinį gyvenimą", o "ypatingas bendravimas su Šv. Raštu siejasi su šventai ir vaisingai atliktinu Dievo žodžio skelbimu". Taip pat ir jis išgyrė veiklą paties šv. Jeronimo vardu pavadintos Draugijos, kurios pastangomis taip gausiai yra išplatinamos Evangelijų ir *Apaštalų darbų* knygos, "kad jau nebėra nė vienos krikščioniškos šeimos, kuri jų neturėtų, — visi apsipranta su kasdieniu jų skaitymu ir mąstymu".[21]

4. DAUGERIOPOS INICIATYVOS VAISIAI

10. Teisinga ir malonu atvirai pripažinti, kad Šv. Rašto pažinimas ir naudojimas padarė tarp katalikų didžiulę pažangą ne tik šių Mūsų Pirmtakų iniciatyvos, nuostatų ir paskatinimų dėka, bet taip pat ir darbais bei triūsu tų, kurie uoliai prisidėjo ir jį mąstydami, tyrinėdami, apie jį rašydami, ir mokydami, skelbdami, versdami Šv. Knygas bei jas platindami. Iš mokyklų, puoselėjančių aukštesnes teologijos ar Šv. Rašto instituto studijas, o ypač iš Mūsų Popiežiškojo Šv. Rašto instituto, jau išėjo ir nuolat išeina daug Šv. Rašto žinovų, kurie, gyvos Šv. Rašto meilės gaivinami, įteigia tą patį

21 Enciklika *Spiritus Paraclitus*, 1920 m. rugsėjo 15 d.; *Acta Ap. Sedis* 12(1920), p. 385-422; *Ench. Bibl.* nr. 457-508.

gyvą uolumą bręstančiai dvasininkijai ir jai perduoda jų pačių semtą mokslą. Be to, daugelis jų rašytu žodžiu ugdė ir ugdo visame pasaulyje Šv. Rašto studijas arba paruošdami spaudai šventąjį Tekstą, pataisytą pagal teksto kritikos taisykles, jį paaiškindami, pailiustruodami, išversdami į gimtąją kalbą, arba pateikdami jį tikintiesiems jų pamaldžiam skaitymui ir mąstymui, arba puoselėdami ir panaudodami pasaulietiškų mokslų pagalbą Šv. Raštui aiškinti. Mes tvirtai tikime, kad dėl šių ir joms panašių iniciatyvų, kurios kaskart gausėja ir darosi brandesnės, — kaip pavyzdžiui, Šv. Rašto draugijos, kongresai, bibliotekos, Evangelijų mąstymo būreliai, — ateityje pagarba Šv. Raštui, o taip pat ir Šv. Rašto pažinimas ir naudojimas tolydžio augs sielų gerovei. Svarbu tik, kad Šv. Rašto studijų metodas, Leono XIII nustatytas, jo įpėdinių išsamiau patikslintas, o Mūsų patvirtintas ir papildytas, — tikrai jis yra išimtinai saugus ir net išbandytas, — būtų tvirtai, stropiai ir ištikimai visų priimtas, nepaisant sunkumų, kurių, kaip visur, taip ir šiame kilniame darbe, niekuomet nestokos.

II. ŠIUOLAIKINĖS ŠV. RAŠTO STUDIJOS

11. Visiems lengva pastebėti, kad Šv. Rašto studijos ir pagalbinių mokslų sąlygos pagrindinai pakito paskutinių penkiasdešimties metų būvyje. Mat, — nuošaliai paliekant visa kita, — tuo laiku, kada Mūsų Pirmtakas paskelbė enciklką *Providentissimus Deus*, vargu ar bent viena vietovė Palestinoje buvo tyrinėjama, naudojantis šiuolaikiniais archeologinių atkasinėjimų metodais. Tačiau nūdien šitokio pobūdžio tyrinėjimai yra kur kas dažnesni ir, tikslesniais metodais bei patirtimi įsigytais įgūdžiais, pateikia mums daugiau ir patikimų žinių. Kiek daug šviesos teisingiau ir visapusiškiau Šv.

Knygoms pažinti buvo gauta, suvokia visi tie, kurie atsideda šioms studijoms. Archeologinių atkasimų reikšmę padidina dažnas atradimas rašytinių dokumentų, labai naudingų žiliausios senovės kalboms, raštijai, įvykiams, gyvenimo būdui ir religijoms pažinti. Nemažesnės svarbos turi labai dažnas mūsų amžiuje papirusų atradimas ir tyrinėjimas. Jie padeda suprasti raštiją, visuomeninius ir asmeninius papročius ypač iš laikotarpio, kuriame gyveno Išgelbėtojas.

12. Be to, buvo aptikti ir įžvalgiu kruopštumu paruošti spaudai Šv. Knygų rankraščiai; Bendrijos Tėvų egzegezė buvo ištyrinėta plačiau ir išsamiau; ir pats senovės žmonių kalbėjimo, pasakojimo ir rašymo būdas buvo paaiškintas gausybe pavyzdžių. Šios palankios aplinkybės, atsivėrusios ne be apvaizdaus Dievo plano mūsų amžiuje, savitai šaukia ir skatina Šv. Knygų aiškintojus, kad jie uoliai panaudotų taip dosniai gaunamą šviesą gilesniam supratimui, aiškesniam lukštenimui ir suprantamesniam Dievo žodžių perdavimui. Didžiausiu pasitenkinimu Mes stebime, kaip rūpestingai patys aiškintojai atsiliepė ir tebeatsiliepia į šį iššūkį. Tai nėra nei baigminis, nei mažiausiai svarbus vaisius *Providentissimus Deus* enciklikos, kuria Mūsų Pirmtakas Leonas XIII, lyg pramatydamas šį Šv. Rašto studijų sužydėjimą, pašaukė katalikus egzegetus į darbą ir jiems išmintingai nurodė šiame darbe sektiną kryptį ir metodą.

13. Taip pat ir Mes šia enciklika trokštame laiduoti, kad šis darbas ne tik nenutrūkstamai tęstųsi, bet kad jis nuolatos tobulėtų ir darytųsi vaisingesnis. To tikslo siekdami, Mes norime ypač visiems parodyti tai, kas dar lieka atlikti, ir kokia dvasia katalikas egzegetas turėtų imtis nūdienos salygose tokios svarbios ir kilnios pareigos, ir ypač iš naujo paskatinti bei iš naujo padrąsinti darbininkus, taip įtemptai besidarbuojančius Viešpaties vynuogyne.

1. GRĮŽIMAS PRIE PRADINIŲ TEKSTŲ

14. Jau Bendrijos Tėvai, o ypač Augustinas, primygtinai patarė katalikui aiškintojui, besiimančiam Šv. Raštų tyrinėjimo ir aiškinimo, mokytis senųjų kalbų ir grįžti prie pradinių tekstų.[22] Tačiau tokios buvo tuomet išprusimo sąlygos, kad nedaugelis, o ir tie patys netobulai, mokėjo hebrajų kalbą. Viduramžiais, kada scholastinė teologija buvo pačiame žydėjime, net graikų kalbos mokėjimas Vakaruose buvo taip retas, kad patys įžymieji daktarai, aiškindami šventąjį Tekstą, remdavosi lotyniškuoju vertimu, vadinamu Vulgata.

15. Priešingai, mūsų laikais, ne tik graikų kalba, kuri buvo Renesanso raštijos tarsi prikelta, yra įprasta kone visiems antikos ir raštijos žinovams, bet taip pat ir hebrajų bei kitų orientalinių kalbų žinojimas yra plačiai paplitęs tarp išsilavinusių žmonių. Be to, nūdien yra tiek daug priemonių šioms kalboms išmokti, kad Šv. Rašto aiškintojas, nesirūpindamas jų pažinimu, uždarytų sau kelią į pradinius tekstus ir neišvengtų lengvabūdiškumo bei tingumo priekaišto. Egzegeto pareiga yra rūpestingai ir jautriai įsisavinti net prasmės užuominas, išsiliejusias dieviškosios Dvasios įkvėpimu per šventojo rašytojo plunksną, kad suvoktų visa širdimi jo mintį.

16. Todėl jis nuolat uoliai tesistengia tobulai išmokti Šv. Rašto tautų kalbas ir savo aiškinimą paremti priemonėmis, kurias pateikia filologija. Tikrai, to pasiekti nuoširdžiai stengėsi šv. Jeronimas, kiek tai buvo įmanoma jo amžiaus mokslo šviesoje; to paties nenuilstančiu uolumu troško ir gana sėkmingai įgyvendino ne-

---

22 Žr. pvz. S. Jeronimo, *Praef. in IV Evang. ad Damasum; PL XXIX*, kol. 526-527; S. August., *De doctr. christ.* II, 16; *PL XXXIV*, kol. 42-42.

mažas skaičius didžiųjų XVI ir XVII a. egzegetų, nors tuometinis kalbų pažinimas ir buvo mažesnis už dabartinį. Taigi tuo pačiu būdu reikia aiškinti pradinį tekstą, kuris, būdamas paties autoriaus ranka parašytas, yra svarbesnis už bet kokį, net ir geriausią, seną ar šiuolaikinį vertimą. Tai, neabejotinai, gali būti lengviau ir sėkmingiau atlikta, jeigu su kalbų žinojimu, sąryšyje su tuo pačiu tekstu, jungiama taip pat ir įsigytieji literatūrinės kritikos įgūdžiai.

Literatūrinės teksto kritikos svarba

17. Kaip svarbi yra šio pobūdžio kritika vykusiai pastebėjo Augustinas, tarp duotinų nuostatų Šv. Knygų tyrinėtojui, į pirmą vietą pastatęs pastangas gauti patikimą tekstą. "Rankraščių pataisymas — taip išsireiškia anas žymusis Bendrijos Daktaras — turėtų visų pirmiausia atkreipti dėmesį tų, kurie nori pažinti dieviškuosius Raštus, kad nepataisytieji užleistų vietą pataisytiesiems".[23] Iš tikrųjų, nūdien šis menas, vadinamas teksto kritika ir nešąs svarius bei girtinus rezultatus pasaulietiškus kūrinius leidžiant, yra perdėm teisėtai naudojamas ir Šv. Knygų atveju kaip tik dėl to, kad to reikalauja pati pagarba Dievo žodžiui. Jos tikslas kaip tik ir yra užtikrinti, kad šventasis Tekstas, kiek tai įmanoma, būtų galimai tobuliau apvalytas nuo iškraipymų, kilusių dėl perrašinėtojų neatidumo, — išlaisvintas nuo intarpų ir praleidimų, žodžių pakeitimo ar pakartojimų ir nuo bet kokių šio pobūdžio klaidų, kurios paprastai įsibrauna į raštus daugelio šimtmečių tėkmėje.

18. Vargu ar reikalinga ir pastebėti, kad šio pobūdžio kritiką kai kurie kritikai prieš keletą dešimtmečių

---

23 *De doctr. christ.* II, 21; *PL XXXIV*, kol. 46.

naudojo perdėm savavališkai ir dažnai piktnaudžiavo ir tai dėl to, kad norėjo įnešti į šventąjį Tekstą savo pačių išankstines pažiūras. Nūdien ši kritika yra priėmusi tokius tvirtus ir nusistovėjusius dėsnius, kad yra tapusi vertingiausiu įrankiu šventojo Teksto kritiškai ir patikimai laidai, o jos piktnaudą galima lengvai pastebėti. Beveik nereikia nei priminti, — tai, be abejo, yra gerai žinoma ir aišku visiems Šv. Rašto žinovams, — kokioje pagarboje Bendrija laikė šį meną — teksto kritikos studijas nuo pat pirmųjų amžių iki mūsų dienų.

19. Kadangi ši mokslo šaka nūdien yra pasiekusi tokio aukšto lygio, Šv. Rašto žinovams tenka kilni, nors ne visuomet lengva, užduotis visomis priemonėmis stengtis, kad galimai veikiau katalikų rūpesčiu būtų išleistos ir Šv. Knygų, ir senųjų vertimų, laidos, paruoštos pagal teksto kritikos dėsnius, oriai gerbiant šventą Tekstą ir reikliai paisant teksto kritikos dėsnių. Tegul visi įsimena, kad šis ilgalaikis darbas reikalingas ne tik tam, kad būtų teisingai suprasti dieviškuoju įkvėpimu duotieji Raštai, bet jo reikalauja ir mūsų meilė bei dėkingumas apvaizdžiajam Dievui, kuris nuo savo šlovės sosto atsiuntė šias knygas tarsi Tėvo laiškus savo vaikams.

Tridento Susirinkimo nuostatų prasmė

20. Nereikia manyti, kad šis pradinių tekstų naudojimas pagal kritikos metodus siaurina kokiu nors būdu anuos nuostatus, kuriuos iškilmingai pareiškė, ryšium su lotyniškąja Vulgata, Tridento Susirinkimas.[24] Istoriškai yra tikra, kad Susirinkimo Pirmininkai įvykdė gautą

---

24 *Decre. de editione et usu Sacrorum Librorum Conc. Trid.* Soc. Goerres leid., V tomas, p. 91 s.

įgaliojimą prašyti popiežių Susirinkimo vardu, kad būtų pataisytas, kiek tai įmanoma, visų pirma lotyniškasis, po to aišku graikiškasis bei hebraiškasis Šv. Rašto leidiniai ir ilgainiui paskleisti Dievo Bendrijos naudai.[25] Jeigu šis noras ir negalėjo būti vispusiškai įgyvendintas dėl ano meto sunkumų bei kitų priežasčių, nūdien, mes esame tikri, jog visa tai yra įmanoma tobuliau ir vispusiškiau padaryti jungtinėmis katalikų mokslininkų jėgomis.

21. O kai Tridento Sinodas [Susirinkimas. *Vert.*] norėjo, kad "visi naudotųsi kaip tikru" lotyniškuoju vertimu, tai, kaip visi žinojo, turėjo galvoje tik lotyniškąją Bendriją, jos viešą Šv. Rašto naudojimą, ir tai, be abejonės, jokiu būdu nemažina pradinių tekstų svorio ir reikšmės. Juk tada buvo kalbama ne apie pradinius tekstus, bet apie tuo metu naudojamus lotyniškuosius vertimus, kurių tarpe to paties Susirinkimo teisėtu pareiškimu pirmenybė duotina tam, "kuris buvo patvirtintas pačioje Bendrijoje savo ilgaamžiu naudojimu". Taigi šis ypatingas Vulgatos svoris, arba kaip sakoma *tikrumas* (*authentia*), buvo patvirtintas ne dėl teksto kritikos svarstymų, bet daugiau dėl jos įprasto naudojimo Bendrijoje tiekos šimtmečių tėkmėje. Žinoma, šiuo naudojimu parodoma, kad Vulgata, kaip ją suprato ir supranta Bendrija, tikėjimo ir dorovės dalykuose yra visiškai laisva nuo bet kokios klaidos. Taigi, pačiai Bendrijai liudijant ir patvirtinant, ji gali būti cituojama ginčuose, paskaitose ir pamoksluose be pavojaus ir be baimės suklysti. Vulgatos *tikrumas (authentia)* nėra apibūdinamas teksto kritika, bet jos naudojimo *teisėtumu.*

---

25 *Ten pat*, X tomas, p. 471; žr. V tomas, p. 29, 59, 65; X tomas, p. 446s.

22. Dėl tos priežasties šis Vulgatos tikrumas tikėjimo dalykuose visiškai nedraudžia — nūdien netgi bemaž reikalauja — arba, kad pati tikėjimo tiesa būtų paremta bei patvirtinta pradiniais tekstais, arba kad būtų kreipiamasi visada į tuos pačius pradinius tekstus, kurių dėka teisinga Šv. Knygų prasmė visur nūdien vis labiau aiškėja ir yra tiksliau aptariama. Tikinčiųjų dvasinei gerovei bei geresniam Dievo žodžio supratimui Tridento Susirinkimo nuostatai nedraudžia daryti vertimą į gimtąją kalbą netgi iš pačių pradinių tekstų, kaip tai, Mūsų žiniomis, jau ir yra vykusiai padaryta su Bendrijos patvirtinimu daugelyje kraštų.

2. ŠV. KNYGŲ AIŠKINIMAS

23. Katalikas egzegetas, vispusiškai paruoštas senųjų kalbų žinojimu ir kritikos mokslo įgūdžiais, tesiima užduoties, kuri yra iš visų jam patikėtų svarbiausia, būtent, atrasti ir išdėstyti tikrąją Šv. Knygų prasmę. Šitai atlikdami aiškintojai telaiko prieš akis, kad pirmasis ir svarbiausiais jų siekis yra atidžiai suvokti ir aiškiai aptarti tą Šv. Rašto prasmę, kuri vadinama žodine — *literaline*. Žodinę prasmę jie teištyrinėja visu kruopštumu pagal savo kalbų žinojimą, pasinaudodami kontekstu ir panašių vietų palyginimu. Visos šios priemonės paprastai yra naudojamos pasaulietiškų raštų aiškinime, norint suvokti ir aptarti autoriaus mintį.

24. Šv. Knygų aiškintojai, turėdami omenyje, kad čia kalbama apie dieviškai įkvėptą tekstą, paties Dievo patikėtą Bendrijos rūpesčiui ir aiškinimui, turėtų ne mažesniu uolumu skaitytis su Bendrijos magisterijumo pareiškimais ir paaiškinimais, lygiai kaip ir su aiškinimu, kurį pateikė šventieji Tėvai, bei su "tikėjimo analogija", kaip išmintingai pastebėjo Leonas XIII savo

enciklikoje *Providentissimus Deus*.[26] Nuoširdžiu uolumu tepaaiškina ne vien tik dalykus, kurie priklauso istorijai, archeologijai, filologijai bei kitiems šio pobūdžio mokslams, — Mūsų apgailestavimui, taip yra daroma kai kuriuose komentaruose, — bet, juos išmintingai panaudojus egzegezei, teparodo ypatingai atskirų knygų ar skaitinių teologinį tikėjimo ir dorovės mokymą taip, kad jų aiškinimas padėtų ne tik teologijos profesoriams perteikti ir nušviesti tikėjimo dogmas, bet pagelbėtų ir kunigams išaiškinti krikščioniškąjį mokslą žmonėms bei patarnautų visiems tikintiesiems gyventi šventai ir kaip krikščioniui tinka.

Teisingas dvasinės Šv. Rašto prasmės naudojimas

25. Pirmoje eilėje, pateikdami jau minėtąjį Šv. Rašto teologinį aiškinimą, jie paveikiai nutildys tuos, kurie tvirtina, kad reikia ieškoti užuovėjos kažkokiame dvasiniame ir mistiniame Šv. Rašto aiškinime, teigdami, kad Šv. Rašto komentaruose vargu ar rasi ką nors, kas pakeltų mintį į Dievą, maitintų dvasią, ugdytų dvasinį gyvenimą. Kad čia jie nepagrįstai kalba, jau rodo patirtis tų, kurie išugdė savo dvasią, buvo paskatinti didesnei Dievo meilei, dažnai apsvarstydami ir apmąstydami Dievo žodį. Tą pačią tiesą liudija ir nuolatinis Bendrijos mokymas bei jos įžymiausių Mokytojų priminimai. Aišku, ne visa dvasinė prasmė yra pašalinama iš Šv. Rašto.

26. Visa tai, kas Senajame Testamente pasakyta ar padaryta, taip išmintingai buvo Dievo nustatyta ir įvykdyta, kad praeities įvykiai dvasine prasme kreiptų į tai, kas dar turėjo įvykti naujoje malonės Sandoroje. Todėl egzegetas

---

26 Leono XIII *Acta* XIII, p. 345-346; *Ench. Bibl.* nr. 94-96.

privalo atskleisti ir paaiškinti ne tik *žodinę [literalinę]* prasmę, kurią šventasis autorius turėjo mintyje ir išreiškė, bet ir dvasinę, jeigu tik aišku, kad ji buvo Dievo duota. Tik Dievas galėjo šią prasmę ir žinoti, ir mums apreikšti. Iš tikrųjų, šią dvasinę prasmę mums atskleidžia šventosiose Evangelijose pats dieviškasis Išgelbėtojas; Mokytojo pavyzdžiu sekdami, ją išpažįsta Apaštalai; ją liudija ir pastovus Bendrijos mokymas; pagaliau, ją apčiuopiamai pateikia įsisenėję liturgijos poreikiai, — čia galima pritaikyti plačiai žinomą dėsnį: Lex precandi lex credendi est (Kaip meldžiamasi, taip ir tikima).

27. Šią dvasinę prasmę, paties Dievo turėtą mintyje ir apreikštą, katalikai egzegetai teatskleidžia ir teišdėsto tuo kruopštumu, kurio reikalauja Dievo žodžio orumas. Tačiau sąžiningai tesusilaiko nuo kitų perkeltinių prasmių skelbiant jas tikra Šv. Rašto prasme. Iš tikrųjų, gali būti naudinga, ypač pamoksluose pavaizduoti ir pateikti tikėjimo ir dorovės dalykus laisvesniu Šv. Teksto panaudojimu perkeltine prasme. Tik niekuomet neturėtų būti užmiršta, kad šitoks Šv. Rašto žodžių panaudojimas yra Šv. Raštui išorinis ir pašalinis. Be to, nereikėtų taip pat užmiršti, kad mūsų laikais šitokiame Šv. Rašto žodžių naudojime glūdi pavojus. Tikintieji, o ypač tie, kurie nusimano šventuosiuose ir pasaulietiškuose moksluose, labiau ieško to, ką pats Dievas mums byloja Šv. Raštuose, negu to, ką kūrybingas kalbėtojas ar rašytojas gali pakišti, šmaikščiai panaudodamas Knygų žodžius. "Dievo žodis yra gyvas, veiksmingas, aštresnis už bet kokį dviašmenį kalaviją. Jis prasiskverbia iki sielos ir dvasios atšakos, iki sąnarių ir kaulų smegenų, ir teisia širdies sumanymus bei mintis",[27] — jam nereikia dirbti-

27 Žyd 4,12.

no puošnumo bei žmogiško pritaikymo, kad išjudintų ir paveiktų širdis. Patys šventieji Puslapiai, parašyti Dievo Dvasios įkvėpimu, savaime yra turtingi įgimta prasme; praturtinti dieviška jėga, jie savyje turi reikšmę; išpuošti dangišku grožiu, jie patys švyti ir žėri, jeigu tik jie yra taip išsamiai ir taikliai aiškintojo pateikiami, kai visi juose paslėptieji išminties ir supratimo turtai iškeliami į šviesą.

Bendrijos Tėvų studijos

28. Katalikui egzegetui, atliekant šią užduotį, itin daug padės dėmesingas skaitymas raštų, kuriais šventieji Tėvai, Bendrijos Daktarai ir įžymieji praėjusių amžių aiškintojai lukšteno Šv. Knygas. Mat jie, nors pasaulietišku požiūriu ir kalbų žinojimu kartais ir buvo menkiau išsimokslinę, tačiau dėl Dievo jiems skirtos Bendrijoje užduoties, pasižymi savitai patraukliu dangiškųjų dalykų supratimu ir neįprastu proto įžvalgumu. Šių savybių dėka jie prasiskverbia į pačias Dievo žodžio gelmes ir iškelia į šviesą tai, kas pavaizduoja Kristaus mokymą ir padeda ugdyti gyvenimo šventumą.

29. Tikrai apgailestautina, kad tokie vertingi krikščioniškosios senovės turtai yra bemaž nepažįstami daugumai mūsų laikų autorių. Taip pat apgailestautina, kad egzegezės istorijos tyrinėtojai padarė dar ne visa ko reikia tokio svarbaus dalyko pažinimui ir įvertinimui. O kad būtų daug darbuotojų, kurie kruopščiai tyrinėdami katalikiškosios Šv. Rašto egzegezės autorius bei jų veikalus ir semdami iš jų bemaž neiškuopiamus turtus, dosniai parodytų, kaip giliai jie dieviškąjį Šv. Knygų mokymą suprato ir pavaizdavo, ir padėtų mūsų laikų aiškintojams jų pavyzdžiu pasekti ir ieškoti tinkamų Šv. Rašto paaiškinimų!

30. Tik tokiu būdu ilgainiui bus sukurta laiminga ir vaisinga santarvė tarp senųjų autorių mokymo bei išraiškos dvasinio patrauklumo ir šiuolaikinių autorių platesnio išsimokslinimo bei brandesnių įgūdžių. Ši santarvė atneš naujų vaisių dieviškųjų Knygų lauke, niekuomet vispusiškai neišartame ir neišnaudotame.

3. YPATINGIEJI EGZEGETŲ UŽDAVINIAI

31. Be to, dera pagrįstai tikėtis, kad ir mūsų laikai gali duoti savo įnašą į įžvalgesnį ir tikslesnį Šv. Rašto aiškinimą. Juk nemaža dalykų, ypač ryšium su istorija, arba iš viso nebuvo aiškinti, arba nevisiškai išaiškinti praėjusių amžių būvyje, kadangi aiškintojai stokojo žinių, be kurių buvo neįmanoma dalykus suprasti ir juos tiksliai aptarti. Kaip sunkūs ir tarsi neprieinami patiems Tėvams buvo kai kurie skaitiniai rodo, tarp kitų dalykų, jų vis naujos pastangos aiškinti pirmuosius *Pradžios* knygos skyrius, pakartoti šv. Jeronimo bandymai taip išversti Psalmes, kad jų *literalinė*, arba pačiais žodžiais išreikštoji, prasmė būtų aiškiai atskleista.

32. Šv. Rašte yra daug knygų bei skaitinių, kurių sunkumus atskleidė tik neseni laikai. Išsamiau pažinus senovę, iškilo nauji klausimai, padedantys aiškiau suprasti pačius dalykus. Todėl kai kurie tyrinėtojai, neteisingai suprasdami Šv. Rašto studijų sąlygas, klaidingai tvirtina kad mūsų amžiaus katalikui egzegetui nelieka nieko naujo pridėti prie to, ką krikščioniškoji senovė yra atskleidusi. Priešingai, šie mūsų laikai įnešė į dienos šviesą labai daug dalykų, reikalaujančių naujo ištyrinėjimo ir naujo pasvėrimo; jie primygtinai skatina šiuolaikinį aiškintoją veržlioms studijoms.

Įkvėptojo autoriaus asmenybė

33. Mūsų laikais, gausėjant naujiems klausimams ir naujiems sunkumams, Dievui laiminant, kartu iškyla ir naujos egzegezės priemonės bei brandesni įgūdžiai. Tarp jų ypatingo dėmesio yra verta tai, kad katalikai teologai, sekdami šventųjų Tėvų ir ypač Angeliškojo ir Visuotinio Daktaro pavyzdžiu, ištyrė ir paaiškino Šv. Rašto įkvėpimo prigimtį bei padarinius tiksliau ir išsamiau, negu tai buvo įprasta daryti praėjusių šimtmečių būvyje. Pradėdami išsamiu tiesos paaiškinimu, kad šventasis autorius, rašydamas šventąją knygą, yra Šventosios Dvasios *organon*, arba įrankis, ir tai apdovanotas gyvybe ir protu, jie teisingai pastebi, kad šventasis rašytojas, dieviško veikimo įtakoje, taip panaudojo savo sugebėjimus, kad iš jo parašytos knygos visi gali lengvai daryti išvadas apie "kiekvieno jų įgimtą būdą ir taip pat apie kiekvieno asmeniškas savybes bei bruožus".[28] Taigi aiškintojai, skaitydamiesi su naujausiųjų tyrinėjimų įnešta šviesa, tesistengia visu rūpestingumu suvokti šventojo rašytojo savitąjį būdą ir jo gyvenimo sąlygas, gyvenamąjį laikotarpį, rašytinius ir žodinius šaltinius, panaudotąsias išraiškos formas.

34. Tokiu būdu galima vispusiškiau aptarti, kas buvo įkvėptasis autorius ir tai, ką jis norėjo pasakyti, savo knygą rašydamas Dievo įkvėpimu. Iš tikrųjų, kiekvienam aišku, kad svarbiausias aiškinimo dėsnis yra suvokti ir aptarti tai, ką šventasis rašytojas norėjo pasakyti, kaip išmintingai moko šv. Atanazas: "Čia, kaip ir visose Šv. Rašto vietose, įsidėmėtina, kokia proga Apaštalas

---

28 Žr. Benediktas XV, enciklika *Spiritus Paraclitus*; *Acta Ap. Sedis* XII (1920), p. 390; *Ench. Bibl.* nr. 461.

kalbėjo: mes turime rūpestingai ir sąžiningai atkreipti dėmesį į tai, kam ir kodėl jis rašė, kad, šitų dalykų nežinodami ar klaidingai juos suprasdami, nenukryptume nuo tikrosios autoriaus minties".[29]

Išraiškos formų reikšmė

35. Kokia yra *žodinė* [*literalinė*] kurio nors skaitinio prasmė, nėra taip iškart akivaizdu senųjų Rytų autorių žodžiuose ir raštuose, kaip kad mūsų amžiaus rašytojų darbuose. Mat tai, ką jie žodžiais norėjo pasakyti, nėra įmanoma apibrėžti vien gramatikos ar filologijos taisyklėmis bei vien tik pasakojimo kontekstu. Aiškintojas privalo tarsi dvasia grįžti į anuos tolimus Rytų amžius ir, istorijos, archeologijos, etnologijos bei kitų mokslo šakų padedamas, tiksliai atpažinti ir suvokti kokias literatūrines, kaip sakoma, formas anas senojo amžiaus autorius būtų galėjęs panaudoti ir iš tikro panaudojo.

36. Mat senosios Rytų tautos, reikšdamos savo mintis, ne visuomet naudojo tokias pat formas ir tokius išraiškos būdus, kuriuos mes nūdien naudojame, bet veikiau tokias formas ir tokius išraiškos būdus, kurie jų laikais ir jų šalyse buvo įprasti. O kokios jos buvo egzegetas negali tartum iš anksto nustatyti. Galį tai pasiekti tik kruopščiai tyrinėdamas senąją Rytų raštiją. Šis gi paskutiniųjų dešimtmečių būvyje, didesniu reiklumu bei uolumu negu anksčiau, ištyrinėjimas aiškiai parodė, kokios ar tai poetinio vaizdavimo, ar tai gyvenimo įstatymų ir taisyklių apipavidalinimo, ar tai, pagaliau, istorijos įvykių užrašymo buvo naudojamos išraiškos formos. Toks ištyrinėjimas kartu akivaizdžiai paliudijo, kad

---

29 *Contra Ariannos* I, 54; *PG XXVI*, kol. 123.

izraeliečių tauta pasižymėjo ypatingu pranašumu tarp kitų Rytų tautų savo istorijos rašymu tiek dėl pasakojamų įvykių senumo, tiek dėl jų patikimumo. Tai, neabejotinai, reikia priskirti dieviškojo įkvėpimo malonei ir ypatingajam Šv. Rašto istorijos tikslui, kuris siejasi su religija.

37. Nepaisant to, nė vienas asmuo, kuris turi teisingą Šv. Rašto įkvėpimo sampratą, perdaug nenustebs atradęs, kad net šventieji Autoriai, panašiai kaip ir kiti senovės rašytojai, naudojo tam tikrus aprašymo ir pasakojimo būdus, tam tikras idiomas, [liaudies kalbėjimo būdus. *Vert.*], ypač būdingus semitinėms kalboms, vadinamas *approximationes* [apytikrumo posakiais. *Vert.*] bei tam tikrą hiperbolinį [perdedamąjį] kalbėjimo būdą, o retkarčiais net ir paradoksus, kurių pagalba giliau paveikiamas žmogaus protas. Šv. Knygoms nėra svetimas joks minėtų kalbėjimo būdų, kuriuos savo kalboje išreikšti minčiai naudojo senovės, ypač Rytų, tautos. Tik su ta sąlyga, kad panaudotas išraiškos būdas niekuo neprieštarauja Dievo šventumui ir tiesai, kaip su jam įprasta išmintimi pastebi Angeliškasis Daktaras šiais žodžiais: "Šv. Rašte dieviški dalykai yra mums duodami tarp žmonių žmonėms įprastu naudotis būdu".[30] Juk kaip asmeniškasis Dievo žodis tapo panašus į žmogų visuose dalykuose, "išskyrus nuodėmę".[31] taip ir Dievo žodžiai, parašyti žmonių kalba, supanašėjo visais atžvilgiais, išskyrus klaidą. Čia slypi apvaizdžiojo Dievo *synkatabasis*, arba "suartėjimas [su žmogumi]", kurį jau šv. Jonas Krizostomas garsino didžiausiu gyriumi, pakartotinai tvirtindamas, kad jis randamas Šv. Knygose.[32]

---

30 *Comment. ad Heb.* skyrius I, skaitinys 4.

31 Žyd 4,15.

32 Žr. pvz. *In Gen.* I, 4 (*PG LIII*, kol. 34-35); *In Gen.* II (*ib.* kol. 121); *Gen* III, 8 (*ib.* kol. 135); *Hom. 15 in Joan.*, prie I,18 (*PG LIX*, kol. 97s.).

38. Vadinasi, katalikas egzegetas, kad patenkintų šiuolaikinius šventraštinių studijų poreikius, aiškinant Šv. Raštą ir teigiant bei parodant jį laisvu nuo klaidos, tepanaudoja protingai šią priemonę, — teištiria kruopščiai ką gali duoti šventojo rašytojo naudotas išraiškos būdas, arba literatūrinė forma, teisingam ir tikram Šv. Rašto aiškinimui. Taip pat tebūna tikras, kad dėmesio stoka šiai jo darbo sričiai neša didelę žalą katalikiškajai egzegezei. Neretai, — norime priminti tiktai vieną atvejį, — kada kai kas prikaišioja, kad šventieji Autoriai nuklydo nuo istorinės tiesos ar neteisingai užrašė faktus, iš arčiau į reikalą pasižiūrėjus, paaiškėja, kad tai yra tik senųjų priimti kalbėjimo ir pasakojimo būdai. Jais buvo įprasta naudotis visuomeninio gyvenimo tarpusavio santykiuose, — jie buvo priimti senųjų bendru naudojimu.

39. Taigi, kada šitokie išraiškos būdai pasitaiko Dievo žodyje, kuris, būdamas skirtas žmonėms, yra išreikštas žmonių būdu, sveikas protas reikalauja, kad jie nebūtų laikomi didesne klaida, kaip nebuvo laikomas klaida jų naudojimas kasdieniame gyvenime. Susipažinus ir atidžiai suvokus senųjų kalbėjimo ir rašymo būdus bei įgūdžius, galima išspręsti daug klausimų, keliamų prieš dieviškųjų Knygų patikimumą ir istoriškumą. Šio pobūdžio studijos ves nemažiau sėkmingai prie išsamesnio ir aiškesnio šventojo Autoriaus minties supratimo.

Šventraštinių senienų studijos

40. Tegu atkreipia mūsų šventraštinių studijų puoselėtojai deramu stropumu dėmesį į šį poreikį ir tenepalieka nuošalyje nė vieno iš atradimų ar tai iš archeologijos, ar tai iš senovės istorijos bei senovinės raštijos. Visa tai gali padėti išsamiau susipažinti su

senųjų autorių galvosena, — jų mintijimo, pasakojimo, rašymo būdu. Teatkreipia dėmesį į šį poreikį ir katalikai pasauliečiai: Jeigu jie atsidėtų stropiai tyrinėti ir lukštenti senovės paminklus ir padėtų, pagal savo sugebėjimus, išspręsti iki šiol neišspręstus ar nesuprastus klausimus, jie padarytų įnašą ne vien tik pasaulietiško mokslo pažangai, bet kartu ir šauniai pasitarnautų krikščioniškajam reikalui.

41. Visas žmogiškas žinojimas, net ir ne religinis, turi tarsi įskiepytą orumą ir pranašumą. Juk tai yra tarsi ribotas dalyvavimas beribiame Dievo žinojime, pasiekiantis naują ir kilnesnį orumą, kai yra panaudojamas apšviesti dieviškiems dalykams.

4. KAIP SPRĘSTI SUNKIUS KLAUSIMUS?

42. Veržlus, anksčiau minėtas Rytų senienų tyrinėjimas, paties pradinio teksto tikslesnis lukštenimas, išsamesnis ir tikslesnis Šv. Rašto ir orientalinių kalbų žinojimas, Dievui padedant, nūdien padėjo teisingai išspręsti nemaža klausimų, kuriuos mūsų nemaraus atminimo Pirmtako Leono XIII metu kėlė nekatalikai ar Bendrijai priešiški kritikai prieš Šv. Knygų *autentiškumą* — senumą, dorovės mokymą ir istoriškumą. Nūdien katalikai egzegetai, sumaniai panaudodami tuos pačius, ne sykį savo priešininkų piktnaudotus ginklus, pateikė aiškinimus, kurie derinasi ir su katalikiškuoju tikėjimu bei tikruoju tikėjimo kraičiu, ir kartu išsprendžia klausimus, iškeltus naujųjų tyrinėjimų bei naujų atradimų ar paliktus mums iš senovės.

43. Tokiu būdu, pasitikėjimas Knygų verte ir istoriškumu, kai kurių manymu, dėl daugelio puldinėjimų šiek tiek nuskurdintas, nūdien katalikų sluoksniuose yra visiškai atstatytas. Be to, netrūksta net nekatalikų autorių, kurie rimtu ir bešališku tyrinėjimu pasiekė to, kad,

atsisakę savo nesenų pažiūrų, bent šen ir ten grįžo prie brandesnių nuomonių. Šią permainą didele dalimi reikia sieti su anuo nenuilstančiu triūsu, kuriuo katalikai Šv. Knygų tyrinėtojai, gausybės sunkumų ir kliūčių nesugluminti, visomis jėgomis stengėsi tinkamai panaudoti tai, kas mokytų žmonių šiuolaikiniais tyrinėjimais pasiekta archeologijos, istorijos ir filologijos mokslų srityse naujiems klausimams nušviesti.

Dar neišspręsti klausimai

44. Nepaisant to, niekas neturėtų nustebti, kad dar ne visi klausimai yra išspręsti ir sunkumai nugalėti. Ir nūdien keblūs klausimai tebeaitrina katalikų egzegetų protus. Dėl to neturėtume nustoti drąsos. Nereikia užmiršti, kad žmonijos moksluose reikalai klostosi panašiai kaip ir gamtoje: daigai auga tik pamažėle, o vaisiai skinami tik po ilgo triūso. Taip nutiko, kad kai kurie ginčyjami klausimai, likę neišspręsti iš praeities ir lyg ore pakibę, mūsų dienomis, Šv. Rašto studijų pažangos dėka, susilaukė patenkinamų atsakymų. Nuoseklu tikėtis, kad ir klausimai, dabar painūs ir sunkūs, ryžtingų pastangų dėka bus ilgainiui vispusiškai atsakyti. O kai ilgai lauktasis atsakymas nesiskubina ar mūsų nepatenkina, tai esti galbūt dėl to, kad sėkmingas atsakymas yra skirtas sekančioms kartoms. Nereikėtų rūstauti, jeigu ir mūsuose pasitvirtina tai, į ką Tėvai, o ypač Augustinas,[33] atkreipė dėmesį savo laikais, būtent, kad Dievas šventąsias Knygas, savo paties įkvėptas,

---

33 Žr. šv. Augustinas, *Epist. 149 ad Paulinum*, n. 34 (*PL XXXIII*, kol. 664); *De diversis quaestionibus*, q. 53, n. 2 (*ib. XL*, kol. 36); *Enarr. in Ps. 146*, n. 12 (*ib. XXXVII*, kol. 1907).

pašlakstė ir sunkumais, jog būtume paskatinti su didesniu dėmesiu jas skaityti ir tyrinėti ir, sveikai pajutę savo ribotumą, mokytumėmės nuolankumo. Nieko nuostabaus, jeigu vienas ar kitas klausimas ir niekuomet nebus vispusiškai atsakytas. Mat kartais kalbama apie dalykus, kurie savaime yra paslaptingi, ne sykį atitolę nuo mūsų laikų ir mūsų buitinės patirties. *Egzegezė*, kaip ir visi svarbieji mokslai, turi savo paslaptis, kurios mūsų protui yra neprieinamos ir nesiduoda atskleidžiamos jokiomis pastangomis.

Ieškotina atsakymo į sunkiuosius klausimus

46. Šiose tad aplinkybėse, katalikas egzegetas, gyvos ir veržlios dalyko meilės įkvėptas ir nuoširdžiai atsidavęs šventajai Motinai Bendrijai, neturėtų susilaikyti nuo galynėjimosi su sunkiaisiais, iki šiol dar neišrištais klausimais. Ir tai ne tik tam, kad atremtų priešų priekaištus, bet stengiantis atrasti patenkinamą paaiškinimą, atitinkantį Bendrijos mokymą, — ypač įprastinį jos mokymą apie Šv. Rašto neklaidingumą, — ir tuo pačiu metu sutinkantį su sveikomis pasaulietiškųjų mokslų išvadomis.

47. Teatsimena visi kiti Bendrijos vaikai, kad šių stropiųjų darbininkų pastangos turi būti vertinamos ne tik palankiai bei su tikru nuoširdumu, bet ir su didžiausia meile. Be to, visi turėtų vengti ano nesantūraus uolumo, kai manoma, kad tai, kas nauja, ir tik dėl to kad nauja, reikia pulti ar įtarti. Teturi ypatingai prieš akis tą faktą, kad Bendrijos mokyme — nuostatuose ir nurodymuose turima reikalo su tiesomis apie tikėjimą ir dorovę; kad tarp gausybės dalykų, aprašomų Šv. Knygose — teisinėse, istorinėse, išminties, pranašiškose — mažai tėra tekstų, kurių prasmė yra įsakmiai Bendrijos aptarta. Taip pat tėra mažai ir tų tekstų, kurių

prasmė yra šventųjų Tėvų vienbalsiai nurodyta. Taigi lieka daug ir svarbių tekstų, kuriuos tyrinėdami ir lukštendami katalikai egzegetai gali ir privalo panaudoti savo sugebėjimus taip, kad kiekvienas įneštų savo dalį visų naudai, didesnei šventojo mokslo pažangai ir Bendrijos apgynimui bei garbei.

48. Tikroji Dievo vaikų laisvė yra ištikima Bendrijos mokymui ir su dėkingumu priima bei panaudoja pasaulietiškų mokslų įnašą. Ši laisvė, įvairiais būdais skatinama ir visų pasitikėjimu palaikoma, yra sąlyga ir šaltinis to sveiko įnašo ir tos tikros katalikiškojo mokslo pažangos, apie kurią Mūsų nemaraus atsiminimo Pirmtakas Leonas XIII teisingai pastebi: "Jeigu nebus palaikoma darna galvojimo, paremto tvirtais dėsniais, neįmanoma tikėtis pažangos tiekos skirtingų mokslininkų studijų".[34]

5. ŠV. RAŠTO NAUDOJIMAS TIKINČIŲJŲ MOKYME

49. Kas tik pagalvoja apie tuos milžiniškus darbus, katalikiškosios egzegezės atliktus bemaž dviejų tūkstantmečių būvyje, kad Dievo žodis, duotas žmonėms per Šv. Raštą, būtų kasdien vispusiškiau bei teisingiau suprastas ir labiau pamiltas, tas lengvai įsitikina, jog tikintieji, o ypač kunigai turi svarbią pareigą dažnai ir nuoširdžiai naudotis šiuo didžiausių protų tiekos šimtmečių tėkmėje sukurtuoju lobynu. Dievas davė Šv. Knygas žmonėms ne tam, kad patenkintų jų smalsumą ar aprūpintų juos studijų ir tyrinėjimo medžiaga, bet tam, kaip pastebi

---

34 Apaštalinis laiškas *Vigilantiae*; Leono XIII *Acta* XXII, p. 237; *Ench. Bibl.* nr. 136.

Apaštalas, kad šie dieviški nurodymai galėtų mus "pamokyti išganymui per tikėjimą Kristumi Jėzumi" ir, "kad Dievo žmogus taptų tobulas, pasiruošęs kiekvienam geram darbui".[35]

50. Taigi kunigai, būdami įpareigoti rūpintis tikinčiųjų išganymu, patys uoliomis studijomis ištyrę ir malda bei pasninku įsiminę šventuosius puslapius, tedalina uoliai tikintiesiems dangiškus Dievo žodžio turtus pamokslais, pritaikymais ir paraginimais. Tepavaizduoja šauniais pavyzdžiais iš šventosios istorijos, o ypač iš Kristaus, mūsų Viešpaties, Evangelijos. Rūpestingai vengdami anų savavalių bei pertemptų pritaikymų, — tai ne Dievo žodžių panaudojimas, bet jų piktnaudojimas, — tepatiekia Dievo žodžius taip, kad tikintieji ne tik būtų paveikiami ir uždegami jais gyventi, bet ir visa širdimi pajaustų didžiausią pagarbą Šv. Raštui.

51. Vyskupai tesistengia šią pagarbą ugdyti ir brandinti jiems pavestų tikinčiųjų tarpe. Taip pat tedrąsina apaštališko uolumo kupinų vyrų [ir moterų] poslinkius, siekiančius pagyrimo vertomis pastangomis, įžiebti ir kurstyti katalikuose Šv. Knygų pažinimą ir meilę. Tegloboja ir teremia religines draugijas, kurių tikslas yra platinti tarp tikinčiųjų Šv. Knygas, ypač Evangelijas, ir skatinti jų kasdienį uolų ir pamaldų skaitymą krikščioniškose šeimose. Savo žodžiu ir pavyzdžiu rūpestingai tegu veikia, kad laikantis liturginių nuostatų su Bendrijos vadovybės patvirtinimu Šv. Raštas būtų išverstas į gimtąsias kalbas. Teruošia viešas svarstybas, arba paskaitas, — jas gali skaityti patys ar pavesti kalbėtojams, kurie yra tam pasiruošę.

---

35 Žr. 2 Tim 3,15.17.

52. Visi Altoriaus tarnai pagal savo galimybes teremia ir teplatina įvairių savo kaimenės grupių tarpe periodinius spausdinius, labai vykusiai ir su pasigėrėtinu sėkmingumu leidžiamus įvairiose pasaulio šalyse; juose arba moksliškai nagrinėjami bei paaiškinami šventraštiniai klausimai, arba tyrinėjimų vaisiai pritaikomi sielovadai ir tikintiesiems. Tebūna visi Altoriaus tarnai tikri, kad visa tai ir bet kokia kita panašaus pobūdžio veikla, — ką apaštališkas uolumas ar nuoširdi Dievo žodžio meilė ras tinkamu šiam kilniam tikslui, — bus veiksminga talka sielovadoje.

Studijų programa seminarijose

53. Kiekvienam savaime aišku, kad kunigai galės visa tai našiai atlikti tik tada, jeigu ir jie patys, būdami seminarijose, įsižiebs veržlia ir tvirta meile Šv. Raštui. Teprižiūri Vyskupai, kurių pareiga yra visu uolumu ir tėviškai rūpintis savo seminarijomis, kad ir šioje srityje būtų padaryta visa, kas tik gali būti naudinga šiam tikslui. Šv. Rašto profesoriai teišdėsto seminarijose šventraštinį kursą taip, kad tuo Šv. Rašto pažinimu jie paruoštų kandidatus Kunigystei ir Dievo žodžio skelbimui bei įkvėptų jiems tą meilę, be kurios yra tuščia tikėtis našių apaštalavimo vaisių.

54. Todėl jie savo egzegetiniame aiškinime tekreipia ypatingą dėmesį į teologinę tiesą, vengdami nenaudingų samprotavimų ir nekreipdami dėmesio į dalykus, kurie labiau patenkina smalsumą negu ugdo tikrą žinojimą ir tvirtą pamaldumą. Žodinę prasmę, o ypač teologinę, tepateikia taip sumaniai, teįdiegia taip tvirtai, kad ir jų studentams atsitiktų taip, kaip atsitiko Jėzaus Kristaus mokiniams pakeliui į Emausą, kada, išgirdę Mokytojo žodžius, jie kreipėsi vienas į kitą stebėdamiesi: "Argi

mūsų širdys nebuvo užsidegusios, kai [jis kelyje] atvėrė mums Raštų prasmę?!".[36]

55. Tokiu būdu Dievo Raštas taps būsimųjų Bendrijos kunigų branginamas kaip tyras ir neišsenkamas jų pačių dvasinio gyvenimo šaltinis ir šventos pamokslavimo pareigos, kuriai jie rengiasi, penas ir jėga. Jeigu seminarijose šio svarbiausiojo dalyko profesoriai visa tai atliks, tesidžiaugia ir tebūna tikri, kad jie atliko darbą, glaudžiai susijusį su apaštaline sielogana, Bendrijos pažanga, Dievo garbe ir šlove.

Dievo žodžio vertingumas

56. Visa tai, apie ką ligšiol kalbėjome, garbingieji Broliai ir mylimieji Sūnūs [ir Dukros], yra naudinga kiekviename amžiuje, bet ypač naudinga mūsų kupinais sielvarto laikais, kada bemaž visos tautos ir valstybės skęsta nelaimių jūroje, kada nuožmus karas viską paverčia griuvėsiais ir žudynėmis, ir kada, dėl aršiausios tarpusavio neapykantos, kurstomos tarp tautų, Mūsų širdgėlai, vienur ar kitur yra prislopintas ne tik krikščioniškas saikingumas ir meilė, bet ir pats žmoniškumo jausmas. Kas gali pagydyti šias žmonių šeimos mirtinas žaizdas, jeigu ne tas, kurio pagalbos šaukėsi kupinas meilės ir pasitikėjimo Apaštalų Kunigaikštis šiais žodžiais: "Viešpatie, pas ką mes eisime? Tu turi amžinojo gyvenimo žodžius".[37]

57. Todėl reikia visais būdais sugrąžinti visus prie šio gailestingiausiojo Atpirkėjo: Jis yra dieviškasis sielvarto prislėgtųjų Guodėjas, jis yra tas, kuris moko visus, — kas jie bebūtų — ar valdžios žmonės, ar paval-

---

36 Lk 24, 32.

37 Jn 6,69.

diniai, kurių pareiga paklusti ir nusilenkti, — jis visus moko tikro dorumo, tauraus teisingumo, dosnios meilės. Pagaliau, Jis, ir tik Jis vienintelis, yra tas, kuris gali būti tvirtas taikos ir ramybės pamatas bei apsauga: "Juk niekas kitas negali dėti kito pamato, kaip tik tą, kuris jau padėtas, kuris yra Jėzus Kristus".[38] Šį išganymo autorių, Kristų, žmones pažins tuo vispusiškiau, pamils tuo karščiau, paseks tuo ištikimiau, kuo uoliau jie bus paskatinti pažinti ir skaityti Šv. Raštus, ypač Naująjį Testamentą, nes, kaip Šv. Jeronimas, Stridono daktaras, sako: "Nepažinti Šv. Raštų yra nepažinti Kristaus";[39] ir vėl: "Jeigu yra šis tas, kas šiame gyvenime stiprina išmintingą žmogų ir padeda neprarasti giedrumo tarp pasaulio ūkanų ir vėtrų, tai pirmoje vietoje aš laikau Raštų mąstymą ir pažinimą".[40]

58. Iš čia tie, kurie yra vargų ir nelaimių nuvarginti bei užguiti, semsis tikros paguodos ir dieviškos jėgos visam kantriai pakelti; čia — būtent Evangelijose — Kristus, iškiliausias ir didžiausias teisingumo, meilės ir gailestingumo pavyzdys, yra visiems artimas; čia sužalotai ir nuogąstaujančiai žmonijai yra atviri šaltiniai anos dieviškos malonės, be kurios nei tautos, nei jų vadai niekuomet nepasieks ir nesukurs taikos tarp valstybių ir santaikos tarp širdžių; čia, pagaliau, visi pažins Kristų, "kuris yra visų kunigaikštysčių ir valdžių galva"[41] ir "kuris Dievo valia mums tapo išmintimi, teisumu, pašventimu ir atpirkimu".[42]

---

38 1 Kor 3,11.

39 Šv. Jeronimas, *In Isaiam, prologus; PLXXIV*, kol. 17.

40 *Id., In Ephesios, prologus; PL XXVI*, kol. 439.

41 Kol 2,10.

42 1 Kor 1,30.

Baigiamoji dalis

59. Garbingieji Broliai ir mylimieji Sūnūs [ir Dukros], išdėsčius ir aptarus dalykus, reikalingus Šv. Rašto studijų pritaikymui prie šiuolaikinių poreikių, belieka tėvišku jautrumu pasveikinti Šv. Rašto mokslininkus, išrinktus ir pašauktus tokiai kilniai tarnybai, ištikimus Bendrijos sūnus, besilaikančius jos mokymo bei nuostatų, ir padrąsinti, kad su nuolat atnaujintomis jėgomis, visu uolumu ir visu atsidėjimu tęstų taip sėkmingai pradėtą darbą. Kilnia Mes vadiname jų tarnybą, nes kas gali būti kilnesnio už pareigą patį Dievo žodį, Šventosios Dvasios įkvėpimu duotą žmonėms, kruopščiai lukštenti, aiškinti, pateikti tikintiesiems, apginti nuo netikinčiųjų?

60. Šiuo dvasiniu maistu tesigaivina ir tesimaitina paties aiškintojo dvasia "tikėjimo kurstymui, vilties paguodai, meilės puoselėjimui".[43] "Gyventi šiais dalykais, mąstyti šiuos dalykus, nieko kito nežinoti, nieko daugiau neieškoti, ar neatrodo jums, kad tai yra jau čia žemėje išankstinis dangaus karalystės jautimas?".[44] Tesimaitina tuo pačiu maistu ir tikinčiųjų protai, tesisemia iš čia Dievo pažinimo ir meilės tobulumo pažangos ir savo sielos laimės. Taigi tepasišvenčia Dievo žodžio aiškintojai šiam šventam darbui visa širdimi. "Tesimeldžia, kad suprastų" (Orent ut intelligant).[45] Tetriūsia, kad eitų vis gilyn į šventųjų Puslapių paslaptis, tedėsto ir tesako pamokslus, kad Dievo žodžio lobius ir kitiems atvertų.

---

43 Žr. Šv. Augustinas, *Contra Faustum XIII*, 18; *PL XLII*, kol. 294.

44 Šv. Jeronimas, *Ep.* 53, 10; *PL XXII*, kol. 549.

45 Šv. Augustinas, *De doctr. christ.* III, 56; *PL XXXIV*, kol. 89.

61. Telenktyniauja šiuolaikiniai Šv. Rašto žinovai, pagal savo sugebėjimus, su tuo, ką anie žymūs praeities amžių Šv. Rašto žinovai pasiekė, kad kaip praeityje, taip ir šiomis dienomis, Bendrija turėtų sau mokytų daktarų dieviškiesiems Raštams aiškinti, o tikintieji pajaustų visą Šv. Raštų šviesą, iš jų žodžio plaukiančią jėgą ir džiugesį. Šioje labai sunkioje ir svarbioje tarnyboje ir jie patys telaiko sau "Šv. Knygas paguoda"[46] ir teneužmiršta pažadėto atlyginimo: "Išmanantieji spinduliuos kaip dangus, o tie, kurie moko teisumo daugelį, švies kaip žvaigždės bei paliovos amžinai".[47]

62. O dabar Mes linkime visiems Bendrijos Sūnums [ir Dukroms], o ypač šventraštinių mokslų profesoriams, jaunajai kunigijai ir pamokslininkams, kad jie Dievo žodžius nuolat apmąstydami, pajaustų kaip gera ir maloni yra Dievo dvasia.[48] Kaip dangiškų malonių ir tėviško Mūsų palankumo išrašką, su didele meile Viešpatyje, Mes suteikiame jums, garbingieji Broliai ir mylimieji Sūnūs [ir Dukros], apaštalinį palaiminimą.

Rašyta Romoje, prie Švento Petro, rugsėjo 30-ąją dieną, Šv. Jeronimo, iškiliausio Šv. Rašto aiškinimo Daktaro šventėje, 1943 metais, o Mūsų Pontifikato penktaisiais.

PIJUS XII, POPIEŽIUS

Vertė kun. A. Rubšys, padedamas kun. Vlado Delinikaičio, 1989-ųjų metų vasarą, Romoje. Vertimą taisė prel. dr. Vytautas Balčiūnas, o kalbą peržiūrėjo S. Narkeliūnaitė.

---

46 I Mak 12,9.

47 Dan 12,3.

48 Žr. Išm 12,1.

II VATIKANO SUSIRINKIMO DOGMINĖ KONSTITUCIJA "DIEVIŠKASIS APREIŠKIMAS"

Šv. Raštas mus atveda į susitikimą su Dievu ir supažindina su jo rūpesčiu dėl žmogaus, — atpirkimo užmoju per Jėzų Krisų:

Dievas yra meilė.
O Dievo meilė pasireiškė mums tuo,
jog Dievas atsiuntė į pasaulį savo viengimį Sūnų,
kad mes gyventume per jį.
Meilė — ne tai, jog mes pamilome Dievą,
bet kad jis mus pamilo ir atsiuntė savo Sūnų...

(1 Jn 4, 8-10).

"Apreiškimu Dievas norėjo atskleisti save ir tai, kas jo amžinai nuspręsta apie žmonių išganymą" (Dogminė konstitucija "Dieviškasis Apreiškimas"). Ši yra Šv. Rašto tiesa. Dievo Knyga atspindi ir žmonijos istoriją, Artimųjų Rytų pasaulio sampratą bei mokslą ir visuomeninę sąrangą.

II Vatikano Susirinkimo Dogminė konstitucija "Dieviškasis Apreiškimas" yra vienas iš svarbiausių Bendrijos pareiškimų mūsų laikais Šv. Rašto klausimu. Pabrėžiama, kad Šv. Raštą reikia suprasti ta prasme, kuria Dievas išsireiškė per savo įkvėptus rašytojus. Dievo Knyga apima Apreiškimą, nes yra jo užrašas. Tačiau ne visa Dievo Knyga yra Apreiškimas. Daug jo puslapių atspindi Apreiškimo padarinius, žmonių tikėjimą ir stoką tikėjimo. Visas Šv. Raštas yra įkvėptas, bet ne visas Šv. Raštas yra apreikštas.

Šv. Raštas yra Apreiškimo užrašas, — savyje negyvas. Todėl reikia jį aiškinti. Šv. Rašto perdavimą gyvoje tikinčiųjų Bendrijoje iš kartos į kartą lydi ilga Šv. Rašto aiškinimo ir tiesos samprata, kuri ir saugo, ir šviežiai išreiškia jo reikšmę naujų gyvenimo poreikių sąveikoje.

Dogminė konstitucija daugsyk skatina tikintįjį skaityti Šv. Raštą, nes "šventose knygose dieviškasis Tėvas su didžia meile pasitinka savo vaikus ir su jais kalbasi".

DIEVIŠKASIS APREIŠKIMAS

ĮVADAS

1. Šventasis Sinodas pagarbiai priima ir su pasitikėjimu skleidžia Dievo žodį, laikydamasis to, ką yra pasakęs apaštalas Jonas: "Skelbiame jums amžinąją gyvybę, kuri buvo pas Tėvą ir mums pasirodė, ką regėjome ir girdėjome, tai skelbiame jums, kad ir jūs turėtumėte su mumis draugystę ir kad mūsų bendravimas būtų su Tėvu ir su jo Sūnumi Jėzumi Kristumi" (1 Jn 1, 2-3). Todėl, eidamas Tridento ir I Vatikano susirinkimo pėdomis, Sinodas imasi dėstyti tikrąjį mokslą apie dieviškąjį apreiškimą ir jo perteikimą, kad skelbiant išgelbėjimą, visas pasaulis klausydamas tikėtų, tikėdamas turėtų vilties, vildamasis mylėtų.[1]

I SKYRIUS
APREIŠKIMAS

Apreiškimo prigimtis

2. Geras ir išmintingas Dievas panorėjo apsireikšti ir atskleisti savo valios paslaptį (plg. Efez. 1, 9), jog žmonėms yra skirta per Kristų, įsikūnijusį Žodį, Dvasioje eiti pas Tėvą ir tapti dieviškosios prigimties dalininkais (plg. Efez. 2, 18; 2 Petr. 1, 4). Apreikšdamas save, ne-

1 Plg. šv. Augustino *De catechizandis rudibus*, 4, 8: PL 40, 316.

regimasis Dievas (plg. Kol. 1, 15; 1 Tim. 1, 17) iš didžios meilės kreipiasi į žmones kaip į draugus (plg. 2 Moz. 33, 11; Jn. 15, 14-15) ir su jais kalbasi (plg. Bar. 3, 38), kviesdamas su juo bendrauti ir priimdamas juos savo draugystėn.

Tą apreiškimo planą Dievas vykdo glaudžiai tarp savęs susijusiais veiksmais ir žodžiais. Išganymo istorijoje atlikti jo darbai nušviečia ir patvirtina tai, ką mokė ir apie ką kalbėjo žodžiais, o žodžiai skelbia darbus ir išryškina juose glūdinčią paslaptį. Šiuo būdu atskleidžiama tiesa apie Dievą ir žmogaus išganymą visa savo gelme sušvinta mums Kristuje, kuris yra viso apreiškimo tarpininkas ir drauge pilnatvė.[2]

Kelias į Evangelijos apreiškimą

3. Visa Žodžiu kuriąs (plg. Jn 1, 3) ir palaikąs Dievas be perstojo kalba žmonėms apie save savo kūriniais (plg. Rom. 1, 19-20). O norėdamas parodyti jiems kelią į dangiškąjį išganymą, jis be to jau pat pradžioje net ir pats apsireiškė pirmiesiems tėvams. Jiems nupuolus, jis sužadino išganymo viltį (plg. 1 Moz. 3, 15), pažadėdamas atpirkimą. Jis ir toliau be paliovos rūpinosi žmonių gimine, kad visiems, kurie ištvermingai daro gera, siekdami išganymo, suteiktų amžinąjį gyvenimą (plg. Rom. 2, 6-7). Savo metu jis pašaukė Abraomą, kad iš jo kiltų didi tauta (plg. 1 Moz 12, 2-3). Po patriarchų, Mozės ir pranašų pastangomis jis mokė tą tautą pažinti jį — vienintelį gyvą ir tikrą Dievą, rūpestingą Tėvą ir teisingą teisėją; mokė laukti pažadėtojo Atpirkėjo. Taip amžiams slenkant, jis paruošė kelią Evangelijai.

---

2 Plg. Mt. 11, 27; Jn. 1, 14 ir 17; 14, 6; 17, 1-3; 2 Kor. 3, 16 ir 4, 6; Efez. 1, 3-14.

Kristus — apreiškimo pilnatvė

4. Dievas, daug kartų ir įvairiais būdais kalbėjęs pranašų lūpomis, "paskiausiai, šiomis dienomis, kalbėjo mums per Sūnų" (Žyd. 1, 1-2). Jis pasiuntė savo Sūnų, amžinąjį Žodį, apšviečiantį visus žmones, tarp jų gyventi ir atskleisti jiems dieviškąsias paslaptis (plg. Jn. 1, 1-18). Taigi Jėzus Kristus, kūnu tapes Žodis, pasiųstas kaip "žmogus pas žmones",[3] "skelbia Dievo žodžius" (Jn. 3, 34) ir atlieka išganymo darbą, kurį Tėvas jam pavedė (plg. Jn. 5, 36; 17, 4). Kas jį mato, mato ir Tėvą (plg. Jn. 14, 9). Pačiu savo buvimu ir pasirodymu, žodžiais ir darbais, ženklais ir stebuklais, ypač mirtimi ir garbingu prisikėlimu iš numirusiųjų ir pagaliau Šventosios Dvasios atsiuntimu jis galutinai atbaigia apreiškimą. Dievišku liudijimu jis patvirtina, jog Dievas yra su mumis, kad išvaduotų mus iš nuodėmės bei mirties tamsybių ir prikeltų amžinajam gyvenimui.

Krikščioniškoji išganymo santvarka, kaip naujas ir galutinis testamentas, jau niekada nenustos galios. Todėl nebelauktina jokio naujo viešo apreiškimo, iki garbingai pasirodys mūsų Viešpats Jėzus Kristus (plg. 1 Tim. 6, 14 ir Tit. 2, 13),

Apreiškimas priimtinas tikėjimu

5. Apreiškiančiam Dievui privalomas "tikėjimo klusnumas" (Rom. 16, 26; plg. Rom. 1, 5; 2 Kor. 10, 5-6), kuriuo žmogus laisvai atiduoda visą save, "pilnai protu ir valia nusilenkdamas atsiskleidžiančiam Dievui"[4] ir

---

3 *Epist. ad Diognetum*, 7, 4: Funk I, 403 psl.

4 I Vatikano susirinkimas, dogm. konst. *de fide cath.*, III sk. de fide: Denz. 1789 (3008).

noromis pritardamas jo apreiškiamai tiesai. Šitokiam tikėjimui reikia paruošiančios ir padedančios Dievo malonės bei vidinės Šventosios Dvasios pagalbos. Toji Dvasia paveikia širdį ir palenkia ją į Dievą, atveria dvasios akis ir padaro, kad "kiekvienas gėrisi, pritardamas tiesai ir jai tikėdamas".[5] Kad apreiškimas būtų vis geriau suprantamas, ta pati Šventoji Dvasia nuolat tobulina tikėjimą savo dovanomis.

Apreiškimas ir prigimtas Dievo pažinimas

6. Apreiškimu Dievas norėjo atskleisti save ir tai, kas jo amžinai nuspręsta apie žmonių išganymą, siekdamas "pasidalyti dieviškaisiais turtais, kurie prašoka žmogaus supratimą".[6]

Šventasis Sinodas išpažįsta, kad "Dievą, visų dalykų pradžią ir tikslą, tikrai galima pažinti prigimta žmogaus proto šviesa iš kūrinių" (plg. Rom. 1, 20). Jis taip pat moko, "kad tas tiesas apie Dievą, kurios iš esmės žmogaus protui nėra neprieinamos, bet dabartiniame žmonijos stovyje visi gali lengvai, su tvirtu įsitikinimu ir be jokios klaidos pažinti",[7] pasinaudodami apreiškimu.

---

5 II Arausio susirinkimas 7 kan: Denz. 180 (377); I Vatikano susirinkimas, c.v.: Denz. 1791 (3010).

6 I Vatikano susirinkimas, dogm. konst. *de fide cath.*, II sk. de revelatione: Denz. 1786 (3005).

7 T.p.: Denz 1785 ir 1786 (3004 ir 3005).

II SKYRIUS
DIEVIŠKOJO APREIŠKIMO PERTEIKIMAS

Apaštalai ir jų įpėdiniai — apreiškimo šaukliai

7. Maloningasis Dievas pasirūpino, kad tai, ką apreiškė visų tautų išganymui, būtų nepaliestai išsaugota amžiams ir perduota visoms kartoms. Viešpats Kristus, kuriame atbaigiamas visas aukščiausiojo Dievo apreiškimas (plg. 2 Kor. 1, 20; 3, 16; 4, 6), įvykdė ir savo lūpomis paskelbė pranašų pažadėtąją Evangeliją. Apaštalams jis įsakė skelbti tą Evangeliją visiems kaip kiekvienos išganingos tiesos ir dorovės šaltinį,[8] tuo perteikiant jiems dieviškąsias dovanas. Tai ištikimai vykdė tie apaštalai, kurie pamokslais, pavyzdžiu bei patvarkymais perdavė tai, ką buvo girdėję iš Kristaus lūpų bei patyrę iš jo elgesio ir darbų arba sužinoję iš juos mokančios Šventosios Dvasios. Tai ištikimai vykdė ir tie apaštalai bei jų meto apaštališkos dvasios vyrai, kurie, tos pačios Šventosios Dvasios įkvėpti, išganymo tiesas užrašė.[9]

Kad Evangelija būtų be paliovos Bažnyčioje pilnai ir gyvai išlaikoma apaštalai paliko savo įpėdinius vyskupus, "perduodami jiems savo pačių mokymo pareigas".[10] Taigi šventoji Tradicija ir abiejų Testamentų Šventasis Raštas yra tarsi veidrodis, kuriame žemėje keliaujanti Bažnyčia žvelgia į Dievą, iš kurio visa gauna, iki ateis laikas, kuomet jį regės veidu į veidą — tokį, koks jis yra (plg. 1 Jn. 3, 2).

---

8 Plg. Mt 28, 19-20 ir Mk. 16, 15 — Tridento susirinkimo, 4. sesijos, dekr. *de canonicis scripturis*: Denz. 783 (1501).

9 Plg. Tridento susirinkimo c.v. — I Vatikano susirinkimo dogm. konst. *de fide cath.*, II sk. de revelatione: Denz. 1787 (3006).

10 Šv. Ireniejus, *Adv. Haer.* III, 3, 1: PG 7, 848; Harvey 2, 9 psl.

8. Tai, ką skelbė apaštalai ir kas ypatingu būdu yra išreikšta įkvėptose knygose, turėjo būti nuolatiniu paveldėjimu išsaugota iki amžių pabaigos. Todėl apaštalai, perduodami tai, ką patys gavo, ragina tikinčiuosius laikytis paveldėtojo mokslo, kuris yra juos pasiekęs gyvu žodžiu arba laiškais (plg. Jud 3).[11] O perdavė apaštalai visa, kas padeda Dievo tautai šventai gyventi ir didėti jos tikėjimui. Taip Bažnyčia savo mokslu, gyvenimu bei kultu įamžina ir perduoda visoms kartoms save pačią ir tai, ką ji tiki.

Šventosios Dvasios globojama, ši apaštalų kilmės Tradicija Bažnyčioje auga,[12] nes didėja ir apreikštųjų dalykų ir žodžių supratimas. Tą supratimą praplečia tikinčiųjų mąstymas bei gilinimasis, visa svarstant savo širdyje (plg. Lk. 2, 19 ir 51). Jį praturtina vidinė dvasinių dalykų patirtis ir mokymas tų, kurie su paveldėta vyskupyste tikrai yra gavę tiesos malonę. Tad Bažnyčia per šimtmečius vis toliau žengia į dieviškosios tiesos pilnatvę, kol Dievo žodžiai joje pilnutinai įvyks.

Šventųjų Bažnyčios Tėvų žodžiai liudija, kokia gyva yra ši Tradicija ir kaip ji lieja savo turtus į Bažnyčios tikėjimo ir maldos veiklą bei gyvenimą. Iš tos Tradicijos žinome pilną šventųjų knygų kanoną. Jos dėka Šventasis Raštas yra geriau suprantamas ir įtakingesnis. Taip kitados prabilęs Dievas be perstojo kalbasi su savo mylimojo Sūnaus Sužieduotine. O Šventoji Dvasia, kurios dėka

---

11 Plg. II Nikėjos susirinkimą: Denz. 303 (602) — IV Konstantinopolio susirinkimo, 10. sesijos 1 kan.: Denz. 336 (650-652).

12 Plg. I Vatikano susirinkimo dogm. konst. *de fide cath.*, IV sk. de fide et ratione: Denz. 1800 (3020).

Evangelijos balsas gyvai skamba Bažnyčioje ir iš Bažnyčios sklinda po pasaulį, veda tikinčiuosius į visokią tiesą bei padeda Kristaus žodžiui tarpti juose (plg. Kol. 3, 16).

Tradicijos ir Šventojo Rašto ryšys

9. Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas yra glaudžiai tarp savęs susiję ir turi daug ką bendra. Juk abu jie plaukia iš to paties šaltinio ir tarsi suauga į viena bei siekia to paties tikslo. Šventasis Raštas yra Dievo kalba ta prasme, kad buvo parašytas Šventosios Dvasios įkvėpimu. O Tradicija Jėzaus Kristaus ir Šventosios Dvasios patikėtą apaštalams Dievo žodį nepažeistą perduoda jų įpėdiniams. Perduoda, kad, tiesos Dvasios apšviečiami, jie ištikimai jį saugotų, aiškintų ir skleistų. Taigi Bažnyčia ne vien iš Šventojo Rašto semiasi tikrumą apie visa, kas apreikšta. Todėl ir Tradiciją, ir Šventąjį Raštą reikia priimti su lygia meile ir abiems reikšti lygią pagarbą.[13]

Dievo žodis ir mokomoji Bažnyčios galia

10. Šventoji Tradicija ir Šventasis Raštas sudaro vieną, šventą, Bažnyčiai pavestą Dievo žodžio lobį. Remdamasi tuo lobiu, visa šventoji tauta, susibūrusi apie savo ganytojus, ištvermingai laikosi apaštalų mokslo, broliškai mylisi, laužo duoną ir meldžiasi (plg. Apd. 2, 42). Taip vadovai ir tikintieji nepaprastai vieningai laikosi perteiktojo tikėjimo — jį vykdo ir išpažįsta.[14]

---

13 Plg. Tridento susirinkimo, 4. sesijos, *dekr. de canonicis Scripturis*: Denz 783 (1501).

14 Plg. Pijaus XII apašt. konst. *Munificentissimus Deus*, 1950 m. lapkričio 1 d.: AAS 42 (1950), 756 psl. drauge su šv. Kiprijono *Epist.* 66,

Autentiškas užrašytojo arba kitaip perteiktojo[15] Dievo žodžio aiškinimas yra pavestas tik gyvajai mokančiai Bažnyčiai,[16] kuri savo galią naudoja Kristaus vardu. Toji galia neprašoka Dievo žodžio, bet jam tarnauja, mokydama tik tai, kas yra perteikta. Dievo liepiama ir Šventosios Dvasios padedama, Bažnyčios vyresnybė su meile tą žodį priima, šventai jį saugo ir ištikimai aiškina. Iš šio vieno tikėjimo lobyno ji semia visa, ką pateikia tikėti kaip apreikštąją tiesą.

Užtat aišku, jog išmintingiausiu Dievo planu šventoji Tradicija, Šventasis Raštas ir mokomoji Bažnyčios galia yra taip tarp savęs susiję, kad vienas be kitų negali būti. O visi drauge, kiekvienas savo būdu, vienos Šventosios Dvasios veikiami, sėkmingai prisideda prie sielų išganymo.

III SKYRIUS

ŠVENTOJO RAŠTO ĮKVĖPIMAS ir AIŠKINIMAS

Šventojo Rašto įkvėpimas ir tiesa

11. Dievo apreikštieji dalykai, pateikiami Šventajame Rašte, buvo užrašyti Šventajai Dvasiai įkvepiant. Remdamasi apaštalų tikėjimu, Motina Bažnyčia laiko

---

8: CSEL (Hartel) III B, 733 psl.: "Bažnyčia yra su kunigu sujungta tauta ir savo ganytoją sekanti kaimenė".

15 Plg. I Vatikano susirinkimo dogm. konst. *de fide cath.*, III sk. de fide: Denz. 1792 (3011).

16 Plg. Pijaus XII encikl. *Humani generis*, 1950 m. rugpjūčio 13 d.: AAS 42 (1950), 568-569 psl.: Denz. 2314 (3886).

šventomis ir kanoninėmis ištisas Senojo ir Naujojo Testamento knygas, su visomis jų dalimis. Kadangi tas knygas įkvėpė Šventoji Dvasia (plg. Jn. 20, 31; 2 Tim. 3, 16; 2 Petr. 1, 19-21; 3, 15-16), tai jų autorius yra Dievas: tokios jos buvo perduotos Bažnyčiai.[17] Šventosioms knygoms parašyti Dievas pasirinko žmones, kurie, nors ir buvo jo įrankiai, naudojosi savo sugebėjimais bei galiomis.[18] Taip Dievui veikiant juose ir su jais,[19] kaip tikri autoriai jie užrašė visa ir tik tai, ką jis norėjo.[20]

Visa, ką įkvėptieji autoriai, arba šventieji rašytojai, sako, turi būti laikoma Šventosios Dvasios žodžiais. Todėl išpažintina, kad Šventasis Raštas tvirtai, ištikimai ir be klaidos moko tiesos, kurią Dievas norėjo pateikti šventosiose knygose mūsų išganymui.[21] Taigi "kiekvienas Dievo įkvėptas Raštas yra naudingas mokyti, sudrausti, pataisyti, auklėti teisume, kad Dievo žmogus būtų tobulas, tinkamas kiekvienam geram darbui" (2 Tim. 3, 16-17).

---

17 Plg.I Vatikano susirinkimo dogm. konst.*de fide cath.*, II sk. de revelatione: Denz 1787 (3006) — *Biblinės komisijos* dekr., 1915 m. birželio 18 d.: Denz. 2180 (3629); EB 420 — *Tikėjimo Kongregacijos laišką*, 1923 m. gruodžio 22 d.: EB 499.

18 Plg. Pijaus XII encikl. *Divino afflante Spiritu*, 1943 m. rugsėjo 30 d.: AAS 35 (1943), 324 psl.; EB 556.

19 *In et per* hominem: plg. Žyd 1, 1 ir 4, 7 (*in*); 2 Sam. 23, 2; Mt 1, 22 ir perdėm (*per*). I Vatikano susirinkimo schema *de doctr. cath.*, 9. pastaba: Collatio Lacensis VII, 522.

20 Leonas XIII, encikl. *Providentissimus Deus*, 1893 m. lapkričio 18 d.: Denz. 1952 (3293); EB 125.

21 Plg. šv. Augustino *Gen. ad. litt.* 2, 9, 20: PL 34, 270-271; *Epist.* 82, 3: PL 33, 277; CSEL 34, 2, 354 psl. — šv. Tomo *De Ver.* q. 12, a. 2, C — Tridento susirinkimo, 4. sesijos dekr. *de canonicis Scripturis*: Denz. 783 (1501) — Leono XIII encikl. *Providentissimus Deus*; EB 121, 126-127 — Pijaus XII encikl. *Divino afflante Spiritu*: EB 539.

12. Pasinaudodamas žmonėmis, Šventajame Rašte Dievas kalba žmonių būdu.[22] Todėl šventųjų knygų aiškintojas, norėdamas įžvelgti, ką tąja kalba jis nori mums pasakyti, privalo stropiai ištirti, ką šventieji rašytojai iš tikrųjų turėjo mintyje ir ką Dievas teikėsi jų žodžiais išreikšti.

Šventųjų rašytojų minčiai suprasti, tarp kitų dalykų reikia atsižvelgti ir į "literatūrinę formą". Juk tiesa pristatoma ir išreiškiama skirtingu būdu, žiūrint, ar tekstas yra koks istorinis aprašymas, ar pranašystė, ar poezija, ar dar kitoks. Taigi aiškintojas turi žiūrėti, ką šventasis rašytojas tam tikrose aplinkybėse, savo meto bei kultūros sąlygose, norėjo išreikšti ir išreiškė tada vartotomis literatūrinėmis formomis.[23] Norint tinkamai suprasti, ką šventasis autorius norėjo raštu pasakyti, reikia deramai atkreipti dėmesį į to meto galvojimo, kalbėjimo, pasakojimo būdą ir to amžiaus žmonių tarpusavio bendravimo papročius.[24]

Antra vertus, Šventasis Raštas yra skaitytinas ir aiškintinas ta pačia Dvasia, kuria buvo parašytas.[25] Todėl, norint teisingai įžvelgti šventųjų tekstų prasmę, reikia nemažesniu stropumu atsižvelgti į viso Šventojo Rašto turinį ir vieningumą, neišleidžiant iš akių gyvosios visos Bažnyčios Tradicijos ir tikėjimo visumos. Taigi

---

22 Plg. šv. Augustino *Civ. Dei*, XVII, 6, 2: PL 41, 537; CSEL 40, 2, 228.

23 Plg. šv. Augustino *De doctr. christ.* III, 18, 26: PL 34, 75-76; CSEL 80, 95.

24 Plg. Pijų XII, c.v.: Denz. 2294 (3829-3930); EB 557-562.

25 Plg. Benedikto XV encikl. *Spiritus Paraclitus*, 1920 m. rugsėjo 15 d.: EB 469 — Šv. Jeronimo *in Gal.* 5, 19-21; PL 26, 417 A.

egzegetų uždavinys yra, laikantis šių taisyklių, stengtis pilniau suprasti ir išdėstyti Šventojo Rašto mintį, kad tos tarsi parengiamosios jų studijos padėtų bręsti Bažnyčios sprendimui. Mat, visa apie Šventojo Rašto aiškinimą galutinai sprendžia Bažnyčia, kuri dievišku paskyrimu eina Dievo žodžio saugotojos ir aiškintojos pareigas.[26]

Dievo prisitaikymas

13. Šventajame Rašte yra užtinkamas nė kiek nemažinąs Dievo teisingumo ir šventumo įstabus amžinosios Išminties "prisitaikymas" prie mūsų, "kad suprastume neapsakomą Dievo maloningumą ir kaip jis, rūpestingai žiūrėdamas mūsų prigimties prisiderino savo kalba".[27] Juk Dievo žodžiai, išreikšti žmonių lūpomis, pasidarė panašūs į žmonių kalbą, kaip kitados ir amžinojo Tėvo Sūnus, priėmęs trapų žmogaus kūną, tapo panašus į žmones.

IV SKYRIUS
SENASIS TESTAMENTAS

Išganymo istorija Senojo Testamento knygose

14. Dievas, aukščiausioji Meilė, rūpestingai planuodamas ir ruošdamas žmonių giminės išganymą, ypatingu būdu išsirinko vieną tautą kaip savo pažadų patikėtinę. Jis padarė sandorą su Abraomu (plg. 1 Moz. 15, 18) ir, Mozei tarpininkaujant, su Izraelio gimine (plg. 2 Moz.

---

26 Plg. I Vatikano susirinkimo dogm. konst. *de fide cath.*, II sk. de revelatione: Denz. 1788 (3007).

27 Šv. Jonas Auks., *In Gen.* 3, 8 (hom. 17, 1): PG 53, 134. "Prisiderinimas", arba "suartėjimas", graikiškai *synkatabasis.*

24, 8). Tai pasirinktajai tautai jis apsireiškė žodžiais ir darbais kaip vienintelis, tikrasis, gyvasis Dievas. Tokiu būdu Izraelis patyrė, kokiais keliais Aukščiausiasis veda žmones; pačiam Dievui kalbant pranašų lūpomis, tuos kelius jis vis pilniau ir aiškiau suprato ir vis plačiau skelbė kitoms tautoms (plg. Ps. 21, 28-29; 95, 1-3; Iz 2, 1-4; Jer. 3, 17).

Tas šventųjų autorių išpranašautas, papasakotas ir paaiškintas išganymo planas yra užrašytas Senojo Testamento knygose kaip tikras Dievo žodis. Todėl tų Dievo įkvėptųjų knygų vertė yra nenykstanti: "Nes visa, kas tik yra parašyta, parašyta mums pamokyti, kad mes kantrumu ir Rašto paguoda turėtumėm vilties" (Rom. 15, 4).

Senojo Testamento svarba krikščionims

15. Senojo Testamento išganymo planas buvo skirtas ypatingai paruošti keliui, pranašiškai paskelbti (plg. Lk. 24, 44; Jn. 5, 39; 1 Petr. 1, 10) ir įvairiais vaizdais išreikšti (plg. 1 Kor. 10, 11) ateisiančiam visų Atpirkėjui Kristui bei Mesijo karalystei. Senojo Testamento knygose kalbama prieš Kristaus atnaujinto išganymo laikotarpį gyvenusiems žmonėms pritaikytu būdu, bet jos visiems teikia žinias apie Dievą ir žmogų; jos parodo, kaip teisingas ir gailestingas Dievas elgiasi su žmonėmis. Nors tose knygose yra netobulų bei laikinų dalykų, bet iš jų šviečia tikrai dieviška pedagogija.[28] Krikščionys turi jas pagarbiai priimti, nes jos išreiškia gyvą Dievo sąvoką, jose slypi kilnus mokslas apie Dievą, išganinga žmogaus gyvenimo išmintis ir įstabūs maldos turtai; pagaliau jose glūdi mūsų išganymo paslaptis.

---

28 Plg. Pijaus XI encikl. *Mit brennender Sorge*, 1937 m. kovo 14 d.: AAS 29 (1937), 151 psl.

Abiejų Testamentų vienybė

16. Abiejų Testamentų knygų įkvėpėjas ir autorius Dievas išmintingai sutvarkė, kad Naujasis Testamentas slypi Senajame, o Senasis išryškėja Naujajame.[29] Nors Kristus savo krauju pagrindė naują sandorą (plg. Lk 22, 20; 1 Kor. 11, 25), bet visos Senojo Testamento knygos, panaudotos skelbiant Evangeliją,[30] įgauna ir atskleidžia pilną savo prasmę Naujajame Testamente (plg. Mt. 5, 17; Lk 24, 27; Rom 16, 25-26; 2 Kor. 3, 14-16), kurį iš savo pusės jos nušviečia ir paaiškina.

V SKYRIUS
NAUJASIS TESTAMENTAS

Naujojo Testamento reikšmė

17. Dievo žodis, kuris yra išganinga dieviška jėga kiekvienam tikinčiajam (plg. Rom. 1, 16), pranašiu būdu yra mums pateikiamas ir kalba į mus visu savo pajėgumu Naujojo Testamento raštuose. Juk, atėjus skirtam laikui (plg. Gal. 4, 4), pilnas malonės ir tiesos Žodis tapo kūnu ir gyveno tarp mūsų (plg. Jn. 1, 14). Kristus atkūrė žemėje Dievo karalystę, veiksmais ir žodžiais apreiškė Tėvą bei patį save. Pradėtą savo darbą jis baigė mirdamas, prisikeldamas, garbingai žengdamas į dangų ir atsiųsdamas Šventąją Dvasią. Pakeltas nuo žemės, visus jis patraukė prie savęs (plg. Jn. 12, 32); jis vienas teturi amžinojo gyvenimo žodžius (plg. Jn. 6, 68).

---

29 Plg. šv. Augustino *Quest in Hept.* 2, 73: PL 34, 623.

30 Plg. šv. Ireniejaus *Adv. Haer.* III, 21, 3: PG 7, 950 (- 25, 1: Harvey 2, 115 psl.) — šv. Kirilo Jeruz. *Catech.* 4, 35; PG 33, 497 — Teodoro Mops. *in Soph.* 1, 4-6: PG 66, 452D—452A.

Ši paslaptis kitoms kartoms nebuvo atskleista taip, kaip dabar Šventoji Dvasia apreiškė ją Kristaus apaštalams ir pranašams (plg. Efez. 3, 4-6), kad jie skelbtų Evangeliją, pažadintų tikėjimą Jėzumi Kristumi bei Viešpačiu ir suburtų Bažnyčią. Naujojo Testamento raštai yra nuolatinis dieviškasis šių dalykų liudijimas.

Evangelijų svarba ir kilmė

18. Kiekvienam žinoma, kad iš visų Šventojo Rašto knygų, įskaitant ir Naująjį Testamentą, Evangelijos nusipelno ypatingą vietą, ne jos yra pirmaeilis šaltinis įsikūnijusio Žodžio, mūsų Išganytojo, gyvenimui ir mokslui pažinti.

Keturias Evangelijas Bažnyčia visada ir visur laikė ir tebelaiko apaštalų kilmės dokumentu. Tai, ką Kristaus įsakomi apaštalai skelbė, paskui jie patys ir kiti jų meto apaštališkos dvasios vyrai, Šventosios Dvasios įkvėpiami, mums perdavė raštu kaip tikėjimo pamatą — ketveriopą Mato, Morkaus, Luko ir Jono Evangeliją.[31]

Istorinis Evangelijos pobūdis

19. Šventoji Motina Bažnyčia nesvyruodama skelbia minėtų Evangelijų istoriškumą; ji pastoviai ir tvirtai buvo ir yra įsitikinusi, kad jos ištikimai perduoda, ką Dievo Sūnus Jėzus Kristus, gyvendamas žmonių tarpe, iš tikrųjų darė ir mokė jų amžinajam išganymui, iki atėjo diena, kurią buvo paimtas (plg. Apd. 1, 1-2). Viešpačiui įžengus į dangų, apaštalai perteikė klausytojams, ką jis

---

31 Plg. šv. Ireniejaus *Adv. Haer.* III, 11, 8: PG 7, 885; Sagnard, *Sources Chr.*, 194 psl.

buvo kalbėjęs ir daręs, vadovaudamiesi tuo pilnesniu supratimu,[32] kurį jiems atskleidė garbingieji Kristaus gyvenimo įvykiai ir kurį suteikė tiesos Dvasios šviesa.[33] O šventieji autoriai parašė keturias Evangelijas, kai ką parinkdami iš gausybės to, kas buvo žodžiu skelbta ar jau surašyta, kai ką suglausdami arba paaiškindami, kaip to reikalavo ano meto bažnyčių padėtis. Jie laikėsi gyvo mokymo formos, bet žiūrėjo, kad apie Jėzų pateiktų mums tik tai, kas tikra ir kuo nuoširdžiai įsitikinę.[34] Juk jie rėmėsi savo pačių atmintimi bei prisiminimais arba liudininkais, "kurie nuo pat pradžios patys matė ir buvo žodžio tarnai" ir rašė tam, kad įžvelgtume girdėtųjų dalykų "tiesą" (plg. Lk. 1, 2-4).

Kiti Naujojo Testamento raštai

20. Naujojo Testamento kanonas, be keturių Evangelijų, taip pat apima šventojo Pauliaus laiškus ir kitus Šventosios Dvasios įkvėptus apaštalų meto raštus. Tie laiškai ir raštai, kaip Dievas išmintingai suplanavo, patvirtina Viešpatį Kristų liečiančius dalykus, pilniau nušviečia tikrąjį jo mokslą, skelbia išganingą jo dieviškojo darbo galią, pasakoja apie Bažnyčios pradžią bei nuostabų jos išplėtimą ir pranašauja jos garbingą atbaigtį.

Viešpats Jėzus, kaip pažadėjo, buvo su savo apaštalais (plg. Mt. 28, 20) ir atsiuntė jiems Ramintoją Dvasią, kad ji vestų juos į tiesos pilnatvę (plg. Jn. 16, 13).

---

32 Jn 2, 22; 12, 16; plg. 14, 36; 16, 12-13; 7, 39.

33 Plg. Jn. 14, 26; 16, 13.

34 Plg. instrukciją *Sancta Mater Ecclesia*, išleistą Popiežiaus Tarybos Biblinėms Studijoms Ugdyti: AAS 56 (1964), 715 psl.

VI SKYRIUS
ŠVENTASIS RAŠTAS BAŽNYČIOS GYVENIME

Šventojo Rašto svarba

21. Bažnyčia visuomet gerbė dieviškąjį Raštą taip, kaip ir Viešpaties kūną. Ypač liturgijoje ji nesiliauja ėmusi ir dalijusi tikintiesiems gyvenimo duoną nuo Dievo žodžio ir Kristaus kūno altoriaus. Tą Raštą drauge su šventąja Tradicija ji visuomet laikė ir tebelaiko svarbiausia tikėjimo norma, nes, būdamas Dievo įkvėptas ir kartą visiems laikams parašytas, jis nekintamai perteikia paties Dievo žodį ir leidžia pranašų bei apaštalų lūpomis prabilti Šventajai Dvasiai. Tad visas Bažnyčios mokymas, kaip ir pats krikščioniškasis tikėjimas, turi būti Šventojo Rašto gaivinamas ir vedamas. Juk šventosiose knygose dangiškasis Tėvas su didžia meile pasitinka savo vaikus ir su jais kalbasi. Šis Dievo žodis slepia savyje galingą jėgą, kuri yra Bažnyčios ramstis ir tvirtybė, jos vaikų tikėjimo atrama, sielos maistas, tyras ir neišsenkąs dvasios gyvenimo šaltinis. Todėl Šventajam Raštui puikiai tinka šis posakis: "Dievo žodis yra gyvas ir sėkmingas" (Žyd. 4, 12), "jis galingas statyti ir duoti tėvonystę tarp visų šventųjų" (Apd. 20, 32; plg. 1 Tes. 2, 13).

Šventojo Rašto vertimai

22. Krikščionims turi būti plačiai atvertos durys į Šventąjį Raštą. Todėl Bažnyčia nuo pat pradžios priėmė kaip savą tą ankstyvą Senojo Testamento vertimą į graikų kalbą, kuris nuo 70 vertėjų yra pramintas Septuaginta. Ji visada gerbė ir kitus rytietiškuosius bei lotyniškuosius vertimus, ypač vadinamąją Vulgatą. Kadangi Dievo žodis turi būti prieinamas visais laikais,

Bažnyčia su motinos atsidėjimu rūpinasi, kad jis būtų tinkamai ir tiksliai išverstas į įvairias kalbas, ypatingai panaudojant originalius šventųjų knygų tekstus. Jei tie vertimai, pramatant jų naudingumą ir Bažnyčios vyresnybei pritariant, bus paruošiami bendromis jėgomis su atsiskyrusiais broliais, jie galės būti visų krikščionių vartojami.

Teologų uždavinys

23. Įsikūnijusio Žodžio Sužieduotinė ir Šventosios Dvasios mokinė Bažnyčia stengiasi vis geriau Šventąjį Raštą suprasti, kad galėtų nuolat maitinti savo vaikus Dievo žodžiais. Todėl ji taip pat gyvai skatina studijuoti Rytų bei Vakarų Bažnyčios Tėvus ir šventąsias liturgijas. Jos mokomojo autoriteto prižiūrimi, katalikų egzegetai ir kiti šventosios teologijos puoselėtojai, uoliai bendradarbiaudami ir panaudodami tinkamas priemones, turi pašvęsti savo jėgas Šventajam Raštui tyrinėti ir atskleisti. Tai atliktina taip, kad kuo daugiau dieviškojo žodžio tarnų galėtų sėkmingai aprūpinti Dievo tautą Raštų maistu, kuris apšviečia protą, stiprina valią, uždega žmonių širdyse meilę Dievui.[35] Šventasis Susirinkimas ragina biblinių mokslų studijoms atsidedančius Bažnyčios vaikus laimingai pradėtąjį darbą su visu kruopštumu, kasdien atnaujintmis jėgomis, tęsti toliau, laikantis Bažnyčios dvasios.[36]

---

35 Plg. Pijaus XII encikl. *Divino afflante Spiritu*: EB 551, 553, 567 — Popiežiaus Bibl. Komisijos instrukciją *De S. Scriptura in Clericorum Seminariis et Religiosorum Collegiis recte docenda*, 1950 m. gegužės 13 d.: AAS 42 (1950), 495-505 psl.

36 Plg. Pijų XII, t.p.: EB 569.

Šventasis Raštas ir teologija

24. Šventoji teologija remiasi, kaip nuolatiniu patvariu pamatu, rašytuoju žodžiu, imamu drauge su Tradicija. Tikėjimo šviesoje nagrinėdama visas Kristaus paslaptyje glūdinčias tiesas, iš Šventojo Rašto ji semiasi didžios stiprybės ir vis atjaunėja. Šventasis Raštas slepia savyje Dievo žodį; kadangi įkvėptas, jis tikrai yra Dievo žodis. Todėl šventųjų tekstų studijos yra tarsi teologijos siela.[37] Šventasis Raštas taip pat gaiviai maitina ir šventai brandina žodžio tarnybą: pastoracinius pamokslus, katekizaciją ir bet kokį krikščioniškąjį mokymą, kuriame ypatinga vieta skirtina liturginiam pamokslui.

Šventojo Rašto skaitymas

25. Visi dvasininkai turi uoliai skaityti bei su atsidėjimu studijuoti Šventąjį Raštą. Tai ypač reikalinga Kristaus kunigams ir kitiems, kurie, kaip diakonai ir katekistai, teisėtai imasi žodžio tarnybos, kad nė vienas netaptų "tuščias Dievo žodžio skelbėjas lūpomis, pats neklausąs jo savo širdimi".[38] Juk jie, ypač šventojoje liturgijoje, turi dalytis su sau pavestais tikinčiaisiais gausiais dieviškojo žodžio turtais.

Šventasis Susirinkimas karštai ir pabrėžtinai ragina taip pat ir visus krikščionis, ypač religinių bendrijų narius, dažnai skaityti Šventąjį Raštą ir tuo būdu įsigyti "kilnaus Viešpaties Jėzaus Kristaus pažinimo" (Fil. 3, 8). "Juk nepažinti Šventojo Rašto, reiškia nepažinti Kristaus".[39] Tad

---

37 Plg. Leono XIII encikl. *Providentissimus Deus*: EB 114 — Benedikto XV encikl. *Spiritus Paraclitus*: EB 483.

38 Šv. Augustinas, *Serm.* 179, 1: PL 38, 966.

noromis jie tesigilina į patį šventąjį tekstą čia iš Dievo žodžių nuaustoje šventojoje liturgijoje, čia pamaldžiai jį skaitydami, čia klausydamiesi kitomis priemonėmis, kurios sielų ganytojams pritariant ir rūpinantis, mūsų laikais visur girtinai sklinda. Tačiau teatsimena, jog Šventojo Rašto skaitymą turi lydėti malda, kad tarp Dievo ir žmogaus vyktų pokalbis. Juk "kai meldžiamės, jam kalbame; kai skaitome dieviškuosius žodžius, jo klausomės".[40]

"Apaštalų mokslo saugotojai"[41] vyskupai, deramu būdu pasirūpindami šventųjų tekstų vertimu, turi sau pavestus tikinčiuosius išmokyti tinkamai naudotis dieviškomis knygomis, ypač Naujuoju Testamentu, svarbiausia — Evangelijomis. Vertimą telydi reikalingi ir pakankamai gausūs paaiškinimai, kad Bažnyčios vaikai saugiai ir sėkmingai Šventuoju Raštu naudotųsi bei įsijaustų į jo dvasią.

Be to, turėtų būti išleistas Šventasis Raštas ir nekrikščionims su tinkamais, jiems pritaikintais, paaiškinimais. Tesirūpina vienu ar kitu būdu protingai jį platinti tiek sielų ganytojai, tiek visi kiti krikščionys.

Baigiamasis žodis

26. Tad tebūnie skaitomos ir studijuojamos šventosios knygos, "kad Dievo žodis sklistų ir būtų šlovinamas" (2 Tes. 3, 1) ir kad Bažnyčiai patikėtas apreiškimo lobis vis labiau ir labiau pripildytų žmonių širdis. Kaip uolus dalyvavimas eucharistinėje paslaptyje ugdo Bažnyčios gyvastingumą, taip iš augančios pagarbos Dievo žodžiui, kuris "pasilieka per amžius" (Iz. 40, 8; plg. 1 Petr. 1, 23-25), galima tikėtis suklestės naujas dvasinis gyvenimas.

---

39 Šv. Jeronimas, *Comm. in Is.*, įžanga: PL 24, 17 — Plg. Benedikto XV encikl. *Spiritus Paraclitus*: EB 475-480 — Pijaus XII encikl. *Divino afflante Spiritu:* EB 544.

40 Šv. Ambraziejus, *De officiis ministrorum* I, 20, 88: PL 16, 50.

41 Šv. Ireniejus, *Adv. Haer.* IV, 32, 1: PG 7, 1071 (-49,2) Harvey 2, 255 psl.

POPIEŽIŠKOSIOS ŠV. RAŠTO KOMISIJOS RAŠTAS: "NURODYMAI APIE ISTORINĘ EVANGELIJŲ TIESĄ"

"Nurodymai" yra istorinis žingsnis — pirmas oficialus Katalikų Bendrijos pareiškimas, kuris viešai padrąsina istoriškai kritišką Šv. Rašto nagrinėjimą ir atvirai priima tris skirtingas Evangelijos kraičio stadijas, atpažintas nagrinėjant Evangelijas istoriškai kritišku metodu: Jėzaus gyvenimas ir mokymas, Apaštalų skelbimas, Evangelistų rašymas. Šv. Rašto komisijai rūpėjo plačiais brūkšniais aptarti Evangelijų tiesos pobūdį.

"Nurodymų" tekstas yra atspaudas iš J. Fitzmyer'io knygos Raktiniai klausimai apie Kristų (Putnam, CT: Krikščionis gyvenime, 1986), 25-asis tomas, p. 161-172. Vertė iš lotynų kalbos A. Rubšys.

NURODYMAI APIE ISTORINĘ EVANGELIJŲ TIESĄ

I. Šventoji Motina Bendrija, "tiesos šulas ir atrama",[1] vykdydama užduotį teikti žmonėms antgamtinį gyvenimą, visad naudojosi Šv. Raštu ir gynė jį nuo bet kokio klaidingo aiškinimo. Problemų buvo ir bus. Todėl katalikas egzegetas, aiškindamas Dievo žodį ir spręsdamas jam priešiškas problemas, tegu nepritrūksta drąsos, bet ryžtingu darbu tegilina įžvalgą į tikrąją Raštų prasmę. Tesiremia ne vien savo išmone ir įgūdžiais, bet ypač tvirtai tepasitiki Dievo pagalba ir Bendrijos šviesa.

II. Reikia labai džiaugtis, kad nūdien yra daug ištikimų Bendrijos vaikų — Šv. Rašto žinovų, labai reikalingų mūsų laikams. Sekdami Popiežių skatinimu, jie uoliai visa širdimi pasišvenčia šiai rimtai ir sunkiai užduočiai. "Teatsimena visi kiti Bendrijos vaikai, kad šių darbščiųjų Viešpaties vynuogyno darbininkų pastangos turi būti vertinamos ne tik palankiai bei su tikru nuoširdumu, bet ir su didžiausia meile".[2] Mat net iškilieji aiškintojai, kaip pats Jeronimas, kartkartčiais nelabai sėkmingai lukšteno sunkesniuosius klausimus.[3] Reikia saugotis, kad "aštrus mokslinis samprotavimas neišeitų iš artimo meilės ribų, ir besiginčijant nebūtų sudaromas įspūdis,

---

1 Tim 3,15

2 *DaS* 46 (*AAS* 35 [1943] 319; *Ench. Bibl.* nr 564; *RRS*, 101).

3 Žr. *Spiritus Paraclitus* 2,3 (*AAs* 12 [1920] 392; *Ench. Bibl.* nr 451; *RSS*, 50).

kad pačios apreikštosios tiesos ir dieviškasis tikėjimo kraitis yra abejotini dalykai. Juk didesnės šio mokslo pažangos iš daugelio asmenų, besidarbuojančių įvairiose jo srityse, galima tikėtis susilaukti, tik jeigu visi dirbs sutartinai, laikydamiesi tų pačių dėsnių".[4]

III. Nūdien labiau negu bet kada yra reikalingas egzegetų triūsas, nes skleidžiama daug raštų, kurie kelia abejones dėl Evangelijose aprašomų darbų ir žodžių tiesos. Todėl Popiežiškoji Šv. Rašto komisija, vykdydama sau Popiežių pavestą užduotį, mano, kad naudinga pareikšti ir pabrėžti šiuos nurodymus:

IV. 1. Katalikas egzegetas, Bendrijos vadovaujamas, tepanaudoja visa, ką ankstesnieji aiškintojai, ypač šventieji Bendrijos Tėvai bei Daktarai, davė šventojo teksto supratimui ir tegul tęsia jų darbus. Norėdami vispusiškai atskleisti amžinąją Evangelijų tiesą, laikydamiesi sveiko proto ir katalikiškojo aiškinimo dėsnių, įžvalgiai tepanaudoja naująsias egzegezės priemones, ypač tas, kurias pateikia plačiausia prasme suprastas istoriškas metodas. Mat juo nuodugniai tyrinėjami šaltiniai, aptariamos jų savybės ir reikšmė, pasišaukiamos talkon pagalbinės priemonės — teksto kritika, literatūrinė kritika ir kalbų pažinimas. Aiškintojas turi laikytis įspėjimo, kurį davė šviesaus atminimo Pijus XII. Savo įspėjimu Popiežius įpareigoja aiškintoją "protingai tirti, kokį išraiškos būdą bei literatūrinį žanrą šventasis rašytojas naudojo, kad savo įnašu prisidėtų prie teisingo ir tikro aiškinimo. Tebūnie jam aišku kaip dieną, kad nekreipti dėmesio į šį savo pareigos bruožą yra tolygu rimtai pakenkti kata-

---

4 Apaštalinis laiškas *Vigilantiae* (*Ench. Bibl.* nr 143; *RSS*, 33)

likiškajai egzegezei".[5] Šiuo įspėjimu šviesaus atminimo Pijus XII pareiškia bendrą hermeneutikos — aiškinimo meno dėsnį. Juo turi būti remiamasi aiškinant ne tik Senojo, bet ir Naujojo Testamento knygas, nes šventieji rašytojai, jas rašydami, panaudojo mąstysenos ir rašymo būdą, kuris buvo savas jų bendraamžiams. Vienu žodžiu, egzegetas panaudos visas priemones, kurios padeda giliau pažinti Evangelijų liudijimo pobūdį, pirmųjų bendrijų religinį gyvenimą ir apaštalinio kraičio prasmę bei reikšmę.

V. Pagal reikalą, aiškintojas gali naudotis sveikais "formų istorijos metodo" pradais, kurie gali jam padėti vispusiškiau suprasti Evangelijas. Tačiau tebūna atsargus, nes dažnai į šį metodą yra įmaišyti perdėm nepriimtini filosofiniai ir teologiniai pradai, kurie neretai iškraipo ir patį metodą, ir rašytojo žodžio mintį. Kai kurie šio metodo puoselėtojai, vadovaudamiesi racionalizmo prielaidomis grindžiamu požiūriu, atsisako pripažinti antgamčio buvimą, asmeniško Dievo įsijungimą į pasaulį per tikrą apreiškimą ir stebuklų bei pranašysčių galimumą bei istoriškumą. Kiti remiasi klaidinga tikėjimo samprata, lyg jis neturėtų nieko bendro su istoriška tiesa, — netgi nesiderintų su ja. Dar kiti bemaž *a priori* paneigia apreiškimo dokumentų istorinę reikšmę bei pobūdį. Pagaliau dar kiti, mažindami Apaštalų kaip Kristaus liudytojų autoritetą bei pareigą ir įtaką pirmykštei bendruomenei, perdeda tos bendruomenės kūrybiškumą. Visa tai ne tik priešinasi katalikiškajam mokslui, bet neturi nei mokslinio pagrindo ir yra svetimi tikriems istoriško metodo dėsniams.

---

5 *DaS* (*AAS* 35 [1943] 316; *Ench. Bibl.* nr 560; *RSS*, 980

VI. 2. Aiškintojas, apspręsdamas tikimumą dalykų, kuriuos perduoda Evangelijos, turi išmaniai tyrinėti tris tikėjimo kraičio tarpsnius, per kuriuos mus pasiekė Jėzaus mokslas ir gyvenimas.

VII. *Kristus mūsų Viešpats*, pasišaukė prie savęs išsirinktuosius mokinius.[6] Jie sekė Kristų nuo pat pradžios,[7] matė jo darbus ir girdėjo jo žodžius. Taip jie buvo parengti būti jo gyvenimo ir mokslo liudytojais.[8] Viešpats, žodžiu išdėstydamas savo mokslą, laikėsi to laiko žmonėms įprasto mintijimo. Jis prisitaikė prie savo klausytojų galvosenos ir stengėsi, kad tai, ką jis mokė, būtų tvirtai įdiegta į širdį ir jo mokiniai lengvai atsimintų. Šie Jėzaus stebuklus ir kitus jo gyvenimo įvykius suprato teisingai, būtent, kaip darbus atliktus ar skirtus tam, kad jais žmonės tikėtų Kristų ir tikėjimu priimtų išganymo mokslą.

VIII. *Apaštalai*, liudydami Jėzų, visų pirma paskelbė Viešpaties mirtį ir prisikėlimą.[9] Jie ištikimai atpasakojo jo gyvenimą ir darbus.[10] Skelbimo būdą jie pritaikė savo klausytojų gyvenimo aplinkybėms.[11] Po to, kada Jėzus prisikėlė iš numirusių ir jo dieviškumas buvo aiškiai suvoktas,[12] tikėjimas ne tik nesunaikino juose atsiminimo to, kas buvo įvykę, bet dargi jį sustiprino, nes jų tikėjimas buvo pagrįstas tuo, ką Jėzus buvo padaręs ir mokęs.[13] Nei

---

6 Mk 3,14; Lk 6,13.

7 Lk 1,2; Apd 1, 21-22.

8 Lk 24, 28; Jn 15, 27; Apd 1, 8; 10, 39; 13, 31.

9 Lk 24, 44-48; Apd 2, 32; 3, 15; 5, 30-32.

10 Apd 10, 36-43.

11 Palygink Apd 13, 16-41 su Apd 17, 22-31.

12 Apd 2, 36; Jn 20, 28.

kultas, kuriuo mokiniai paskui garbino Jėzų kaip Viešpatį ir Dievo Sūnų, nepakeitė jo "mitiniu" asmeniu ir neiškreipė jo mokslo. Tad nėra pagrindo neigti, kad Apaštalai, šlovingų Kristaus įvykių paruošti ir Tiesos Dvasios šviesa pamokyti,[14] perdavė klausytojams tai, kas Viešpaties iš tikrųjų buvo pasakyta ir padaryta su gilesne įžvalga, kurią jie patys buvo įsigiję.[15] Taigi, kaip pats Jėzus po Prisikėlimo "aiškino jiems"[16] Senojo Testamento ir savo paties žodžius,[17] taip ir Apaštalai aiškino jo žodžius ir darbus, prisitaikydami prie klausytojų sąlygų. "Pasišvęsdami žodžio tarnybai",[18] skelbime jie naudojo įvairius būdus, tinkamus savo tikslui ir klausytojų galvosenai. Jie buvo "graikams ir barbarams, mokytiems ir nemokytiems",[19] skolingi.[20] Aišku, skelbimo būdai, kuriais skelbėjai paskelbė Kristų, turi būti atpažinti ir aptarti: katekezės, pasakojimai, liudijimų rinkiniai, himnai, pagarbinimai (doksologijos), maldos ir visos kitos šio pobūdžio literatūrinės formos, kurias buvo įprasta naudoti Šv. Rašte bei to amžiaus žmonių buityje.

IX. Šį pradinį mokymą, pradžioje perduotą žodžiu, o vėliau raštu, — nes netrukus daugelis mėgino "išdėstyti raštu pasakojimą apie mūsuose buvusius įvykius"[21] su

---

13 Apd 2, 22; 10, 37-39.

14 Žr. Jn 10, 14.26; 16, 13.

15 Jn 2, 22; 12, 16; 11, 51-52; žr. 14, 26; 16, 12-13; 7, 39.

16 Lk 24, 27.

17 Lk 24, 44-45; Apd 1, 3.

18 Apd 6, 4.

19 Rom 1, 14.

20 1 Kor 9, 19-23.

21 Žr. Lk 1,1.

Viešpačiu Jėzumi, — *šventieji autoriai* užrašė bendrijų poreikiams keturiose Evangelijose tokiu metodu, kuris tiko kiekvieno jų užsibrėžtam tikslui. Kai ką iš daugelio perduotų dalykų atrinkdami, kai ką sutraukdami į visuminę apybraižą, kai ką paaiškindami pagal bendrijų padėtį, jie kaip įmanydami stengėsi, kad jų skaitytojai galėtų suvokti patikimumą[22] dalykų, kuriuos jie teigė. Iš tikro, šventieji autoriai iš perimtųjų dalykų visų pirma atrinko tuos, kurie buvo tinkami įvairioms tikinčiųjų sąlygoms bei jų pačių užsibrėžtam tikslui, ir juos taip atpasakojo, kad jie derintųsi ir su tomis sąlygomis, ir su tuo tikslu. Kadangi sakinio prasmė priklauso ir nuo įvykių sekos pasakojime, Evangelistai, perduodami Išganytojo pasakytus žodžius bei atliktus darbus, — vienas vienokiame, kitas kitokiame kontekste, — juos paaiškino kaip suprantamiau skaitytojams. Todėl egzegetas teištyrinėja prasmę, kurią norėjo išreikšti Evangelistas, pasakodamas apie posakį bei darbą savitai ir dėdamas juos į kitą kontekstą. Juk pasakojimo tiesa nė kiek nenukenčia, kai Evangelistai pasakoja apie Viešpaties žodžius ir darbus skirtinga seka,[23] o jo pasakymus išreiškia ne raidiškai, bet pagal prasmę.[24] Šv. Augustinas sako: "Labai galima, kad kiekvienas Evangelistas laikė savo pareiga atpasakoti dalykus tokia seka, kuria Dievas norėjo juos įteigti jo atminčiai, bent tais atvejais, kai seka, — ar ji būtų vienokia ar kitokia, — nieku nemažina Evangelijos tikimumo ir tiesos. Šv. Dvasia dalija savo

---

22 Žr. Lk 1,4.

23 Žr. Jono Krizostomo *Hom in Mat.* I, 3 (*PG* 57. 16-17).

24 Žr. Augustino De consensu Evangelistarum, 2 12, 28 (PL 34 1090-1091; CSEL, 43.127-129).

dovanas kiekvienam kaip nori,[25] todėl ji, be abejonės, vadovavo ir valdė šventųjų [rašytojų] protus, apmąstant, ką ir kaip jie turėjo užrašyti nepaprastos reikšmės, skirtingai sudarytų pasakojimų Knygose. O kodėl jis kiekvienam kitaip leido tai atlikti, kas tik nuoširdžiu imlumu ieškos, Dievo padedamas, galės rasti atsakymą".[26]

X. Egzegetas neįvykdys savo užduoties suvokti, ką norėjo pasakyti ir ką iš tikrųjų pasakė šventieji rašytojai tol, kol jis neištyrinės visa tai, kas turi ryšį su Evangelijų kilme bei parašymu ir teisingai nepanaudos to, kas šiuolaikiniais tyrinėjimais laimėta. Naujieji tyrinėjimo duomenys rodo, kad Jėzaus mokymas ir gyvenimas nebuvo užrašyti vien tik tam, kad jie būtų atsiminti. Užrašymu jie buvo "skelbiami", kad būtų tikėjimo ir dorovės pagrindas Bendrijai. Todėl aiškintojas, kruopščiai tyrinėdamas Evangelistų liudijimą, pajėgs įžvalgiau nušviesti amžinąją teologinę Evangelijų reikšmę ir akivaizdžiai parodys kaip reikalingas bei svarbus yra jų aiškinimas Bendrijai.

XI. Apstu ir daugiau svarbių dalykų, kuriuos lukštendamas ir aiškindamas katalikas egzegetas gali ir privalo laisvai panaudoti savo įgūdžius ir išmonę, kad įneštų savo dalį visų naudai — nuolatinei šventojo mokslo pažangai, Bendrijos magisterijumo paruošimui bei parėmimui, Bendrijos gynimui ir garbei.[27] Tačiau tebūna visuomet nusiteikęs paklusti Bendrijos magisterijumui ir

---

25 1 Kor 12, 11.

26 *De consensu Evangelistarum* 2. 21, 51-52 (PL 34. 1102; CSEL 43.153).

27 *DaS* 47 (*AAS* 35 [1943] 319; *Ench. Bibl.* nr 565; *RSS*, 102).

teneužmiršta, kad Apaštalai skelbė gerąją naujieną, būdami kupini Šv. Dvasios, kad Evangelijos buvo parašytos įkvėpimu Šv. Dvasios, kuri jų autorius apsaugojo nuo visų klaidų. "Apie savo išganymo planą mes sužinojome ne iš ko kito, kaip tik iš tų, kurių dėka mus pasiekė Evangelija. Tai, ką jie kadaise skelbė žodžiu, vėliau Dievo valia perdavė mums Raštuose kaip būsimą mūsų tikėjimo pagrindą ir ramstį. Nedera sakyti, kad jie skelbė dar nepasiekę tobulo pažinimo, kaip kai kurie išdrįsta teigti, didžiuodamies galį pataisyti Apaštalus. Juk kada mūsų Viešpats prisikėlė iš numirusių, jie buvo apgaubti iš aukštybių nužengiančios Šv. Dvasios jėga, pripildyti visų [jos dovanų] ir turėjo tobulą pažinimą. Jie ėjo lig pat žemės pakraščių, visi ir pavieniui su Dievo Evangelija, pradžiugindami žinia apie Dievo gerus darbus mums ir paskelbdami dangišką ramybę žmonėms."[28]

XII. 3. Tie, *kuriems pavesta mokyti Seminarijose ar panašiose mokslo įstaigose* turi "labiausiai rūpintis, kad... Šv. Raštas būtų taip dėstomas, kaip reikalauja šios mokslo šakos orumas ir laiko poreikiai".[29] Svarbiausia — mokytojai teišdėsto teologinę tiesą, kad Šv. Raštas "taptų būsimųjų kunigų branginamas kaip tyras bei neišsenkamas jų pačių dvasinio gyvenimo šaltinis ir šventos pamokslavimo pareigos, kuriai jie rengiasi, penas ir jėga".[30] Naudodami kritikos meną, ypač vadinamą literatūrinę kritiką, tenepuoselėja jos kaip tikslo savyje, bet jos pagalba aiškiau tesuvokia mintį, kurią

---

28 Ireniejaus *Adversus Haereses* 3. 1,1 (Harvey 2.2; *PG* 7.844).

29 Apaštalinis laiškas *Quoniam in re biblica* (*Ench. Bibl.* nr 162; *RSS*, 36).

30 *DaS* 55 (*AAS* 35 [1943] 322; *Ench. Bibl.* nr 567; *RSS* 104).

Dievas norėjo pareikšti per šventąjį rašytoją. Taigi, teneįstringa pusiaukelėje, pasitenkindami vien sava literatūrine kritika, bet teparodo, kaip ši įžvalga padeda aiškiau suvokti apreikštąjį žodį ir, reikalui esant, apginti nuo klaidų. Dėstytojai, laikydamiesi šių dėsnių, įgalins savo mokinius atrasti Šv. Rašte tai, "kas pakelia Dievop protą, maitina širdį, turtina vidinį gyvenimą".[31]

XIII. 4. Tiems, *kurie šventais pamokslais auklėja krikščioniškąją tautą* reikia labai didžios išminties. Turėdami mintyje šv. Pauliaus pamokymą, pirmiausia tegu moko tikėjimo tiesų: "Žiūrėk savęs ir mokymo, ištverk šiuose darbuose! Taip veikdamas, išganysi ir save, ir savo klausytojus".[32] Tesusilaiko nuo tuščių ar nepakankamai pagrįstų naujovių vaikymosi. Naujas nuomones, jau tvirtai pagrįstas, reikalui esant, tepaaiškina, bet apdairiai, vis atsižvelgdami į savo klausytojų poreikius. Atpasakodami šventraštinius įvykius, tenepagražina vaizduotės priedais, nesiderinančiais su jų tiesa.

XIV. Ši išminties dorybė turi būti itin puoselėjama tų, kurie rašo tikintiesiems. Tegu jie rūpestingai iškelia nuostabiuosius Dievo žodžio turtus, "kad tikintieji... būtų paveikiami ir uždegami jais gyventi".[33] Telaiko savo šventa pareiga niekada nė truputėlio nenukrypti nuo bendrojo Bendrijos mokymo ir tikėjimo kraičio [Tradicijos]. Žinoma, jie turi savo tikslui panaudoti tikrą šventraštinio mokslo pažangą, kurios yra pasiekę šių laikų mokslininkai. Tačiau jie privalo vengti lengvabūdiškų nuo-

31 *DaS* 25 (*AAS* 35 [1943] 311; *Ench. Bibl.* nr 552; RSS, 93).

32 1 Tim 4, 16.

33 *DaS* 50 (*AAS* 35[1943] 320; *Ench. Bibl.* nr 566; *RSS*, 103).

monių, kurias skleidžia naujovių mėgėjai.[34] Griežtai draudžiama, vadovaujantis žalingu naujovių vaikymusi, neapgalvotai be protingos atrankos bei rimto reikalo garsinti raštu bet kokius bandymus spręsti sunkius klausimus ir tuo drumsti daugelio tikėjimą.

XV. Ši Popiežiškoji Šv. Rašto komisija jau anksčiau yra priminusi, kad knygos ir straipsniai Šv. Rašto temomis žurnaluose ir laikraščiuose priklauso juridinei Ordinarų galiai ir teisei, nes nagrinėja religinius dalykus ir siejasi su tikinčiųjų mokymu.[35] Todėl Ordinarai yra prašomi labai rūpestingai prižiūrėti šio pobūdžio plačiajai visuomenei skirtus rašinius.

XVI. 5. Vadovaujantieji *Šv. Rašto draugijoms* turi ištikimai laikytis nuostatų, kuriuos paskelbė Popiežiškoji Šv. Rašto komisija.[36]

XVII. Laikantis šių visų nurodymų, Šv. Rašto tyrinėjimas bus naudingas tikintiesiems. Ir mūsų dienomis kiekvienam bus aišku, kaip išmintingai rašė šv. Paulius: Šventieji Raštai "gali pamokyti [mus] išganymui per tikėjimą Kristumi Jėzumi. Visas Raštas yra Dievo įkvėptas ir naudingas mokyti, barti, taisyti, auklėti teisume, kad Dievo žmogus taptų tobulas, pasiruošęs kiekvienam geram darbui".[37]

---

34 Apašt. laiškas *Quoniam in re biblica* (*Ench. Bibl.* nr 175; *RSS*, 36).

35 Instructio ad *Excmos locorum Ordinarios*... 1955 gruodžio 15 (*Ench. Bibl.* nr 626; *AAS* 48 [1956] 63).

36 Pamokymas *De consociationibus biblicis* (*AAS* 48 [1956] 61-64; *Ench. Bibl.* nr 622-633).

37 2 Tim 3, 15-17.

XVIII. Šventasis Tėvas Popiežius Paulius VI 1964 balandžio 21 maloniai suteiktoje audiencijoje čia pasirašiusiam sekretoriui šį Nurodymų raštą patvirtino ir įsakė jį paskelbti.

Komisijos sekretorius
Benjaminas N. Wambacq, O. Praem.

Roma
1964 balandžio 21

Vertėjo pastaba:
Vėliausias Šv. Rašto komisijos raštas yra platus dokumentas apie "Šv. Raštą ir kristologiją". Jį nagrinėja J.A.Fitzmyer'is straipsnyje "The Biblical Commission and Christology", Theological Studies 46 (1985) 407–479.

II VATIKANO SUSIRINKIMO

DOGMINĖS KONSTITUCIJOS, DEI VERBUM — "DIEVIŠKASIS APREIŠKIMAS"

19-OJI PASTRAIPA (ASS 58 [1966] 826-827)

Šventoji Motina Bendrija nesvyruodama skelbia minėtų Evangelijų istoriškumą; ji pastoviai ir tvirtai buvo ir yra įsitikinusi, kad jos ištikimai perduoda, ką Dievo Sūnus Jėzus Kristus, gyvendamas tarp žmonių, iš tikrųjų darė ir ko mokė jų amžinajam gyvenimui, iki atėjo diena, kurią jis buvo paimtas į dangų (žr. Apd 1, 1-2). Viešpačiui įžengus į dangų, apaštalai perteikė klausytojams, ką jis buvo kalbėjęs ir daręs, vadovaudamiesi tuo vispusiškesniu supratimu,[1] kurį jiems atskleidė garbingieji Kristaus įvykiai [*eventibus gloriosis Christi instructi*] ir kurį suteikė tiesos Dvasios šviesa.[2] Šventieji autoriai parašė keturias Evangelijas, kai ką pasirinkdami iš gausybės to, kas buvo žodžiu skelbta ar jau surašyta, kai ką suglausdami ir paaiškindami [*explanantes* (žr. *Nurodymų* rašto IX pastraipą)] pagal savo bendrijų poreikius, išlaikydami skelbimo formą, bet visuomet taip, kad jie išdėstė mums tikrą tiesą apie Jėzų

---

1 Žr. Jn 2, 22; 12, 16; žr. 14, 26; 16, 12-13; 7, 39.
2 Žr. Jn 14, 26; 16, 13.

[*vera et sincera de Iesu*].[3] Juk jų rašymo tikslas buvo, kad mes galėtume pažinti "tiesą" [*veritatem* (žr. Vulgatos vertimą)]; jie rašė arba iš savo pačių atminties ir prisiminimų, arba remdamiesi liudijimu tų, kurie patys "nuo pradžios savo akimis matė ir buvo žodžio tarnai" (plg. Lk 1, 2-4).[4]

---

3 Žr. Pamokymą *Sancta Mater Ecclesia*, duotą Popiežiškosios komisijos Šv. Raštui puoselėti (*AAS* 56 [1964] 712-718, ypač p. 715). Žr. *DS* 399b-e. *Sancta Mater Ecclesia* yra trys pirmieji lotyniški žodžiai, kuriais prasideda Šv. Rašto komisijos *Nurodymų* raštas. Pastebėtina, kad "vera et sincera de Iesu" negali būti visiškai sulyginama su istorine tiesa.

4 Nagrinėjant šią II Vatikano Suririnkimo pastraipą, reikia atsiminti, kad ji buvo vaisius didelio ginčo tarp konservatyviųjų ir apsišvietusiųjų *Dei verbum* sudarymo metu. Grumtynes tarp dviejų Susirinkimo Tėvų grupių galima ir dabar atpažinti 19-osios pastraipos kontraste tarp tvirto teiginio apie Evangelijų "istorišką pobūdį" ir vėlesnio niuansuoto paaiškinimo apie tai, ką "šventieji autoriai" perdavė mums. Šis paaiškinimas panaudoja išsireiškimus iš paties *Nurodymų* rašto. Teisingam 19-osios pastraipos, — ir taip pat 11-osios pastraipos apie neklaidingumą, — supratimui visų pirma būtų naudinga skaityti A. Grillmeierio straipsnį "The Divine Inspiration and the Interpretation of Sacred Scripture" veikale *Commentary on the Documents of Vatican II*, kurį redagavo H. Vorgrimler (New York, NY: Herder & Herder, 1967-1969) III, 204-215 (ypač detalės apie F Formą). Gaila, kad apie ginčą ryšium su Šv. Rašto neklaidingumu (ypač kardinolo König ir kitų pastabos) toks svarbus Susirinkimo tėvas kaip A. Bea visiškai nutyli savo komentaruose apie *Dei verbum* knygoje *The Word of God and Mankind* (Chicago, IL: Franciscan Herald Press, 1967) 184-191. Tai, ką čia parašė Bea turi būti imama apdairiai (cum grano salis) — imtina šviesoje to, kas yra žinoma iš kitų šaltinių apie patį Susirinkimo ginčą.

NAUDOTŲ ŠV. RAŠTO SKAITINIŲ RODYKLĖ

Pradžios knyga: Pr

1,1-2,4a	39, 94
1,1-5	46
1,3-10	47
1,5	124
1,11-31	41
1,26-27	119
1,27	48
1,31	48
2,1-4a	48
2,17	77, 128
3,3-7	77
3,5	68
3,19	128
12-25	51
12,1-4	158
32,23-32	27
37-48	18
45,5-8	18

Išėjimo knyga: Iš

3,6.14	75
3,7-8	144
20,2	160

Pakartoto Įstatymo knyga: Įst

5,6	160
34,10-11	92

Psalmynas: Ps

2	159
16,8-11	159
18,14	159
22,2	158
50,20	159
63,7	49

Patarlių knyga: Pat

8,1-21	96
8,22-31	95

Išminties knyga: Iš

1,13	128
2,23s.	128
11,26	159

Izaijo knyga: Iz

52,13-53,12	77

Jeremijo knyga: Jer

36,17-18	36

Michėjo knyga: Mch

5,1-3	83
6,1-8	27

Danieliaus knyga: Dan

6,1	39
7,13-14	75
12,1-3	159

Evangelija pagal Matą: Mt

1,22-23	108
2,4	93

2,9-11 93
5-7 39
5,43-44 108
5,45 108
5,46 108
6,6-13 108
8,11 108
10,15-20 109
15,33 125
16,16 182
22,30-32 129
27,52-53 130
27,64 139
28 139
28,1 125
28,6 145
28,8-10 145
28,9.17 138
28,9.18 138
28,11-15 139
28,17 138
28,18 161
28,19 139

Evangelija pagal Morkų: Mk
2,1-2 157
2,17 157
2,27-28 156
4,26-28 107
5,21-24.35-43 137
8,27-29 58
8,29 58,93
8,34 109
8,35 109
12,24-25 148
12,33 108
14,61-62 156
15,43 139
16,1-8 139
16,2 125
16,12 138

Evangelija pagal Luką: Lk
1,1-4 34,36
1,32 180
1,37 159
1,47-53 111
2,1-20 102
2,8-12 93
2,11 93
2,12 89
2,13 180
2,14 85,104
3,7-9 105
4,16 152
4,16-21 106
6,17-49 39
7,11-17 137
9,19 182
9,20 182
9,62 109
11,2-4 108
15,31-32 107
22,32 147
23,44-45 125
24 139
24,1 125
24,2-3 145
24,6 145
24,11 145
24,15 138
24,16 129,138
24,21 138,144
24,28-32 138

24,31 138
24,34 140
24,41 138
24,41-43 138
24,46-49 139

Evangelija pagal Joną: Jn
1,1 94
1,1-18 74,93
1,3 97
1,11 144
1,14 73,82,93
1,18 92,97
1,19-12,50 74
1,28.35-39 9
1,35-39 71
1,38 73
2,1ss. 73
2,11 72
2,25 73
3 76
3,1-15 76
3,2 73
3,3 76
3,3.5.6 76
3,11-13 75
3,16 75
3,16-17 101,104
3,17-19 75
3,21 72
4 73
4,8-10 ??
5,25 131
5,40 72
6 76
6,38 173
6,35.37.45 72
6,35-50 76
6,51-59 76
7,17 173
7,37 72
7,38 74
3,39 137
8,1-11 73
8,24.28.58 75
11 137
11-12 73
11,25 129
11,33-35 73
11,47-50 155
13-20 74
13,6-8 77
13,7 77
13,19 75
13,35 77
14,9 74
14,16-17 75
15,13 77
16,13 74
17,8 173
19,30-34 74
20 139
20,13-15 139
20,14 138
20,17 90
20,19 138
20,19-23 76,137
20,19.26 138
20,20 138
20,21 139
20,22-23 78
20,27 138
20,29 101
21,4 138

21,7 138
21,15-17 139
21,15-22 138

Apaštalų darbų knyga: Apd
1,3 150
2,23-24 136,145
3,15 162
10,38 82
17,26 119
20,7 152
26,8 153,160
26,23 129

Laiškas romiečiams: Rom
1,4 136
1,16-17 63
1,18-5,11 67
1,22-23 67
2,1.17-21 67
3,23 66
4,24 160
5,1-5 67
5,6-11 65
5,12-21 68
6,3-10 162
6,4 131
6,4-5 67
7,15-20 68
7,24 68
8,4 68,69
8,14 66
8,14-16 70
8,19-25 115
8,28-29 160
8,34 161
9,1-5 70
10,9 136,160
11,16-18 70
11,20b 70
11,25-26 70
11,33 37
12,14-21 110

1 laiškas korintiečiams: 1 Kor
1,20.24 88
1,24 63,125
9,24 64
9,26 64
12,3 141
13 162
15 146
15,4-5 140
15,14 136
15,15 160
15,17 145
15,20 158
15,20-22 147
15,20-26 143
15,35-38 148
15,35-53 130
15,42-44 138,148
15,44-45 140
15,50-52 148
15,51-57 140
15,52 130
16,2 152
16,22 158,161

2 laiškas korintiečiams: 2 Kor
3,17 69
4,6 125
5,1-10 127
5,14-15 150

5,14-17 131
5,15-17 159
5,17 137
5,17-18 108
5,17-19 70
5,19 53

Laiškas galatams: Gal
3,23 65
3,24-25 65
3,27-28 66
4,4 102,160
5,1 66
5,7 64
5,16 64
6,11 36

Laiškas efeziečiams: Ef
1,9-10 160
4,1 64
5,14 131

Laiškas filipiečiams: Fil
2,16 64
3,8-12 63
3,13-14 65
3,17 64

Laiškas kolosiečiams: Kol
1,15 118
1,18 137
2,6 64
3,3 132

1 laiškas tesalonikiečiams:
1 Tes
4,13-14.18 152
4,13-18 130

2 laiškas Timotiejui: 2 Tim
3,15-17 35
3,16s. 191

Laiškas Titui: Tit
2,11 115

Laiškas žydams: Žyd
1,1-2 32
9,24 161
11,8-9 52
13,8 55,100

1 Petro laiškas: 1 Pt
3,15 102,132

2 Petro laiškas: 2 Pt
2,19-21 35

1 Jono laiškas: 1 Jn
1,1 72,173
1,1-4 97
4,8-10 225
4,16 101

Apreiškimas Jonui: Apr
1,1-3 41
1,8 162
1,9-11 41
1,10 152,161
20,11-15 130
21,1-5 131,158
21,3-5 106
21,4-5 159
22,20 158,161

VARDŲ IR TEMŲ RODYKLĖ

Abba (Tėveli!) 70, 141, 157-158
Abraomas 20, 27, 29, 51, 52, 158
Adam 48
  žr. Žmonija
Adomas 49, 67, 68, 140
Adonis 84
Adrianas 84
Afrika, Šiaurės 28
Agripa 153
Aistra 60
Akhenatonas 26
Akiračiai 13, 16, 20
Akiratis 28, 99, 112, 136, 142
Aksamitas, P. 103
Almenas, Dr. Kazys 13, 16, 119
Amerika 19, 89
Amžinybė 59, 93, 130, 162-163
Andriejus 71
Antgamtis 23, 24, 113
Antropologija 99, 136
Apokrifa 40
Apreiškimas 18, 22, 24, 31, 37, 38, 67, 76, 118, 158, 159, 183
Apreiškimas Jonui 40
Apvaizda 84
Archeologija 15, 23, 25, 30
Aristotelis 90
Artimas 108-109, 119
Artimieji Rytai 17, 18, 19, 20, 23, 26, 28, 29, 30
Artumas 72, 89
Astruc, Jean 24
Aš Esu 10
  žr. Jahvė
Atanazas. šv. 211
Ateitis 52, 1, 2, 146, 162
Ateizmas 135, 142
Atėjimas 106, 107, 148, 155, 157, 158
Atėnai 17
Atgimimas 76
Atkūrimas 89, 97
Atleidimas 78, 109-110, 156
Atpirkėjas 88
Atpirkimas 68
Atmintis 13, 104
  Religinė 13
Atsakomybė 78
Atvirybė 71, 99
Augustinas, šv. 202, 203
Auklėjimas 65-66
Autorystė 35
Autorius 21, 28, 32, 35, 41

Babilonas 39
Babilonija 49
Baimė 46

Bait-Zahur 85, 83
Balčiūnas, prel. 224
dr. Vytautas
Baltrušaitis, J. 61, 125
Baltrušaitytė, B. 126
Bendrija 41, 76, 78, 93,
134, 152-153
Katalikų 10, 20, 24, 31,
41-42, 86, 90, 102,
118, 119
Įkvėpimo samprata 34-36
Mokymas apie
įkvėpimą 36
Krikščionių 32, 117
Paslaptis 110
Pradinė 38, 137
Benediktas XV 36
Beltritti, G. 84
Bernelių laukas 85
Betanija 71
Anapus Jordano 9
Betliejus 58, 83, 84, 85, 86,
87, 92, 94, 100, 102,
104, 105, 117, 180
Prakartėlės aikštė 87
Buda 60
Buračas, Antanas 119
Biblija 26, 31
žr. Knyga
Blogis 68, 91
Borman, Frank 46
Brown, Raymond 71

Cappella Sistina 48, 60
Chalkedonas 171
Challenger II 126
Civilizacija 28, 59, 60

Dambrauskas,
prel. A. 168, 182
Damaskas 65, 68, 72, 147
Demokratija 17, 144
Delinikaitis, kun. V. 224
Dievas 10, 18, 22, 29, 36,
119, 156
Amžinasis 81
Aš Esu 46, 47, 48,
49, 50, 51
Istorijoje 14, 17-18, 32
Kūrėjas 46, 48, 49, 99, 108
Mysterium tremendum 45
Paslaptis 117
Tyla istorijoje 113
Ugnis Šv. Rašte 13
Dievybė 45, 99, 113, 114
Ilgesys 13
Dieviškasis Apreiškimas 36,
189, 225-242, 257-258
Dievo Žodis 26, 31-42, 94,
100, 167
Apreikštas 36-39
Įkvėptas 32-36
Kanoniškas 40-42
Tapęs Žmogumi 119
Žmogiškasis elementas 36
Diktatūra 17
Divino afflante Spiritu 36,
189-224
Doketizmas 170-172
Biblijinis 172
Dorovė 103-104
Dostojevskis, F. 90
Dovydaitis, Pranas 57
Dovydas 31, 88, 102
Drąsa 49

Draugas 13
Duona 76
Dvasia 66, 69, 72, 74
Dvylika 147
Džiaugsmu ir viltimi 115

École Biblique 195
Egiptas 18, 25, 28, 29
Egzegezė 179-182, 183, 217
Eichstätt 29
Elijo vienuolynas 83
Elohim 24
  žr. Dievas
Emanuelis 108, 110, 111
Empiricizmas 23
Eucharistija 76, 78, 152, 161
  žr. Padėka
Europa 22
Evangelistai 176-177
Evangelija 63, 109
  Jono 71
  Pauliaus 70
Evoliucija 39

Faustas 114-115, 116, 120
Feuerbach, L. 114
Filologija 25
Fitzmyer, J.A. 25, 256

Gamta 13, 16, 20, 22, 114, 124
Galybė 88
Galilėja 85
Garuckas, kun. K. 62
Geda, Sigitas 113, 119, 120
Gelbėtojas 160
Geografija 23, 39
Gėris 21, 68, 91, 119
Gerumas 64, 109-110
Gimimas 81, 84, 123
  Bazilika 84, 85, 87
  Grota 84, 86, 87
Giotto 60
Girnius, dr. J. 57
Gyvenimas 50-51, 74, 78, 95
Giza (Piramidės) 25
Goethe 17
Gorbačiovas, M. 103
Gošeno žemė 25
Gramatika 25

Habakukas 27
Hebrajai 17, 18, 29, 37
Heine, Heinrich 114
Herodotas 17
Hiksai 18
Homeras 51

Įkvėpimas 18, 19, 22, 31, 31-36
  Priežiūra 34
  Vėlesnis apreiškimas 34
  Protestantų samprata 33-34
  Žodinis 33-34
Imanentizmas 22
Interpretacija 181-184
Įsikūnijimas 10, 58-59, 81, 118, 119, 180
Įstatymas
  Mozės 65, 66
  Paidagogos 65, 66
Istorija 10, 14, 15, 17, 18, 19, 20, 25, 27, 28, 29, 30, 38,

39, 52, 58-59, 81, 84, 86, 100, 102-104, 105, 107, 112, 113, 133
Ciklinė 27
Išganymo 111, 125
Linijinė 27
Istoriškumas 19-20
Išėjimas 159, 161
Iš Egipto 10, 37
Išganaitytė, J. 57
Išganymas 65, 88, 91, 110, 119
Istorija 129
Išganytojas 70, 88, 93
Išminčiai 85, 93
Išmintis 88-89, 95-96, 128
Izraelis 37, 41, 83, 159

Jahvė 24, 75
žr. Aš Esu
Japonija 36
Jaugelis, kun. V. 62
Jelinskas, kun. V. 62
Jeremijas 27
Jeronimas, šv. 87, 199, 202
Jeruzalė 26, 30, 57, 58, 82, 83, 130, 145, 146, 195
Jėzus 10, 58, 106, 137, 144, 155-158
Apreiškia Dievą 73-74
Aš Esu 75, 76-77
Dievas tapęs Žmogumi 93
Dievo Sūnus 136
Dievo Vyras 73
Emanuelis 109
Gimimas 86
Istorinis 56, 77
Istoriškumas 57
Išmintis 73-74
Jono evangelijoje 72-78
Mokymas 147-148
Mokymas apie Karalystę 106
Paslaptis 110
Prisikėlimas — naujas būvis 137
Prisikėlusis Viešpats 138
Tarnas 77
Viengimis Sūnus 74
Žmogaus Sūnus 74-75
Žmogus 72-73
Žodis 73-74, 97, 98
Jėzus Kristus 32, 35, 37, 55, 57, 63, 64, 70, 101, 118-119, 133-136
Jėzus Nazarietis 20, 26, 84, 105, 138, 158
Dieviškas Žmogus 117-118
Istoriškumas 133-136
Tuščias kapas 139-140
Žmogiškas Dievas 117-118
Jobas 27
Jonas, evangelistas 10, 101
Jonas, Krikštytojas 9, 71, 105, 106
Jordanas 9
Judaizmas 19, 92, 94, 114
Judėja 83
Judėjai 18, 147
žr. Hebrajai
Žydai

Jungtinės Amerikos Valstijos 46, 119, 126
Juozapas
Iš Arimatėjos 139
Tikėjimo protėvis 18
Justinas I, popiežius 84
Jūra 48

Kairas 18
Kajafas 155
Kalbotyra 30
Kalėdos 10, 81, 82, 85, 87, 88, 91, 93, 96, 100, 104, 110, 112 113, 115, 116, 118, 119, 120
Kančia 60, 61, 62, 72, 78
Kanonas 40
Katalikų 40-41
Protestantų 40-41
Kanonizacija 41
Kapas 123, 137, 139-140, 147, 150
Tuščias 150-151
Karalystė 76, 106, 133
žr. Valdymas
Katalikų Bažnyčios Kronika 59
Kenozė 165, 166, 168, 171, 174, 186
Kyrios 72
žr. Viešpats
Klimas, dr. A. 64
Knyga 10, 26, 31, 225
žr. Biblija
Šv. Raštas
Kolumbas 89
Komunizmas 103-104
Konstantinas 84
Kopernikas 90
Korintas 145
Krikščionybė 93, 104, 113, 114, 117, 119, 136, 139, 144, 150-151, 158
Krikščionija 19, 20, 28, 102, 104, 111, 117
Krikštas 67-68, 76, 98, 102, 104, 161
Krisis 75
žr. Teismas
Kristus 9, 59-61, 64-70, 78, 89, 108, 123, 134,144, 154
Bendrijoje 76
Nukryžiuotasis 125
Prisikėlusis 131
Problema 57
Žmogiškumas 171-172
Kritika (literatūrinė) 30
Kryžius 62, 136, 152, 158
Šalis 110
Kūčios 46, 83, 85
Kūdikis 81, 82, 89, 91, 93, 105, 117
Kultūra 59, 60
Kūnas 128-129, 148, 149
Dvasinis 149-150
Gendantis (fizinis) 149-150
Kūrėjas 19, 22, 26, 27, 47, 50, 68, 69, 77-78, 88, 94-95, 104, 105, 115, 128, 133, 137, 144, 145, 163, 164
Kūrimas 26, 29, 47-48, 49, 89, 95-96, 97
Kūriniai 48
Kūrinija 22, 67

Laikas 13, 99, 102-104, 160
Laikinumas 72, 78
Laimė 9, 17, 21, 115, 142
Laiptai 126
Laisvė 66
Laukimas 29
Leonas, Didysis 172
Leonas XIII 192, 193, 194, 196, 200, 201, 206, 215
Liberalia 66
Lietuva 56, 57, 60, 100, 102, 104, 110, 114, 119, 134, 144, 151
Katalikų Bažnyčios Kronika 62
Likimas 51
Literatūra ir menas 98, 151
Liturgija 10, 31, 161
Liuteris, Martynas 22, 90
Logika 95, 114
Logos 168
Būvis istorijoje 185-186
Įsiraidinusis 182
Kristuje 169
Pasaulyje 168
Šventraštyje 169
Lozorius 73, 137
Lukas 94

Maceina, dr. A. 166, 167
Magnificat 111
Mahometas 92
Marija 73, 102, 110, 111
Mergelė 94
Metai 112
Sopulingoji 110
Žemė 110
Marksizmas 98, 103
Matas 39, 94
Medija 39
Mefistas 116
Meilė 64, 77, 108, 119, 156, 162, 163
Mėnulis 46, 48
Mesijas 83, 93
žr. Kristus
Mesopotamija 28, 29
Michėjas 83
Michelangelo 48, 60
Mirtis 10, 59, 60, 62, 72, 78, 123, 125, 126-127, 128, 130, 154-155, 158, 159
Mišios 31, 42, 93, 152, 161
Bernelių 87-88
Mitologija 15
Mokinys 109-110
Mokslas 39, 59, 60, 167
Gamtos 23
Mokslas ir gyvenimas 134
Monoteizmas 96
Morta 73
Moteris 96
Mozė 27, 29, 31, 37, 39, 92-93
Įstatymas 65, 155
Musulmonai 86-87
Mūsų metu 113
Naktis 76, 115
Narkeliūnaitė, S. 224
Naujasis Testamentas 14, 19, 25, 39, 40, 58, 93, 96, 136, 137, 138, 146, 149, 161, 169-170, 180-182, 185
Istoriškumas 177-180

Žmogiškasis pradas 175
Naujumas 64, 159
Nazaretas 58, 74, 93, 111
Neklaidingumas 217
Nemirtingumas 128, 159
Neviltis 114-115, 144, 145
Nerimas 46, 49, 60, 89-91
Nietzsche, F. 114
Nikodemas 75, 76
Nilas 28
Nirvana 92
Nuodėmė 77-78
Gimtoji 68
Nurodymai apie istorinę Evangelijų tiesą 189, 245-255
Odisėja 27
Odisėjas 51, 52

Padėka 78
žr. Eucharistija
Paduva 60
Pagonija 66
Pakitimai 116
Palestina 18, 23, 88, 111, 133, 155
Palyginimas 107, 164
Panteizmas 23
Pasakojimai 114
Pasakojimas 18, 48, 97-98, 105
Pasaulėjauta 20, 21, 94
Pasaulėvaizdis 20, 21
Pasirodymai 137-139, 147
Paskalis, B. 90
Paskutinė Vakarienė 76-77, 152
Pašaukimas 51-52
Paulius, Apaštalas 25, 31, 63, 64, 68, 72, 125, 127, 130, 131-132, 138, 140, 146-148, 150, 153
Evangelija 66-70
PauliusVI, popiežius 256
Peleponeso karai 17
Penelopė 51
Persekiojimas 109
Petras 77, 146
Pijus X 196, 198
Pijus XI 197, 198
Pijus XII 10, 36, 190, 191, 224
Piktasis 89
Pilnatvė 160-161
Platonas 90
Poezija 19
Pontijus Pilotas 56, 57, 133
Požemis 128
žr. Šeolas
Pradžios knyga 24, 39, 40, 48-49
Praeitis 52
Pragarai 158
Prasmė 9, 17, 21, 115, 123, 142
Prisikėlimas 10, 62, 72, 78, 101, 123, 125, 128, 129-131, 133, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 147, 150, 152, 154, 159-160, 161, 163
Kūniškas 138, 140
Prisikėlusis 142, 147, 161, 162, 164
Pasirodymai 140

Psalmynas 26
Prokrustas 115, 116, 120
Prōtas 23
Proza 19
Providentissimus Deus 192, 200, 201, 207

Q-Quelle (Šaltinis) 175-176

Racionalizmas 23
Rahner, Karl 77
Raktai 14-17, 167
Raštas 28
Reformacija 22, 90
Reagan, Ronald 126
Religija 21, 25, 27, 34, 45, 60, 92, 98, 99, 103, 104-105, 113, 117, 135, 136
Renesansas 202
Rilke, Rainer M. 114
Rytai 93
Rojus 109, 112, 130
Roma 30, 57, 60, 155
Rubšys, A. 13, 14, 15, 58, 167, 168, 174, 175, 176, 180, 182, 183, 184, 185, 186, 224
Rūpintojėlis 60-61, 62, 78, 104, 110, 125
Ruta 90

Sadūnaitė, Nijolė 62
Sakramentai 76, 78, 123
Saliamonas 31
Sandora 27, 160-161
Sara 20, 27, 29, 51, 52, 158
Saulė 28, 48
Savimeilė 77-78
Sekmadienis 152, 161
Senasis Testamentas 19, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 32, 35, 40, 41, 70, 83, 93, 95
Septuaginta 40
Sibiras 62
Sidarta Gautama 92
Siela 128-129, 149
Sienos 155, 158
Simbolis 93
Simon, Richard 24
Sinajus 95
Sirija 18
Skepticizmas 23
Sodus, MI 113
Solidarumas 105, 106, 107, 109-110
Solženicinas 91
Sparta 17
Spiritus Paraclitus 36
Staigmena 107
Stoikai 94
Strazdas, Jurgis 25
Subjektyvizmas 23
Sumerai 28
Sutaikinimas 76, 78
Svajonė 21, 112
Svarinskas, kun. 114
Svetingumas 64
Šeolas 128, 130, 158
žr. Požemis
Šiluva 98
Širdis 91
Šlovės knyga 74
Šv. Dvasia 69, 137, 141-142
Šventykla 85

Šventraštis 15, 22, 35, 41, 167, 168, 169, 183-184
Nužmoginimas 172-173
Pasakojimas 17-18
Raštas 174-175
Šviesa 74, 78, 88, 124
Šv. Kotrynos Šventovė 84, 85, 87
Šv. Raštas 10, 16, 18, 19, 20-21, 28, 29, 77, 89, 99-100, 114, 124, 128-129
Aiškinimas 38
Apreiškimo liudytojas 38
Autorystė 31-36
Dievybė 45
Dievo žodis 31-42, 46-47
Įkvėptas, nes įkvėpia 34
Institutas 197
Kanoniškumas 41
Komisija 195
Neklaidingumas 38
Parašymas 40
Prasmė 206-209
Tekstas 25
Tiesa 23, 38-39
Tikėjimo pasakojimas 37-39
Tyrinėjimas 22-23, 30, 33
Tyrinėjimo metodas 24
Žmogiškasis elementas 23, 36
Žmogus — Dievo paveikslas 26

Šv. Žemė 83

Taika 27
Tailandija 60
Tamsa 88, 124
Tarybų Sąjunga 103, 151
Tarpininkas 161
Tauta 21, 27, 32, 110, 119, 146
Ateities vizija 112
Dievo 41
Tautų šviesa 110, 112
Technologija 28, 99
Teisėjas 75, 130
Teisingumas 27
Teismas 60, 74-75, 106
Teisumas 64, 78, 111, 150
Telšiai 29
Teologija 15, 17, 27, 31
Tėvas 74, 108, 157
žr. Dievas
Abba
Tėvynė 98, 158
Tiesa 21, 23, 24, 36-37
Tikėjimas 16-17, 18, 19, 21, 50, 52, 58-59, 60, 70, 85, 89, 93, 94, 96, 98, 100, 104, 105, 112, 113, 123, 132, 136, 139, 144-146, 151, 162, 167, 183
Poreikiai 72
Tikrovė 9-10. 22, 50, 99, 108, 127, 130, 131
Tiltai 155
Tyrinėjimas 167, 187-189
žr. Egzegezė
Aiškinimas
Titas Lamija 56, 57
Toynbee, Arnold 28

Tomas Akvinietis, šv. 89
Topografija 23
Transmigracija 159
Trečioji diena 145, 147, 153
Tremtis 49
Tridento Susirinkimas 192, 204, 205
Tukididas 17
Tutankamunas 139

Utopija 109

Vaisius 77-78
  Užgintas
Vakarai 26, 28, 39
  Kultūra 16
Valdymas 106, 108, 111
  žr. Karalystė
Vatikanas 60
  II Susirinkimas 10, 110, 113, 115-116, 225
Varšavskis, A. 57
Vašingtonas 17
Velykos 10, 123, 124, 129, 132, 136, 140, 141, 142, 144-145, 153, 154, 159, 161, 162-163
Viešpats 72, 104, 105, 134
  žr. Kyrios
  Prisikėlusis 137
  Malda 108
Viltis 124, 146, 162
Visata 161
Vulgata 87, 202, 205-206

Wambacq B. 256

Žemė 46, 48, 49, 50, 82, 89, 91, 102, 105, 106, 107, 112, 113, 116, 117, 126
Ženklas 82, 112
Ženklai 74, 76, 100
Ženklų knyga 74
Žydai 67, 155-158
  žr. Hebrajai
Žmogus 13, 21, 22, 49, 68-70, 82, 94, 128-129, 159
  Atsakomybė 16, 17
  Būtis ir buitis 108
  Dievo Sūnus-Žodis 120
  Drąsa 27
  Dužlus 68-69
  Dvasingas 68-69
  Gyvenimo paslaptis 118-119
  Kūrėjėlis 68
  Likiminiai klausimai 17, 19
  Nerimas 141-142
  Orumas ir dužlumas 27
  Svajonė 112
  Vaidmuo 26
Žmonija 48, 116-117, 161
Žmogiškumas 20
Žodis 21, 47, 72, 94-95, 172-173
  Asmuo 96
  Tapimas Žmogumi 100
Žvaigždė 86

Pijaus XII enciklikos *"Įkvėpti dieviškosios Dvasios"* metmenys:

I. Šv. Rašto studijos ir popiežiai 193-200

1. Leono XIII įnašas 193-195
   Skatinimas Šv. Rašto studijoms 195-196
2. Leono XIII įpėdinių įnašas 196-197
   Pijus XI: Nustatomi akademiniai laipsniai 197-198
3. Popiežių rūpinimasis 198-199
4. Daugeriopos iniciatyvos vaisiai 199-200

II. Šiuolaikinės Šv. Rašto studijos 200-224

1. Grįžimas prie pradinių tekstų 202-203
   Literatūrinės teksto kritikos svarba 203-204
   Tridento Susirinkimo nuostatų prasmė 204-206
2. Šv. Knygų aiškinimas 206-207
   Teisingas dvasinės Šv. Rašto prasmės naudojimas 207-209
   Bendrijos Tėvų studijos 209-210
3. Ypatingieji egzegetų uždaviniai 210
   Įkvėptojo autoriaus asmenybė 211-212
   Išraiškos formų reikšmė 212-214
   Šventraštinių senienų studijos 214-215
4. Kaip spręsti sunkius klausimus? 215-216
   Dar neišspręsti klausimai 216-217
   Ieškotina atsakymo į sunkiuosius klausimus 217-218
5. Šv. Rašto naudojimas tikinčiųjų mokyme 218-220
   Studijų programa seminarijose 220-221
   Dievo žodžio vertingumas 221-222
   Baigiamoji dalis 223-224

II Vatikano Susirinkimo dogminės konstitucijos *"Dieviškasis Apreiškimas"* metmenys:

Įvadas 226

I. **Apreiškimas** **226-229**

Apreiškimo prigimtis 226-227
Kelias į Evangelijos apreiškimą 227
Kristus — Apreiškimo pilnatvė 228
Apreiškimas priimtinas tikėjimu 228-229
Apreiškimas ir prigimtas Dievo pažinimas 229

II. **Dieviškojo apreiškimo perteikimas 230-233**

Apaštalai ir jų įpėdiniai — apreiškimo šaukliai 230
Šventoji Tradicija 231-232
Tradicijos ir Šventojo Rašto ryšys 232
Dievo žodis ir mokomoji Bažnyčios galia 232-233

III. **Šventojo Rašto įkvėpimas ir aiškinimas** **233-236**

Šventojo Rašto įkvėpimas ir tiesa 233-234
Šventojo Rašto aiškinimas 235-235
Dievo prisitaikymas 236

IV. Senasis Testamentas 236-238

Išganymo istorija Senojo Testamento knygose 236-237
Senojo Testamento svarba krikščionims 237
Abiejų testamentų vienybė 238

V. Naujasis Testamentas 238-240

Naujojo Testamento reikšmė 238-239
Evangelijų svarba ir kilmė 239
Istorinis Evangelijų pobūdis 239-240
Kiti Naujojo Testamento raštai 240

VI. Šventasis Raštas Bažnyčios gyvenime 241-244

Šventojo Rašto svarba 241
Šventojo Rašto vertimai 241-242
Teologų uždavinys 242
Šventasis Raštas ir teologija 243
Šventojo Rašto skaitymas 243-244
Baigiamasis žodis 244

Šv. Rašto komisijos *"Nurodymai apie istorinę Evangelijų tiesą"* rašto metmenys:

I. Egzegeto darbas ir Bendrijos rūpestis Šv. Raštu 246

II. Džiaugiamasi dėl augančio skaičiaus paruoštų Šv. Rašto aiškintojų 246-247

III. Tematinis sakinys: aptariama nagrinėtina problema ir pareiškiama Komisijos tikslas, duodant Nurodymus 247

IV.-XI Nurodymai egzegetams — aiškintojams 247-253
IV. Paskatinimas katalikų egzegetams ir Nurodymų rašto vedamieji dėsniai 247-248
V. Istoriškai-kritiško metodo naudojimas 248
VI-XI. Trijų tikėjimo kraičio stadijų tyrinėjimas: Jėzaus gyvenimas ir mokymas, Apaštalų skelbimas, Evangelistų rašymas (redakcija) 249-253

XII. Nurodymai Šv. Rašto profesoriams 253-254
XIII. Nurodymai pamokslininkams 254
XIV. Nurodymai rašantiems Šv. Rašto klausimais 254-255
XV. Ordinarai prašomi rūpestingai prižiūrėti plačiajai visuomenei skirtus rašinius 255
XVI. Nurodymai Šv. Rašto draugijoms 255
XVII-XVIII. Užsklanda 255-256

II Vatikano Susirinkimo dogminės konstitucijos *Dei Verbum — "Dieviškasis apreiškimas"* 19-oji pastraipa:

Čia glaustai susirinkiminiu stiliumi pareiškiama Šv. Rašto komisijos *Nurodymų* rašto mokymas.

PRELATAS JONAS A. KUČINGIS

Laiko slenksčiai žmogų pamatuoja ir pasveria. Prel. Jonas A. Kučingis gimė Žemaitijoje — Šnypšlių kaime prie Švėkšnos, 1908 m. gruodžio 23 d. Kelias į Kunigystę ėjo ne tik per slenkstį į Saulės gimnaziją Švėkšnoje, bet ir per valstybių sienas Europoje į Italiją. Kunigu pašventintas Telšiuose 1937 m. birželio 6 d. Kunigas, kapelionas — gimnazijos ir karo, klebonas Tėvynėje, Vokietijoje, JAV, prelatas; plunksnos žmogus, visuomenininkas, išeivijos Šulas ir Švyturys. Jubiliatas pamatavo ir pasvėrė laiko slenksčius — gyveno ir mokė, kad neužtenka įsigyti, bet reikia būti, neužtenka turėti, bet reikia duoti, neužtenka apvaldyti, bet reikia dalintis — ieškoti bendro labo.

Vieną lanksto vėjai keturi kaip lendrę lanksčią
Kitą — tiesų, tvirtą veda pareiga,
Tau tenai gi už kiekvieno naujo slenksčio
Rodė kelią amžini žvaigždynai toliuose degą!

Prel. Jonui A. Kučingiui žengiančiam per 80-ąjį metų slenkstį

Bernardas Brazdžionis

KRIKŠČIONIS GYVENIME

KNYGŲ SERIJOS LEIDINIAI

P.O. Box 608, Putnam, CT 06260

1. **II Vatikano Susirinkimo dokumentai.** 1 dalis. Konstitucijos. 1967, 282 psl. $3.50, prenumeratoriams $2.50

2. **II Vatikano Susirinkimo dokumentai.** 2 dalis. Dekretai ir pareiškimai. 1969, 306 psl. $3.50, pren. $2.60

3. **II Vatikano Susirinkimo dokumentai.** 3 dalis. Popiežių kalbos ir raštai. 1969, 362 psl. $4.00, pren. $3.00

4. Stasys Yla, **Šiluva Žemaičių istorijoje**. 1 dalis. Reformacija ir restauracija. Gausiai iliustruota. 1970, 296 psl. $5.00, pren. $3.75

5. Stasys Yla, **Šiluva Žemaičių istorijoje.** 2 dalis. Ruošiama spaudai.

6. Antanas Maceina, **Didieji dabarties klausimai.** Pasaulio sekuliarizacija. Evangelijų numitinimas. Evoliucija ir religija. 1971, 332 psl. $6.00, pren. $4.50

7. Stasys Žilys, **Gyvoji Liturgija**. 1970, 184 psl. $5.00, pren. $3.75

8. Matas Raišupis, **Dabarties kankiniai.** Lietuvos vyskupų, kunigų ir tikinčiųjų kryžiaus kelias pirmojoje ir antrojoje Sovietų okupacijoje. 1972, 436 psl., $6.75, pren. $5.00

9. Kun. dr. Jonas Gutauskas, **Dievas šiandien.** Dievo samprata ir jo buvimas. Žmogaus su Dievu ir be Dievo likimas. 1973, 288 psl. $6.00, pren. $4.50

10. Antanas Maceina, **Krikščionis pasaulyje**. Pasauliškio vaidmuo išganymo istorijoje. 1973[1], 1974[2], 404 psl. $7.00, pren. $5.25

11. Alfonsas Grauslys, **Šviesa tamsoje**. 1974, 456 psl. $8.00, pren. $6.00

12. **Protu ir tikėjimu. Mariteno raštų rinktinė**. Vertė Anicetas Tamošaitis, S.J. 1975, 340 psl. $6.00, pren. $4.50

13. Antanas Maceina, **Religijos filosofija**. 1 dalis. 1976, 336 psl. $6.00, pren. $4.50

15. Pranas Manelis, **Kristus ir Eucharistija.** Dievo veikla išganymo istorijoje. 1977, 384 psl. $7.00, pren. $5.25

16. Antanas Rubšys, **Raktas į Naująjį Testamentą**. 1 dalis. 1978, 394 psl., $8.00, pren. $6.00

17. Antanas Rubšys, **Raktas į Naująjį Testamentą**. 2 dalis. 1979, 424 psl., $9.00, pren. $6.75

18. Kun. dr. Jonas Gutauskas, **Didžiųjų Bendrijos Tėvų mintys**. Senosios krikščionių literatūros antologija tikėjimo, doros ir krikščioniškos pasaulėžiūros klausimais. 1979, 303 psl., $7.00, pren. $5.25

19. Vladas Kulbokas, **Lietuvių religinė poezija**. 1982, 268 psl., $7.00, pren. $5.25

20. Vysk. Vincentas Brizgys, **II Vatikano mintys ir Lietuviai Susirinkime**. 1982, 262 psl., $6.00, pren. $4.50.

21. Antanas Rubšys, **Šventojo Rašto kraštuose**. 1982, 430 psl., $9.00, pren. $6.75

21A. Antanas Rubšys, **Šventojo Rašto kraštuose**. II dalis: Apaštalo Pauliaus pėdsakai. 1990, 477 psl., $10.00, pren. $7.50

22. Antanas Rubšys, **Raktas į Senąjį Testamentą**. I dalis: Sandora ir Mesijas. 1982, 520 psl., $10.00, pren. $7.50

23. Antanas Rubšys, **Raktas į Senąjį Testamentą**. II dalis: Pranašai ir Karaliai. 1983, 530 psl., $10.00, pren. $7.50

24. Antanas Rubšys, **Raktas į Senąjį Testamentą**. III dalis: Tiltai ar sienos. 1985, 525 psl., $10.00, pren. $7.50

25. Joseph A. Fitzmyer, S.J., **Raktiniai klausimai apie Kristų**. Naujojo Testamento atsakymai. 1986, 199 psl. $6.00, pren. $4.50.

26. **Didysis Kovotojas**, kunigas Karolis Garuckas, S.J. Redagavo kun. Jonas Kidykas, S.J. 1989, 388 psl., $10.00, pren. $7.50

Šventoji Dvasia — Bažnyčios atnaujintoji. Charizmatinis Bažnyčios atsinaujinimas ir Bažnyčios vadovų žodžiai. Paruošė prel. Vytautas Balčiūnas, 1976, 124 psl. $2.00, pren. nemokamai.

Šv. Liudvikas-Marija Grignon de Monfort, **Marijos paslaptis**, 1979, 80 psl., $2.00, pren. $1.50

Ivan Havener, O.S.B., **Imk ir skaityk.** Šv. Rašto dvasinis skaitymas. Vadovas pradedantiesiems, 1981, 56 psl., $1.00, pren. $0.75

Kryžiaus keliu. Lietuvoj parengtos mintys. 1982, 120 psl., $3.00

Kun. dr. Juozas Vaišnora, MIC, **Jonas Paulius I.** 1982, 67 psl., $1.00

Psalmynas. Iš Neovulgatos naujai išverstas ir išleistas Lietuvoje 1973. Perspausdintas 1974, 262 psl. $3.50, pren. $2.50

Šv. Raštas. **Naujasis Testamentas.** Naujai išverstas iš graikų kalbos ir išleistas Lietuvoje 1972, JAV perspausdino ir išleido Kunigų Vienybė. (Mūsų platinamas). 638 psl. $5.00, pren. $3.00

Antanas Rubšys, **Raidė užmuša, dvasia gaivina**. Šv. Rašto tyrinėjimas mūsų laikais. 1981, 85 psl., $2.00, pren. $1.50.

Antanas Rubšys, **Islamas**. Religija, kultūra, valstybė. 1987. 110 psl. $3.00, pren. $2.25

Kun. Bronislovas Bulika, **Kryžiaus keliu**. Lietuvoje parengtos mintys. 1988, 201 psl., $5.00, pren. $3.75